

ЖИТОМИРСЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ
УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ
ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

РЕГІОНАЛЬНА ДОПОВІДЬ
про стан навколишнього природного
середовища Житомирської області
у 2021 році

СТРУКТУРА
Регіональної доповіді про стан навколишнього природного середовища
Житомирської області у 2021 році

№	Назва розділу	стор.
	Вступне слово	6
1.	Загальні відомості	7
1.1	Географічне розташування та кліматичні особливості території	7
1.2	Соціальний та економічний розвиток області	13
2.	Атмосферне повітря	15
2.1	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря	15
2.1.1	Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря	15
2.1.2	Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря у містах області	20
2.1.3.	Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності)	22
2.2	Транскордонне забруднення атмосферного повітря	23
2.3	Якість атмосферного повітря в населених пунктах	24
2.4	Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря	25
2.5	Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біологічного різноманіття	25
2.6	Заходи, спрямовані на покращення стану атмосферного повітря	26
3.	Зміна клімату	28
3.1	Тенденції зміни клімату	28
4.	Стан водних ресурсів	29
4.1	Водні ресурси та їх використання	29
4.1.1	Загальна характеристика	31
4.1.2	Водозабезпеченість територій та регіону	32
4.1.3	Водокористування та водовідведення	33
4.2	Забруднення поверхневих вод	35
4.2.1	Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод	35
4.2.2	Основні забруднювачі водних об'єктів (за сферами діяльності)	40
4.2.3	Транскордонне забруднення поверхневих вод	42
4.2.4	Якість поверхневих вод	43
4.2.5	Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками	43
4.2.6	Заходи щодо покращення стану водних об'єктів	45
5.	Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування національної	47

	екологічної мережі	
5.1	Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі	48
5.1.1	Загальна характеристика	48
5.1.2	Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екологічної мережі, біологічне та ландшафтне різноманіття	49
5.1.3	Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття	50
5.1.4	Формування національної екологічної мережі	51
5.1.5	Біологічна безпека та поводження з генетично модифікованими організмами	54
5.2	Охорона, використання та відтворення рослинного світу	59
5.2.1	Загальна характеристика рослинного світу	59
5.2.2	Охорона, використання та відтворення лісів та інших рослинних ресурсів	60
5.2.3	Стан використання природних недеревних рослинних ресурсів	63
5.2.4	Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів	64
5.2.5	Чужорідні види рослин у флорі Житомирської області	66
5.2.6	Охорона, використання та відтворення зелених насаджень	66
5.2.7	Використання та відтворення природних рослинних ресурсів на території ПЗФ	67
5.3	Охорона, використання та відтворення тваринного світу	68
5.3.1	Загальна характеристика тваринного світу	68
5.3.2	Стан і ведення мисливського та рибного господарств	68
5.3.3	Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів	71
5.3.4	Інвазійні чужорідні види тварин у фауні Житомирської області	73
5.3.5	Заходи щодо збереження тваринного світу	73
5.4	Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні	74
5.4.1	Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду	74
5.4.2	Водно-болотні угіддя міжнародного значення	80
5.4.3	Біосферні резервати та Всесвітня природна спадщина	80
5.4.4	Формування української частини Смарагдової мережі Європи	84
5.5	Рекреаційна діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду	85
6	Земельні ресурси та ґрунти	86
6.1	Структура та стан земель	86
6.1.1	Структура та динаміка основних видів земельних угідь	87
6.1.2	Стан ґрунтів	88
6.1.3	Деградація земель	89
6.2	Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти	93
6.3	Охорона земель	94
6.3.1.	Практичні заходи	95

7	Надра	96
7.1	Мінерально-сировинна база	96
7.1.1.	Стан та використання мінерально-сировинної бази	100
7.2.	Система моніторингу геологічного середовища	101
7.2.1.	Підземні води: ресурси, використання, якість	101
7.2.2.	Екзогенні геологічні процеси	103
8.	Відходи	104
8.1	Структура утворення та накопичення відходів	105
8.2	Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)	109
8.3	Транскордонне перевезення небезпечних відходів	122
8.4	Державна політика у сфері поведження з відходами	122
9.	Екологічна безпека	124
9.1	Екологічна безпека як складова національної безпеки	124
9.2	Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку	124
9.3	Радіаційна безпека	127
9.3.1	Стан радіаційного забруднення території	127
9.3.2	Поводження з радіоактивними відходами	128
9.3.3	Стан радіаційної безпеки у зоні відчуження і зоні безумовного (обов'язкового) відселення	130
10.	Промисловість та її вплив на довкілля	131
10.1	Структура та обсяги промислового виробництва	131
10.2	Вплив на довкілля	133
10.2.1	Гірничодобувна промисловість	133
10.2.2	Металургійна промисловість	134
10.2.3	Хімічна та нафтохімічна промисловість	135
10.2.4	Харчова промисловість	136
10.3	Заходи з екологізації промислового виробництва	136
11.	Сільське господарство та його вплив на довкілля	138
11.1	Тенденції розвитку сільського господарства	138
11.2	Вплив на довкілля	140
11.2.1	Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження	140
11.2.2	Використання пестицидів	140
11.2.3	Екологічні аспекти зрошення та осушення земель	146
11.2.4	Тенденції в тваринництві	146
11.3	Органічне сільське господарство	149
12.	Енергетика та її вплив на довкілля	151
12.1	Структура виробництва та використання енергії	151

12.2	Ефективність енергоспоживання та енергозбереження	153
12.3	Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики	153
13.	Транспорт та його вплив на довкілля	155
13.1	Транспортна мережа Житомирської області	155
13.1.1	Структура та обсяги транспортних перевезень	155
13.2	Вплив транспорту на довкілля	157
13.3	Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля	158
14.	Збалансоване виробництво та споживання	159
14.1	Тенденції та характеристика споживання	159
14.2	Запровадження елементів сталого споживання та виробництва	159
15.	Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища	161
15.1	Національна та регіональна екологічна політика	161
15.2	Удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища	161
15.3	Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства	164
15.4	Виконання державних цільових екологічних програм	167
15.5	Моніторинг навколишнього природного середовища	169
15.6	Оцінка впливу на довкілля	170
15.7	Економічні засади природокористування	170
15.7.1	Економічні механізми природоохоронної діяльності	170
15.7.2	Стан фінансування природоохоронної галузі	173
15.8	Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки	177
15.9	Дозвільна діяльність у сфері природокористування	178
15.10	Екологічний аудит	179
15.11	Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля	179
15.12	Участь громадськості в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля	181
15.12.1	Діяльність громадських екологічних організацій	181
15.12.2	Діяльність громадських рад, об'єднань	183
15.13	Екологічна освіта та інформування	183
15.14	Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля	186
	Висновки	187

ВСТУП

Відповідно до вимог Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» громадськість має право на повну і достовірну інформацію про стан довкілля.

Закон України «Про інформацію» встановлює загальні правові основи одержання, використання, поширення та зберігання інформації, закріплює право особи на інформацію в усіх сферах суспільного і державного життя області, а також систему інформації, її джерела, регулює доступ до інформації та забезпечує її охорону, зобов'язує документально або публічно оголошувати відомості про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі.

До вашої уваги пропонується Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Житомирській області за 2021 рік. Доповідь містить узагальнену та систематизовану спостережну, статистичну та науково-дослідницьку інформацію про стан довкілля нашого регіону; висвітлені заходи щодо збереження і охорони природних ресурсів, впровадження еколого-економічного механізму природокористування, виконання регіональних та загальнодержавних екологічних програм, тощо.

Доповідь виконана за допомогою інформаційної підтримки управлінь, установ та організацій Житомирської області.

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості області

Житомирська область утворена 22 вересня 1937 року. В своєму складі має 4 райони, 66 територіальних громад, 12 міст, 43 селища міського типу, 1613 сільських населених пунктів. Область розташована в північно-західній частині України. Площа - 29 827 км². Населення - 1 179, 801 чоловік (на 1 січня 2022 року). Площа сільськогосподарських угідь Житомирщини становить 1 510, 1 тис. га або 50,6 % території.

Структура ґрунтового покриву області обумовлена геологічною будовою Українського кристалічного щита, переважно рівнинним рельєфом місцевості, особливостями формування льодовикових та водно-льодовикових відкладів південно-польського і дніпровського періодів зледеніння та відкладами четвертинного періоду пов'язаного з антропогенною діяльністю.

Територія області знаходиться у двох природно-кліматичних зонах - Лісостепу (19 %) та Поліссю (81 %). Ці території суттєво відрізняються геологічною будовою, ландшафтною структурою, ґрунтами, лісистістю, ступенем сільськогосподарського освоєння території та видовим складом рослинного світу, у тому числі райованих сільськогосподарських культур.

Ґрунти та їх материнські породи Поліської частини області, по умовній широтній межі північніше Житомира, сформовані переважно на льодовикових та водно-льодовикових відкладах, за винятком височини Словечансько-Овруцького кряжу. Близьке розташування кристалічних порід до поверхні землі обумовлює розвиток процесів заболочування, які уповільнюють ґрунтоутворення на Поліссі, це призводить до формування в низинах торф'яників, торф'яно-болотних ґрунтів. На підвищених ділянках місцевості та на ділянках з потужним шаром льодовикових наносів відбуваються процеси формування дерново-підзолистих піщаних та супіщаних ґрунтів з кислою реакцією ґрунтового розчину.

Ґрунти східної частини Лісостепу сформовані еолово-делювальними нанесеннями дніпровського періоду зледеніння, а західної частини Лісостепу алювіальними водно-льодовиковими відкладами вздовж річкових долин та еолово-делювальними процесами післяльодовикового періоду.

Гідрографічна сітка густа, територією області протікає 2 822 річки загальною довжиною 13,7 тис. км. В структурі гідрографічної сітки області великих річок немає, середніх річок - вісім: Тетерів, Случ, Уж, Ірша, Уборть, Ствига, Ірпінь та Словечна, загальною довжиною в межах області - 999,6 км.

В області налічується 53 водосховища загальною площею 7,7 тис. га та сумарним об'ємом 184,4 млн м³.

Для області характерний високий рівень залягання кристалічних порід, які у багатьох місцях виходять на денну поверхню. Область багата на різноманітні корисні копалини. В її надрах залягають поклади розсипного ільменіту,

комплексних апатит-ільменітових руд, самоцвітів, кварцитів, облицювального каменю, каолінів, мінеральної сировини для виробництва різних будівельних матеріалів, бурого вугілля, торфу та інших копалин. Запаси титану на Житомирщині складають понад 85 % усіх розвіданих запасів титанових руд України.

Вигідне фізико-географічне та економіко-географічне положення сприяє компактному заселенню, господарському освоєнню території, створює передумови для життєвої діяльності людей. Особливості економічно-географічного положення і природних факторів (грунтово-кліматичні умови, мінерально-сировинні, лісові і водні ресурси) у поєднанні створюють сприятливі умови для розвитку багатогалузевого сільського господарства та промисловості.

Клімат Житомирської області помірно континентальний. Минулий 2021 рік характеризувався сніжною холодною зимою, прохолодною, вологою та тривалою весною, жарким і сухим в більшості періоду літом, осінню – із значним недобором опадів, прохолодною в першій половині сезону, а в другій – з температурним режимом вище норми. Середня річна температура на рівні 8.0-8.7° була в межах норми та на 1.6-1.9° нижчою, ніж середня температура попереднього 2020 року.

Найвищі максимуми температури спостерігались в червні – на рівні 34-36°, які стали новими абсолютними значеннями для даного місяця з 1945 року, та в липні – 34-35°. Найхолоднішим місяцем року був лютий, середня температура якого не дотягнула до норми 1.5-2.6° і становила 3.9-5.3° морозу. В лютому зафіксовані і найнижчі за рік значення температур – 22-25° морозу. Майже такі ж морози, а саме – 21-24°, спостерігались і в січні.

Опадів в більшості місяців року було достатньо, а в окремі місяці їх кількість значно перевищувала норму. Так, щедрими на снігопади виявилися зимові місяці: січень – 58-81 мм (149-231 % норми), лютий – 63-75 мм (174-200 % норми), грудень – 65-83 мм (151-189 % норми). Рясними дощами відзначився травень: на переважній частині території області випало 87-106 мм, що відповідає 130-168 % норми. *У південних районах зафіксована найбільша кількість опадів (196 мм або 306 % норми) за період спостережень з 1945 року, яка перевищила попередній рекорд (в 2019 році травнева кількість опадів склала 150 мм або 259 % норми) та наблизилась до найбільшого значення за всю історію спостережень – 202 мм в 1911 році.* Проте, в окремі періоди року переважала стійка погода антициклонічного типу, що обумовлювало нестачу опадів. Найбільш посушливим видався жовтень, в якому кількість опадів склала лише 0.7-5 мм (2-10 % норми). *На метеостанціях Житомир (0.7 мм) та Овруч (3.0 мм) відмічена найменша місячна кількість опадів у жовтні за всю історію спостережень.* Також дуже мало опадів було у найжаркіші місяці літнього періоду: в червні – 11-61 мм (16-79 % норми), на більшій частині території області у липні 35-58 мм або 34-58 % норми, та у листопаді – 17-35 мм (38-75 % норми). Загальна кількість опадів за 2021 рік – 630-732 мм (96-117 % кліматичної норми).

Протягом 2021 року спостерігалось 81 небезпечне метеорологічне явище I рівня небезпечності (НМЯ I): 18 випадків туману, 7 – посилення вітру, 36 – грози, 5 – значного дощу, 1 – граду, 7 – шквалів, 1 – заморозки, 2 – налипання мокрого снігу, 4 – значного снігу; 2 стихійних метеорологічних явища II рівня небезпечності: сильні заморозки на території області та сильний тривалий дощ у м. Житомирі, 1 стихійне метеорологічне явище III рівня небезпечності – надзвичайний дощ у м. Житомирі.

Зима

Зима відзначилась надзвичайно широкою амплітудою температурних коливань – від помірних морозів з мінімальними значеннями 22-25° до тепла, нехарактерного для зимового періоду, з максимальними температурами плюс 10-15°. Крім того, зима була сніжною та з частими ускладненнями погоди, обумовленими проходженням активних атмосферних фронтів.

Максимальні значення січня згідно даних спостережень метеостанцій області – 7-9° тепла. Опади випадали нерівномірно у часі та по території області і різнились за фазовим станом. В періоди теплої погоди відмічався дощ або мряка, а із зниженням температури – мокрий сніг та сніг. Всього за січень випало 58-81 мм, або 149-231 % кліматичної норми.

Протягом перших двох декад лютого відмічалась морозна погода, а остання його третина, навпаки, відзначилась сталим наростанням тепла. Максимуми температурного графіку лютого досягали 10-15° тепла.

Метеорологічна зима 2020-2021 рр. (з 5-6 грудня 2020 року по 21-24 лютого 2021 року) тривала на більшій частині території області 78-81 день. В західній частині області стійкий перехід через 0° здійснився лише 9 січня 2021 року, з затримкою на півтора місяці, і тому метеорологічна зима виявилася надкороткою – всього 43 дні. Протягом зимових місяців в залежності від погодних умов сніговий покрив неодноразово утворювався, поповнювався, а з підвищенням температурного режиму руйнувався.

Весна

Календарна весна (березень-травень) із середньою температурою 7.2-7.9° тепла (нижче норми на 0.9-1.2°) виявилась найхолоднішою за останніх 15 років (з 2006 року). В південній частині області випала найбільша кількість опадів за всі роки спостережень – 287 мм (199 % норми для зазначеного періоду).

Метеорологічна весна (стійкий перехід середньої добової температури через 0° у бік підвищення) розпочалась 21-24 лютого і тривала 90-102 дні.

Переміщення через територію України численних атмосферних фронтів у *березні* обумовили часту зміну погодних умов та коливання температурного режиму. З поширенням на Житомирщину холодного повітря відбувалось повернення до зимових умов з випадінням снігу, утворенням тимчасового снігового покриву та зниженням температурного фону до морозів вночі, а іноді і

вдень. Мінімальні температури місяця – 8-11° морозу. Натомість, періодичне встановлення погоди антициклонічного типу призводило до швидкого наростання денного тепла. Найвищі значення відмічені в межах 14-17° тепла в останній день березня. 27-29 березня відбувся стійкий перехід середньої добової температури повітря через +5°, що свідчить про початок вегетаційного періоду.

Квітень характеризувався похмурою, переважно прохолодною, з частими опадами погодою. Внаслідок періодичного надходження холодних повітряних мас фон нічних температур неодноразово опускався до слабких морозів.

Травень відзначився бурхливими атмосферними процесами та коливанням температурного режиму. Внаслідок поширення холодних повітряних мас фон нічних температур опускався до значень, більш характерних для кінця березня-початку квітня. Загалом протягом травня переважала прохолодна, як для цієї пори, погода.

У нетривалі періоди теплої стійкої погоди пожежна небезпека на території області підвищувалась до високого або надзвичайного рівня.

Літо

Середня температура літнього періоду 2021 року (червень-серпень) на рівні 20.3-21.1° виявилася майже найвищою за всі роки спостережень з 1945 року, лише літо 2010 року було ще теплішим, на 0.5-0.8°.

2-3 червня, на переважній частині території області відбувся перехід середньої добової температури через +15° – на Житомирщину завітало метеорологічне літо, яке тривало 90-92 дні. В західній частині області, за даними метеостанції Новоград-Волинський, літо розпочалось раніше – 22 травня та, відповідно, було більш тривалим – 103 дні.

Погода у **червні** була контрастною: відмічались як періоди стійкої погоди антициклонічного типу, так і її ускладнення, пов'язані з переміщенням через територію області атмосферних фронтів.

Середня температура червня виявилась вищою за норму на 2.0-2.3° і в абсолютному визначенні становила 20.1-20.4°.

У **липні** переважала погода антициклонічного типу, що обумовило тривалі періоди сухої, теплої, часом спекотної погоди. Стабільність синоптичної ситуації періодично порушувалась с проходженням через територію області атмосферних фронтів, які супроводжувались зливами, інколи – значними дощами, численними грозами, локальними – градом та шквалами.

Середня температура **серпня** становила 17.7-19.4°, що на переважній частині території області близько до норми, а в північно-західній її частині на 0.8° нижче кліматичної норми. Протягом місяця відмічались тривалі сухі періоди, які періодично змінювались дощами в зоні атмосферних фронтів, а їх інтенсивність, як і зазвичай в літній сезон, різнилась від неістотних до значних.

Незважаючи на велику кількість небезпечних конвективних явищ протягом літнього періоду, з припиненням дощів та встановленням спекотної погоди

відбувалось зростання пожежної небезпеки на всій території області або в окремих її частинах до високої (4 класу) і надзвичайної (5 класу).

Осінь

Метеорологічна осінь розпочалась одночасно з календарною – 1-2 вересня та тривала в північній частині області (за даними спостережень метеостанцій Олевськ та Овруч) до 4 грудня, а на решті території області – до 20-21 грудня.

У **вересні** відмічались як тривалі періоди стійкої погоди антициклонічного типу, так і дощові періоди, пов'язані з переміщенням через територію області атмосферних фронтів.

Перевага холодних повітряних мас протягом місяця позначилось на його середній температурі, яка становила 11.6-12.7°, що на 1.3-1.8° нижче норми.

Протягом **жовтня** домінувала стійка суха погода, лише в окремі дати відмічались невеликі дощі. Незважаючи на численні атмосферні фронти, які переміщувались через територію області, низький вміст вологи у повітряних масах був недостатнім для утворення опадів.

В більшості днів **листопада** погодні умови Житомирщини формувались під впливом антициклонів, тому дощі носили епізодичний характер, а похолодання із слабкими нічними морозами чередувались з періодами підвищених проти норми значень. Мінімуми температурного режиму місяця відмічені в інтервалі 5-7° морозу, максимуми – +14 – +18°. 23 листопада відмічався перший у поточному сезоні сніг.

Тепла стійка погода протягом вересня-жовтня та першого тижня листопада сприяла збереженню надзвичайної (5 класу) та високої (4 класу) пожежної небезпеки на території області.

Зима

У **грудні** температурний режим коливався від цілодобових плюсових значень до морозної погоди. Протягом перших двох декад переважала тепла, як для цієї пори, погода, пов'язана із впливом середземноморських циклонів. Максимуми грудня відмічені на рівні 7-9° тепла. Оподи різного фазового стану, в залежності від температурного режиму, відмічались в більшості днів місяця – дощі чередувались з мокрим снігом або снігом.

Середня температура місяця становила 1.6-2.4° морозу, що близько до норми (відхилення від норми +0.2...-0.5°). Місячна кількість опадів дорівнювала 65-83 мм, що відповідає 151-189 % норми.

Перший сніговий покрив утворився в перший день календарної зими, тобто 1 грудня. Проте, був нестійким та протягом місяця, в залежності від погодних умов, декілька раз руйнувався і утворювався знову. Найбільша із середніх висота снігу у грудні за даними метеостанцій області становила 7-11 см.

Кількість опадів за 2021 рік

Таблиця 1

Місяць	Олевськ		Овруч		Коростень		Новоград-Волинський		Житомир	
	сума (мм)	% від норми	сума (мм)	% від норми	сума (мм)	% від норми	сума (мм)	% від норми	сума (мм)	% від норми
Січень	64	160	81	231	58	187	58	149	67	181
Лютий	68	174	72	200	65	191	75	192	63	180
Березень	43	100	46	107	37	90	52	130	70	179
Квітень	57	146	47	115	57	150	44	113	22	54
Травень	87	130	106	168	89	144	96	166	196	306
Червень	38	51	11	16	45	64	61	79	48	62
Липень	35	34	58	58	85	104	99	111	37	46
Серпень	86	130	89	148	75	142	87	145	85	142
Вересень	51	93	44	88	32	67	53	100	42	74
Жовтень	5	10	3	6	3	7	3	7	0.7	2
Листопад	35	75	20	45	18	45	21	48	17	38
Грудень	76	162	65	151	66	174	83	189	69	164
Рік	645	96	642	101	630	109	732	117	717	116

Середня місячна температура повітря за 2021 рік

Таблиця 2

Місяць	Олевськ		Овруч		Коростень		Новоград-Волинський		Житомир	
	середня т-ра (°C)	відхил від норми	середня т-ра (°C)	відхил від норми	середня т-ра (°C)	відхил від норми	середня т-ра (°C)	відхил від норми	середня т-ра (°C)	відхил від норми
Січень	-2.6	0.6	-3.2	0.4	-2.8	0.5	-2.4	0.7	-2.2	1.1
Лютий	-4.6	-2.5	-5.3	-2.6	-4.6	-2.2	-4.1	-2.0	-3.9	-1.5
Березень	1.6	-0.4	1.7	-0.1	2.0	0.0	1.8	-0.4	2.3	0.1
Квітень	6.6	-2.2	6.9	-1.9	6.9	-2.2	7.1	-2.2	7.5	-1.8
Травень	13.5	-0.8	13.6	-0.9	13.5	-1.2	13.8	-1.0	13.9	-1.0
Червень	20.1	2.3	20.3	2.3	20.4	2.2	20.2	2.0	20.4	2.0
Липень	22.9	3.4	23.1	3.4	23.0	3.1	23.3	3.5	23.5	3.4
Серпень	17.7	-0.8	18.7	0.0	18.6	-0.3	18.6	-0.4	19.4	0.1
Вересень	11.6	-1.7	12.0	-1.5	11.9	-1.8	12.4	-1.4	12.7	-1.3
Жовтень	7.3	-0.3	7.3	-0.2	7.5	-0.3	7.7	-0.4	7.9	-0.2
Листопад	4.3	1.7	4.0	1.9	4.4	1.9	4.7	1.9	5.0	2.4
Грудень	-2.2	-0.5	-2.4	-0.3	-2.1	-0.2	-1.9	-0.3	-1.6	0.2
Рік	8.0	-0.1	8.1	0.1	8.2	-0.1	8.4	0.0	8.7	0.2

1.2. Соціальний та економічний розвиток області

Станом на 1 грудня 2021р. в області, за оцінкою, проживало 1180638 осіб, з них 704027 осіб, або 59,6%, мешкали у містах та селищах міського типу та 476611 осіб – у сільській місцевості. За січень–листопад 2021р. кількість населення області зменшилась на 14857 осіб. Зменшення населення відбулося за рахунок природного та міграційного скорочень – на 13668 та 1189 осіб відповідно.

Залишається суттєвим перевищення кількості померлих над кількістю живонароджених: на 100 померлих – 37 народжених.

Кількість померлих за окремими причинами смерті

Таблиця 1.2.1.

	Осіб		У % до підсумку	
	січень– листопад 2021	січень– листопад 2020	січень– листопад 2021	січень– листопад 2020
Усього померлих	21552	18985	100,0	100,0
у тому числі від				
хвороб системи кровообігу	13959	13264	64,8	69,9
новоутворень	1942	2059	9,0	10,8
зовнішніх причин смерті	929	918	4,3	4,8
із них від				
транспортних нещасних випадків	159	156	0,7	0,8
випадкових утоплень та занурень у воду	80	66	0,4	0,3
випадкових отруень та дії алкоголю	43	35	0,2	0,2
навмисних самоушкоджень	211	214	1,0	1,1
наслідків нападу з метою вбивства чи нанесення ушкодження	51	49	0,2	0,3
хвороб органів травлення	673	670	3,1	3,5
хвороб органів дихання	442	433	2,1	2,3
коронавірусної інфекції COVID-19	2393	528	11,1	2,8
із них від				
COVID-19, вірус ідентифікований	2371	493	11,0	2,6
COVID-19, вірус неідентифікований	22	35	0,1	0,2
випадкових утоплень та занурень у воду	80	66	0,4	0,3

Ринок праці

Середньооблікова кількість штатних працівників підприємств, установ і організацій (по юридичних особах та відокремлених підрозділах юридичних осіб із кількістю найманих працівників 10 і більше осіб) у грудні 2021р. становила 194,3 тис. осіб, що менше на 0,8%, ніж у листопаді 2021р., та на 5,1%, ніж у грудні 2020р.

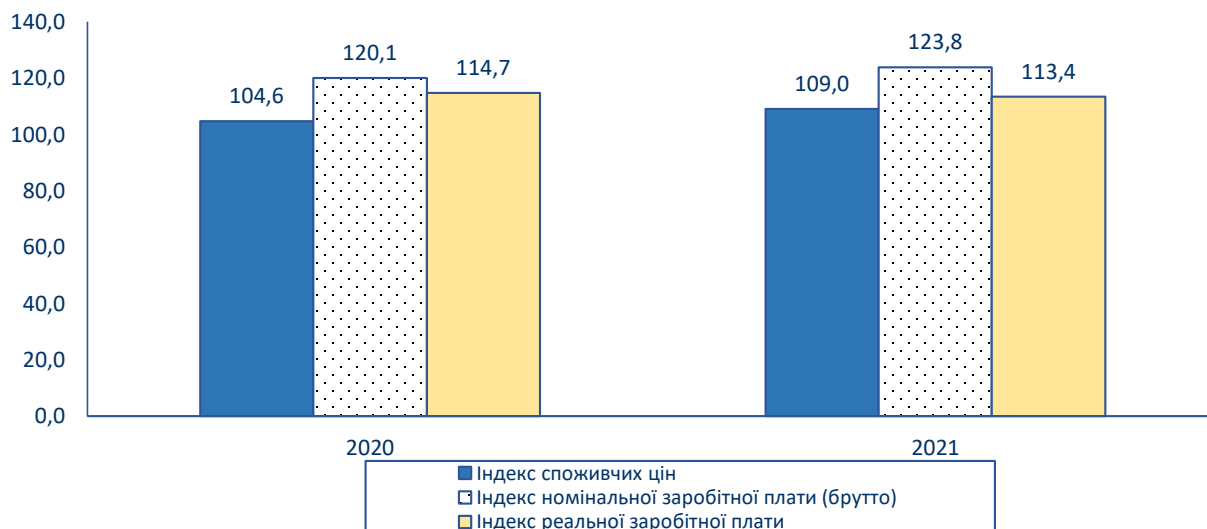
Доходи населення

Середньомісячна номінальна заробітна плата штатного працівника підприємств, установ та організацій (по юридичних особах та відокремлених підрозділах юридичних осіб із кількістю найманих працівників 10 і більше осіб) у 2021р. становила 11625 грн. Темп приросту зазначеного показника відносно 2020р. склав 21,4%.

Споживчі ціни

Індекс реальної заробітної плати (з урахуванням змін споживчих цін) у грудні 2021р. порівняно із листопадом 2021р. становив 121,8%. Відносно грудня 2020р. реальна заробітна плата збільшилась на 13,4%.

Індекси заробітної плати та споживчих цін (грудень у % до грудня попереднього року)

2.СТАН АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ

2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

Атмосферне повітря є одним з основних життєво важливих елементів навколишнього природного середовища.

Існує такий вислів, що атмосферне повітря ніколи не буває чистим. Якщо взяти чистоту атмосферного повітря над рівнем океану за одиницю, то у сільських місцевостях забруднення буде - в 10 раз вище, у невеликих містах - в 35, великих містах – в 150, а у великих промислових центрах – у тисячу разів.

Будь-яка зміна складу і властивостей повітря, що негативно впливає на здоров'я людей і тварин, стан рослинного покриву та екосистеми, та полягає у викиді в атмосферу хімічних речовин, твердих частинок і біологічних матеріалів, здатних викликати шкоду для людини та інших живих організмів.

Часто ефект забруднювачів є непрямим та проявляється лише через тривалий час, наприклад, певні речовини здатні зменшувати товщину озонового шару, впливаючи таким чином на більшість земних екосистем. Забруднення атмосфери може бути природним і штучним.

На сьогодні основними антропогенними забруднювачами повітря є різні галузі промисловості: теплоенергетика, підприємства металургійного комплексу, нафтовидобувна промисловість, нафтохімічна промисловість, автотранспорт, виробництво будівельних матеріалів

На сьогодні рівень забруднення атмосферного повітря є високим, незважаючи на спад виробництва в Україні спостерігається незначне, але зростання обсягів викидів стаціонарних джерел у 2021 році по Україні на 3,42 тис.т у порівнянні з 2020 роком, і склало 2242,02 тис.т.

2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря

Аналізуючи показники забруднення повітряного басейну Житомирської області, потрібно відмітити суттєве зниження обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря на протязі двох останніх років.

Однак, проаналізувавши значення обсягів викидів забруднюючих речовин у 2021 році порівняно із 2020 роком, необхідно відмітити збільшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря на 8,2% або на 4,81 тис.т і становило у 2021 році – 58,7 тис.т.

Динаміка викидів забруднюючих речовин від стаціонарних та пересувних джерел наведена в таблиці 2.1. та проілюстровано на діаграмі 1 та діаграмі 2.

Динаміка викидів в атмосферне повітря, тис. т.

Табл.2.1.1.1.

Роки	Викиди в атмосферне повітря, тис. т			Щільність викидів у розрахунку на 1 кв. км, кг	Обсяги викидів у розрахунку на 1 особу, кг	Обсяг викидів на одиницю ВРП (тис.т на млн. грн.)
	Всього	у тому числі				
		стаціонарними джерелами	пересувними джерелами			
2000	61,80	12,3	49,5	2072,1	43,45	0,0046
2010	87,49	18,38	69,11	2941,2	68,41	0,0039
2011	86,81	19,01	67,79	2913,1	68,19	-
2012	85,74	18,49	67,25	2882,3	67,34	0,0036
2013	88,44	17,21	71,23	2965,1	70,05	0,0035
2014	77,42	10,93	66,49	2597,9	61,64	0,0026
2015	69,70	8,98	60,72	2336,8	55,7	0,0018
2016	69,84	9,27	60,57	2343,6	55,9	0,0015
2017	74,45	10,33	64,12	2498,3	60,01	0,0012
2018	72,97	13,0	59,97	2448,7	59,28	0,0009
2019	73,44	12,7	60,74	2464,4	60,19	0,00086
2020	53,9	11,8	42,1*	1807,1	45,77	0,00058
2021	58,7	11,9*	46,8*	1968,02	49,85	-**

-* Значення за уточненими даними Головного управління статистики у Житомирській області станом на 01.08.2021р.

-** Значення валового регіонального продукту за 2021 рік на офіційному вебсайті Головного управління статистики у Житомирській області відсутня

Порівнюючи значення викидів в атмосферне повітря стаціонарними джерелами інших регіонів України з обсягами викидів в атмосферне повітря по Житомирській області визначено, що область посідає 19 місце за кількістю викидів в атмосферне повітря стаціонарними джерелами (табл.2.2.)

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел Житомирської області в порівнянні із показником по Україні у 2021 році

Табл.2.1.1.2.

	Регіон	Кількість викидів		Кількість викидів на одиницю площі, кг	Кількість викидів на 1 особу, кг
		тис т	у % до 2020р.		
	Україна	2242,02	100,2	3888,3	54,18
	...				
18	Миколаївська	12,2	108,8	495,68	11,07
19	Житомирська	11,9	100,6	398,73	10,02
20	Кіровоградська	11,1	103,8	451,09	12,16
	...				

Одночасно слід відмітити деяке збільшення обсягів викидів у 2021 році від підприємств, узятих на державний облік відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 13.12.2001 №1655 «Про затвердження Порядку ведення державного обліку в галузі охорони атмосферного повітря», у повітряний басейн області від стаціонарних джерел викидів (без урахування викидів діоксиду вуглецю), що становить 11,9 тис.т. забруднюючих речовин, що на 0,1 тис.т. більше ніж у 2020 році.

Важливими узагальнюючим показником, який характеризує стан повітряного басейну в цілому є загальний обсяг забруднюючих речовин, що надійшли в розрахунку на одного мешканця та в розрахунку на 1 км² території.

Щільність викидів від стаціонарних джерел забруднення у розрахунку на квадратний кілометр території області склала 0,398 т/км² проти 3,89 т/км² в середньому по Україні (22 місце по Україні).

В розрахунку на душу населення щільність викидів від стаціонарних джерел забруднення області склала 10,02 кг/чол. проти 54,2 кг/чол. в середньому по Україні (20 місце серед областей країни).

Однією з основних причин забруднення атмосферного повітря є низький рівень оснащення джерел викидів пилогазоочисним обладнанням. Значно впливає на забруднення атмосфери відсутність установок по вловлюванню газоподібних сполук, а саме: діоксиду сірки, діоксиду азоту, оксиду вуглецю, летючих органічних сполук та інших.

Значне збільшення в області, як і в цілому по Україні, спостерігається за обсягами викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від пересувних джерел викидів, що в 2021 році склала по області 46,8 тис.т. Зростання даного показника по області становить 10,05% або на 4,7 тис.т. (за уточненими даними ГУ статистики у Житомирській області).

Загальним збільшенням обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря пересувними джерелами області, пояснюється і збільшення навантаження на 1 особу.

Автотранспорт, як і раніше є найбільшим забруднювачем атмосферного повітря Житомирської області. Слід зазначити, що в умовах переходу до ринкової економіки необхідність постійного збільшення автотранспортних перевезень обумовила зростання до 50–80 % внеску відпрацьованих газів у забруднення атмосферного повітря великих міст області, а відтак – і збільшення ризику для здоров'я населення.

У відпрацьованих газах автомобільних двигунів налічується біля 100 різних компонентів, більшість з яких токсичні. Серед токсичних компонентів, які викидаються автотранспортом 73 % становлять оксиди вуглецю, 11 % - неметанові леткі органічні сполуки, 13 % - оксиди азоту, 1,6 % - сажа, 1,4 % - сірчистий ангідрид.

Великий обсяг викидів від автотранспорту пояснюється, насамперед, збільшенням кількості приватного автотранспорту, експлуатацією технічно-застарілого автомобільного парку, використанням палива низької якості, аварійним станом доріг.

Динаміка викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел

Діаграма 1

Динаміка викидів основних забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю від стаціонарних джерел забруднення в атмосферне повітря у 2017-2021 році

Табл.2.1.1.3.

1	Обсяги викидів, т					у % 2021 до 2020р.
	2017	2018	2019	2020	2021	
	2	3	4	5	6	7
Усього, т	10334,2	12970,6	12734,7	11819,4	11893,1	100,6
у тому числі						
метали та їх сполуки	18,1	13,9	14,1	13,3	14,7	110,6
з них						
свинець	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	100,3
нікель	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	102,0
хром	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	96,8
метан	2438,7	3712,8	3492,6	3259,3	3114,3	95,6
неметанові леткі органічні сполуки	475,1	512,7	531,4	476,9	454,7	95,3
оксид вуглецю	1810,5	2438,6	2344,6	2091,6	1942,4	92,9
діоксид та інші сполуки сірки	1025,4	1000,3	752,5	750,8	1086,2	144,7
з них						
діоксид сірки	1007,2	981,2	735,1	734,3	1068,6	145,5
сполуки азоту	1885,3	2023,9	2024,8	1914,9	2006,7	104,8
з них						

діоксид азоту	1560,4	1659,2	1561,2	1443,3	1456,5	100,9
оксид азоту	16,2	19,2	6,9	24,2	25,3	104,7
аміак	307,4	344,9	455,5	420,1	392,6	93,5
речовини у вигляді твердих суспендованих частинок	2672,0	3259,2	3542,5	3283,1	3245,2	98,8
інші	9,1	9,2	32,2	29,5	28,9	100,0
Крім того, діоксид вуглецю, млн.т	0,7	0,8	0,7	0,7	0,7	94,2

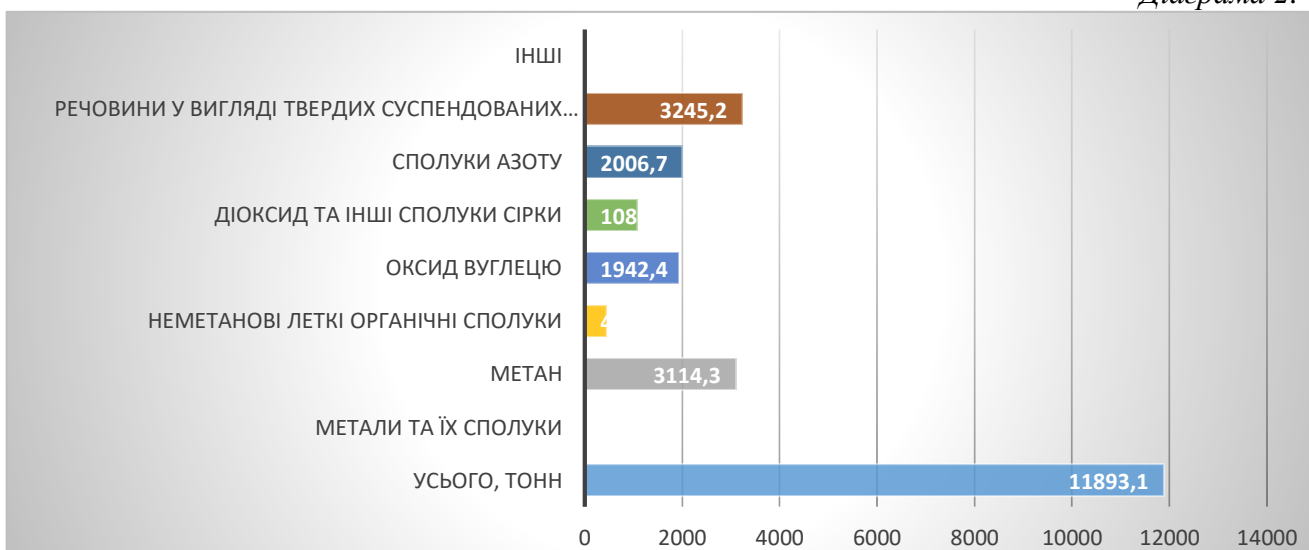
Загальний обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами у 2021 році становив 11893,1 т, з яких, зокрема, метан (3114,3 т) та сполуки азоту (1456,5 т) належать до парникових газів. Крім цих речовин, в атмосферне повітря надійшло 0,7 млн. т діоксиду вуглецю.

Щодо компонентного складу викидів (%) у минулому році, то найбільша частка належить викидам речовин у вигляді твердих суспендованих частинок та метану відсоткова частка яких становила відповідно – 27,28 та 26,19% загального обсягу викидів. Велику частку обсягів викидів від загальної становили викиди сполук азоту – 16,87%, оксиду вуглецю – 16,33% та сполук сірки – 9,13 %. Розподіл обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами у 2021 році за окремими компонентами проілюстровано діаграмою 2.

Разом з тим, слід зазначити, що Планом державних статистичних спостережень. статистичні спостереження та систематизація інформації щодо викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря окремо по компонентах забруднюючих речовин пересувними джерелами забруднення в області, не передбачені і не проводяться.

Розподіл обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами у 2021 році за окремими компонентами

Діаграма 2.

2.1.2. Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря

Аналізуючи динаміку обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря області слід відмітити збільшення у 2021 році у порівнянні з минулим роком обсягів викидів найпоширеніших забруднюючих речовин, а саме значне збільшення обсягів діоксиду сірки - на 45,5% та деяке збільшення обсягів діоксиду азоту – на 4,7 %.

Динаміку обсягів викидів діоксид сірки, діоксид азоту за останні 5 років характеризує табл. 2.4.

Динаміка обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря (діоксид сірки, діоксид азоту) за 2017 – 2021 роки

Табл.2.1.2.1.

	Обсяги викидів діоксиду сірки				
	усього, тис.т	у тому числі		у розрахунку	
		стаціонарними джерелами	пересувними джерелами*	на 1 особу, кг	на 1 км ² площі області, кг
2016	0,9	0,9	...	0,7	30,9
2017	1,0	1,0	...	0,8	33,8
2018	1,0	1,0	...	0,8	32,9
2019	0,7	0,7	...	0,6	24,6
2020	0,7	0,7	...	0,6	24,6
2021	1,1	1,1	...	0,9	35,8

*Примітка: планом державних статистичних спостережень розробка інформації щодо викидів забруднюючих речовин по компонентам пересувними джерелами забруднення, не передбачена.

	Обсяги викидів діоксидів азоту				
	усього, тис.т	у тому числі		у розрахунку	
		стаціонарними джерелами	пересувними джерелами*	на 1 особу, кг	на 1 км ² площі області, кг
2016	1,5	1,5	...	1,2	49,4
2017	1,6	1,6	...	1,3	52,3
2018	1,7	1,7	...	1,4	55,6
2019	1,6	1,6	...	1,3	52,3
2020	1,4	1,4	...	1,2	46,93
2021	1,5	1,5	...	1,2	48,8

*Примітка: планом державних статистичних спостережень розробка інформації щодо викидів забруднюючих речовин по компонентам пересувними джерелами забруднення, не передбачена.

Загальним збільшенням обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, пояснюється і збільшення навантаження на одну особу та одиницю площі області.

Обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря області збільшився у 2021 році у порівнянні із 2020 роком за рахунок значного збільшення обсягів викидів від пересувних джерел області, яке склало 10,04% (збільшення на 4,7 тис.т). Відмічається незначне збільшення викидів в атмосферне повітря стаціонарними джерелами області у порівнянні з минулим роком, що склало 1,1% ((збільшення на 0,1 тис.т).

Оцінюючи динаміку забруднення атмосферного повітря підприємствами в районах Житомирської області необхідно відмітити значне збільшення обсягів викидів у 2021 році у порівнянні із минулим роком у Бердичівському районі - на 30 % та одночасно спостерігається зниження обсягів викидів у Новоград-Волинському районі – на 15,3% (табл. 2.5.).

**Викиди в атмосферне повітря від стаціонарних джерел
забруднення по районах у 2021 році**

Табл. 2.1.2.1 2.

	Обсяги викидів, т	2021 % до 2020	Внесок у загальний викид %	У тому числі			
				діоксиду азоту		діоксиду сірки	
				т	2021 % до 2020	т	2021 % до 2020
Житомирська область	11893,1	100,6	100,0	1068,6	145,5	1456,5	100,9
райони							
Бердичівський	1788,7	130,0	15,04	11,3	54,9	286,8	96,6
Житомирський	4242,1	101,8	35,67	783,4	183,2	733,7	109,8
Коростенський	3431,6	100,7	28,85	154,1	87,6	241,6	81,0
Новоград-Волинський	2430,7	84,7	20,43	119,8	108,8	194,4	108,1

Найбільшими забруднювачами атмосферного повітря в Житомирській області у 2021 році були суб'єкти господарювання Житомирського та Коростенського районів, частка викидів яких становила відповідно 35,5 та 28,7 відсотків від загального по області. Лідером за обсягами викидів в Житомирському районі є ТОВ «ОБІО», викиди в атмосферне повітря якого складають біля 26,78% від загального обсягу викидів по району, в Бердичівському районі – ТОВ «Оператор ГТС України Бердичівське ЛВУМГ викиди якого складають 57,47% від загального по району.

Основні забруднювачі атмосферного повітря за 2021 рік

Табл. 2.1.2.1.3.

№ з/п	Назва об'єкта	Частка викидів забруднюючої речовини		
		усього викидів, т/рік	до загаль. обсягу викидів області, %	до загального обсягу викидів н.п., (району)%
1	2	3	4	5
	Всього по області	11673,8		
1.	ТОВ "ОБІО"	1104,9	9,47	26,78
2.	ТОВ "Оператор ГТС України" Бердичівське ЛВУМГ	1016,6	8,71	57,47
3.	ТОВ "АГРОВЕСТ ГРУП"	513,4	4,40	21,12
4.	ПП "ГАЛЕКС-АГРО"	465,7	3,99	19,15
5.	ТОВ "СІГНЕТ-МЛК"	421,9	3,61	10,22
6.	ПАТ "ТРК "ГРАНІТ"	420,1	3,60	12,54
7.	АТ "Малинський каменедробильний завод»	355,7	3,05	10,62
8.	ТОВ "ЮНІГРАН"	352,8	3,02	10,53
9.	ТОВ "ЦЕРСАНІТ ІНВЕСТ"	291,5	2,50	11,99
10.	ВП ПРАТ "Коростенський завод МДФ	193,3	1,66	5,77
11.	КП "Житомиртеплокомуненерго" Житомирської міської ради	191,8	1,64	4,65

2.1.3. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності)

Основними забруднювачами атмосферного повітря за видами економічної діяльності залишається переробна промисловість – 28,65% від загального; сільське, лісове та рибне господарство – 28,58%; добувна промисловість і розроблення кар'єрів – 18,65%, транспорт, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 9,47%, викиди забруднюючих речовин яких складають більше 85% від загального обсягу викидів в атмосферне повітря у Житомирській області.

Дещо меншу частку в загальний рівень забруднення вносить галузь Державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування; Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів та Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря і складає відповідно 3,793,53, 3,62 та % від загального.

В той же час найменший вплив на якість атмосферного повітря мають галузі невиробничої сфери (охорона здоров'я, надання комунальних послуг, освіта, фінансова діяльність тощо).

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності за 2021 рік

Табл. 2.1.3.1.

№ з/п	Види економічної діяльності	Обсяги викидів за регіоном*		
		т	% до 2020 року	% до загального
1	2	3	4	5
	Усього	11893,1	106,0	100
1	За видами економічної діяльності, у т.ч.:			
1.1	Сільське, лісове та рибне господарство	3398,7	92,3	28,58
1.2	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	2218,4	93,4	18,65
1.3	Переробна промисловість	3407,6	113,2	28,65
1.4	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	419,4	86,4	3,53
1.5	Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	121,5	102,9	1,02
1.6	Будівництво	6,3	8,5	0,05
1.7	Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	430,4	184,4	3,62
1.8	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	1125,8	107,2	9,47
1.9	Інформація та телекомунікації	11,5	97,9	0,10
1.10	Фінансова та страхова діяльність	1,3	111,7	0,01
1.11	Операції з нерухомим майном	4,5	96,9	0,04
1.12	Професійна, наукова та технічна діяльність	7,6	102,7	0,06
1.13	Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	12,9	100,9	0,11
1.14	Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	450,2	107,5	3,79
1.15	Освіта	117,0	98,1	0,98
1.16	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	152,2	73,9	1,28
1.17	Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	7,8	99,1	0,07

*від стаціонарних джерел забруднення.

2.2. Транскордонне забруднення атмосферного повітря

Однією з найважливіших умов успішної боротьби з транскордонним забрудненням повітря є наявність достовірної і повної інформації про стан навколишнього середовища і руху потоків забруднювачів.

Конвенція про транскордонне забруднення повітря на великі відстані вимагає від сторін здійснення обміну наявною інформацією про викиди забруднювачів повітря, що були здійснені з площ (за узгодженою мережею квадратів 50×50 км), дані про потоки забруднювачів повітря через національні кордони і за узгоджені періоди.

Керівним органом Спільної програми спостережень та оцінки розповсюдження забруднювачів повітря на великі відстані у Європі (Програма ЕМЕП) до Конвенції 1979 року розроблені та направлені Сторонам Конвенції Керівні принципи оцінки та представлення даних про викиди забруднюючих речовин в регіоні ЕМЕП.

На території Житомирської області спостереження за транскордонним забрудненням атмосферного повітря не проводиться.

2.3. Якість атмосферного повітря в населених пунктах

Моніторинг забруднення атмосферного повітря в м. Житомир здійснювався на двох стаціонарних постах спостережень Житомирського обласного центру з гідрометеорології: ПСЗ № 1, який розташований на вул. Вітрука, 31; ПСЗ № 2 - на вул. Михайла Грушевського, 14/20. Відібрано 6539 проб атмосферного повітря. Проби на вміст завислих речовин, діоксиду сірки, діоксиду азоту та важких металів були проаналізовані в лабораторіях спостережень за забрудненням атмосферного повітря Центральної геофізичної обсерваторії імені Бориса Срезневського. Вміст оксиду вуглецю визначався фахівцями Житомирського ЦГМ на місці.

Загальний рівень забруднення в повітрі за індексом забруднення атмосфери (ІЗА) в 2021 році оцінювався, як низький.

Середньорічні концентрації забруднювальних домішок, що визначались, не перевищували середньодобові гранично допустимі концентрації, за винятком діоксиду азоту, середня концентрація якого дорівнювала 2,5 ГДК с.д.

Вміст забруднюючих речовин в атмосферному повітрі міст Житомирської області у 2021 році

Табл. 2.3.1.

Забруднююча речовина	Місто	Середньо-річний вміст, мг/м ³	Середньо-добові ГДК, мг/м ³	Максимальні разові ГДК, мг/м ³	Максимальний вміст, мг/м ³
Завислі речовини	Житомир	0,09	0,15	0,50	0,18
Діоксид сірки	Житомир	0,040	0,050	0,500	0,094
Оксид вуглецю	Житомир	0,8	3,0	5,0	26,3
Діоксид азоту	Житомир	0,10	0,04	0,20	0,24
Свинець	Житомир	0,03 x10 ⁻³	0,3x10 ⁻³	-	0,04 x10 ⁻³
Манган	Житомир	0,02 x10 ⁻³	1,0x10 ⁻³	-	0,03 x10 ⁻³
Хром	Житомир	0,02 x10 ⁻³	1,5x10 ⁻³	-	0,07 x10 ⁻³
Залізо	Житомир	0,81 x10 ⁻³	40,0x10 ⁻³	-	1,18 x10 ⁻³
Кадмій	Житомир	0,005 x10 ⁻³	0,3x10 ⁻³	-	0,020 x10 ⁻³
Мідь	Житомир	0,05 x10 ⁻³	2,0x10 ⁻³	-	0,09 x10 ⁻³
Нікель	Житомир	0,02 x10 ⁻³	1,0x10 ⁻³	-	0,03 x10 ⁻³
Цинк	Житомир	0,09 x10 ⁻³	50,0x10 ⁻³	-	0,13 x10 ⁻³

2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря

Атмосферне повітря є невід'ємною складовою біосфери і середовища існування людини, і найнеобхіднішим компонентом навколишнього природного середовища, найбільшою за об'ємом живою оболонкою біосфери, іоносфера, термосфера, мезосфера та стратосфера, з озоновим шаром, виконують найважливіші захисні функції від метеоритів, сонячної радіації та космічного випромінювання.

Атмосферне повітря, одночасно, є вичерпним і невичерпний природним ресурсом, необхідним для життя людей, тварин, рослин, більшості мікроорганізмів і, навіть, підводних мешканців. Наприклад, відомо, що без харчування людина може прожити до п'яти тижнів, без води - до п'яти днів, а без повітря - лише до п'яти хвилин.

Водночас кисень, що входить до складу атмосфери, є не тільки головним фактором життя, а й невід'ємним компонентом (окислювачем та робочим тілом) для згоряння палива у різноманітних теплових машинах, технологічних установках і двигунах внутрішнього згоряння.

Атмосфера є кліматоутворюючим середовищем на планеті, а стан її тропосфери на певній території формує погодні умови.

Найбільш поширеними забруднювачами атмосфери є: оксид вуглецю CO_2 , окис вуглецю CO , діоксид сірки SO_2 , оксиди азоту NO_x , вуглеводні C_xH_y , сажа, пил та інші.

Внаслідок випробувань ядерної зброї та Чорнобильської катастрофи атмосфера була середовищем поширення радіоактивних елементів на значні відстані, що зумовило глобальне радіаційне забруднення біосфери.

На даний час радіоактивне забруднення атмосфери радіоактивними елементами чорнобильського походження на території області відбувається переважно внаслідок лісових пожеж на радіоактивно-забруднених і радіаційно-небезпечних землях.

За інформацією Житомирського обласного центру з гідрометеорології (Житомирський ЦГМ) стан радіаційного забруднення атмосферного повітря у 2021 році в Житомирській області за даними щоденних спостережень по рівню експозиційної дози гама випромінювання, які проводяться підпорядкованими центру метеостанціями, знаходився в межах природного радіаційного фону 11-20 мкР/год.

2.5. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття

Забруднення атмосферного повітря за ступенем потенційної хімічної небезпеки для живих організмів посідає одне з перших місць. Це обумовлено в першу чергу тим, що забруднюючі речовини, які є газами та аерозолями мають високу хімічну активність і розчинність в атмосферному повітрі та можуть поширюватися на значні відстані, а також конденсуватися, взаємодіяти з

атмосферною вологою і потрапляти на землю та у водні об'єкти з атмосферними опадами, або осідати у вигляді туману, накопичуватися в низовинах, створюючи небезпечні для здоров'я та життя людини осередки забруднення, а також активно мігрувати в інші оболонки біосфери. Наприклад, атмосферні опади дають до 10 % забруднення водних об'єктів, значно забруднюють ґрунти. Крім того, людина споживає атмосферного повітря за добу і в цілому за життя в об'ємному відношенні набагато більше, ніж води і їжі.

В той же час, природа поставила істотні захисні бар'єри для шкідливих речовин, що потрапляють до організму через шлунково-кишковий тракт, не забезпечивши таким же надійним захистом легені.

Забруднення атмосферного повітря супроводжується утворенням стійких аномалій забруднювачів у ґрунтах, воді та рослинах.

Основними викидами в нашій області є діоксид сірки, оксиди азоту, пил (аерозолі) та оксид вуглецю. Оксиди азоту знищують рослинність, пригнічують функції дихання та серцебиття, послаблюють імунітет людини, шкідливо впливають на діяльність центральної нервової системи.

Встановлено, що в лісі, наприклад, липа росте до 150 років, а на вулицях міст - відповідно 45 і 50 років.

Для рослин шкідливі такі забруднювачі повітря, як сполуки сірки, окис вуглецю, хлор і вуглеводи. Відмічено випадки загибелі рослин поблизу цементних заводів. Проникаючи у продихи і всередину листків, цементний пил утруднює їх функції, руйнує хлорофіл і ніби «спалює» тканини рослин.

Живі організми надзвичайно чутливі, як до діоксиду сірки, так і до сірчистої та сірчаної кислот, що утворюються при контакті цього оксиду з вологою в атмосфері. Діоксид сірки розноситься на великі відстані, випадаючи в остаточному підсумку у вигляді кислотних дощів.

Особливу небезпеку для навколишнього середовища поряд з іншими мають канцерогенні сполуки, зокрема, такі високотоксичні речовини, як бенз(а)пирен, свинець та сажа, яка є продуктом неповного згорання вуглеводневого палива і накопичує в собі ці та інші шкідливі речовини.

2.6. Заходи, спрямовані на покращення стану атмосферного повітря.

У повітряний басейн області (без урахування викидів діоксиду вуглецю) надійшло 11,893 тис. т забруднюючих речовин. Із загальної кількості викидів речовини, що належать до парникових газів, становили: метану – 3,114 тис. т, а також в атмосферу надійшло 0,73 млн. т діоксиду вуглецю.

Визначальний вплив на стан довкілля області мають підприємства, зосереджені у Житомирському та Коростенському районі, частка викидів яких становила відповідно 35,5 та 28,7 відсотків від загального по області

Основними напрямками зменшення надходження забруднюючих речовин в атмосферне повітря є, насамперед, виконання природоохоронних заходів та впровадження сучасних технологій очищення промислових викидів, побудова

дієвої системи збирання, обробки, збереження, аналізу та оцінювання даних стану атмосферного повітря, відбудови моніторингу якості повітря.

Підприємства, установи, організації, діяльність яких пов'язана з негативним шкідливим впливом на атмосферне повітря, повинні вживати заходів щодо зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин і зниження шкідливого впливу фізичних і біологічних факторів, здійснювати контроль за обсягом та складом забруднюючих речовин, забезпечувати безперебійну та ефективну роботу очисного обладнання. Одним із головних напрямків природоохоронних технологій, спрямованих на захист атмосфери, є очистка газоподібних відходів перед їх викидом в атмосферу. Також, переведення транспортних засобів на безпечніші види палива, забезпечення постійного контролю за якістю палива на нафтопереробних підприємствах та автозаправних станціях, а також ефективне впровадження роботи контрольно-регулювальних і діагностичних пунктів та комплексних систем перевірки нормативів екологічної безпеки транспортних засобів призведе до мінімізації забруднення атмосферного повітря викидами від пересувних джерел забруднення.

Згідно з наказом Державної статистичної служби України від 06.07.2018 № 124 статистичною формою 2-ТП (повітря) за 2020 рік не передбачено звітність про заходи щодо скорочення обсягів викидів в атмосферу, тому інформація про наявність та виконання заходів щодо скорочення обсягів викидів підприємствами області відсутня.

Протягом 2021 року Управлінням державного екологічного нагляду (контролю) у Житомирській області Державної екологічної інспекції Поліського округу здійснено 337 заходів з метою проведення державної політики у сфері поліпшення та відновлення стану атмосферного повітря в результаті діяльності суб'єктів господарювання області.

За результатами проведених перевірок по контролю за охороною атмосферного повітря до адміністративної відповідальності притягнуто 244 осіб на загальну суму штрафів 45,118 тис. грн., стягнуто 43,163 тис. грн.

Загальна сума розрахованих збитків, заподіяних державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства становить 3242,64 тис.грн.

3. Зміна клімату

3.1. Тенденції зміни клімату

Клімат Житомирської області помірно-континентальний. Минулий 2021 рік характеризувався сніжною холодною зимою, прохолодною, вологою та тривалою весною, жарким і сухим в більшості періоду літом, осінню – із значним недобором опадів, прохолодною в першій половині сезону, а в другій – з температурним режимом вище норми. Середня річна температура на рівні 8.0-8.7° була в межах норми та на 1.6-1.9° нижчою, ніж середня температура попереднього 2020 року.

Найвищі максимуми температури спостерігались в червні – на рівні 34-36° та в липні – 34-35°. Найхолоднішим місяцем року був лютий, середня температура якого не дотягнула до норми 1.5-2.6° і становила 3.9-5.3° морозу. В лютому зафіксовані і найнижчі за рік значення температур – 22-25° морозу.

Опадів в більшості місяців року було достатньо, а в окремі місяці їх кількість значно перевищувала норму.

Протягом 2021 року спостерігалось 81 небезпечне метеорологічне явище I рівня небезпечності (НМЯ I): 18 випадків туману, 7 – посилення вітру, 36 – грози, 5 – значного дощу, 1 – граду, 7 – шквалів, 1 – заморозки, 2 – налипання мокрого снігу, 4 – значного снігу; 2 стихійних метеорологічних явища II рівня небезпечності: сильні заморозки на території області та сильний тривалий дощ у м. Житомирі, 1 стихійне метеорологічне явище III рівня небезпечності – надзвичайний дощ у м. Житомирі.

4. Стан водних ресурсів

Фото 4.1. Річка Роставиця, смт.Ружин Житомирської області

4.1. Водні ресурси та їх використання

Житомирська область розташована в північно-західній частині України, межує на півночі з Гомельською областю республіки Білорусь, на заході з Хмельницькою і Рівненською, на сході - з Київською, на півдні з Вінницькою областю.

Гідрографічна мережа Житомирської області розташована у межах суббасейну річки Прип'ять (56 %) території, або 16,6 тис.кв.км та середнього Дніпра (44 %), або 13,2 тис.кв.км.

Поверхневі водні ресурси в області формуються в основному із місцевого стоку у річковій мережі переважно на власній території, за рахунок атмосферних опадів, а також транзитного стоку, який надходить із суміжних областей.

Середня величина річкового стоку складає 3300 млн. куб. м, з них на території області формується 2800 млн. куб. м.

В області нараховується 2822 річки загальною протяжністю 13,7 тис. км, із них 329 - довжиною більше 10 км, протяжністю 6692 км і 2493 - довжиною менше 10 км, протяжністю 7062 км.

В структурі гідрографічної сітки великих річок немає, середніх річок вісім: Тетерів, Случ, Ірша, Уборть, Ствига, Словечна, Уж та Ірпінь.

Водність рік області досить нерівномірна по сезонах року та кліматичних зонах. Так водність рік в північних районах в 1,5-2 рази вище ніж у південних, до 70 % стоку річок припадає на весняну повінь, або літні паводки і лише до 30% - на решту періоду року.

Водозабезпеченість в області в середній по водності рік становить 2,6 тис. м³/чол., в маловодний рік – 0,9 тис. м³/чол.

В літню межень значна частина рік в південних районах області пересихає, що робить неможливим забір води без будівництва підпірних споруд, ставків та водосховищ.

В області нараховується 53 водосховища, загальною площею 7,7 тис. га та сумарним об'ємом 181,7 млн.м³.

Наявність водосховищ та ставків дозволяє певною мірою здійснювати сезонний перерозподіл стоку, створювати необхідні запаси води, забезпечувати потреби населення і галузей економіки у водних ресурсах. Річки Роставиця і її притоки, Ірпінь, Унава, Гуйва, Гнилоп'ять, Тетерів (вище м. Житомира) та р. Ірша мають значну зарегульованість стоку, тому на них уже не доцільно будувати нові водойми. Разом з тим, відсутні водосховища достатньої ємності на річках Случ, Уборть, Словечна, Норинь, Уж та Тетерів (нижче м. Житомира).

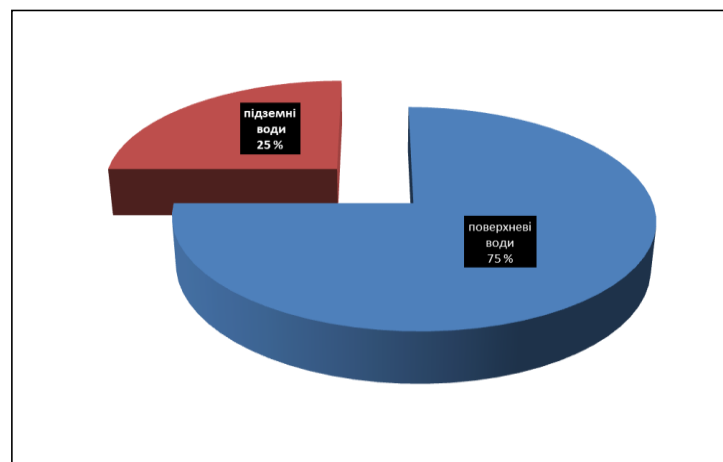
В області побудовано 2075 ставків сумарним об'ємом 151,7 млн.м³.

Більшість ставків на Житомирщині побудовані на малих річках та струмках, внаслідок чого їх водний стік зарегульований на 30-60%.

Загальна кількість озер в області - 9 шт., площа дзеркала яких становить 515,9 га.

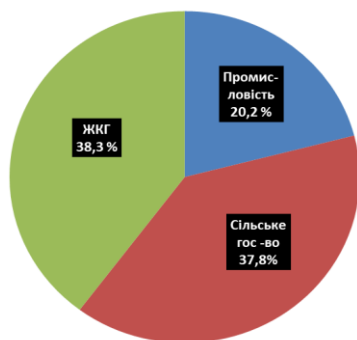
Згідно державного водообліку за 2021 рік у структурі кількості водокористувачів Житомирської області: 96 - комунальні підприємства, 264 – промисловість, 364 – сільське господарство та 152 - інші галузі.

Джерелом водопостачання населення та галузей економіки області є поверхневі води - 75 % (72,49 млн.м.куб) та підземні води - 25 % (23,82 млн.м.куб).

Мал. 1. Джерела забору води

Структура водокористування за 2021 рік виглядає наступним чином: 20,2 % (19,48 млн.куб.м) водних ресурсів забирається промисловістю, 38,3 % (36,89 млн.куб.м) житлово-комунальним господарством, 37,8 % (36,44 млн.куб.м) сільським господарством, 3,7 % (3,5 млн.куб.м) забирається іншими галузями.

Мал.2. Структура водокористування

4.1.1 Загальна характеристика

Після підписання у 2014 році Угоди про асоціацію Україна- ЄС було розпочато процес апроксимації національного законодавства до законодавства ЄС в галузі управління водними ресурсами та якості води. Протягом останніх років було розроблено та прийнято низку законів та інших нормативно-правових актів. Зокрема, в 2016 році Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впровадження інтегрованих підходів в управлінні водними ресурсами за басейновим принципом», де закріплюється управління водними ресурсами за басейновим принципом.

В статті 13² Водного кодексу України «Плани управління річковими басейнами» зазначається, що плани управління річковими басейнами розробляються та виконуються з метою досягнення екологічних цілей, визначених для кожного району річкового басейну, у встановлені строки. А в статті 13¹ закріплено дев'ять районів річкових басейнів, саме для яких і мають бути розроблені плани управління річковими басейнами (ПУРБ). У разі виділення суббасейнів у межах району річкового басейну, ПУРБи за аналогічною структурою включаються до відповідного плану управління річковим басейном як окремі розділи.

Гідрографічна мережа Житомирської області розташована у межах суббасейну річки Прип'ять (56%) території, або 16,6 тис.кв.км та середнього Дніпра (44%), або 13,2 тис.кв.км.

Першочерговим завданням є поетапна підготовка розроблення Плану річковим суббасейном Прип'яті, реалізації заходів щодо вирішення водно-екологічних проблем у межах басейну Прип'яті та середнього Дніпра у межах Житомирської області.

Основні показники використання і відведення води, млн.м³

Таблиця 4.1.1.1.

Показники	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Забрано води з природних водних об'єктів - всього	111,7	104,6	110,2	111,1	110,7	93,95	96,31
у тому числі для використання	66,41	63,06	67,24	69,77	68,78	55,80	56,36
Спожито свіжої води (включаючи морську) з неї на:	66,41	63,06	67,24	69,77	68,78	55,80	56,36
виробничі потреби	42,87	39,62	42,51	44,94	45,86	34,36	37,29
побутово-питні потреби	21,86	21,90	22,96	22,61	20,70	19,53	19,07
зрошення	-	-	-	-	-	-	-
сільськогосподарські потреби	1,674	1,55	1,774	2,217	2,222	1,869	-
ставково-рибне господарство	-	-	-	-	-	-	-
Втрати води при транспортуванні	13,04	15,20	14,09	13,65	12,38	9,97	10,97
Загальне водовідведення з нього	69,76	66,36	74,41	75,02	73,64	60,71	66,00
у поверхневій водній мережі	67,57	63,99	72,01	72,53	71,32	58,47	63,36
у тому числі							
забруднених зворотних вод	2,565	2,384	1,995	2,066	1,894	1,903	2,109
з них без очищення	0,009	0,019	0,098	0,020	0,07	0,044	0,194
нормативно очищених	30,53	30,88	32,27	31,36	30,46	27,618	29,612
нормативно чистих без очистки	25,58	23,26	28,02	29,30	28,21	28,95	31,64
Обсяг оборотної та послідовно використаної води	136,9	104,0	89,48	99,70	93,0	108,62	114,48
Частка оборотної та послідовно використаної води, %	76,79	73,06	68,36	69,66	67,84	57,48	56,78
Потужність очисних споруд	105,0	102,6	101,6	101,5	101,6	92,385	102,09

4.1.2 Водозабезпеченість територій та регіонів

Гідрографічна мережа Житомирської області розміщена в районі річкового басейну річки Дніпро, у межах суббасейну річки Прип'ять (56 %), або 16, 58 тис. кв.км та середнього Дніпра (44 %) – 13,20 тис. кв.км.

Робота водогосподарських систем (водосховищ, каналів та інших зв'язаних між собою водних об'єктів) регулювалась шляхом встановлення відповідних режимів для кожного водного об'єкта системи з урахуванням прогнозу водності.

БУВР Прип'яті протягом року було надано 1121 пропозицію територіальному органу Держводагентства України щодо встановлення оптимальних режимів роботи водосховищ та ставків, у тому числі для 430 - наданих в оренду, 54-водосховища та 65 водних об'єктів, які знаходяться на балансі водогосподарських організацій та здійснювався постійний контроль за їх

виконанням, що дало змогу забезпечити потребу населення та галузей економіки в умовах маловоддя в повному обсязі.

За даними державного водообліку за 2021 рік з водних об'єктів області всього забрано 96,31 млн.м³ води, із них з поверхневих джерел – 72,493 млн.м³ (77 %), підземних 23,818 млн.м³ (23 %), що на 2,36 млн.м³ більше за попередній рік (93,95 млн.м³).

4.1.3 Водокористування та водовідведення

Джерелом водопостачання населення та галузей економіки області є поверхневі води - 77 % та підземні води - 23 %.

Найбільшим джерелом водопостачання являється басейн річки Тетерів, з якого у 2021 році було забрано 59,694 млн.м³, або 62,0 % відсотка від загального водозабору області.

Структура водокористування у межах Житомирської області за 2021 рік виглядає наступним чином: 38,3 % з водних ресурсів забирається житлово-комунальним господарством (36,89 млн.м³), 37,8 % сільським і рибним господарством (36,439 млн. м³), 20,2 % промисловістю (19,479 млн. м³) та 3,7 % забирається транспортом та іншими галузями.

Всього за 2021 рік у поверхневі водні об'єкти відведено 63,36 млн.м³ зворотних вод, із них із них категорії: "нормативно-чисті без очистки" – 31,64 млн.м³, "нормативно очищені на очисних спорудах"- 29,612 млн.м³, "недостатньо очищені" - 1,915 млн.м³, "забруднені без очистки" - 0,194 млн.м³ зворотних (стічних) вод.

Основні показники забору води по басейнах основних річок за 2021 рік

Таблиця 4.1.3.1

Назва басейну	Одиниця виміру	Забрано води, всього	в тому числі:	
			поверхневої	підземної
Всього по області	млн.м³	96,311	72,493	23,818
	% від загального забору	100	77	23
у тому числі:				
Суббасейн середнього Дніпра	млн.м ³	74,427	61,953	12,474
	% від загального забору	100	83	17
Суббасейн Прип'яті	млн.м ³	21,884	10,541	11,343
	% від загального забору	100	48	52

Забір, використання та відведення води 2021 рік

Таблиця 4.1.3.2., млн. м³

Назва водного об'єкту	Забрано води із природних водних об'єктів - всього	Використано води	Водовідведення у поверхневі водні об'єкти	
			всього	з них забруднених зворотних вод
2021 рік				
р. Дніпро в тому числі:	96,31	56,36	63,36	2,11
р. Тетерів від витoku до г/п Житомир	37,220	24,245	25,632	1,308
р. Тетерів від г/п Житомир до гирла р.Ірша (включаючи річку Ірша)	22,474	11,956	13,476	0,758
р.Тетерів від гирла р.Ірша до гирла	0,212	0,210	0	0
р. Ірпінь	1,844	0,346	0,136	-
р. Рось	12,677	8,20	6,917	-
р. Прип'ять від г/п Мозир до гирла (в межах України)	0,794	0,356	0,250	0,016
р.Случ від витoku до гирла р.Хомора (включаючи р.Хомора)	2,427	1,558	1,527	0,018
р.Случ від гирла р.Хомора до гирла р.Корчик (включаючи р.Корчик)	4,329	3,144	2,798	
р.Уборть від витoku до державного кордону	0,513	0,452	0,145	0
р. Уж	13,820	5,89	12,477	0,010
Разом по області:	96,31	56,36	63,36	2,11

Використання та відведення води підприємствами галузей економіки 2021 рік

Таблиця 4.1.3.3.млн. м³

Галузь економіки	Використано води	З неї на:		Відведено зворотних вод у поверхневі водні об'єкти		
		побутово-питні потреби	виробничі потреби	всього	у тому числі забруднених	з них без очищення
Житлово-комунальне господарство	24,693	17,488	7,205	28,535	1,889	0,139
Сільське господарство	20,738	0,066	20,672	17,638	-	-

Виробництво паперу та паперових виробів	3,086	0,033	3,054	3,186	-	-
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	2,229	0,108	2,117	10,301	-	-
Електроенергетика	0,003	-	0,003	-	-	-
Харчова промисловість	1,352	0,135	1,217	0,353	-	-
Транспорт	0,069	0,038	0,031	0,02	0,01	-
Інші галузі	1,436			1,78	0,21	-
Всього	56,36	19,07	37,29	63,36	2,109	0,194

Забір, використання та відведення води 2021 рік

Таблиця 4.1.3.4

№ з/п	Назва підприємства	Загальний забір води за 2021 рік, тис.м ³	Обсяг втрат води в мережі при транспортуванні, тис.м ³	% втрат питної води	
				2020	2021
1	ДКП «Малин Енергоінвест» (водозабір № 1)	1017,1	371,4	39,9	36,5
2	КП «Новоград-Волинської міської ради» ВУВКГ	2569,0	737,8	30,5	28,7
3	КП «Житомирводоканал» Житомирської міської ради	23152,6	7641,2	29,5	33,0
4	КП «Водоканал» м.Овруч	557,1	102,7	30,0	18,4
5	МКП «Водоканал» Коростишівської міської ради	677,5	156,0	23,7	23,0
6	МКП «Бердичівводоканал»	2954,4	630,3	19,6	21,3
7	Коростенське КП «Водоканал»	2470,9	456,0	19,4	18,5

4.2 Забруднення поверхневих вод

4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод

Протягом 2021 року скиди стічних вод у поверхневі водні об'єкти області надходили із 164 точкових джерел. Загалом відведено 63,358 млн.м³ стічних вод, із них 31,528 млн. м³ пройшли очистку на очисних спорудах каналізації.

Експлуатували очисні споруди каналізації 133 підприємства загальною потужністю 102,087 млн.м³ та 47 із них після очистки скидали зворотні води у поверхневі водні об'єкти (потужність ОСК перед скидом у водні об'єкти – 90,297 млн.м³).

Загалом у 2021 році у поверхневій водійми відведено 2,109 млн. м³ забруднених зворотних (стічних) вод, що на 0,206 млн. м³ (10,8 %) більше порівняно з 2020 роком.

Скидання зворотних вод, млн. куб. м на рік

Таблиця 4.2.1.1

Рік	Категорія очищення	Річковий басейн	Скид зворотних вод:		із них:			
			у поверхневій водній об'єкти	у підземні горизонти	Промисловість	Сільське господарство	Комунгосп	
1	2	3	4	5	6	7	8	
2021	О	Басейн р. Дніпро	29,612	-	3,694	-	25,918	
	БО		0,194	-	0,055	-	0,139	
	НДО		1,916	-	0,167	-	1,749	
	НЧБО		31,636	-	13,269	17,638	0,729	
	Разом по області			63,358	-	17,185	17,638	28,535
	у тому числі							
	О	р. Тетерів від витoku до г/п Житомир	19,991	-	0,204	-	19,787	
	БО		0,194	-	0,055	-	0,139	
	НДО		1,115	-	0,001	-	1,114	
	НЧБО		4,333	-	1,003	3,139	0,191	
	Разом по в/г ділянці			26,632	-	1,263	3,139	21,230
	О	р. Тетерів від г/п Житомир до гирла р.Ірша (включаючи річку Ірша)	3,494	-	3,307	-	0,187	
	БО		-	-	-	-	-	
	НДО		0,758	-	0,156	-	0,602	
	НЧБО		9,225	-	5,182	4,043	-	
	Разом по в/г ділянці			13,476	-	8,645	4,043	0,788
	О	р. Прип'ять від г/п Мозир до гирла (в межах України)	-	-	-	-	-	
	БО		-	-	-	-	-	
	НДО		0,016	-	-	-	0,016	
	НЧБО		0,234	-	0,234	-	-	
	Разом по в/г ділянці			0,250	-	0,234	-	0,016
	О	р.Случ від витoku до гирла р.Хомора (включаючи р.Хомора)	-	-	-	-	-	
	БО		-	-	-	-	-	
	НДО		0,018	-	-	-	0,018	
	НЧБО		1,509	-	0,238	1,271	-	
	Разом по в/г ділянці			1,527	-	0,238	1,271	0,018
	О	р.Случ від гирла р.Хомора до гирла р.Корчик (включаючи р.Корчик)	2,266	-	0,095	-	2,171	
	БО		-	-	-	-	-	
	НДО		-	-	-	-	-	
НЧБО	0,533		-	0,066	0,207	0,260		
Разом по в/г ділянці			2,798	-	0,16	0,207	2,431	
О	р.Уборть від витoku до державного кордону	0,075	-	0,021	-	0,054		
БО		-	-	-	-	-		
НДО		-	-	-	-	-		
НЧБО		0,070	-	-	0,070	-		
Разом по в/г ділянці			0,145	-	0,021	0,070	0,054	
О	р.Уж	3,758	-	0,067	-	3,691		
БО		-	-	-	-	-		

	НДО	0,010	-	0,010	-	-
	НЧБО	8,71	-	6,548	1,884	0,278
	Разом по в/г ділянці	12,477	-	6,625	1,884	3,969

За результатами аналітичного контролю у 2021 році визначено 13 підприємств, які скинули в поверхневі водні об'єкти стічні води з порушенням встановлених нормативів гранично-допустимого скиду.

Найбільші обсяги зворотних вод з перевищенням нормативів ГДС на водогосподарській ділянці М5.1.2.05 (р.Тетерів від витоку до г/п Житомир) скинули: ТОВ «Комплекс екологічних споруд» м.Бердичів - 717,2 тис.м³; КП "Озерне" Новогуївинської селищної ради- 337,6 тис.м³; Вакуленчуківське СКП Чуднівської ТГ– 59,0 тис.м³; КНП "ОМЦВіР", м.Житомир, буд.5- 0,7 тис.м³, а взагалі без очистки відводили у р.Гнилоп'ять дощові води з території м.Бердичів МКП "Бердичівкомунсервіс" в обсязі 55,0 тис.м³ та мали місце аварійні скиди зворотних вод з каналізаційних насосних станцій м.Житомира КП «Житомирводоканал» в обсязі 138,5 тис.м³ у р. Тетерів та її притоку р.Кам'янка.

Значного впливу зазнає р.Тетерів від г/п Житомир до гирла р.Ірша (М5.1.2.06) з боку водокористувачів, які скинули зворотні води з перевищенням нормативів гранично допустимого скиду: МКП "Водоканал" Коростишівської ТГ- 356,3 тис.м³; КП «Іршанське комунальне підприємство» Іршанської ТГ-202,1 тис.м³; Макарівська квартирно-експлуатаційна частина району, Городоцької ТГ та (В/Ч) м.Радомишль – 156,0 тис.м³; Хорошівське житлово-комунальне підприємство – 43,3 тис.м³.

Обсяги забруднюючих речовин за 2021 рік, які потрапили у поверхневі водойми із зворотними водами складають 20,55 тис.т, що на 1,38 тис. т. більше порівняно із попереднім роком.

Порівняно з 2020 роком спостерігається тенденція до підвищення вмісту забруднюючих речовин у зворотних водах, які відводились у поверхневі водойми: залізо загальне на 0,858 т (25,5 %) – підвищення у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 0,434 т. При цьому вміст заліза знизився за рахунок Коростишівського МКП «Водоканал» на 0,043 т, Макарівській КЕЧ району на 0,037 т, ПрАТ «Пиво-безалкогольний комбінат» м. Радомишль на 0,021 т, ДП «Коростишівський спиртзавод» дільниця № 2, м.Андрушівка на 0,017 т та Вакулинчуківському СКП на 0,014 т.

Біологічне споживання кисню на 69,9 т (23,2 %) - ріст у зворотних водах Коростишівського МКП «Водоканал» на 22,3 т та зниження у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 549,1 т.

Нітрати на 87,1 т (11,9 %)- підвищення у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 68,1 т, Фабриці банкотного паперу БМД НБУ на 9,6 т та ТОВ «КЕС» м. Бердичів на 6,0 т. При цьому вміст нітратів знизився по Макарівській КЕЧ району на 2,1 т.

Синтетично поверхнево-активні речовини СПАР на 0,067 т (2,6 %) ріст у зворотних водах ТОВ «КЕС» м. Бердичів на 0,07 т, Фабриці банкнотного паперу БМД НБУ на 0,027 т. При цьому у зворотних водах «Житомирводо-канал» фіксується зниження на 0,211 т.

Хлориди на 243,2 т (7,1 %) - в основному за рахунок їх збільшення у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 224,5 т, Коростишівського МКП «Водоканал» на 14,1 т, КП «Озерне» Новогуївинської селищної ради на 11,1 т ТОВ «КЕС» на 10,2 т.

Нітриди на 2,2 т (4,6 %)-в основному за рахунок їх збільшення у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 1,6 т.

Фосфати на 4,5 т (3,9 %) - за рахунок їх збільшення у зворотних водах КП «Озерне» Новогуївинської селищної ради на 0,64 т, Макарівській КЕЧ на 0,22 т, Хорошівському ЖКП на 0,05 т, КП «Житомирводоканал» на 5,8 т. При цьому їх вміст зменшився по Коростишівському МКП «Водоканал» на 0,95 т, Вакулинчуківському СКП на 0,04 т.

Цинк на 0,232 т (27 %) - за рахунок його збільшення у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 0,235 т.

Хром загальний на 0,411 т (93,8 %) - за рахунок їх збільшення у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 0,448 т. Знизився у зворотних водах ТОВ «КЕС» на 174,2 кг.

При цьому має місце зниження забруднюючих речовин, які потрапили у поверхневі водойми за показниками:

Сульфати на 139,8 т (5,3 %)- зниження у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 108,8 т, Макарівській КЕЧ району на 22,2 т та ТОВ «КЕС» на 13,8 т.

Азот амонійний на 0,56 т (0,8 %) - зниження по Коростишівському МКП «Водоканал» на 3,4 та Макарівській КЕЧ району на 1,9 т.

Скидання забруднюючих речовин у поверхневі водні об'єкти за 2021 рік, тонн на рік

Таблиця 4.2.1.2

Рік	Водний об'єкт	Разом	Скидання забруднюючих речовин						
			В тому числі						
			БСК	ХСК	Завислі речовини	N (сума мінеральних форм)	P (ортофосфати)	Мінералізація	Нафтопродукти
1	2	3	4	5	2	7	8	9	10
2021	Басейн р. Дніпро Разом по області	15312,59	371,1	1300,8	265,4	940,5	120,3	12312	2,489
	в тому числі:								

р. Тетерів від витоків до г/п Житомир	12209,44	280,9	824,5	214,6	782,5	103,97	10000,5	2,47
р. Тетерів від г/п Житомир до гирла р.Ірша (включаючи річку Ірша)	1557,96	47,3	173,7	23,4	50,9	3,044	1259,6	0,016
р. Прип'ять від г/п Мозир до гирла (в межах України)	8,6	0,2	3,3	0,3	0,2	0,10	4,5	0,0
р.Случ від витоків до гирла р.Хомора (включаючи р.Хомора)	2,02	0,2	1,4	0,2	0,2	0,02	0,0	0
р.Случ від гирла р.Хомора до гирла р.Корчик (включаючи р.Корчик)	1022,524	24,1	116,5	5,2	86,6	5,319	784,8	0,005
р.Уборть від витоків до державного кордону	19,52	0,4	2,5	0,1	0,5	0,020	16,0	0
р.Уж	482,35	17,9	178,1	21,1	19,6	7,75	237,9	0,0

Типи очищення зворотних вод у 2021 році, млн. куб. м.

Таблиця 4.2.1.3.

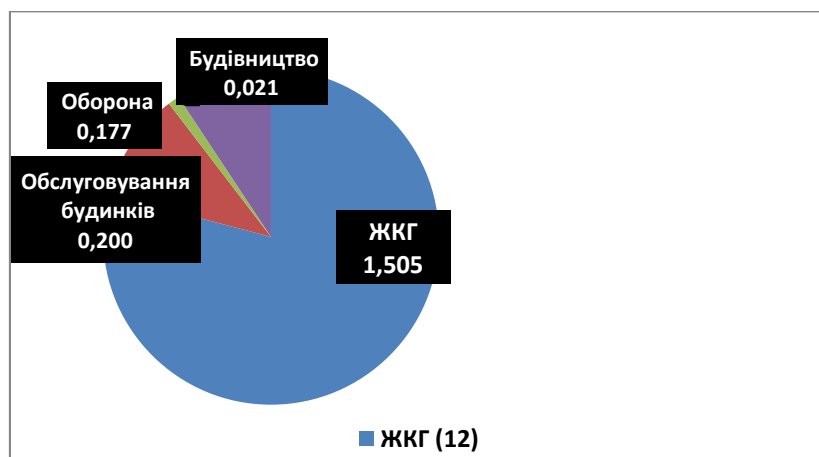
Водний об'єкт	Скинуто разом	Нормативно очищених на очисних спорудах				Потужність очисних споруд	
		Разом	Біол. очистка	Фіз.-хім. очистка	Механічна очистка	Разом	В т.ч. перед скиданням до водного об'єкта
Басейн р. Дніпро	63,358	29,612	27,076	-	2,536	102,087	90,297
Разом по області:	63,358	29,612	27,076	-	2,536	102,087	90,297

4.2.2 Основні забруднювачі водних об'єктів (за сферами діяльності)

Протягом 2021 року скиди зворотних (стічних) вод у поверхневі водні об'єкти області надходили із 164 точкових джерел. Загальний обсяг скиду стічних вод в поверхневі водні об'єкти становив 63,358 млн.м³, із них 2,109 млн.м³ забруднених.

Скид забруднених зворотних (стічних вод) у поверхневі водні об'єкти здійснили 13 підприємств (2020-16 підприємств).

Основними забруднювачами залишаються підприємства житлово-комунальної галузі (9 водокористувачів) -1,888 млн.м³ (89,5 %).

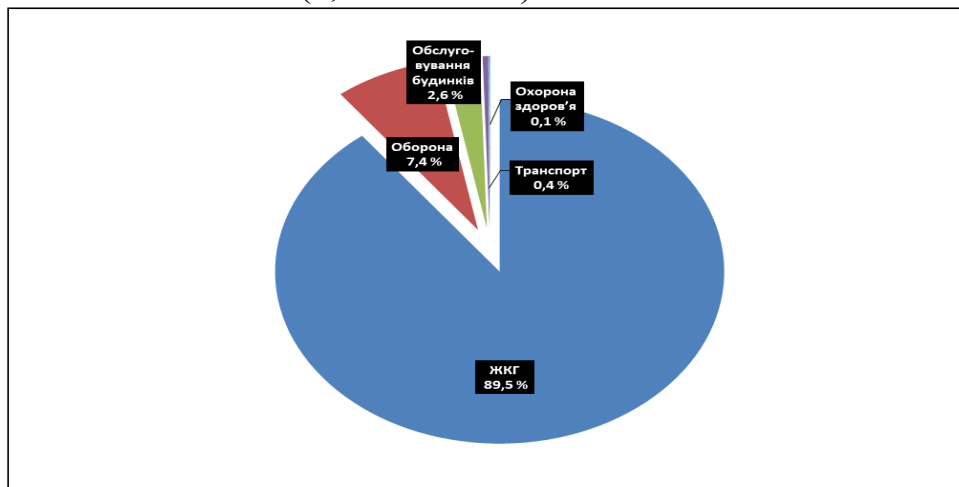

Мал.4.2.2.1 Забруднювачі по галузях економіки, млн.м³

Комплекси очисних споруд каналізації комунальних підприємств застарілі і працюють неефективно, тому потребують реконструкції з впровадженням сучасних технологій очистки стічних вод.

Із загального об'єму зворотних (стічних) вод, які потребують очищення на очисних спорудах (31,527 млн.м³) 93,9 % були відведені в поверхневі водні

об'єкти як нормативно очищені (29,612 млн.м³), решта 6,1 % - не досягли нормативної очистки стоків (1,915 млн. м³).

Мал 4.2.2.2 Забруднювачі по галузях економіки, %

31 грудня 2020 року наказом Міндовкілля № 410 затверджено першу сучасну Програму державного діагностичного та операційного моніторингу поверхневих вод, яка відповідає європейським вимогам.

Об'єкти, створи і періодичність відбору проб на 2021 рік визначені «Порядком здійснення державного моніторингу вод», затвердженим наказом Держводагентства України від 31.03.2021 № 233.

Контроль за якістю поверхневих вод проводився для визначення екологічного та хімічного стану масивів поверхневих вод.

БУВР Прип'яті забезпечено виконання діагностичного моніторингу вод та аналіз якісного стану масивів поверхневих вод у суббасейні Прип'яті та середнього Дніпра у межах Житомирської області на 14 пунктах спостережень за вмістом хімічних (пріоритетних) речовин та хімічних (басейнових специфічних) речовин, із них на 7 МПВ, забір води з яких здійснюється для задоволення питних і господарсько-побутових потреб населення на річках Тетерів, Случ, Ірша, Гнилоп'ять, Уж і Візня та 1 транскордонному водному об'єкті - річці Уборть, с. Рудня Хочинська Коростенського району за вмістом хімічних та фізико-хімічних показників.

Загалом у 2021 році відібрано 96 проб та виконано 2160 вимірювань складу та властивостей поверхневих вод.

Проводився аналіз якості поверхневих вод та сповіщення органів виконавчої влади щодо якісного стану вод з метою прийняття управлінських рішень щодо покращення якісного стану масивів поверхневих вод. Проводилось щомісячне наповнення результатами вимірювань порталу «Моніторинг та екологічна оцінка якісного стану поверхневих вод України».

Визначення хімічного стану масиву поверхневих вод здійснювалось на підставі екологічних нормативів якості (ЕНЯ), наведених у додатку 8 до

Методики віднесення масиву поверхневих вод до одного з класів екологічного та хімічного станів масиву поверхневих вод, затвердженої наказом Мінприроди від 14.01.2019 № 5.

ЕНЯ встановлюється на двох рівнях: $ЕНЯ_{max}$ – максимально допустима концентрація і $ЕНЯ_{cp}$ – середньорічна концентрація.

$ЕНЯ_{max}$ означає, що будь-яке виміряне значення забруднюючої речовини не може перевищувати значення максимально допустимої концентрації.

$ЕНЯ_{cp}$ означає, що середньорічне (середнє арифметичне) значення концентрації речовини у будь-якій репрезентативній точці не може перевищувати наведене значення $ЕНЯ_{cp}$.

В результаті діагностичного моніторингу, що здійснювався протягом 8-ми місяців 2021 року хімічний стан масивів поверхневих вод у межах області відповідає хімічному стану «недосягнення доброго».

Для визначення екологічного стану масивів поверхневих вод систематизовані хімічні та фізико-хімічні показники якості поверхневої води в суббасейні Прип'яті та середнього Дніпра у межах Житомирської області та надані Держводагентству.

У межах Житомирської області визначені головні водно-екологічні проблеми, це забруднення водних об'єктів органічними, біогенними речовинами як результат недостатньої очистки стічних вод або її відсутності, забруднення водних об'єктів небезпечними речовинами, що потрапляють зі стічними водами промислових та комунальних підприємств, вплив пестицидів та інших засобів хімічного захисту рослин.

4.2.3 Транскордонне забруднення поверхневих вод

Басейнове управління водних ресурсів річки Прип'ять здійснює контроль за якістю поверхневих вод у транскордонному створі з республікою Білорусь на р. Уборть, 122 км від гирла, с. Рудня Хочинська.

В рамках діагностичного моніторингу БУВР Прип'яті визначає 20 фізико-хімічних показників, із них 13 - основні хімічні та фізико-хімічні показники визначені постановою Кабінету Міністрів України від 19.09.2018 № 758 та 7 – визначені угодою про співробітництво.

Вміст розчиненого кисню знаходився на рівні 8,4-13,12 мгО₂/дм³. Показники, які характеризують органічне забруднення порівняно з 2020 роком знизились: ХСК з 37,62 до 33,10 мгО/дм³, а БСК₅ з 3,15 до 2,9 мгО₂/дм³.

За середніми показниками порівняно з минулим роком у р.Уборть відмічається незначне зниження заліза загального з 1,859 до 1,473 мг/дм³, що обумовлено впливом болотних вод водозбірного басейну, який містить багато органомінеральних сполук заліза, у зв'язку з чим для р. Уборть характерна висока кольоровість води, яка у поточному році підвищилась до 60-375 градусів, для порівняння, в інших річках області вона складає 35-45 градусів.

Вміст марганцю знизився з 0,125 до 0,097 мг/дм³. Сполуки органічних елементів знаходились у межах норми: нітроген амонійний становив 0,10-0,51 мг/дм³, нітроген нітритний 0,004-0,029 мг/дм³, нітроген нітратний 0,25-2,07 мг/дм³, фосфор ортофосфатів 0,016- 0,037 мг/дм³. Головні іони у межах норми: сульфати-26,0-51,0 мг/дм³; хлориди- 16,0-30,0 мг/дм³.

Вище пункту спостереження організований скид стічних вод у межах області відсутній.

4.3. Якість поверхневих вод

Об'єкти, створи і періодичність відбору проб на 2021 рік визначені «Порядком здійснення державного моніторингу вод», затвердженим наказом Держводагентства України від 31.03.2021 № 233.

4.3.1. Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками

Середньорічні концентрації речовин в контрольних створах водних об'єктів регіону за звітний рік (в одиницях кратності відповідних ГДК)

Таблиця 4.3.1.1

Місце спостереження за якістю води	Показники складу та властивостей																
	завислі речовини	БСК ₅	мінералізація	сульфати	хлориди	амоній сольовий	нітрати	нафтопродукти	ХСК	розчинений кисень	фосфати	цинк	марганець	фториди	залізо	нітри	мідь
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Контрольні створи водного об'єкту господарсько-побутового призначення:																	
р.Тетерів, права притока р. Дніпро																	
р.Тетерів, 259 км від гирла, в-ще «Відсічне», питний в/з м.Житомира	-	1,06	0,27	0,09	0,08	0,10	0,01	-	2,31	0,0	0,0		0,84	-	1,29	0,0	-
р.Ірша, ліва притока р.Тетерів																	
р.Ірша, 93км від гирла, Іршанське в-ще, питний в/з	-	0,91	0,24	0,09	0,08	0,07	0,0	-	1,85	0,0	0,0		0,82		1,05	0,0	-

смт.Іршанська, смт. Нова Борова																		
р.Ірша, 31км від гирла, Малинське в-ще, питний в/з м.Малина	-	0,90	0,306	0,19	0,08	0,08	0,0	-	1,83	0	0,00	-	2,78		1,52	0,0	-	
р.Возня, права притока р.Ірша																		
р.Возня, 8 км від гирла, Вознянське в-ще, питний в/з м.Малина	-	0,88	0,25	0,07	0,08	0,07	0,0	-	1,80	0,0	0,00	-	1,0		2,33	0,0	-	
р.Случ, права притока р.Горинь																		
р.Случ, 203 км від гирла, Н- Волинське в-ще питний в/з м.Нов.- Волинський	-	0,97	0,33	0,09	0,09	0,09	0,0	-	2,03	0	0,00	-	0,94	-	1,66	0,0	-	
р.Уж, права притока р.Прип'ять																		
р.Уж, 172 км від гирла, в/з м.Коростеня	-	0,86	0,22	0,09	0,05	0,08	0,0	-	1,75	0	0,0	-	1,04	-	2,68	0,0	-	
р.Гнилоп'ять, права притока р.Тетерів																		
р.Гнилоп'ять, 59 км від гирла питний в/з м.Бердичева	-	1,26	0,36	0,09	0,14	0,10	0,0	-	2,83	0,0	0,02	-	0,90	-	1,0	0,0	-	
Контрольні створи водного об'єкту рибогосподар ського призначення:																		
ОБРВ (1990 р.)*	25	3,0		100	300	0,5	40	0,05	50		2,14		0,01		0,1	0,08	0,001 до фону	
р.Уборть, права притока р.Прип'ять																		
р.Уборть,	-	0,97	0,20	0,36		0,54	0,02	-		0,0		-	9,7	-	14,73	0,11	-	

122 км від гирла, с.Рудня Хочинська Олевський р-н					0,0 8				0,6 6		0,1 5						
--	--	--	--	--	----------	--	--	--	----------	--	----------	--	--	--	--	--	--

4.6. Заходи щодо покращення стану водних об'єктів

Відповідно до Указу Президента України від 13.04.2011 року №453/2011 «Про положення про Державне агентство водних ресурсів України» БУВР Прип'яті втратило статус контролюючого органу, а саме зняті повноваження щодо здійснення заходів державного нагляду (контролю).

З метою охорони поверхневих вод від забруднення та застосування заходів впливу до суб'єктів господарювання, які допустили їх забруднення було надано Перелік підприємств забруднювачів Державній екологічній інспекції Поліського округу, місцевим органам виконавчої влади і місцевого самоврядування. Крім того, направлені листи усім підприємствам, які допустили забруднення поверхневих вод з метою вжиття заходів щодо досягнення нормативів гранично-допустимого скиду.

За оперативними даними у 2021 році 180661 Вакуленчуківським селищним комунальним підприємством Чуднівської ТГ власними силами проведена очистка і хлорування відстійників та біоставів, а 180672 Макарівською квартирно-експлуатаційною частиною (в/ч А 3258 м. Радомишль) проведено гідродинамічне очищення вторинного відстійника та системи каналізації на суму 0,08 млн.грн., в результаті чого обсяг відведених у р.Тетерів недостатньо-очищених стічних вод зменшився на 44,0 тис.м³.

Разом з тим, у зв'язку із фізичним зносом очисних споруд каналізації та відсутністю коштів на їх реконструкцію ряд підприємств і надалі забруднюють поверхневі водні об'єкти:

180692 ТОВ «Комплекс екологічних споруд» м. Бердичів за рахунок власних коштів проведена очистка від осаду приймального басейну насосної станції I та II-го підйомів, басейну дренажної насосної станції та проведені інші роботи на суму 0,11 млн.грн. при цьому обсяг недостатньо-очищених зворотних вод порівняно з 2020 роком зріс на 144,9 тис.м³.

180495 МКП «Водоканал» м.Коростишів за рахунок коштів місцевого бюджету проведено капітальний ремонт каналізаційного випуску № 2 з очисних споруд каналізації на суму 0,98 млн.грн. та ремонт внутрішніх систем водовідведення проточних каналізаційних резервуарів та мереж КНС № 1;2;3 та № 4 на суму 0,19 млн.грн., разом обсяг недостатньо-очищених зворотних вод у р.Тетерів зріс на 5,3 тис.м³.

180677 КП «Іршанське комунальне підприємство» Іршанської селищної ради, за рахунок власних коштів (12,5 тис.грн) проводився поточний ремонт очисних споруд каналізації, а саме очищення від мулу замулового майданчика №

4, ремонт запірної арматури $\varnothing 159$ та $\varnothing 300$ мм, ремонт та обслуговування колодязів на території очисних споруд. Обсяг недостатньо-очищених зворотних вод зріс на 6,4 тис.м³.

181022 КП «Озерне» Новогуївинської селищної ради Житомирського району (утворене на базі Будинкоуправління №3 Житомирської квартирно-експлуатаційної частини району, смт.Озерне). Протягом 2021 року на очисних спорудах каналізації проведена модернізація аерофільтрів, а саме ремонт вентиляторів повітродувок, очистка первинних відстійників та їх частковий ремонт, очистка другого намулового майданчика та заміна фільтруючого елемента, часткова заміна запірної арматури трубопроводів, частковий ремонт трубопроводів на суму 31,0 тис.грн. При цьому обсяг недостатньо-очищених зворотних вод у р.Гуйва становив 337,6 тис.м³, в яких вміст азоту амонійного перевищив норматив ГДС у 22,0 раза, фосфатів у 3,0 раза, заліза загального у 2,6 раза, ХСК та БСК₅ в 1,7 раза.

З метою недопущення забруднення річки Тетерів зворотними водами з каналізаційних насосних станцій міста Житомира 180490 КП "Житомирводоканал" проведений ремонт насосного обладнання СД 2400/75- 2 шт, електрообладнання, засувки аварійного скиду D=500, 800 мм-2 шт.та ремонт запірної арматури в середині станції ГКН станції пров.Гонти, 16 а; ремонт насосного обладнання, СД 450/56 ФГ 800/32, електро-обладнання, засувки аварійного скиду D-900 мм та запірної арматури в середині станції КНС "Парникова" вул.Парникова,28 в. Крім того проведені ремонтні роботи на КНС "Богунія" вул.Богунська, 27, КНС "Короленко" вул. Короленко,42 та "Парникова",28 в. Вартість виконаних робіт за рахунок КП «Житомирводоканал» 80,0 тис.грн.

За результатами комісійних обстежень очисних споруд каналізації та місць скидів зворотних вод у поверхневі водойми зафіксовано, що зворотні води у зв'язку із малою кількістю та маловодним роком накопичувались на біоставах по 180697 КП «Головино-Добробут» та 180782 ОК «Джерело» с.Стара Котельня.

Загалом у 2021 році із переліку підприємств забруднювачів вибуло 3 підприємства: 180697 КП «Головино-Добробут», 180782 ОК «Джерело» с.Стара Котельня та 180058 Будинкоуправління №3 Житомирської КЕЧ, яке ліквідоване.

Разом з тим 180357 КНП "ОМЦВіР" на території Житомирська ТГ допустили порушення регламенту роботи очисних споруд та скинули у поверхневі водойми недостатньо-очищені зворотні води в обсязі 0,7 тис.м³/рік.

З метою вирішення водно-екологічних проблем в результаті антропогенної діяльності необхідно у територіальних громадах області передбачити джерела фінансування на виконання заходів спрямованих на вирішення головних водно-екологічних проблем за рахунок місцевих (регіональних, обласних) програм, програми розвитку ТГ, проєктів міжнародної технічної допомоги та інших джерел фінансування не заборонених законом на першочергові заходи:

1. Реконструкцію очисних споруд та мереж водовідведення комунальних підприємств.
2. Реконструкцію споруд водопідготовки комунальних підприємств.
3. Будівництво очисних споруд та мереж водовідведення комунальних підприємств.
4. Будівництво очисних споруд сільськогосподарських підприємств та утилізацію відходів сільськогосподарського виробництва.
5. Будівництво та реконструкцію очисних споруд та мереж водовідведення промислових підприємств.
6. Створення водоохоронних зон і прибережних захисних смуг.
7. Покращення гідрологічного і санітарно-екологічного стану водних об'єктів.
8. Запобіганню забруднення небезпечними речовинами хвостосховищ /шламосховищ/ накопичувачів промислових та сільськогосподарських відходів, а також використанню хімічних засобів росту рослин в т.ч. пестицидів.
9. Вплив військових дій, інше.

5. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування екологічної мережі

5.1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування екологічної мережі

Фото 5.1.1. Парк культури та відпочинку ім.Ю.Гагаріна

5.1.1. Загальна характеристика

Біологічне різноманіття - різноманіття живих організмів Землі на всіх рівнях організації живого і в усіх просторово обмежених середовищах існування (наземних, прісноводних, морських), є результатом тривалого процесу еволюцій органічного світу. Біорізноманіття тваринного та рослинного світу складає основу природних ресурсів, які забезпечують людство продуктами харчування, сировиною, медичними препаратами тощо.

Його збереження й невиснажливе використання в області розглядається як один із пріоритетів у сфері природокористування, екологічної безпеки та охорони природи, невід'ємна складова збалансованого економічного і соціального розвитку регіону.

Географічне положення, орографічні та кліматичні особливості Житомирської області зумовили формування на її території різноманітної рослинності, яка закономірно змінюється з півночі на південь.

Рослинний світ Житомирщини характеризується великою різноманітністю дикорослих компонентів і є джерелом цінних рослинно-сировинних ресурсів: лікарських, технічних, вітамінних тощо. На її території водиться близько трьох тисяч видів тварин, із них 131 занесений до Червоної книги України.

Відповідно до статті 15 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», статті 7 Закону України «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі на 2000-2015 роки» рішенням двадцять четвертої сесії Житомирської обласної ради п'ятого скликання від 11.05.10 №1080 «Про затвердження регіональної схеми екологічної мережі Житомирської області» затверджено регіональну схему екологічної мережі Житомирської області.

Площі земельних угідь – складових національної екомережі за роками, тис.га

Таблиця 5.1.1.1

<i>Категорії землекористування</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>	<i>2019</i>	<i>2020</i>	<i>2021</i>
Землі природоохоронного призначення	136,5	137,07	137,6	138,2	141,6
Сіножаті та пасовища	312,1	311,9	311,9	312,1	311,9
Землі водного господарства (рибні ставки)	19,99	19,99	19,99	19,9	19,9
Землі водного фонду	55,4	55,4	55,4	55,4	55,4
у т.ч. площа рибних ставків	16,9	16,9	16,9	16,9	16,9
Землі оздоровчого призначення	0,2	0,1	0,1	-	0,1
Землі рекреаційного призначення	0,5	0,5	0,5	-	0,5
Землі історико-культурного призначення	-	-	-	-	-
Ліси	1096,39	1096,19	1096,09	-	1123,4

5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття

Антропогенне навантаження - показник величини постійного узагальненого впливу людської діяльності на біогеоценозні, ландшафтні, зональні, гірські, океанічні, інші екосистеми та на біосферу загалом, які зумовлюють певні (маловідчутні, відчутні чи декструкційні) зміни в їхній структурно-функціональній організації. Починаючи із минулого сторіччя, природа Житомирської області під дією антропогенних факторів зазнала значних змін.

Велика концентрація населення в більшості промислових районів області, розміщення промислових комплексів і військових об'єктів та їх об'єднання в єдину структуру призвели до побудови численних шляхів сполучень, прокладання трубопроводів, ліній електропередач; що суттєво змінило ландшафти й місця існування дикої флори і фауни.

У складі області налічується 4 райони, 5 міст обласного і 6 – районного значення, 46 селищ міського типу, 1625 сільських населених пунктів – всього понад 1680 населених пунктів.

Основними джерелами забруднення довкілля на Житомирщині продовжують залишатися промислові атмосферні викиди.

Забруднення довкілля призводить до включення забруднюючих речовин до біохімічних ланцюгів рослин і тварин та їх хронічної інтоксикації

У результаті широкомасштабних осушувальних робіт значних втрат зазнали водно–болотні угіддя Полісся, які перебувають під загрозою зникнення.

Лісові масиви області є одними із найбільш постраждалих в Україні. Ситуація в лісових масивах, що зазнали радіоактивного забруднення, залишається складною: неможливе ведення лісового господарства в повному обсязі, продовжується накопичення радіоізотопів в деревині, лісопродуктах, лікарській сировині. А без проведення, наприклад, рубок догляду за лісом погіршується санітарний стан лісових масивів та умови росту деревостанів, зменшується приріст, збільшується пожежна небезпека. На сьогоднішній день технічна експлуатація цих лісів обмежена і вони в основному виконують водозахисні, ґрунтозахисні, санітарно-гігієнічні функції.

5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття

Сучасна ситуація у Житомирській області є такою, як і в Україні в цілому, таким чином, що рідкісні види відомі переважно в тих районах, де їх вивчають. Для ілюстрації цієї теми науковцями Поліського філіалу Українського науково-дослідного інституту лісового господарства і агролісомеліорації проведено порівняльний аналіз репрезентативності рідкісних видів в околицях м. Житомира (найкраще флористично вивчений район) та лісостепових районах Житомирщини – Бердичівському та Житомирському (найменше вивчені райони). Результати цього аналізу наочно демонструють, що з 147 рідкісних видів судинних рослин Житомирської області в околицях м.Житомира відомий 101 вид, в той же час, у наведених вище районах відомі лише 26 видів. На підставі вивчення стану та загроз рослинному, як складової біорізноманіття, науковцями області запропоновані першочергові завдання з вивчення й охорони рідкісних видів судинних рослин, а саме:

- вивчення біорізноманіття лісостепової частини Житомирської області та виявлення у цьому регіоні рідкісних видів судинних рослин;
- вивчення репрезентативності мережі об'єктів природно-заповідного фонду Житомирської області у відношенні до рідкісних видів судинних рослин і флори області в цілому;
- пошуки у типових місцезростаннях популяцій видів, які нині вважаються зниклими в області, відомих за старими даними, з метою їх заповідання;
- заповідання ряду популяцій рідкісних видів, які заслуговують на індивідуальну охорону і яким загрожує зникнення;
- моніторинг за станом популяцій рідкісних видів.

Основними заходами щодо зниження загроз біорізноманіттю є зменшення суцільного вирубування лісів, рекреаційного навантаження, випасання худоби та витоштування нею рослин, заготівлі біоресурсів із

медичною й харчовою метою, екологічно вмотивоване ведення сільського і промислового виробництва, протидія браконьєрству й забрудненню навколишнього середовища. Отже, як свідчить практика, найбільш ефективними способам збереження видів природної фауни, флори і локальних популяцій є організація у місцях їхнього зростання заповідників, заказників та інших категорій об'єктів природно-заповідного фонду, широка просвітницька робота, введення системи заохочень.

5.1.4. Формування національної екомережі

Екологічна мережа – єдина територіальна система, яка створюється з метою поліпшення умов для відновлення довкілля, забезпечення сталого розвитку регіону через досягнення екологічної рівноваги, збереження ландшафтного та біологічного різноманіття, місць оселення та зростання цінних видів тваринного і рослинного світу, шляхів міграції тварин – через поєднання об'єктів природно-заповідного фонду, а також інших територій, які мають особливу цінність для охорони навколишнього природного середовища і відповідно до Законів та міжнародних зобов'язань України підлягають особливій охороні.

На виконання вимог Загальнодержавної програми формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки у 2010 році рішенням 24 сесії Житомирської обласної ради V скликання від 11.05.10 № 1080 «Про затвердження схеми екологічної мережі Житомирської області» затверджено регіональну схему екологічної мережі Житомирщини.

Її основні завдання-збереження, розширення, відтворення та охорона єдиної системи територій з природним станом ландшафту та інших природних комплексів і територій, створення на їх основі природних об'єктів, які підлягають особливій охороні, що сприятиме зменшенню, запобіганню та ліквідації негативного впливу господарської та іншої діяльності людей на навколишнє природне середовище, збереженню природних ресурсів, генетичного фонду живої природи.

Конфігурація екологічної мережі Житомирської області обумовлена об'єктивними факторами: реально існуючим просторовим поєднанням більш-менш збережених природних, перш за все лісових та болотних екосистем і об'єднанням їх у широтні смуги значної протяжності; формуванням на окремих ділянках осередків біорізноманіття завдяки унікальному поєднанню природних умов (наприклад, Словечансько-Овруцький кряж, середні течії річок Случ і Тетерів) ; наявністю сформованої мережі об'єктів природно-заповідного фонду тощо.

Схема екомережі Житомирської області враховує суттєву різницю у збереженості природної рослинності Полісся та Лісостепу області, формує рівномірну мережу ключових та сполучних територій з метою формування та підтримки екологічної рівноваги у регіоні та збереження ландшафтного і

біологічного різноманіття. Суттєвою рисою регіональної екомережі є об'єднання в ній близько 95% об'єктів природно-заповідного фонду області, а також вдале поєднання її з регіональними екомережами сусідніх адміністративних областей України, а також Республіки Білорусь (з останньою-через проєктований білатеральний біосферний резерват «Прип'ятське Полісся»). У схемі також об'єднані всі ІВА-території міжнародного рівня, які знаходяться на території області, найбільш цінні для охорони птахів, а також водно-болотні угіддя, які охороняються на цій території за міжнародними угодами.

Загальна площа регіональної екомережі Житомирської області становить 342,2 тис. га (близько 12% території області), в т.ч.: ключових територій національного рівня - 161 тис. га, сполучних територій національного рівня-132 тис. га, ключових територій регіонального рівня - 26,7 тис. га, сполучних територій регіонального рівня - 21,5 тис. га, відновлювальних ділянок - 11,5 тис. га. Частина відновлювальних ділянок входить до складу ключових територій різних рівнів, а ключові території регіонального рівня - до сполучних територій національного рівня.

Перелік структурних елементів екологічної мережі Житомирської області:

Ключові території (ядра) національного рівня

- I- Убортське;
- II- Чорнобильське (Народицьке суб'ядро);
- III- Коростишівське;
- IV- Надслучанське;
- V- Словечанський кряж;

Сполучні території (екокоридори) національного рівня

- I- Убортсько-Вільчанський;
- II- Городницько-Перганський;
- III- Надслучансько-Коростишівський;
- IV- Довбисько-Мальованський;
- V- Убортсько-Народицький;

Ключові території (ядра) регіонального рівня

- 1- Піщаницьке;
- 2- Червоно вольське;
- 3- Липницьке;
- 4- Радогощанське;
- 5- Ушомирське;
- 6- Малинське;
- 7- Барашівське;
- 8- Баранівсько-Романівське;
- 9- Житомирсько-Тригирське;

- 10- Коровинецьке;
- 11- Андрушівське.

Сполучні коридори (екокоридори) регіонального рівня

- 1- Усівсько-Бучманська;
- 3 Білківсько-Барашівська;
- 4- Голубієвицько-Вепринська;
- 5 Кропивнянсько-Іршанська;
- 6- Церемська (долинна);
- 7- Новоград-Волинська Надслучанська (долинна);
- 8- Кропивнянсько-Новопільська;
- 9- Черняхівсько-Житомирська;
- 10- Тростяницька (долинна);
- 11-Бистрийська (долинна);
- 12- Верхненадслучанська (долинна);
- 13- Любарсько-Трощанська;
- 14- Верхнететерівська (долинна);
- 15- Пустоська (долинна);
- 16- Верхньоздвиська (долинна);
- 17- Верхньоірпінська (долинна);
- 18- Верхньоунавська (долинна);
- 19- Роставицька (долинна).

Відтворювальні ділянки

- 1- Болота «Бучмани» (колишні торфорозробки);
- 2- Болото «Озерянське» та оз. Корма (колишні торфорозробки);
- 3- Заказник «Глушець» (відтворення фауни, вторинне заболочування);
- 4- Заказник «Кутне» - (колишні торфорозробки);
- 5- Військовий полігон Житомирський;
- 6- Військовий полігон Новоград-Волинський;
- 7- Рекультивовані ділянки після розробок ільменіту (м. Іршанськ);
- 8- Район сіл Рижани-Неділище (Ємільчинський р-н) – відновлення лучної та лісової рослинності, відслонення гранітів на перелогах;
- 9- Червоноармійський р-н, с. Стрибіж- відновлення лісів на перелогах.

Основні складові структурних елементів екологічної мережі Житомирської області наведені в таблиці 5.1.4.1

Складові структурних елементів екологічної мережі

Таблиця 5.1.4.1

№з/п	Одиниці вимірювання територіально-господарської мережі	За-га-ль-на площа, тис. га	Складові елементи екомережі, тис. га												
			За-га-ль-на площа екомережі, тис. га	Об'єкти ПЗФ	Водно-болотні угіддя	Відкриті заболочені землі	Водоохоронні зони, винесені в натуру	Землі водного фонду	Ліси та інші лісовкріплені площі	Курортні та лікувально-оздоровчі території	Рекреаційні території	Землі під консервацією	Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом	Пасовища, сіножаті	Радіоактивно забруднені землі, що не використовуються в господарстві
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
	Житомирська область	2982,7	1831,19*	137,601	30,3	101,2	163,3	55,4	1096,39	0,1	0,5	0,1	38,3	312,1	33,5

* Загальна площа екологічної мережі становить 1831,19 тис. га у зв'язку із урахуванням того, що території ПЗФ одночасно перебувають у інших складових елементах.

5.1.5. Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами

У сучасних умовах науково-технічного прогресу, поширення новітніх технологій, а також сфер їх застосування невід'ємною складовою екологічної безпеки Житомирщини стає біологічна безпека при поводженні з генетично модифікованими організмами. В аспекті її правової регламентації слід урахувувати, що забезпечення біологічної безпеки можливе за умови застосування системи правових, організаційно-управлінських, технічних та інших засобів, що запобігають виникненню небезпечних для здоров'я людини та довкілля наслідків генно-інженерних маніпуляцій; досягнення біобезпеки у межах області має здійснюватись із дотриманням принципу застереження, зумовленого відсутністю науково обґрунтованих даних щодо міри можливої небезпеки генетично модифікованих організмів для біорізноманіття і здоров'я людини, та принципу запобігання заподіяння екологічної шкоди; біобезпека допускає наявність прийняттого рівня ризику при здійсненні генетично-інженерної діяльності; забезпечення біобезпеки зумовлює необхідність вироблення, прийняття та дотримання спеціальних правил і нормативів оцінки та управління ризиком тощо.

Аналіз поняття «біобезпека» тісно пов'язаний із проблемою її забезпечення. Досягнення певної мети (в даному випадку - запобігання можливому негативному впливу генетично модифікованих організмів на довкілля та

людський організм) можливе шляхом застосування певної сукупності засобів різнопланового характеру, що реалізуються здійсненням відповідних заходів. Вибір конкретних засобів та процедури їх втілення в життя залежить від того, що потрібно отримати, яка кінцева мета такої діяльності, а також від особливостей об'єктів (суб'єктів), щодо яких ці засоби застосовуються. Мета правового регулювання генетично-інженерної галузі в частині забезпечення її біобезпеки є зрозумілою - захист довкілля та людини від можливих небезпечних наслідків такої діяльності шляхом її належного впорядкування. При цьому необхідно виділити та врахувати особливості розвитку і функціонування цієї галузі, що підлягає правовому регулюванню, а отже, має бути закріплена та впорядкована за допомогою правових норм. Генетично модифіковані організми та продукція з їх вмістом є результатом застосування методів генної інженерії - одного із напрямів новітніх біотехнологій, який, починаючи з 70-х років минулого століття і до сьогодні, інтенсивно розвивається.

Досягнення в галузі біотехнології відкривають Житомирщині широкі перспективи і знаходять своє застосування сьогодні у медицині, виробництві фармацевтичних препаратів, сільському господарстві, харчовій промисловості, зберіганні продуктів, запобіганні захворюваності тварин, переробці сміття, біологічному відновленні або очищенні довкілля тощо; але переміщення продуктів генної інженерії за межі лабораторій і поширення їх у найрізноманітніших сферах людського життя сприймається досить неоднозначно як вченими, так і широкою громадськістю. Зумовлено це різними причинами, передусім відсутністю науково доведеного факту безпечності застосування генетично модифікованих організмів для людини та довкілля, тобто використання досягнень генної інженерії з одного боку надає людині значні можливості як у науково-дослідній, так і у прикладній сферах, з іншого - пов'язане із певним ризиком.

Тому на даному етапі необхідним є забезпечення запобігання потенційним негативним наслідкам (у тому числі віддаленим у часі) здійснення генетично-інженерної діяльності. Важлива роль у цьому процесі належить засобам правового регулювання відповідної сфери суспільних відносин. Саме тому протягом останніх десятиліть в екологічному праві (насамперед міжнародному) в рамках інституту правового забезпечення збереження біологічного різноманіття розвивається новий напрям - правове регулювання забезпечення біобезпеки при поводженні з генетично модифікованими організмами.

Регулювання питань забезпечення біобезпеки у генно-інженерній галузі на міжнародному рівні здійснюється передусім у рамках природоохоронної діяльності ООН, а також у межах регіональних міждержавних утворень (наприклад, Європейський Союз).

Аналіз норм міжнародно-правових актів, які регулюють відносини у сфері поводження з генетично модифікованими організмами, свідчить, що вони

розроблені з урахуванням загальноновизнаних положень та принципів екологічного права. Основні з цих принципів у загальному вигляді були сформовані ще у 1972 р. на Стокгольмській конференції з навколишнього середовища у відповідних деклараціях і надалі розвинені у Всесвітній стратегії розвитку (1980 р), Всесвітній хартії природи (1982 р), документах, розроблених Всесвітньою комісією з навколишнього середовища та розвитку (створена у 1987 р), Конференцією з навколишнього середовища та розвитку (1992 р., Ріо-де-Жанейро) тощо. Саме в них були сформульовані зобов'язальні засади збереження живої та іншої природи, які стали свого роду стратегічним дороговказом при формуванні нормативної бази, покликаної врегульовувати розвиток і впровадження у практику досягнень однієї з новітніх технологій - біотехнології та її складової - генної інженерії.

Головною думкою цих міжнародних документів є те, що природні ресурси Землі, включаючи повітря, ґрунти, флору і фауну та особливо репрезентативні зразки природних екосистем, мають бути збережені на благо теперішніх та прийдешніх поколінь шляхом детального планування діяльності людини й управління нею в міру необхідності; при здійсненні людиною будь-якої діяльності не повинні порушуватися важливі екологічні процеси і системи підтримання життя, слід зберігати генетичне різноманіття та забезпечувати стале використання видів та екосистем.

Особливе значення для регулювання відносин у сфері поводження з генетично модифікованими організмами мають положення окремих документів, прийнятих у 1992 р. на Конференції ООН з навколишнього середовища та розвитку в Ріо-де-Жанейро. Серед них слід виділити Декларацію з навколишнього середовища та розвитку (Декларація Ріо) та Конвенцію про біологічне різноманіття.

Важливу роль відіграє Конвенція про біологічне різноманіття, прийнята 5 червня 1992 р. та ратифікована Україною 29 листопада 1994 р.. Її метою є збереження та стале використання біологічного різноманіття, спільне отримання на справедливій та рівній основі вигод, пов'язаних із використанням генетичних ресурсів. Низка положень цієї конвенції стосується здійснення діяльності у сфері сучасної біотехнології, у тому числі генної інженерії. Зокрема у ній визначається доступ до генетичних ресурсів; передача біотехнологій; розподіл вигод, пов'язаних із використанням біотехнології; питання біобезпеки. У ст. 19 Конвенції звертається увага на необхідність прийняття додаткового документа, який визначав би порядок безпечної передачі, використання та застосування генетично модифікованих організмів; умови міждержавного обміну наявною інформацією про правила використання таких організмів та порядок дотримання техніки безпеки при поводженні з ними, а також про потенційно можливий шкідливий вплив генетично модифікованих організмів на довкілля тощо.

Крім безпосередньої вказівки на необхідність прийняття спеціального документа, який регламентував би порядок поводження з генетично

модифікованими організмами, потреба у прийнятті такого роду нормативного акта пояснювалася цілою низкою причин. Серед них можна виділити такі взаємозумовлені обставини як швидкий розвиток та поширення сучасної біотехнології; надходження продуктів генної інженерії на світовий ринок товарів; ймовірність неконтрольованого вивільнення генетично модифікованих організмів у довкілля; наявність потенційного ризику для здоров'я людини та навколишнього природного середовища при поводженні з генетично модифікованими організмами й продукцією із вмістом генетично модифікованих компонентів. Оскільки зупинити розвиток біотехнології сьогодні неможливо, то важливим фактором стає розробка заходів її безпеки щодо довкілля та здоров'я людини, а також механізму їх ефективної реалізації. Це було ще одним чинником, який зумовлював потребу прийняття спеціального документа. Оскільки на час обговорення питання про доцільність чи недоцільність прийняття відповідного спеціального міжнародного документа щодо генетично модифікованих організмів розміщення на ринку продуктів біотехнології вже відбулося, то, безумовно, виникла потреба у виробленні таких міжнародно-правових норм, які б, не перешкоджаючи розвитку торговельних відносин на світовому ринку продукції, забезпечували при цьому належний захист довкілля та здоров'я людей.

У результаті тривалої роботи, яка супроводжувалася бурхливими дебатами, 29 січня 2000 р. у Монреалі (Канада) було підписано Протокол з біобезпеки до Конвенції про біологічне різноманіття, який набув чинності 11 вересня 2003 р. Основною метою Протоколу є забезпечення належного рівня захисту людини та навколишнього природного середовища у сфері передачі, обробки та використання генетично модифікованих організмів, які є результатом сучасної біотехнології, при цьому основна увага приділяється транскордонному переміщенню.

Цей документ розроблений з урахуванням принципу застереження, який має застосовуватись у разі "прийняття рішень в умовах наукової невизначеності щодо шкідливих наслідків запропонованої діяльності для навколишнього середовища та здоров'я людей" і є одним з найважливіших у процесі запобігання заподіянню шкоди довкіллю ще до того, як вона виникне.

Щодо сфери дії Протоколу з біобезпеки, то він застосовується до транскордонного переміщення, транзиту, обробки та використання усіх генетично модифікованих організмів, які можуть несприятливо вплинути на збереження та стале використання біологічного різноманіття, з урахуванням також ризиків для здоров'я населення. Проте є окремі випадки, на які сфера дії документа не поширюється. Наприклад, згідно зі ст.5 положення Протоколу не застосовуються до генетично модифікованих об'єктів, що мають форму фармацевтичних препаратів для людини.

Отже, Протокол з біобезпеки встановлює правила поводження з генетично модифікованими організмами. При цьому вони є різними залежно від типу діяльності щодо генетично модифікованих організмів, зокрема виділяються

такі: транзит генетично модифікованих організмів; використання їх у закритих системах; транскордонне переміщення для цілеспрямованого вивільнення у довкілля; транскордонне переміщення генетично модифікованих організмів, що призначені для використання як продовольства, кормів або для переробки. Ці види діяльності вчиняються із застосуванням процедури попередньої обґрунтованої згоди; процедури щодо генетично модифікованих організмів, які призначені для використання як продовольства, корму або для переробки; обробки, транспортування, упаковки та ідентифікації; інформування громадськості та її участі.

У 2002 р. Україна приєдналася до Протоколу з біобезпеки. Це лише один із перших кроків на шляху до формування сукупності нормативно-правових актів, призначених врегулювати відносини у сфері поводження з генетично модифікованими організмами. В українському законодавстві немає спеціального закону про забезпечення біобезпеки при здійсненні генетично-інженерної діяльності.

Оскільки протягом 90-х років минулого століття генетично модифіковані організми з'явилися на території України, виникла нагальна потреба у виробленні та нормативному затвердженні певних правил, які регламентували б діяльність щодо них. Серед перших документів, покликаних врегулювати цю сферу суспільних відносин, можна виділити кілька урядових актів - це розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 березня 1998 р. про створення Міжвідомчої ради з питань регламентації випробувань, реєстрації і використання трансгенних рослин в Україні при Державній комісії по випробуванню та охороні сортів рослин Мінагропрому України. Наступним кроком стало затвердження урядом 17 серпня 1998 р. Тимчасового порядку ввезення, державного випробування, реєстрації та використання трансгенних сортів рослин в Україні. Даний документ приймався для посилення правового регулювання відносин, що виникали у результаті розвитку генетично-інженерної галузі. 14 грудня 2001 р. Кабінет Міністрів України прийняв постанову "Про утворення Міжвідомчої ради з питань новітніх біотехнологій". Фактично цими кількома нормативно-правовими актами Кабінету Міністрів України й обмежується законодавство, призначене для регулювання відносин у сфері генетичної інженерії.

Поряд із цим протягом останніх років до ряду законів були внесені зміни та доповнення, якими частково врегульовано й відносини у сфері поводження з генетично модифікованими об'єктами. Йдеться, зокрема, про Закон України "Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення", ст.1 якого після внесення змін і доповнень серед ряду факторів середовища життєдіяльності виділяє й біологічні, до яких віднесено вірусні, пріонні, бактеріальні, паразитарні тощо.

Про можливість виробництва продуктів за допомогою генної інженерії йдеться також у Законі України "Про тваринний світ". Відповідно до ст. 51 цього

Закону створення нових штамів мікроорганізмів, біологічно активних речовин, виведення генетично змінених організмів, виробництво інших продуктів біотехнології здійснюється лише на підставі позитивних висновків державної екологічної експертизи. Використання цих організмів і речовин без позитивних висновків екологічної експертизи забороняється. До того ж, як зазначено у ст.53 Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища", їх виробництво й використання здійснюється тільки після проведення комплексних досліджень їх впливу на здоров'я та навколишнє природне середовище за дозволом Міністерства охорони здоров'я України і Міністерства охорони навколишнього природного середовища України. Отже, зазначені організми є об'єктами екологічної експертизи. Таким чином, до них мають застосовуватися положення, закріплені в інших законах України екологічного спрямування. Зокрема, йдеться про Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища" (ст.53, 57) та Закон України "Про екологічну експертизу" (ст.13).

Важливими є норми, що містяться в Законі України "Про захист прав споживачів". Їх належне застосування також сприятиме досягненню необхідного рівня біобезпеки. Так ст.18 Закону закріплює право споживачів на інформацію про товари (роботи, послуги). Згідно зі змінами, внесеними до цього закону 10 січня 2002 р., до такої інформації належить також обов'язкова позначка на відповідному товарі, яка свідчить про "застосування генної інженерії під час виготовлення товарів". Це положення закону співзвучне з відповідними вимогами міжнародних документів, наприклад, Картахенського протоколу з біобезпеки (ст.18), де закріплені вимоги щодо обов'язкового маркування продукції, яка містить або складається з генетично модифікованих організмів.

5.2. Охорона, використання та відтворення рослинного світу

5.2.1. Загальна характеристика рослинного світу

На Житомирщині зустрічається близько 1500 видів судинних рослин, 294 мохоподібних, 240 видів лишайників та ліхенофільних грибів. Серед судинних рослин в області першу десятку за кількістю видів утворюють такі родини: айстрові (151 вид), злакові (95 видів), осокові (76), губоцвіті (59), бобові (57), ранникові (57), гвоздичні (54), капустяні (52), розові (50), зонтичні (50). Список рідкісних видів флори області нараховує 227 видів судинних рослин, На Житомирщині нині відомі єдині в Україні локалітети конюшини Спригіна, водяного жовтецю струмкового, глоду дюнного.

З метою охорони й збереження рослинного світу регіону рішенням двадцять шостої сесії Житомирської обласної ради п'ятого скликання від 05.09.10 №1162 «Про затвердження переліку регіонально рідкісних видів судинних рослин Житомирщини» затверджено загальний перелік рідкісних і зникаючих видів судинних рослин усіх рівнів охорони та Положення про них.

*Перелік видів судинних рослин, водоростей, грибів та лишайників, яким
загрожує небезпека*

Таблиця 5.2.1.1

<i>Назва виду</i>	<i>Кількість видів</i>	<i>Види, яким загрожує небезпека</i>				
		<i>2017</i>	<i>2018</i>	<i>2019</i>	<i>2020</i>	<i>2021</i>
Судинні рослини	599	264	264	264	264	264
Мохи	9	9	9	9	9	9
Гриби	126	2	2	2	2	2
Водорості	6	8	8	8	8	8
Лишайники	140	3	3	3	3	3
Разом:	880	286	286	286	286	286

5.2.2. Охорона, використання та відтворення лісів та інших рослинних ресурсів

Лісове господарство є стратегічно важливою галуззю для житомирської області, а лісогосподарські підприємства забезпечують збалансований та поступальний її розвиток, виконують заходи із охорони, раціонального використання та відтворення лісів.

Лісова галузь Житомирщини – це реальний сектор економіки, що має значний матеріально-технічний і кадровий потенціал, який робить значний внесок у розвиток її економіки. Від діяльності лісогосподарських підприємств в значній мірі залежить соціально-економічний розвиток місцевих територіальних громад. Переважно лісгоспи є найбільшими платниками податків у регіоні та вирішують низку важливих соціальних питань.

Площа земель лісогосподарського призначення становить області становить 1073,359 тис. га, у тому числі:

- державних лісогосподарських підприємств Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства – 773,1 тис. га;

- комунальних лісогосподарських підприємств – 300,259 тис. га.

До складу Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства входять 13 лісгоспів.

Державні лісогосподарські підприємства області забезпечують роботою близько 6 тисяч осіб, дають гарантований соціальний захист своїм працівникам та члена їх сімей.

До складу Житомирського обласного комунального агролісогосподарського підприємства «Житомироблагроліс» Житомирської обласної ради входять 10 дочірніх підприємств.

Землі лісогосподарського призначення

Таблиця 5.2.2.1

№ з/п		Одиниця виміру	Кількість
1	2	3	4
1.	Загальна площа земель лісогосподарського призначення	тис. га	1073,359
	у тому числі:		
1.1	площа земель лісогосподарського призначення державних лісогосподарських підприємств	тис. га	773,1
1.2	площа земель лісогосподарського призначення комунальних лісогосподарських підприємств	тис. га	300,259
1.3	площа земель лісогосподарського призначення, що не надана у користування	га	-
2.	Площа земель лісогосподарського призначення, що вкрита лісовою рослинністю	тис. га	942,5
3.	Лісистість (відношення покритої лісом площі до загальної площі регіону)	%	34,1

Підвищення лісистості України для лісівників Житомирщини є одним із важливих завдань при виконанні державної програми «Ліси України» й орієнтиром досягнення оптимальної лісистості області – 37%.

Для виконання лісокультурних робіт в стислі агротехнічні строки підприємства в повному обсязі забезпечені силами, засобами, садивним і посівним матеріалом. Для цього вирощено близько 40 млн. шт стандартних сіянців, що повністю задовільняє потребу.

У 2021 році державними лісогосподарськими підприємствами, що належать до сфери управління Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства забезпечили виконання всього комплексу лісокультурних робіт в передбачених обсягах. Проведено відтворення лісів на площі 8155 га, з них методом садіння і висівання лісу створено 6239 га лісових культур і на площі 1916 га проведено природне поновлення.

Відповідно до вимог Інструкції з проектування технічного приймання, обліку та оцінки якості лісокультурних об'єктів, лісогосподарськими підприємствами облуправління лісового та мисливського господарства проведено осінню інвентаризацію лісових розсадників, шкілок, плантацій, лісових культур та ділянок природного поновлення.

Дочірніми підприємствами Житомирського обласного комунального агролісогосподарського підприємства «Житомироблагроліс» Житомирської обласної ради у 2021 році проведено лісовідновлення на загальній площі 2873,8 га, в тому числі створено лісових культур на площі 1281,4 га, а також природне поновлення на площі 1592,4 га.

Динаміка лісовідновлення, лісорозведення та створення захисних насаджень із 2017 по 2021 роки наведена в таблиці 5.2.2.2.

Динаміка лісовідновлення та створення захисних лісонасаджень, га

Таблиця 5.2.2.2.

	2017	2018	2019	2020	2021
Лісовідновлення, лісорозведення на землях лісового фонду	11868	8463	8096	8470,6	11028,8
Створення захисних лісонасаджень на непридатних для с/г землях	-	-	-	-	-
Створення полезахисних лісових смуг	-	-	-	-	-

Питання охорони лісів від пожеж є одним із найважливіших завдань сьогодення. Зміна кліматичних умов, швидке потепління, зниження рівня ґрунтових вод, відсутність снігового покриву та сильні вітри, підпали, необережне поводження громадян з вогнем сприяють підвищенню пожежної небезпеки в лісах та екосистемах Житомирщини.

Як свідчать статистичні дані, за останні десять років кількість пожеж у природних екосистемах України щороку збільшується.

Одним із основних чинників виникнення та розповсюдження таких пожеж, крім кліматичних змін, є несвоєчасне виявлення їх осередків, неготовність ліквідувати їх на першочерговому етапі.

Основною причиною пожеж в екосистемах, і зокрема в лісових масивах, залишається людський фактор, а саме: порушення вимог пожежної безпеки, низька свідомість та обізнаність населення під час перебування в лісах при збиранні грибів та ягід, у місцях відпочинку громадян, під час проведення сільськогосподарських робіт та сезонних робіт на присадибних ділянках.

З метою удосконалення взаємодії лісогосподарських підприємств та пожежно - рятувальних підрозділів Управління ДСНС України в області видано спільний наказ Управління Державної служби надзвичайних ситуацій України у Житомирській області і Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства від 12.04.2017 №135/01-01/37 «Про затвердження Порядку взаємодії Управління Державної служби надзвичайних ситуацій України у Житомирській області та Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства у разі загрози і виникнення надзвичайних ситуацій».

Крім того, на міжрегіональному рівні налагоджена взаємодія із спеціалізованими службами цивільного захисту суміжних областей.

Лісогосподарськими підприємствами області розроблені мобілізаційно-оперативні плани ліквідації лісових пожеж на 2021 рік.

Інформацію щодо загибелі лісових насаджень від пожеж наведено в табл. 5.2.2.3.

Загибель лісових насаджень від пожеж

Таблиця 5.2.2.3

№	Район	Кількість випадків	Пройдено пожежами, га			Площа на 1 випадок, га		Завдані збитки, тис. грн.	
			Лісові землі		Нелісові землі	Звітний рік, га	Попередній рік, га	всього	в т.ч. побічні **
			всього	в т.ч. верховими					
1.	Житомирська область	57	51,2	-	-	0,89	74,7	24,3	-

Державними підприємствами Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства і дочірніми підприємствами Житомирського обласного комунального агролісогосподарського підприємства «Житомироблагроліс» Житомирської обласної ради рубки головного користування проводилися в межах затверджених розрахункових лісосік.

Інформація щодо спеціального використання лісових ресурсів державного значення за минулий рік наведена в табл. 5.2.2.4.

Спеціальне використання лісових ресурсів державного значення у 2021 році

Таблиця 5.2.2.4

Район	Затверджена розрахункова лісосіка, тис. м ³	Фактично зрубано разом, тис.м ³	Зрубано по господарствах					
			хвойні		твердолистяні		м'яколистяні	
			розрахункова лісосіка, тис. м ³	фактично зрубано, тис. м ³	розрахункова лісосіка, тис. м ³	фактично зрубано, тис. м ³	розрахункова лісосіка, тис. м ³	фактично зрубано, тис. м ³
Житомирська область	1697,51	1456,561	988,79	915,96	164,17	145,36	544,55	395,24

5.2.3 Стан використання природних недеревних рослинних ресурсів.

Заготівля лісових ресурсів побічного користування та другорядних лісових матеріалів здійснювалося на підставі лімітів, затверджених розпорядженням голови обласної державної адміністрації від 27.06.2019 № 239 «Про затвердження лімітів на використання лісових ресурсів при здійсненні побічних лісових користувань і заготівлі другорядних лісових матеріалів на 2019-2024 роки для лісогосподарських підприємств Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства».

Інформація щодо використання лісових ресурсів при здійсненні побічного користування і заготівлі другорядних лісових матеріалів лісогосподарськими підприємствами Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства наведена у таблиці 5.2.3.1.

Таблиця 5.2.3.1.

№ з/п	Органи державної влади, постійні лісокористувачі, власники лісів,	Лісові ресурси побічного користування					Другорядні лісові матеріали			
		Ліміт фактично заготовлено					Ліміт фактично заготовлено			
		гриби, тонн	ягоди, тонн	лікарські рослини, тонн	плоди, тонн	горіхи	деревні соки, тонн	деревна зелень	новор. ялинки, тис. шт.	тощо
1	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	Житомирське обласне управління лісового та мисливського господарства	6418 644,5	8951 2621	219 66,5	0,0 0,0	0,0 0,0	0,0 0,0	0,0 0,0	185 24,1	0,0 0,0

5.2.4. Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

Житомирська область нині є однією з найкраще вивчених у флористичному відношенні адміністративних областей України. Ми маємо досить повні дані відносно місцезнаходжень більшості видів судинних рослин, починаючи з 1820-х років, кінчаючи 2011 р.

За результатами наукових досліджень, проведеними науковцями Українського науково-дослідного інституту лісового господарства та агролісомеліорації ім. Г. М. Висоцького був створений Список рідкісних та зникаючих видів судинних рослин Житомирської області. При відборі видів до списку рідкісних застосований загальний принцип обов'язковості охорони в області видів судинних рослин, які вже мають високий статус охорони – міждержавний (занесені до світового Червоного списку; Бернської конвенції, Європейського Червоного списку) або загальнодержавний (занесені до «Червоної книги України» (2009)). Крім того, до списку рідкісних в області включена численна група регіонально рідкісних видів, популяції яких у Житомирській області є рідкісними, проте в інших регіонах України є більш звичайними.

З використанням зазначених принципів формування в регіоні розроблено й затверджено рішенням XXVI сесії обласної ради V скликання від 08.09.10 № 1162 «Про затвердження переліку регіонально рідкісних видів судинних рослин Житомирщини» сучасний Список регіонально рідкісних видів судинних рослин Житомирської області, який включає 154 види, що становить близько 10% видів флори судинних рослин на цій території.

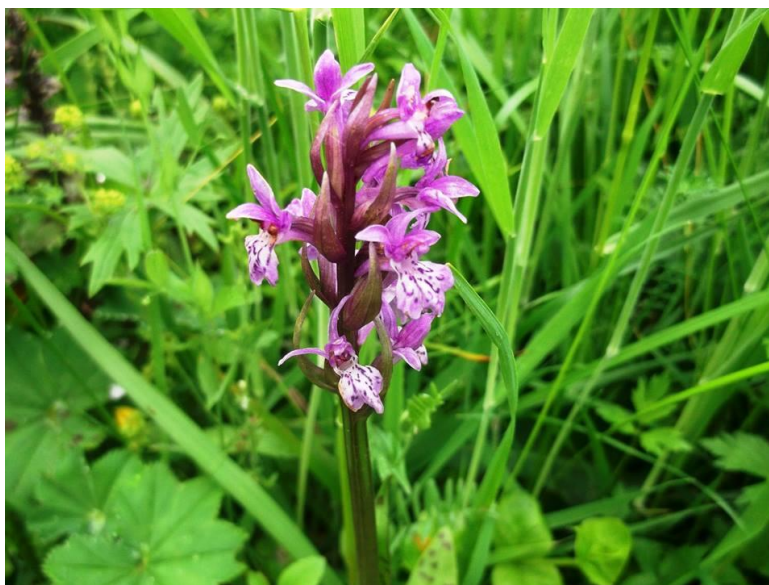

Фото 5.2.4.1. Пальчатокорінник травне́вий (*Dactylorhiza majalis*)

Всього рослинний світ області налічує близько 1550 видів, із яких підлягають особливій охороні за Бернською конвенцією (1979) 13 видів; занесені до Європейського червоного списку рідкісних видів, які зникають у Всесвітньому масштабі (1991), - 4 види; занесені до Червоної книги України (2009) 99 видів тощо.

Охорона невиснажливого використання та відтворення дикорослих рослин

Таблиця 5.2.4.1.

Район	Усього видів рослин, занесених до Червоної книги України, екз.	Усього рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України, од.	Кількість видів рослин, занесених до Червоної книги України, відтворено на територіях та об'єктах ПЗФ, екз., назва	Кількість популяцій видів рослин, занесених до Червоної книги України, які зникли, од., назва
Житомирська область	102	26	76	16
			Підсніжник звичайний (<i>Galanthus nivalis</i> L.), любка зеленюквіткова (<i>Platanthera chlorantha</i> (Cust.) Rchb.), коручка темно-червона (<i>Eriopactis atrorubens</i> (Hoffm. ex Bernh.) Besser), пухирник малий (<i>Utricularia minor</i> L.), гніздівка звичайна (<i>Neottia nidus-avis</i> (L.) Rich.), пухирник середній (<i>Utricularia intermedia</i> Hayne), любка дволиста (<i>Platanthera bifolia</i> (L.) Rich.), лілія лісова (<i>Lilium martagon</i> L.), гудієра повзуча (<i>Goodyera repens</i> (L.) R. Br.), ситняг карніолійський (<i>Eleocharis carniolica</i> W.D.J.Koch), журавлина дрібнопліва (<i>Oxycoccus microcarpus</i> Turcz. ex Rupr.), росичка середня (<i>Drosera intermedia</i> Hayne), зозулині черевички справжні (<i>Cypripedium calceolus</i> L.).	-

5.2.5. Чужорідні види рослин у флорі Житомирської області

Інвазійні види трансформують цілі екосистеми та роблять їх бідними на біорізноманіття, витісняючи природні види. Частина їх є видами - трансформерами, які не просто витісняють один два природні конкуренти, а й своєю життєдіяльністю змінюють умови довкілля (наприклад, деякі рослини мають здатність змінювати хімічний склад ґрунту). Нові умови приваблюють інші нехарактерні види, і в результаті змінюється вся екосистема.

Інформація про інвазійні (чужорідні види рослин)

Таблиця 5.2.5.1.

Назва виду	Занесення виду до карантинного списку	Заходи із запобігання розповсюдження виду
Амброзія полинолиста	Так	Механічне знищення на стадії молодих рослин до цвітіння; застосування гербіцидів
Повитиця польова	Так	Механічне знищення на стадії молодих рослин, випалювання ділянок трав'яних угруповань з заростями повитиць

5.2.6. Охорона, використання та відтворення зелених насаджень Житомирської області

Зелені насадження є важливим чинником формування мікроклімату населених пунктів. Вони насичують повітря киснем, затримують пил, дим, захищають від вітру, а влітку – від прямого сонячного проміння, поглинають звукову енергію. Збереження зелених насаджень є пріоритетним напрямом діяльності багатьох громадських екологічних організацій.

Загальна площа зелених насаджень Житомирщини становить 28983,6 га, серед них загального користування – 3866,2 га, у тому числі парки культури та відпочинку – 269,5 га; парки міські, районні, сади житлових районів при житлових будинках – 504,43 га, сквери – 52,8 га, набережні й бульвари – 54,8 га; гідропарки, лугопарки, лісопарки – 1191,37 га тощо.

У межах області здійснюють діяльність з утримання зелених насаджень територій загального користування всього 15 підприємств, у тому числі 14 комунальних та 1 приватне. Облікова кількість штатних працівників яких становить 271 особа, у тому числі 268 осіб комунальних підприємств та 3 особи приватних. Підприємства, які вирощують садивний матеріал квітково-декоративних рослин, що використовуються при утриманні територій загального користування – всього 6, з яких комунальні - 3, приватні - 3. Три приватні підприємства вирощують розсаду квітів, насіння квіткових культур закритого ґрунту, що використовуються при утриманні територій загального користування. Чотири підприємства вирощують насіння квіткових культур відкритого ґрунту та

газонних трав, що використовуються при утриманні територій загального користування, з них комунальне – 1, приватні – 3.

Озеленення населених пунктів, га

Таблиця 5.2.6.1

Заходи	Рік				
	2017	2018	2019	2020	2021
Створено нових зелених насаджень, га	-	-	-	-	-
Проведено ландшафтну реконструкцію насаджень, га	-	-	-	-	-
Проведено догляд за насадженнями, га	2405,6	2527	2405,6	2405,6	2405,6

Житомирський міський голова підписав розпорядження про створення робочої групи з питань розробки модулів «Реєстр зелених зон та насаджень». За грантові кошти буде розроблено модуль реєстр зелених зон та насаджень.

Наразі це лише програмна оболонка, яка буде поступово наповнюватися даними, навчання спеціалістів входить у закупівлю по розробці цього модуля, буде ряд навчань для внутрішніх користувачів, презентація для зовнішніх користувачів. Заплановано залучити громадськість до заповнення реєстру зелених насаджень, провести навчання.

5.2.7 Використання та відтворення природних рослинних ресурсів на території природно – заповідного фонду

При створенні нових об'єктів природно-заповідного фонду необхідно враховувати наявність детального наукового обґрунтування, розробки режиму використання та збереження об'єкту.

Головним принципом створення нових об'єктів природно-заповідного фонду на території Житомирської області став принцип комплексного аналізу цінності кожного пропонованого для заповідання об'єкту: наукової, естетичної, виховної, рекреаційної тощо.

Більша частина територій природно-заповідного фонду загальнодержавного значення використовуються для проведення наукових досліджень.

З усіх об'єктів загальнодержавного значення найбільш детально вивчені та опубліковані природні умови, охарактеризовані біорізноманіття рослин та тварин, а також стан їх охорони по Поліському природному заповіднику, а також по Верхівнянському, Городницькому, Івницькому, Новочорторійському та Трощанському парках-пам'ятках садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення.

Природна флора Древланського природного заповідника за попередніми підрахунками налічує близько 800 видів судинних рослин, що складає близько 53% флори Українського Полісся в цілому.

Тваринний світ Древланського заповідника вивчений лише фрагматично.

5.3. Охорона, використання та відтворення тваринного світу

5.3.1 Загальна характеристика тваринного світу

Тваринний світ Житомирщини багатий і різноманітний. Він нараховує близько 400 видів, у тому числі ссавців – 67, птахів – 270, риб – 30. Особливо цінними є мисливські тварини: олень благородний, козуля, дикий кабан. У заплавах річок водяться бобр, видра, норка європейська. У північних районах області розмножуються такі цінні види птахів як глухар, тетерук, рябчик. З рідкісних птахів тут трапляються лелека чорний, орлан білохвіст, зміїд.

5.3.2. Стан і ведення мисливського та рибного господарств

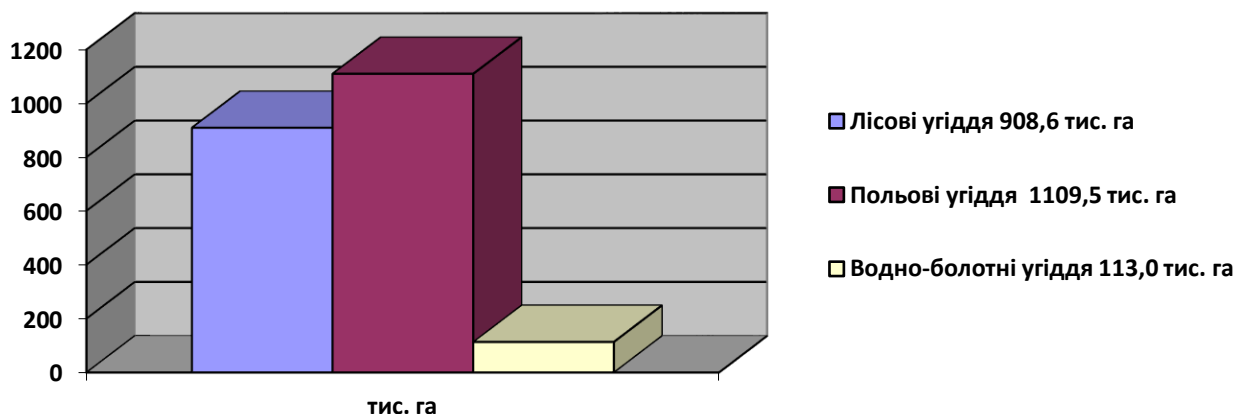
Мисливське господарство в Житомирській області ведуть 97 користувачів мисливських угідь, а саме: 14 державних підприємств Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства, Житомирська обласна організація УТМР та 8 окремих районних організацій УТМР, ГО "Житомирська гарнізонна організація ТВМР ЗСУ", 74 інші користувачі..

Загальна площа закріплених мисливських угідь області становить 2131,1 тис. га у тому числі: лісові – 908,6 тис. га, польові – 1109,5 тис. га, водно-болотні – 113,0 тис. га.

При веденні мисливського господарства користувачами мисливських угідь задіяно 505 чоловік, з них 47 – мисливствознавці (7 – УТМР, 17 – ДЛГ, ТВМР – 1, інші – 22) та 385 – штатні єгері (182 – УТМР, 46- ДЛГ, 5- ТВМР, 153 – інші). В середньому на одного штатного єгеря припадає 5,5 тис. га мисливських угідь.

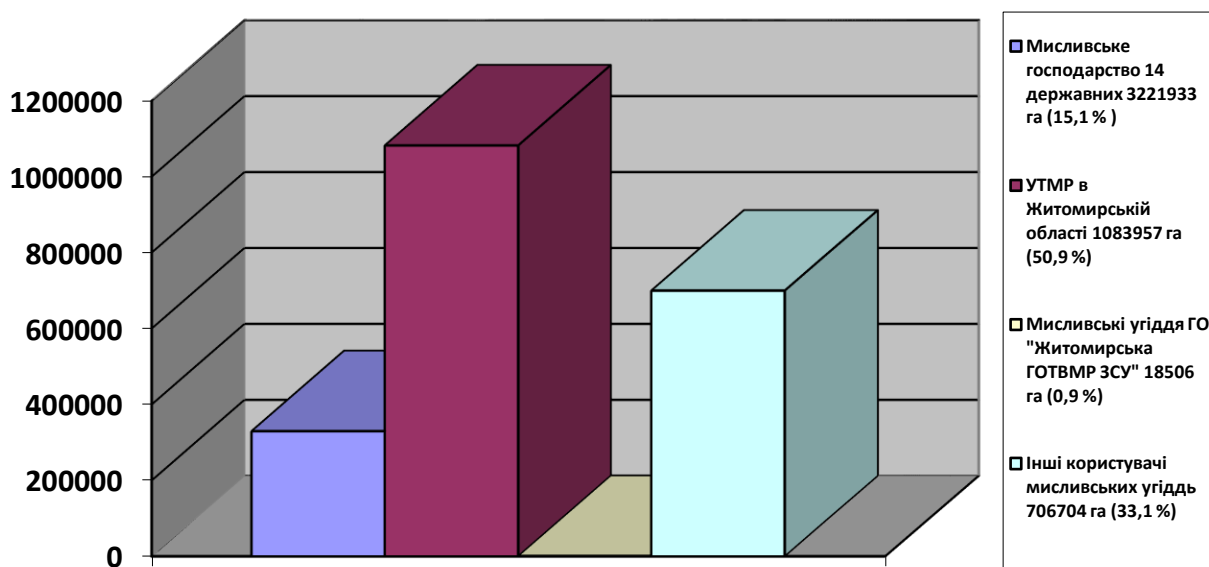
На виконання вимог статті 28 Закону України «Про мисливське господарство та полювання» мисливське впорядкування проведено на загальній площі 2130,7 тис. га, що становить 99,9 %.

Мисливські угіддя Житомирської області

Мисливське господарство 14 державних підприємств управління займає площу 321933 га (15,1 % від загальної площі угідь області), УТМР в Житомирській області господарює на площі 1083957 га (50,9 %), площа мисливських угідь ГО "Житомирська ГОТВМР ЗСУ" складає 18506 га (0,9 %), іншим користувачам надано 706704 га (33,1 %).

Площа мисливських господарств Житомирської області

На ведення мисливського господарства користувачами мисливських угідь області у 2021 році витрачено 47705,2 тис. грн., з них на охорону та відтворення мисливських тварин – 22880,0 тис. грн., на біотехнічні заходи – 12228,2 тис. грн. Надходження від ведення мисливського господарства склали 13967,1 тис. грн.

Державними лісогосподарськими підприємствами на ведення мисливського господарства з минулий рік витрачено 9280,5 тис. грн., з них на охорону та відтворення мисливських тварин – 4854,7 тис. грн., на біотехнічні заходи – 1722,4 тис. грн. Надходження від ведення мисливського господарства склали 524,8 тис. грн.

В Житомирській обласній організації Українського товариства мисливців і рибалок (УТМР) протягом 2021 року загальні витрати на ведення мисливського господарства склали 12774,1 тис. грн. Витрати на охорону, відтворення тварин склали 2890,0 тис. грн, з них на біотехнічні заходи – 1509,9 тис. грн. Надходження від ведення мисливського господарства склали 10458,0 тис. грн.

Користувачами різних форм власності на ведення мисливського господарства у звітному періоді витрачено 25143,8 тис. грн. Витрати на охорону, відтворення тварин – 14865,0 тис. грн, з них на біотехнічні заходи – 8943,5 тис. грн. Надходження від ведення мисливського господарства склали 2474,4 тис. грн.

У 2021 році державними лісогосподарськими підприємствами проведено 1559 рейди з охорони державного мисливського фонду, під час яких було задіяно 4677 чоловік. На порушників правил полювання складено 185 протоколів, до адміністративної відповідальності притягнуто 185 осіб, накладено штрафів на загальну суму 44217 грн, стягнуто штрафів 41089 грн.

Динаміка чисельності основних видів мисливських тварин (голів)

Таблиця 5.3.2.1

Види мисливських тварин	2017	2018	2019	2020	2021
Копитні	23023	22976	23933	23991	24032
Хутрові	75000	74883	76719	75897	75696
Пернаті	294753	294753	347029	342339	343193

Користувачами мисливських угідь з метою ефективного ведення мисливського господарства впровадженій вольєрний метод їх утримання та розведення. Так у вольєрному господарстві ДП «Баранівське ЛМГ» на площі 56,2 га утримується 33 голови оленя плямистого. ДП «Білокоровицьке ЛГ» на площі 70,5 га утримується 13 голів оленя європейського. ДП «Житомирське ЛГ» на площі 0,1 га утримується 348 голів фазана. ДП «Лугинське ЛГ» на площі 1,5 га утримується 14 голів кабана дикого. ДП «Попільнянське ЛГ» на площі 21,0 га утримується: муфлонів – 8 голів, лань – 1 голова та козулі – 5 голів. ТОВ «УТМР» на площі 29,0 га утримується: оленя плямистого – 10 голів, оленя європейського – 9 голів, лані – 5 гол., муфлона – 28 гол. ТОВ «Андрушівське МГ» на площі 500 га утримується: оленя європейського – 201 голова, лані – 150 голів, муфлона – 220 голів, кабана – 2 голови, козулі – 1 голова. В Бердичівській МРО УТМР на площі 2,0 га утримується 10 фазанів, на площі 0,7 га – 20 голів дикого кабана. СФГ «Земля Полісся» на площі 228 га утримується 52 голів оленя плямистого, ТОВ «МК Хантер» на площі 40 га утримується: оленя європейського – 2 голови, муфлона – 28 голів, дикого кабана – 28 голів.

Добування основних видів мисливських тварин

Таблиця 5.3.2.2.

Рік	Види мисливських тварин	Затверджений ліміт добування	Видано ліцензій	Добуто	Не використано ліцензій	Причина невикористання
2018	Олень європейський	51	32	24	8	Незадовільний рівень стрільби у мисливців
	Олень плямистий	10	3	3	-	
	Козуля	1439	1144	998	146	
	Кабан	1291	522	388	134	
2019	Олень європейський	68	50	37	13	

<i>Рік</i>	<i>Види мисливських тварин</i>	<i>Затверджений ліміт добування</i>	<i>Видано ліцензій</i>	<i>Добуто</i>	<i>Не використано ліцензій</i>	<i>Причина невикористання</i>
	Олень плямистий	11	10	9	1	
	Козуля	1524	1342	1095	247	
	Кабан	1111	610	323	287	
	Олень європейський	83	50	42	8	
2020	Олень плямистий	25	16	16	-	
	Козуля	1615	1209	1080	129	
	Кабан	1091	495	318	177	
	Олень європейський	В зв'язку з введеним військовим станом 24.02.2022 р. надати дану інформацію неможливо				
Олень плямистий						
Козуля						
Кабан						

Стан та ведення рибного господарства

На території області промисловий вилов риби не здійснюється.

5.3.3. Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

Тваринний світ Житомирщини відрізняється значним розмаїттям складу. На території області багато унікальних природних комплексів, де водяться рідкісні і зникаючі види тварин. Охорона і відновлення їх завжди розглядалися як загальнодержавна справа.

Із видів, занесених до Європейського Червоного списку, на території області знаходяться вовчок ліщиновий, рись, деркач, мінога українська тощо.

Із видів, занесених до Червоної книги України, - лелека чорний, заєць-біляк, мінога українська, глухар, видра річкова, рись, норка європейська тощо.

З великої кількості безхребетних зазначимо рідкісні види, занесені до Червоної книги України. Це бабки красуня-діва та дозорець-імператор; твердокрилі – красотіл пахучий, стафілін волохатий, жук-олень, вусачі мускусний та великий дубовий західний; лускокрилі – поліксена, махаон, мнемозина, райдужниця велика, сінниця Геро, синявець Мелеагр, бражники мертва голова, скабіозовий, прозерпіна, шовкопряди березовий та кульбабовий, ведмедиця господиня, стрічкарка блакитна; з перетинчастокрилих – абія блискуча, бджола-тесляр, джміль моховий, ктир шершнеподібний; з молюсків - ставковик булавовидний.

Слід зауважити, що для окремих представників Червоної книги України, які значаться у списку таких, що зустрічаються в межах Житомирської області, є

потреба в уточненні. Зокрема для сови довгохвостої, золотомушки червоночубої, вовчка садового, kota лісового.

Впродовж ХХ століття у зв'язку з інтенсивним господарюванням людини відбулись значні зміни, які вплинули на стан тваринного світу. Живі організми, які в процесі еволюційного розвитку пристосувались до певних умов, не можуть за відносно короткий термін змінити свій спосіб життя, а тому без допомоги людини приречені на вимирання. Порушення екологічної рівноваги може докорінно змінити видовий склад фауни, викликати різке зменшення чисельності окремих видів, переводячи їх із статусу звичайних у рідкісні. Неабияке значення має і безпосереднє використання тварин людиною, у тому числі і інтродукованих видів. У фауні Житомирщини з'явилися собака єнотовидний, ондатра, норка американська, яка успішно освоїла життєвий простір і, можливо, є однією із причин витіснення нині рідкісного аборигенного виду – норки європейської. Локальне поширення має завезена з Кавказу вірменська скельна ящірка а також, як нині з'ясувалося, і ящірка Даля. В умовах ретельного нагляду та відповідних біотехнічних заходів зустрічаються олень плямистий та фазан. Безрезультатною виявилась акліматизація білки-телеутки.

Серед природоохоронних територій Житомирщини, які безпосередньо спрямовані на охорону рідкісних і зникаючих видів тварин важливе значення мають Поліський природний заповідник; природний заповідник «Древлянський»; заказники загальнодержавного значення: «Казява», «Кутне», «Часниківський»; заказники місцевого значення: «Барвінкове», «Боброве болото», «Довгий Брід», «Довгий Мох», «Заболоття», «Кленовський», «Страхов», «Тетерукове токовище», «Токов Мох», «Токовище», «Чернеча», «Щабель», «Колонія чапель», «На чаплях», «Берльоне», «Мусієвка» та «Власенки».

Для підтримання життєдіяльності глобально та регіонально вразливих видів птахів в межах області є ІВА території: Поліський природний заповідник, долина р.Уж, ДП «Радомишльське лісомисливське господарство», ДП «Городницький лісгосп», ДП «Коростенське лісомисливське господарство». ДП «Баранівське лісомисливське господарство».

Охорона та відтворення тваринного світу

Таблиця 5.3.3.1

	<i>Усього видів тварин, занесених до Червоної книги України, екз.</i>	<i>Кількість видів тварин, занесених до Червоної книги України, відтворено на територіях та об'єктах ПЗФ, екз., назва</i>	<i>Кількість популяцій видів тварин, занесених до Червоної книги України, які зникли, од., назва</i>
Житомирська область	131	Лелека чорний	-

Кількість видів фауни, яким загрожує небезпека

Таблиця 5.3.3.2

Назва виду	Кількість видів	Види, яким загрожує небезпека				
		2017	2018	2019	2020	2021
1	2	4	5	6	7	8
Хребетні	301	54	54	54	54	54
ссавці	67	15	15	15	15	15
птахи	180	36	36	36	36	36
плазуни	7	1	1	1	1	1
земноводні	11	1	1	1	1	1
риби	30	-	-	-	-	-
круглороті	6	1	1	1	1	1
Безхребетні	69	26	26	26	26	26
Разом:	370	134	134	134	134	134

5.3.4. Інвазивні види тварин у фауні Житомирської області

Розповсюдження інвазивних видів і збудників хвороб зростає внаслідок розширення обсягів торгівлі і зростання туристичної діяльності. Підвищений ризик біотичного обміну є невід’ємним наслідком глобалізації. Інтродуковані інвазивні види можуть викликати різкі зміни у структурі і функціях екосистем.

Зростання конкуренції за їжу та місце зростання призводить до зниження чисельності і втрат цінного аборигенного генофонду.

Інтродукція та занесення чужорідних видів в Україну, зокрема й на Житомирщину, є однією з причин зникнення місцевих видів, що пов’язано з негативними проявами збіднення навколишнього середовища.

Серед інвазійних видів тварин, що мають певний негативний вплив, на території області зустрічаються найчастіше хребетні, такі як сріблястий карась (*Carassius auratus gibelio*), ондатра (*Ondatra zibethicus*), норка американська (*Mustela vison*), собака єнотоподібний (*Nyctereutes procyonoi*).

5.3.5 Заходи щодо збереження тваринного світу

У сучасних умовах антропогенного впливу на мисливські угіддя біотехнічні заходи є ефективним засобом інтенсифікації мисливського господарства, що сприяє не тільки зберіганню, але і збільшенню чисельності мисливських тварин. Тільки при проведенні комплексу біотехнічних заходів у мисливських господарствах можливо підтримувати високу чисельність мисливських тварин.

Біотехнічні заходи поділяються на дві основні групи:

- заходи загальної конструктивної дії (А) – кардинально (реформуючі) змінюють корисні та захисні властивості мисливських угідь на значний проміжок часу;
- заходи окремої (обмеженої) дії (Б) – призводять до тимчасової (сезонної) зміни ємкості угідь.

5.4. Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні

5.4.1. Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду Житомирщини

Фото 5.4.1. Поліський природний заповідник

Одним із головних і найдієвіших методів збереження біорізноманіття на території Житомирської області є створення природоохоронних територій. Саме вони забезпечують умови, необхідні для зменшення шкідливого антропогенного впливу на біологічні об'єкти, сприяють збереженню цілісності екологічних систем, у яких можуть підтримуватися природні механізми відносин між біологічними видами, необхідними для їх існування.

Станом на 01.01.2021 р. до складу природно-заповідного фонду Житомирської області входить 263 об'єкти загальною площею 141606,9924 га, з них загальнодержавного значення – 20 об'єктів загальною площею 57940,04 га та місцевого значення – 243 об'єкти загальною площею 83666,9524 га. Відсоток заповідності становить 4,75 %.

Природно-заповідний фонд області має таку структуру:

- природні заповідники – 2, площа – 50976,84 га;
- заказники загальнодержавного значення – 10, площа - 6757 га;
- заказники місцевого значення – 182, площа – 83201,7876 га;

- пам'ятки природи загальнодержавного значення – 2, площа – 51 га;
- пам'ятки природи місцевого значення – 40, площа – 221,59 га;
- ботанічні сади загальнодержавного значення – 1, площа – 35,4 га;
- дендрологічні парки місцевого значення – 3, площа – 14,9 га;
- парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення – 5, площа – 119,8 га;
- парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення – 18, площа – 228,6748 га.

*Структура та динаміка природоохоронних об'єктів за роками
(загальнодержавного та місцевого значення)*

Таблиця 5.4.1.1

Категорія об'єкта ПЗФ	Кількість					Площа, га					Площа території суворої заповідності				
	2017	2018	2019	2020	2021	2017	2018	2019	2020	2021	2017	2018	2019	2020	2021
Біосферні заповідники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Природні заповідники						50976,84	50976,84	50976,84	50976,84	50976,84					
Національні природні парки	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Заказники	155	156	169	174	192	85061,66	85231,33	86081,0686	86689,6676	89958,7876					
Заповідні урочища	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Пам'ятки природи	37	37	37	39	42	144,69	144,69	144,69	147,	272,59					
Ботанічні сади	1	1	1	1	1	35,4	35,4	35,4	35,4	35,4					
Дендропарки	3	3	3	3	3	14,9	14,9	14,9	14,9	14,9					
Парки- пам'я тки садово- паркового мистецтва	23	23	23	23	23	348,4748	348,4748	348,4748	348,4748	348,4748					

На виконання Указу Президента України від 21 листопада 2017 року № 381 «Про додаткові заходи щодо розвитку лісового господарства, раціонального природокористування та збереження об'єктів природно-заповідного фонду», з метою розширення мережі територій та об'єктів природно-заповідного фонду та забезпечення збереження біорізноманіття у 2021 році рішенням четвертої сесії Житомирської обласної ради від 27.05.2021 оголошені нові та розширені межі існуючих об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення, а саме:

1) рішенням №154 оголошено на території Коростенського району пралісові пам'ятки природи місцевого значення «Овруцька» площею 20,5 га і «Бережестська» площею 26,0 га на території ДП «Овруцьке лісове господарство» та пралісову пам'ятку природи місцевого значення «Сирницька» площею 78,2 га на території ДП «Словечанське лісове господарство».

2) рішенням №155 оголошено ботанічний заказник місцевого значення «Черевківський» площею 228 га на території ДП «Словечанський лісгосп АПК»;

3) рішенням №156 розширено межі ландшафтного заказника місцевого значення «Древлянський» на 119 га на території ДП «Народицьке спеціалізоване лісове господарство»;

4) рішенням №157 розширено межі ландшафтного заказника місцевого значення «Глушець» на 280 га на території ДП «Словечанський лісгосп АПК»;

5) рішенням №158 оголошено ботанічний заказник місцевого значення «Урочище Лофіцьке» площею 174,3 га на території ДП «Ємільчинський лісгосп АПК» та ландшафтний заказник місцевого значення «Урочище Бехівські дачі» площею 122,2 га на території ДП «Коростенський лісгосп АПК»;

Рішенням п'ятої сесії Житомирської обласної ради VIII скликання від 29.07.2021 № 220 «Про оголошення об'єктів природно-заповідного фонду» оголошені ландшафтні заказники місцевого значення «Городище» площею 265,5 га, «Білчанські рови» площею 709,9 га, «Вітковське» площею 166,0 га.

Рішенням восьмої сесії обласної ради VIII скликання від 16.12.2021 № 364 «Про оголошення нових та розширення меж існуючих об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення»:

оголошено ландшафтні заказники місцевого значення «Бензюкове» (площа 12,9 га), «Урочище Мокре» (площа 76,6 га), «Надслучанський» (площа 8,0 га);

оголошено ботанічні заказники місцевого значення «Морозовий» (площа 74,7 га) та «Дубок» (площа 48,2 га);

розширено межі ландшафтного заказника місцевого значення «Багно» на 11,2 га, встановивши його загальну площу у розмірі 47,4 га;

розширено межі лісового заказника місцевого значення «Словечанський кряж» на 38,6 га, встановивши його загальну площу у розмірі 18268,6 га;

розширено межі гідрологічного заказника місцевого значення «Відьма» на 61,0 га, встановивши його загальну площу у розмірі 76,0 га;

розширено межі ботанічного заказника місцевого значення «Густі острови» на 114,0 га, встановивши його загальну площу у розмірі 1366,0 га;

розширено межі лісового заказника місцевого значення «Будки» на 56,0 га, встановивши його загальну площу у розмірі 500,0 га;

розширено межі гідрологічного заказника місцевого значення «Мицьківський» на 54,0 га, встановивши його загальну площу у розмірі 173,9 га.

Рішенням восьмої сесії обласної ради VIII скликання від 16.12.2021 № 362 «Про оголошення об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення»:

оголошено ландшафтні заказники місцевого значення «Урочище Смульське» (площа 12,3 га), «Урочище П'ятигірка» (площа 29,1 га), «Чудинські яри» (площа 41,2 га), «Бокиївський рів» (площа 344,5 га), «Новоборівський» (площа 102,2 га);

оголошено загальнозоологічний заказник місцевого значення «Урочище Пасічне» (площа 58,5 га);

оголошено гідрологічний заказник місцевого значення «Бережестський» (площа 60,0 га).

Рішенням восьмої сесії обласної ради VIII скликання від 16.12.2021 № 363 «Про зміну меж об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення»:

змінено межі загальнозоологічного заказника місцевого значення «Соловійове» шляхом вилучення з його території смуги кріплення державного кордону між Україною і Республікою Білорусь шириною 5 м, загальною площею 2,8 га у Піщаницькому лісництві ДП «Овруцьке лісове господарство»:

квартал 20, виділи 3, 4, 11, 18, 20, 23, 25, 28, 30, 34 ;

квартал 24, виділи 10, 18, 19, 20, 32 ;

квартал 25, виділи 1, 3, 4, 5, 7, 9, 11 ;

квартал 31, виділи 2, 3, 4, 5, 12 ;

квартал 32, виділи 1, 2, 4, 7, 8, 10, 13, 16, 18;

розширено межі загальнозоологічного заказника місцевого значення «Соловійове» на 3,0 га за рахунок кварталу 47, виділ 8 Піщаницького лісництва ДП «Овруцьке лісове господарство»;

змінено межі лісового заказника місцевого значення «Словечанський кряж» шляхом вилучення з його території смуги кріплення державного кордону між Україною і Республікою Білорусь шириною 5 м, загальною площею 3,3 га у Тхоринському лісництві ДП «Словечанське лісове господарство»:

квартал 18, виділи 1, 2, 4, 5, 11, 19, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31 ;

квартал 21, виділи 4, 5, 11, 15, 16 ;

квартал 23, виділи 14, 20, 23, 39 ;

квартал 25, виділи 4, 5, 6, 16, 21, 24 ;

квартал 27, виділ 5;

розширено межі лісового заказника місцевого значення «Словечанський кряж» на 3,4 га за рахунок кварталу 34, виділ 3 Тхоринського лісництва ДП «Словечанське лісове господарство»;

змінено межі загальнозоологічного заказника місцевого значення «Заболоття» шляхом вилучення з його території смуги кріплення державного кордону між Україною і Республікою Білорусь шириною 5 м, загальною площею 4,34 га у Бігунському лісництві ДП «Словечанський лісгосп АПК» Житомирського обласного комунального агролісгосподарського підприємства «Житомироблагроліс» Житомирської обласної ради:

- квартал 4, виділ 1;
- квартал 8, виділи 1, 2, 3, 4, 5, 6, 16, 17;
- квартал 12, виділи 1, 2, 11, 23, 24;
- квартал 18, виділи 1, 2, 22;
- квартал 24, виділи 1, 20, 42;
- квартал 30, виділи 1, 66, 67;
- квартал 34, виділи 1, 16;

розширено межі загальнозоологічного заказника місцевого значення «Заболоття» на 8,9 га за рахунок кварталу 35, виділ 1 Бігунського лісництва ДП «Словечанський лісгосп АПК» Житомирського обласного комунального підприємства «Житомироблагроліс» Житомирської обласної ради;

змінено межі ландшафтного заказника місцевого значення «Глушець» шляхом вилучення з його території смуги кріплення державного кордону між Україною і Республікою Білорусь шириною 5 м, загальною площею 1,54 га у Овруцькому лісництві ДП «Словечанський лісгосп АПК» Житомирського обласного комунального агролісгосподарського підприємства «Житомироблагроліс» Житомирської обласної ради:

- квартал 1, виділи 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8;
- квартал 2, виділи 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 11, 13, 28, 52, 53, 55, 57, 75, 87, 88;
- квартал 3, виділи 22, 23, 65, 66;

змінено межі ботанічного заказника місцевого значення «Циганка» шляхом вилучення з його території смуги кріплення державного кордону між Україною і Республікою Білорусь шириною 5 м, загальною площею 2,36 га у Журжевицькому лісництві ДП «Олевське лісове господарство»:

- квартал 6, виділ 1;
- квартал 9, виділи 2, 5, 6, 10, 11, 12;
- квартал 12, виділи 6, 8, 20, 22;
- квартал 16, виділи 2, 3, 4, 5, 27, 29;
- квартал 17, виділи 1, 2, 3, 23, 24, 27;

розширено межі ботанічного заказника місцевого значення «Циганка» на 2,4 га за рахунок кварталу 9, виділи 1, 4 Журжевицького лісництва ДП «Олевське лісове господарство»;

змінено межі гідрологічного заказника місцевого значення «Страхів» шляхом вилучення з його території смуги кріплення державного кордону між Україною і Республікою Білорусь шириною 5 м, загальною площею 4,24 га у Хочинському лісництві ДП «Олевське лісове господарство»:

квартал 9, виділи 1, 3, 4, 7, 13, 17, 19, 24, 32, 40, 43;

квартал 15, виділи 1, 6, 7, 14, 15, 16, 17, 19, 25, 27;

квартал 22, виділи 1, 2, 8, 12, 26, 27, 39;

розширено межі гідрологічного заказника місцевого значення «Страхів» на 2,0 га за рахунок кварталу 10, виділ 52.1 Хочинського лісництва ДП «Олевське лісове господарство».

Таким чином, у 2021 році площу природно-заповідного фонду області збільшено на 3393,82 га, з них: оголошено 21 новий об'єкт природно-заповідного фонду, загальною площею 2658,9 га; розширено межі 8 існуючих, загальною площею 733,8 га; змінено межі 6 об'єктів у зв'язку з демаркацією українсько-білоруського кордону, внаслідок зміни меж загальна площа збільшилась на 1,12 га.

Структура природно-заповідного фонду області станом на 01.01.2022 року
Таблиця 5.4.1.2

№ з \п	Найменування об'єктів ПЗФ	Об'єкти природно-заповідного фонду					
		Загальнодержавного значення		Місцевого значення		Всього	
		Кількість	Площа, га	Кількість	Площа, га	Кількість	Площа, тис га
1.	Біосферні заповідники	-	-	-	-	-	-
2.	Національні природні парки	-	-	-	-	-	-
3.	Дендрологічні парки	-	-	3	14,9	3	0,0149
4.	Регіональні ландшафтні парки	-	-	-	-	-	-
5.	Заказники – всього, в т.ч.:	10	6757,0	182	83201,7876	192	89,959
	ландшафтні	1	460,0	35	18495,1276	36	18,955
	лісові	2	358,0	58	32908,8	60	33,267
	ботанічні	1	352,0	36	8891,84	37	9,244
	загальнозоологічні	2	2781,0	20	14094,96	22	16,876
	орнітологічні	1	612,0	3	367,4	4	1,06
	іхтіологічні	-	-	-	-	-	-
	гідрологічні	3	2194	29	8428,66	32	10,623
	геологічні	-	-	1	15	1	0,015
6.	Пам'ятки природи – всього, в т.ч.:	2	51,0	40	221,59	42	0,272
	комплексні	-	-	-	-	-	-
	ботанічні	2	51,0	18	80,61	20	0,131
	лісові	-	-	-	-	-	-
	гідрологічні	-	-	4	3,15	4	0,0031
	джерела	-	-	-	-	-	-
	зоологічні	-	-	-	-	-	-
	геологічні	-	-	15	13,13	15	0,013
	пралісові	-	-	3	124,7	3	0,125
7.	Ботанічні сади	1	35,4	-	-	1	0,04
8.	Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	5	119,8	18	228,6748	23	0,35
9.	Заповідні урочища	-	-	-	-	-	-
	РАЗОМ	18	6963,2	243	83666,9524	261	90,63
* Крім того:							
	Природні заповідники	2	50976,84	-	-	2	50,98
	Всього	20	57940,04	243	83666,9524	263	141,6

5.4.2. Водно-болотні угіддя міжнародного значення

Частина боліт Поліського природного заповідника під назвою «Поліські болота» має міжнародне значення згідно з Конвенцією про водно-болотні угіддя, їх загальна площа складає 2145 га.

Угіддя є типовим водно-болотним комплексом для одного з найбільш заболочених регіонів Європи – Полісся і включає ділянку верхових і перехідних боліт Міроші та ділянку перехідних низинних боліт у заплавах малих річок Болотниці і її притоки Жолобниці, що входять до складу Поліського природного заповідника.

Угіддя знаходиться у межах природоохоронної території, і тому тут здійснюються лише наукові дослідження, природоохоронні заходи. Поліський природний заповідник щорічно в план роботи включає організацію робіт щодо контролю за станом водно-болотного угіддя міжнародного значення «Поліські болота».

Головний напрямок досліджень - моніторинг за станом збереження біологічного та ландшафтного різноманіття.

Фото 5.4.2.1 Древянський природний заповідник

5.4.3. Біосферні резервати та Всесвітня природна спадщина

На території Житомирської області планується створити біосферний резерват «Центральне Полісся».

Біосферний резерват «Центральне Полісся» (надалі – БРЦП) забезпечує збереження біологічного, екосистемного та ландшафтного різноманіття, а також сталий розвиток в регіоні та виконання логістичної функції. БРЦП сприятиме

покращенню ефективності спільних зусиль у забезпеченні виконання вимог міжнародного природоохоронного законодавства та сталого розвитку у східному регіоні Європейського Союзу, а також збереженню природних екосистем басейну річки Прип'ять з комплексом найбільших за площею суцільних боліт Східної Європи, які є складовою Пан'європейської екомережі.

Територія БРЦП розташована практично в центрі Європи на півночі України вздовж кордону з Республікою Білорусь в межах Рівненської та Житомирської областей. Вона включає значне різноманіття ландшафтів, екосистем, видів та їх генетичних різновидів, притаманних Поліссю.

Ландшафти БРЦП сформовані в умовах двох прилеглих та різних за географічними характеристиками фізико-географічних областей – Волинського та Житомирського Полісся. Це зумовило присутність на території резервату усіх ландшафтів поліського підтипу зони хвойно-широколистяних лісів: 1) Поліських моренно-зандрових і долинних; 2) Недренованих перезволожених і заболочених; 3) Поліських рівнинно-денудаційних; 4) Поліських алювіально-зандрових і терасних.

Характерною ландшафтною особливістю БРЦП є чергування лісових масивів з мезотрофними та оліготрофними болотами, які створюють унікальну мозаїку лісо-болотних біотопів, притаманну тільки цьому регіону півночі Полісся України.

Особливу ландшафтну цінність має збережений у Житомирському Поліссі масив лесових височин (лесові острови) з грабовими дібровами, ярами і балками, врізаними переважно у четвертинні відклади, а іноді тальвегами у кристалічному фундаменті (Словечансько-Овруцький кряж). Кряж складається з пісковиків, рожевих і червоних овруцьких кварцитів віком майже півтора мільярда років, і є єдиним місцем в Європі, що зберігає родовище дуже рідкісної гірської породи - пірофілітового сланцю.

Екосистеми представлені великими площами лісо-болотних комплексів, незначними за площею лучними комплексами, мережею невеликих річок, ставів, озер, джерел.

Ліси бореальні хвойні, широколистяні та мішані. Серед них присутні особливо цінні для збереження ділянки природних лісів, наближених до пралісів, які є еталонами корінного поліського лісу басейну річки Прип'ять (виявлено загалом 1925 га). Домінуюча їх частина – соснова формація, менше – дубова та вільхова. Також зустрічаються унікальні рештки пралісів / природних лісів із дуба скельного (на Словечансько-Овруцькому кряжі). Частина із них знаходиться в межах об'єктів природно-заповідного фонду: пам'ятка природи «Корніїв», заказники «Словечанський кряж», «Поясківський ліс».

Болотні екосистеми представлені великими площами оліготрофних, мезотрофних та евтрофних боліт. Серед них найбільший в Європі збережений в природному стані суцільний комплекс оліготрофних, мезотрофних та евтрофних боліт «Ольмани-Переброди» загальною площею 107 тис.га. Оліготрофні болота

резервату розташовані на південній межі їх поширення і завдяки цьому є одними з самих цінних оселищ та екосистем регіону щодо збереження біорізноманіття та соціального значення для місцевого населення. З ними пов'язана значна кількість рідкісних видів рослин і тварин з міжнародних конвенцій, Червоної книги України, 2009 (ЧКУ) та рідкісних і охоронюваних оселищ Європи.

Територія вкрита досить густою мережею переважно малих річок (загалом більше 40) та великою кількістю річкових витоків (26), стале збереження яких є глобально важливим для підтримки водності р. Прип'ять (однієї із ключових приток Дніпра) та всього регіону басейну Прип'яті, що має високу екологічну та соціально-економічну значимість.

Флора БРЦП молода, сформована під впливом палеогеографічних процесів за рахунок дальньої міграції видів у післяльодовиковий період: з півночі на південь – бореальних видів; з заходу (район Карпат) на схід – монтанних та центральноєвропейських видів; з півдня (Поділля) на північ – лісових та степових видів; зі сходу на захід – реліктових видів сибірського міжльодовикового періоду та широкоареальних лісових видів у більш пізній період.

Особливу цінність у флорі БР складає велика кількість (210) рідкісних видів рослин, які охороняються в рамках Бернської, Боннської та Вашингтонської (CITES) конвенцій, вказані в Червоному списку Міжнародного союзу охорони природи (IUCN), в Європейському Червоному списку та в Червоній книзі України (2009) (ЧКУ). Серед них понад 80 видів реліктових рослин.

В групі реліктів багате різноманіття видів льодовикового періоду (астрагал пісковий (*Astragalus arenarius*), верби чорнична (*Salix myrtilloides*) та лапландська (*Salix lapponum*), береза низька (*Betula humilis*), шейхцерія болотна (*Scheuchzeria palustris*) та ін.), сибірського міжльодовикового періоду (клопогон європейський (*Cimicifuga europaea*) лілія лісова (*Lilium martagon*), ломонос цілолистий (*Clematis integrifolia*) та ін.) та Центральноєвропейських (дуб скельний (*Quercus petraea*), фітеума колосиста (*Phyteuma spicata*), зубниця залозиста (*Dentaria glandulosa*), підсніжник білосніжний (*Galanthus nivalis*) та ін.).

Серед реліктів особливо цінним є рододендрон жовтий (*Rhododendron luteum* Sweet), який охороняється Бернською конвенцією та Оселищною директивою ЄС. В Україні знаходиться основний природний ареал поширення рододендрону жовтого в Європі, який є найбільшою за площею рівнинною частиною ареалу *Rhododendron luteum* у Європі та в світі (Орлов, Якушенко, 2017). В БРЦП рододендрон жовтий зустрічається практично по всій території, причому межі резервату запроектовані таким чином, що вони охоплюють найбільш щільну і цінну частину його популяції. Відповідно, однією з головних задач БРЦП щодо збереження видів рослин є стале збереження унікальної для Європи та Світу популяції *Rhododendron luteum*.

Фауна на поточний час (інвентаризація території не завершена) представлена 1511 видами, у тому числі 345 видів хребетних тварин, з них 62 -

ссавців, 235 - птахів (із 424 видів, які зустрічаються в Україні), 11 - плазунів, 7 – земноводних, 28 - риб.

Особливу цінність мають види бореального комплексу, широко поширені в більш північних широтах, проте є корінними для Полісся. Це, зокрема, із ссавців – лось (*Alces alces*), рись (*Lynx lynx*), заєць білий (*Lepus timidus*), нориця економка (*Microtus oeconomus*). Із птахів - низка раритетних лісових видів (глушець (*Tetrao urogallus*), орябок (*Tetrastes bonasia.*), сич волохатий (*Aegolius funereus*), сичик-горобець (*Glaucidium passerinum*), дрізд білобровий (*Turdus iliacus*), болотних видів (тетерук (*Lyrurus tetrix*), журавель сірий (*Grus grus*), коловодник болотяний (*Tringa glareola*), кульон великий (*Numenius arquata*)), лучних (брижач (*Phylomachus pugnax*), баранець великий (*Gallinago media*)). Із земноводних – жаба трав'яна (*Rana temporaria*). Більшість із них занесені до міжнародних, національних та регіональних червоних списків.

Високо цінними є рідкісні види, які знаходяться на межі ареалу поширення (глобально загрозливий вид, очеретянка прудка (*Acrocephalus paludicola*) - на південній межі ареалу поширення; сиворакша (*Coracias garrulus*) – на північній межі поширення; тинівка лісова (*Prunella modularis*) - на східній межі поширення), та такі, що розселяються на територію Полісся і з'явилися в межах БРЦП у останні десятиліття (коловодник великий (*Tringa nebularia*) і дятел трипалий (*Picoides tridactylus*) - з півночі; пісочник великий (*Charadrius hiaticula*) і синиця біла (*Parus cyanus*) – з північного заходу; чепура велика (*Egretta alba*) – з півдня; плиска жовтоголова (*Motacilla citreola*), вівчарик зелений (*Phylloscopus trochiloides*) - зі сходу).

Територія БРЦП важлива також для збереження мігруючих птахів. Вона знаходиться на перетині меридіонального та широтного міграційних коридорів птахів. По меридіональному коридору через резерват щороку мігрують 170 видів птахів. З них 28 видів із Червоної книги України (2009), 12 - з Червоного списку МСОП, 161 - під охороною Бернської конвенції, 88 – під охороною Бонської конвенції, 19 - із конвенції CITES.

В широтному Поліському міграційному коридорі відбувається міграція 49 видів птахів, 9 з яких із Червоної книги України (2009), 2 – з Червоного списку МСОП, 46 – під охороною Бернської конвенції, 28 – під охороною Бонської конвенції, 3 – з конвенції CITES.

БРЦП буде сприяти збереженню і поширенню сталого природокористуванню в регіоні, зокрема, веденню лісового господарства у сталій спосіб; сталому розвитку скотарства через збереження луків, пасовищ, сіножатей; традиційним методам збиральництва через збереження місць зростання ягід, лікарських рослин, грибів, які активно збирає населення.

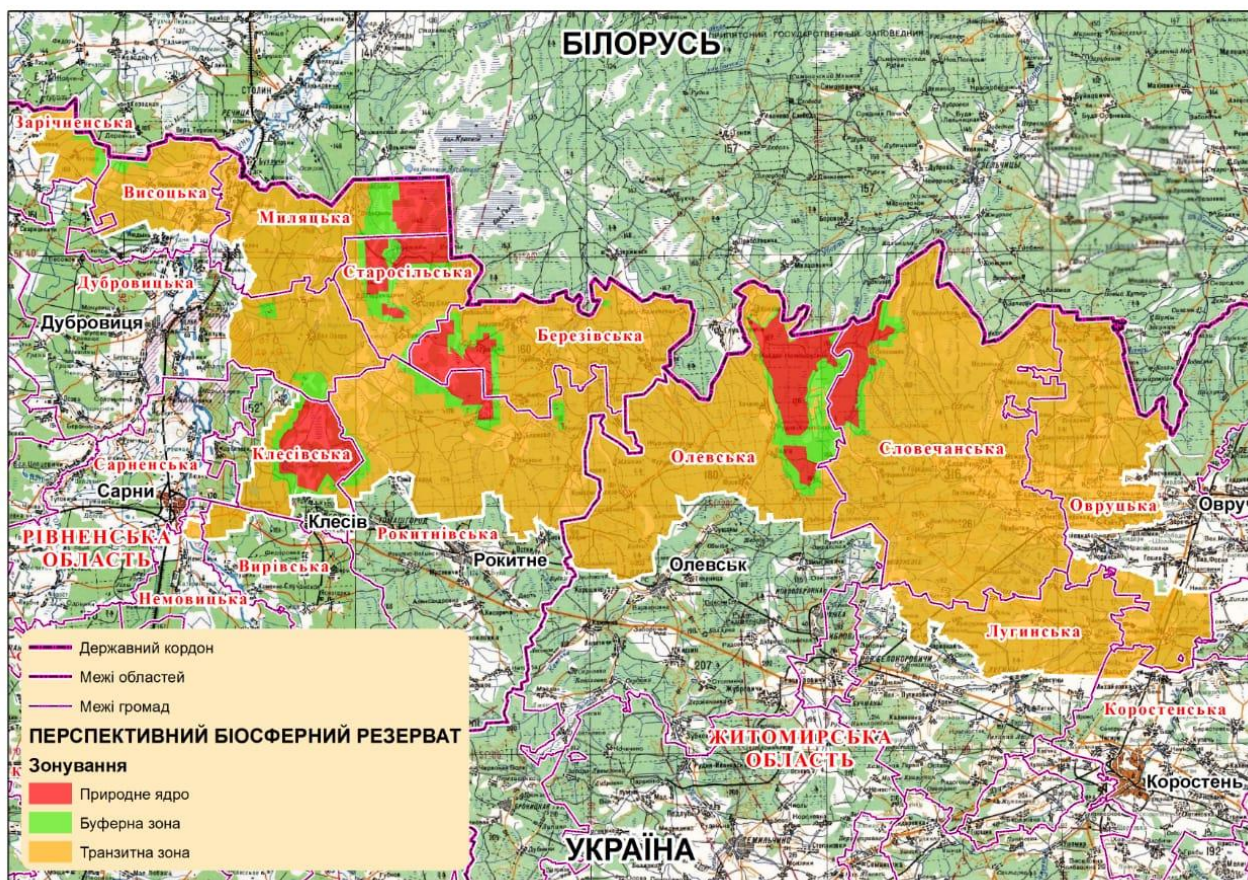

Фото 5.4.3.1 Планована територія біосферного резервату «Центральне Полісся»

5.4.4. Формування української частини Смарагдової мережі Європи

В Україні завершився проект “Смарагдова мережа” за програмою Європейської комісії і Ради Європи ЄС “Natura-2000”. Однак співпраця Євросоюзу з Україною в екологічному напрямку й справі охорони природного середовища продовжиться.

Узгоджуються відповідні плани роботи. Збереження довкілля, охорона флори та фауни повинні стати ще одним спільним об’єднавчим фактором, що допоможе здолати негативні наслідки будь-якої кризи й вийти з неї сильнішими. 28 країн Європейської спільноти вже давно впроваджують спільну програму розвитку природно-заповідних територій. Європейська комісія також ефективно реалізує положення Конвенції про біологічне різноманіття в країнах східного регіону.

Сьогодні найефективнішим способом збереження видів та екосистем залишаються створення нових природоохоронних територій, розширення площі природно-заповідних об’єктів через запровадження спеціальних об’єктів “Смарагдової мережі” – системи природоохоронних територій, що забезпечує збереження біологічного різноманіття на основі екологічних принципів,

передбачаючи незначну експлуатацію природних ресурсів. Житомирщина в цих планах – не виняток. До об'єктів такої мережі внесено Поліський природний заповідник. В області та й в цілому в Україні досліджують подібні території.

Покращення екологічної ситуації завдяки співпраці України з Європейською комісією ЄС хоча й повільно, та все ж відбувається.

Так завдяки розширенню мережі об'єктів природно-заповідного фонду на Житомирщині відтворено 12 видів рослин, занесених до Червоної книги України (підсніжник звичайний (*Galanthus nivalis* L.), любка зеленоквітка (*Platanthera chlorantha* (Cust.) Rchb.), коручка темно-червона (*Eripactis atrorubens* (Hoffm. ex Bernh.) Besser), пухирник малий (*Utricularia minor* L.), гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis* (L.) Rich.), пухирник середній (*Utricularia intermedia* Hayne), любка дволиста (*Platanthera bifolia* (L.) Rich.), лілія лісова (*Lilium martagon* L.), гудієра повзуча (*Goodyerarepens* (L.) R. Br.), ситняг карніолійський (*Eleocharis carniolica* W.D.J.Koch), журавлина дрібнопліва (*Oxycoccus microcarpus* Turcz. ex Rupr.), росичка середня (*Drosera intermedia* Hayne).

Благополуччя суспільства й окремої людини прямо залежить від різноманіття екологічних систем. Їх стабільність, стійкість, біологічний прогрес визначаються видовою різноманітністю; тобто чим більше видів флори та фауни поширені на певній ділянці території, тим більше виникає зв'язків і взаємодій між різними організмами й складовими елементами неживої природи.

Становище людини в суспільстві, її майбутнє залежать від різноманіття її напрямків діяльності, інтересів, широти мислення, глибини і обсягу світогляду. Криза духовності, моралі, економічна, екологічна починається з руйнування безлічі природних зв'язків часто завдяки нерозумній діяльності людства.

5.5. Рекреаційна діяльність на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду

За наявністю рекреаційних ресурсів Житомирщина посідає одне з провідних місць у державі.

У Житомирській області більше 1 млн га лісів, лісистість території становить близько 34,1%, на одного мешканця припадає орієнтовно 0,7 га лісу.

Територією області протікає 221 річка довжиною понад 10 км, загальною протяжністю 5366 км, на річках побудовано 41 водосховище з запасами води понад 160 млн.м³.

Відповідно до ст. 9 Закону України «Про природно-заповідний фонд України» території та об'єкти природно-заповідного фонду з додержанням вимог, встановлених чинним законодавством, можуть використовуватися:

- у природоохоронних цілях;
- у науково-дослідних цілях;
- в оздоровчих та інших рекреаційних цілях;

у освітньо - виховних цілях;

для потреб моніторингу навколишнього природного середовища.

На території області нараховується 23 парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва; в тому числі: 5 – загальнодержавного і 18 місцевого значення загальною площею – 348,47 га, які використовуються в естетичних, виховних та оздоровчих цілях.

На базі Ботанічного саду Поліського національного університету проводиться навчальна та освітня робота.

Поліський природний заповідник, як і інші природоохоронні установи України, має екологічні стежки, видає недорого літературу, співпрацює з засобами масової інформації з метою поширення знань на природоохоронну тематику. До складу екологічних стежок входять водяний млин, землянка, лісовий курінь, українська хата-світлиця. На території заповідника відвідувачі мають можливість пройти екологічними стежками різної протяжності. Науковими співробітниками заповідника накопичений вагомий об'єм екологічних знань, традицій та звичаїв місцевого населення.

Окрім цього, Поліський природний заповідник організовує орнітологічні тури для всіх зацікавлених. З 20 березня по 20 квітня на околицях заповідника є можливість відвідати глухарині і тетерукові токовища, послухати шлюбні глоси, навчитись проводити обліки сірого журавля та рідкісних видів сов, навчитись визначати сліди різних видів тварин на піщаних лісових дорогах і спеціально підготовлених мінералізованих смугах.

6. Земельні ресурси та ґрунти

6.1. Структура та стан земельних ресурсів

Земельний фонд Житомирської області станом на 1 січня 2022 року становить 2982,7 тис. га, в тому числі землі:

- сільськогосподарських підприємств складають 559,2 тис. га;
- громадян - 760,4 тис. га;
- закладів, установ і організацій - 36,1 тис. га;
- промислових та інших підприємств - 14,1 тис. га;
- підприємств і організацій транспорту, зв'язку - 29,9 тис. га;
- частин, підприємств, організацій, установ, навчальних закладів оборони - 33,1 тис. га;
- організацій, підприємств і установ природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення - 20,4 тис. га;
- лісогосподарських підприємств - 1048,1 тис. га;
- водогосподарських підприємств - 10,9 тис. га;
- спільних підприємств, міжнародних об'єднань і організацій з участю українських, іноземних, юридичних та фізичних осіб - 0,1 тис. га;
- державної власності, які не надані у власність або користування (запасу, загального користування, резервного фонду) - 470,4 тис. га.

6.1.1. Структура та динаміка основних видів земельних угідь

Структура земельного фонду по основних видах угідь та функціональному використанню

Основні види земель та угідь	2018 рік		2019 рік		2020 рік		2021 рік	
	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Загальна	2982,7	100	2982,7	100	2982,7	100	2982,7	100
у тому числі:								
1. Сільськогосподар	1510,1	50,6	1510,1	50,6	1510,1	50,6	1510,1	50,6
з них:								
рілля	1112,	27,3	1112,	27,3	1112,	27,3	1112,	27,3
перелоги	62,1	2,1	62,1	2,1	62,1	2,1	62,1	2,1
багаторічні насадження	23,4	0,8	23,4	0,8	23,4	0,8	23,4	0,8
сіножаті і пасовища	311,9	10,4	311,9	10,4	311,9	10,4	311,9	10,4
2. Ліси і інші лісовкриті площі	1123,4	37,7	1123,4	37,7	1123,4	37,7	1123,4	37,7
з них вкриті лісовою	1024,0	34,3	1024,0	34,3	1024,0	34,3	1024,0	34,3
3. Забудовані землі	89,0	3,0	89,0	3,0	89,0	3,0	89,0	3,0
4. Відкриті заболочені землі	101,2	3,4	101,2	3,4	101,2	3,4	101,2	3,4
5. Відкриті землі без рослинного	38,3	1,3	38,3	1,3	38,3	1,3	38,3	1,3
6. Інші землі	72,1	2,4	72,1	2,4	72,1	2,4	72,1	2,4
Усього земель (суша)	2934,1	98,4	2934,1	98,4	2934,1	98,4	2934,1	98,4
Території, що покриті	48,6	1,6	48,6	1,6	48,6	1,6	48,6	1,6

Примітка*

Структура земельного фонду регіону надана відповідно до форм державної статистичної звітності (форми №6-зем, №2-зем) станом на 1 січня 2016 року.

Наказом Державної служби статистики України від 19.08.2015 № 190, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 08.09.2015 за № 1084/27529 (набрав чинності з 01.01.2016) наказ Державного комітету статистики України від 05.11.98 № 377, який

zareestrovaniy v Ministerstvi yustitsii 14.12.1998 za № 788/3228 «Pro zatverdzhennya form derzhavnoi statistichnoi zvitnosti z zemelnykh resursiv ta Instrukcii z zapovnennya derzhavnoi statistichnoi zvitnosti z kilykysnogo obliku zemel (formy №№ 6-zem, ba-zem, bb-zem, 2-zem), bylo viznano takim, sho vtrativ chinnist.

Otze, ostatni dani pro kilykysnyi sklad zemel, yakі sformovani vidpovidno do form derzhavnoi statistichnoi zvitnosti z kilykysnogo obliku zemel, zatverdzhених зазначеним наказом, є дані станом на 01.01.2016.

6.1.2. Стан ґрунтів

Область має вигляд хвилястої рівнини із загальним зниженням на північ і північний схід (від 280 – 220 м до 150 м і менше).

За характером рельєфу область поділяється на південно-західну, підвищену частину, розташовану в межах Придніпровської та Волино-Подільської височин, та північно-східну – низинну, слабо розділену, в межах Поліської низовини. Поверхня області в межах Поліської низовини плеската, мало розчленована, в межах Придніпровської височини, густо порізана ярами, річковими долинами, які місцями досягають глибини 50-70 метрів.

В місцях високого залягання кристалічних порід розвинуті денудаційні форми рельєфу у вигляді пагорбів, скель із крутими схилами, що простягаються на десятки кілометрів. Це Словечансько-Овруцький, Білокоровичсько-Топильнянський, Озернянський та інші кряжі. Найвища точка Словечансько-Овруцького кряжу, сягає 316 метрів над рівнем моря.

Структура ґрунтового покриву області обумовлена геологічною будовою Українського кристалічного щита, переважно рівнинним рельєфом місцевості, особливостями формування льодовикових та водно-льодовикових відкладів південно-польського і дніпровського періодів зледенінь та відкладами четвертинного періоду пов'язаного з антропогенною діяльністю.

Ґрунти та їх материнські породи Поліської частини області, по умовній широтній межі північніше міста Житомира, сформовані переважно на льодовикових та водно-льодовикових відкладах, за винятком височини Словечансько-Овруцького кряжу. Близьке розташування кристалічних порід до поверхні землі обумовлює розвиток процесів заболочування, які уповільнюють ґрунтоутворення на Поліссі, це призводить до формування в низинах торф'яників, торф'яно-болотних ґрунтів. На підвищених ділянках місцевості та на ділянках з потужним шаром льодовикових наносів відбуваються процеси формування дерново-підзолистих піщаних та супіщаних ґрунтів з кислою реакцією ґрунтового розчину.

Серед усього різноманіття ґрунтового покриву області найбільш родючі ґрунти зосереджені у південній частині: сірі лісові, темно сірі опідзолені ґрунти та чорноземи опідзолені – 119,3 тис. га, чорноземи типові – 205,6 тис. га, лучні та чорноземно лучні – 35,8 тис. га, дерново глейові – 21,5 тис. га.

Землі з ґрунтами високої природної родючості представлені наступним складом:

чорноземи не еродовані не солонцюваті суглинкові на лесових породах – 112,5 тис. га;

лучно-чорноземні та чорноземно-лучні незасолені не солонцюваті суглинкові – 79,7 тис. га;

темно-сірі опідзолені та чорноземи опідзолені на лесах глеюваті – 38,6 тис. га;

підзолисто-дернові суглинкові – 0,1 тис. га;

торфовища глибокі і середньо глибокі осушені – 0,8 тис. га.

Всього площа угідь з ґрунтами високої природної родючості становить близько 232 тис. га, площа сільськогосподарських угідь – 1510,1 тис. га або 50,6% території.

Нинішній стан ґрунтів сільськогосподарських угідь є достатньо проблемним. Ерозія, зменшення вмісту гумусів, засолення, закислення, ущільнення ґрунтів є дуже поширеним явищем на території області.

За еколого-агрохімічним станом ґрунтового покриву сільськогосподарські угіддя області оцінені у 37 балів, а орні землі – у 39 балів. В середньому по Україні оцінка таких земель становить 55 балів, що в 1,3 раза більше, ніж по області. Орні землі в Лісостеповій зоні області мають середню оцінку 51 бал, Поліській – 32 бали.

6.1.3. Деградація земель

В Житомирській області за поширеністю основних екзогенних геологічних процесів відбувається характерне розмежування між Поліссям і Лісостепом, яке насамперед пов'язане з особливостями геологічної будови, процесами ґрунтоутворення, природним географічним розподілом атмосферних опадів, режимом зволоження та випаровування, особливостями осадконакопичення, рівнями та об'ємами ґрунтових вод, формуванням та розподілом стоку річкових систем, а також природною захищеністю території лісовими екосистемами.

Полісся Житомирщини знаходиться в зоні природного підтоплення, причинами якого є близьке залягання масивів кристалічних порід, каолінізованих продуктів їх вивітрювання, суглинків глин та каолінів, які є природними водоупорами, що у поєднанні з рівнинним рельєфом місцевості зумовлює високе багаторічне стояння ґрунтових вод та повільну швидкість стоку річкової мережі.

В північній частині Полісся на території Прип'ятьської низовини спостерігається сильний прояв процесів підтоплення та заболочення, але ці території є мало заселеними і виконують переважно лісгосподарські, природоохоронні, водоохоронні та кліматостабілізуючі функції.

Винятковим і унікальним геологічним утворенням, яке знаходиться на півночі Житомирської області є підняття Словечансько-Овруцького кряжу, ґрунти якого складені переважно лесовидними суглинками, з сильним поширенням яружно-балкової системи та інтенсивними процесами водної ерозії. В Овруцькому районі, на схилах Словечансько-Овруцького кряжу, еродовані

землі займають понад 13 тис. га і розвиток ерозійних процесів на цій території дуже інтенсивний. Окремі яри, на території кряжу, можуть поширюватись зі швидкістю до 100 метрів за рік.

Основний ареал поширення дефляційних процесів в Житомирській області - рівнинна територія зони Полісся із значними площами піщаних і супіщаних ґрунтів, сформованих на глибоких пісках. Площа таких земель сягає 114,5 тис. га, а загальний відсоток дефляційно небезпечних ґрунтів досить великий (40 %). Поширення ерозійних процесів стримується тільки завдяки щільній лісистості Поліської частини Житомирщини. Дефляційно нестійкі піщані ґрунти найбільш поширені на території Малинської міської територіальної громади, Народицької селищної ради та Потіївської сільської ради Коростенського району, площа яких становить близько 17 % дефляційно уразливих земель.

Вітрова ерозія на Поліссі проявляється на осушених торф'яниках та легких ґрунтах, де критична швидкість вітру для відкритої поверхні ґрунту, за якої починається дефляція, становить: для мінеральних ґрунтів - 5-6 м/сек, органічних - 8-9 м/сек.

Лісостепова частина області знаходиться в зоні поширення площинної ерозії. Ціла низка природних і антропогенних факторів, які присутні у сільськогосподарському виробництві призводить до поширення ерозійних процесів сільськогосподарських угідь Лісостепової частини області. Найбільша площа ерозійно нестійких (слабо, середньо та сильно змитих) земель у Бердичівському районі (в межах Ружинської селищної ради - 32 %, Попільнянської селищної ради - 16 %) та в Житомирському районі на території Любарської селищної ради – 26%.

На даний час 21,3 тис. га ріллі розташовано на схилах крутизною більше 5°, з них 6,7 тис. га на схилах більше ніж 7°. У цілому по Лісостепу сильно і середньо змитих земель близько 13 %.

В Житомирській області площі малопродуктивних земель, на яких спостерігаються деградаційні процеси, досягають 460 тис. га, в тому числі заболочені 284,9, тис га, перезволожені 79,2 тис. га, піддано вітровій ерозії 27,0 тис. га, водній ерозії - 68,9, тис. га, у т. ч. середньо та сильно змитих - 23,5 тис. га.

Екологічний стан орних земель за проявом деградаційних процесів приведено в таблиці 6.1.3.1. Ці дані свідчать, що перезволоження земель має найбільшу питому вагу серед деградаційних процесів (60%), що являється додатковим чинником ризику у зв'язку з радіоактивним забрудненням Полісся внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Екологічний стан орних земель області за проявом деградаційних процесів

Таблиця 6.1.3.1

Природна зона	Перезво- ложення		Заболо- чення		Підкис- лення		Ерозія		Дефляція		Радіоактивне забруднення	
	%	бал	%	бал	%	бал	%	бал	%	бал	%	бал
Полісся	51	4	11	2	10	2	4	1	11	2	30	3
Лісостеп	9	1	10	2	4	1	20	2	5	1	-	-
Область	39	3	10	2	8	1	8	1	10	1	13	2

Висновок щодо деградації ґрунтів підтверджують результати агрохімічних обстежень. Найбільший вміст гумусу в ґрунтовому покриві ріллі встановлено в 1966-1970 роках. Помітне зниження його відбулося в 1981 - 1985 роках. Ця тенденція продовжується і в останній період. У результаті вміст гумусу на даний час, порівняно з вихідним, знизився відповідно в зоні Полісся в 1,27 рази, в зоні Лісостепу - в 1,17 рази, і в ґрунтовому покриві області - в 1,2 рази.

Як засвідчують результати аналізу, призупинити деградаційні процеси в агроландшафтах області можливо, лише запровадивши цілий комплекс організаційних, агротехнічних, агрохімічних, гідротехнічних й інших заходів, при науково обґрунтованих підходах і достатньому фінансуванні.

Через дію різних природних, а здебільшого антропогенних факторів, на значній території Житомирської області, насамперед на землях сільськогосподарського призначення, спостерігається погіршення якісного стану ґрунтового покриву, чому сприяє вирощування не традиційних для Полісся сільськогосподарських культур (соняшник, кукурудза, соя) на ґрунтах з низькими показниками природної родючості, а також високий ступінь розораності території Лісостепової частини області. (табл. 6.1.3.2).

Площа ерозійно-небезпечних ґрунтів зони Полісся

Таблиця 6.1.3.2.

Показник	Площа, тис. га	Питома вага, %
Дефляційно небезпечні ґрунти	154,2	100
Після вітрової ерозії:	16,3	10,6
Слабоеродовані	12,5	8,1
Середньоеродовані	3,1	2,0
Сильноеродовані	0,7	0,5
Ґрунти, розташовані на схилах	24,0	100
Після водної ерозії:	7,6	31,6
Слабозмиті	4,0	16,6

Середньозмиті	2,0	8,3
Сильнозмиті	1,6	6,7
Ерозійно небезпечні ґрунти	178,2	

Загальна площа сільськогосподарських угідь Житомирщини, розташована на схилах, становить більше 63 тис. га. Серед них майже 66 % займають пологі схили, близько 30 % покаті схили крутістю 3-5° і 14 % - круті схили з ухилом поверхні більше 7°.

На пологих схилах розвивається, головним чином, площинна водна ерозія. Проходить цей процес непомітно, особливо на початкових стадіях свого розвитку. З ґрунту виносяться мікро- і макроагрегати, що сформовані активною частиною гумусу. В результаті, ґрунти втрачають значну кількість водостійких агрегатів, зростає розпиленість та глибистість їх поверхні. Поступово змивається орний шар і оголюється нижній горизонт, колір ґрунту набуває світлішого відтінку.

Швидкість змиву ґрунту, значною мірою, залежить від способу його обробітку, щільності посіву і будови кореневої системи сільськогосподарських культур. Відсутність науково-обґрунтованої агротехнічної організації території, ігнорування ґрунтозахисними технологіями, обумовлюють змив ґрунту на крутих схилах, що призводить до утворення ярів та балок, зменшення площ орних земель, замулення річок, розвитку процесів перезволоження і заболочування ярів, балок та понижень.

Для запобігання змиву, схили які мають крутизну більше ніж 5°, повинні бути виведені з обробітку і переведені під залуження та заліснення.

В умовах Полісся водна ерозія проявляється значно слабше ніж у Лісостепу, що пояснюється відносно рівнинною територією з пологими схилами. На Поліссі водна ерозія ґрунтів переважно існує на території на лесових підвищеннях Словечансько-Овруцького кряжу в межах Овруцької міської та Словечанської сільської рад Коростенського району.

Іншим видом деградації земель, за масовістю і факторами шкідливого впливу на людину та живі біологічні об'єкти, являється їх радіоактивне забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Радіаційний ризик значно підвищується на заболочених і підтоплених ділянках та на кислих ґрунтах. При цьому тривала дія радіації, навіть у малих дозах, є значно шкідливішою для людей ніж для тварин і об'єктів рослинного світу. Найбільша міграційна здатність радіонуклідів на ґрунтах з легким гранулометричним складом, високим показником кислотності (низьким рівнем рН) у перезволожених і заболочених місцевостях.

Зазначені вище міграційні чинники можуть поєднуватись, сприяючи швидкій міграції радіонуклідів по трофічним ланцюгам екосистем

із накопиченню у великих дозах в грибах, ягодах, лікарських рослинах та диких мисливських тваринах.

Внаслідок Чорнобильської катастрофи значні площі угідь Полісся забруднені радіоізотопами (найбільш поширені: цезій-137, стронцій-90).

Станом на 01.01.2001 року в Житомирській області площа забруднених радіонуклідами земель становила 1417,6 тис. га, з них площа сільськогосподарських угідь складала 493,9 тис. га (29,5% с. г. угідь), площа забруднених лісів дорівнювала 738,5 тис. га (70,2% лісів), площа забруднених населених пунктів становила 105,4 тис. га (34,6% від загальної площі населених пунктів), площа інших забруднених земель дорівнювала 83,1 тис. га (32,5% інших земель).

До земель зони відчуження відносяться землі площею 162,8 га, які державним актом 1993 року серія Б № 021922 передані до сфери управління Державного агуництва України з управління зоною відчуження в межах колишніх населених пунктів Народицького району: с. Довгий Ліс, с. Мотилі, с. Омельники, с. Нове Шарно.

До земель зони безумовного (обов'язкового) відселення відносилось 95,3 тис. га (6,7% забруднених земель), за новим адміністративно-територіальним устроєм всі ці землі знаходяться в межах Коростенського району: на території Овруцької міської та Гладковицької сільської рад – 50,9 тис. га; Народицької селищної ради – 31,3 тис. га; Лугинської селищної ради – 5,7 тис. га, Коростенської міської ради – 4,8 тис. га, Олевської міської ради – 2,5 тис. га; Малинської міської ради – 0,07 тис. га. Площа сільськогосподарських угідь в межах цієї зони становила 4,9 тис. га. Земель лісогосподарського призначення на території зони безумовного (обов'язкового) відселення обліковувалося 70,4 тис. га.

Площа земель зони добровільного (гарантованого) відселення становила 600,7 тис. га (42,4% забруднених земель): в межах Новоград-Волинського району – 30,0 тис. га; в межах Коростенського району – 570,7 тис. га. Площа сільськогосподарських угідь цієї зони становила 129,9 тис. га. Площа земель лісогосподарського призначення зони добровільного (гарантованого) відселення було 399,2 тис. га. В межах населених пунктів – 41,5 тис. га. Інших земель – 33,4 тис. га.

6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти

Антропогенне навантаження на навколишнє природне середовище протягом багатьох десятиріч спричинило значну техногенну ураженість екосфери України, в тому числі і в Житомирській області.

Найбільшу небезпеку, для здоров'я людини, становить забруднення земель і ґрунтів радіоактивними ізотопами, важкими і рідкоземельними елементами внаслідок Чорнобильської катастрофи, що спричиняють токсичну і

мутагенну дію, а також небезпечними хімічними речовинами – хімічними засобами захисту рослин при здійсненні інтенсивного землеробства і порушенні правил поводження з такими речовинами.

Радіоактивне забруднення земель Полісся (колишній Народницький, Овруцький, Олевський, Коростенський, Лугинський, Малинський, Ємільчинський, Новоград-Волинський, Хорошівський райони) при низькому показнику рН (переважають кислі і сильно кислі ґрунти), легкому механічному складі та перезволожені земель, значно ускладнює їх екологічно-безпечне сільськогосподарське використання.

Основними чинниками антропогенного впливу на земельні ресурси Лісостепового регіону є сільське господарство, промисловість та транспорт.

Найбільшу загрозу для фізичної структури ґрунтів і земель, представляють ерозійні явища.

В результаті інтенсивного землеробства, сільськогосподарське освоєння території області становить 50,6%, а розораність сільськогосподарських угідь - 64,33%. Хоча розораність сільськогосподарських угідь по районах області має досить високу строкатість у показниках, вона має досить тісний зв'язок із природною родючістю ґрунтового покриву. Найбільше розорана лісостепова частина – 74%, у перехідній зоні розораність становить 47%, у Поліській частині - 29%.

За низької культури сільськогосподарського природокористування, посилюються несприятливі процеси у ландшафтних комплексах. Це призвело до того, що природне середовище втратило притаманні йому властивості до саморегуляції, що має критичні прояви у посушливу пору року та у зв'язку із тенденцією зниження рівня ґрунтових вод і рівнів водності водних об'єктів.

Що стосується хімічної меліорації ґрунтів, то вона практично призупинена. Для прикладу, за період 1986-1990 років було провапновано 174,4 тис. га, тоді як у 2001-2005 рр.- 5,2 тис. га, у 2006-2010 рр. - 7,3, у 2011 р. - 3,4, у 2012 р. - 3,7 тис. га.

6.3. Охорона земель

Охорона земель – це система правових, організаційних, економічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського і лісогосподарського призначення, захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення і підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісогосподарського призначення, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення.

Основним завданням охорони земель є забезпечення збереження та відтворення земельних ресурсів, екологічної цінності природних і набутих якостей земель.

Закон України «Про охорону земель» чітко регламентує основні напрямки охорони земель при здійсненні різноманітних видів господарської діяльності (здійсненні меліорації, веденні лісового та водного господарства, спорудженні та експлуатації лінійних інженерних споруд, веденні містобудівної діяльності тощо).

Захист земель від ерозії повинен здійснюватиметься відповідно до цільових програм і планів на основі землевпорядних, містобудівних і інших проектів, що забезпечують підвищення протиерозійної стійкості території. З цією метою на землях сільськогосподарського призначення має широко впроваджуватися ґрунтозахисна система землеробства з контурно-меліоративною організацією території, що передбачає диференційоване використання земель залежно від рельєфу, ґрунтово-екологічних умов.

6.3.1. Практичні заходи

Протягом 2021 року здійснення практичних заходів у сфері охорони земель за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища не здійснювалося.

7. Надра

7.1. Мінерально-сировинна база

Фото 7.1.1. Збагачувальна фабрика Іршанського ГЗК

Потужний потенціал добувної галузі Житомирщини базується на розвіданих природних ресурсах регіону.

Надра області містять поклади розсипного ільменіту, комплексних апатит-ільменітових руд, самоцвітів, кварцитів, облицювального каменю, каолінів, мінеральної сировини для виробництва різних будівельних матеріалів, бурого вугілля, торфу, пірофіліту.

У добувній галузі функціонує 51 велике, середнє та вагоме за обсягами виробництва гірничо видобувне та гірничо переробне підприємство.

Запаси титану на Житомирщині складають понад 85% усіх розвіданих запасів титанових руд України. Відповідно до спеціальних дозволів на користування надрами, розробку титанових (ільменітових) родовищ в області здійснюють: філія «Іршанський ГЗК» Публічного акціонерного товариства «Об'єднана гірничо-хімічна компанія», ТОВ «Валки-Ільменіт», ТОВ «Межиріченський гірничо-збагачувальний комбінат». Зазначені підприємства спільно з Вільногірським гірничо-металургійним комбінатом, розташованим у Дніпропетровській області, повністю забезпечують товарними концентратами заводи України, значна частина продукції експортується. Водночас в області розробляються тільки розсипні родовища титанових руд.

Стратегічним напрямом розвитку гірничої галузі є залучення до розробок розвіданих корінних комплексних родовищ титано-apatитових руд у Коростенському, та Житомирському районах.

Особливого значення в Україні в умовах сьогодення набуває формування та освоєння рідкіснометалевої та рідкісноземельної сировинної бази. Серед

попередньо детально вивчених об'єктів слід відмітити перспективну Сущано-Пержанську рудну зону (Олевський район). В межах рудного поля відкрито унікальне Пержанське родовище берилію, Ястребецьке родовище фтор-рідкісноземельно-цирконових руд, Юрівське апатит-ільменітове та Сущанське дистенове родовища, Центральний рудопрояв ітрофлюориту, колумбіт-циркон-каситеритові розсипи та ін. При цьому підраховані запаси промислових категорій та прогнозні ресурси корисних копалин можуть бути суттєво збільшені при подальшому вивченні території та окремих об'єктів. Наведені родовища та перспективні рудопрояви розміщені в безпосередній близькості одне від одного, а враховуючи подібність технологічних властивостей руд, можуть відпрацьовуватись єдиним гірничо-збагачувальним підприємством.

Позитивні результати геологорозвідувальних робіт і економічні розробки останніх років показали можливість створення в межах Пержанського рідкіснометалевого рудного району стратегічно-важливої сировинної бази рідкісних та рідкісноземельних металів, яка за світовим досвідом освоєння подібних районів може забезпечити розвиток гірничодобувної промисловості в цьому регіоні Поліського краю принаймні на 100 років.

Існують перспективи пошуків родовищ сульфідного нікелю на північному заході Українського щита у Красногірсько-Житомирській зоні.

Область володіє унікальним Волинським родовищем п'єзокварцу, запаси якого також вміщують супутню сировину - різноманітне напівдорогоцінне каміння: моріон, берил, топаз, гірський криштал, аметист, опал, халцедон, агат.

Однією з перспективних бурштиноносних зон в Україні є Барашівська зона в Житомирській області, яка є продовженням Клесівської зони Рівненської області, де на сьогодні розробляється значне за запасами Клесівське родовище бурштину. Родовища і рудопрояви бурштину Житомирської області мало вивчені.

Враховуючи, що пошуки покладів бурштину, які в минулому розпочаті спеціалізованими державними підприємствами, не завершено. Держгеонадра України надало 29 спеціальних дозволів на користування надрами з метою геологічного вивчення перспективних ділянок в Коростенському районі.

У геологічній будові надр Житомирщини велику роль відіграють міцні кристалічні породи.

Група нерудних корисних копалин представлена кварцитами унікальних Овруцького та Товкачівського родовищ, розвіданих в Коростенському (колишньому Овруцькому районі), на яких сконцентровано майже 84% усіх запасів цієї сировини в Україні. Щороку видобування кварциту на родовищах складає майже 80% від загальнодержавного обсягу, що повністю задовольняє потреби вітчизняних металургійних заводів. Завершено будівництво нових сучасних ліній з випуску щебеневої продукції з кварцитів, що дозволить щороку переробляти понад 3 млн. тон гірничої маси.

Особливе місце в мінерально-сировинному потенціалі області займають поклади гранітів, габро, лабрадоритів, які забезпечують мінерально-сировинну базу для підприємств по видобутку та виробництву декоративно-облицювального каменю та виробів з нього.

Розвідані запаси різновидів облицювального каменю складають 60 % від загальноукраїнських, а запаси лабрадоритів і габро становлять майже 90 % запасів цих корисних копалин в Україні. Щодо їх запасів, регіон займає лідируючі позиції не тільки в державі, але й у Європі.

Видобування та обробку природного каменю віднесено до пріоритетних видів економічної діяльності.

Фото 7.1.2. Блочний кар'єр в Коростенському районі

На Житомирщині користувачам надано право на експлуатацію 92 родовищ природного (блочного) каменю з широкою гамою кольорових та декоративних властивостей, з загальними запасами понад 140 млн м³, до розробки вже залучено понад 70 родовищ, які зосереджені в Коростенському та Житомирському районах.

Водночас, невід'ємним наслідком щільної зосередженості гірничих і каменепереробних підприємств в окремих районах області є поступове накопичення техногенних твердої некондиційної мінеральної сировини та псування земель шламо-муловідходами від переробки природного каменю. В переважній більшості вторинний ресурсний потенціал цих відходів практично не використовується. Водночас сьогодні необхідно розглядати як тверду некондиційну мінеральну сировину та шламо-муловідходи від переробки природного каменю як вторинну ресурсозберігаючу сировинну.

На окремих каменепереробних підприємствах області впроваджуються сучасні лінії, (виробництво Італії, Китай) що розраховані на обробку пульпових рідких відходів: шлам фільтрується, обезводнюється, пакується в біг-беги або

після пресування брикетується. В подальшому, може частково використатись в будівництві та випуску на його основі нової будівельної продукції.

Проте відсоток каменярів області з сучасним європейським поглядом на ведення бізнесу є незначним.

Інша частина, а це переважно невеликі цехи і майстерні, що працюють за спрощеною або застарілою технологією, яка не врахує сучасні екологічні вимоги ведення господарської діяльності.

Для врегулювання екологічних проблем та обслуговування каменеобробних підприємств, рішенням сесії обласної ради створено Комунальне підприємство «ЕКО-СЕРВІС» Житомирської обласної ради - основними напрямками діяльності якого стануть: збирання, приймання, оброблення (перероблення), перевезення, реалізація продукції з відходів, розміщення і утилізація відходів на спеціальних полігонах, а також надання інших послуг у цій сфері для каменеобробних підприємств.

Житомирська область володіє добре розвиненою сировинною базою каменю будівельного для виробництва щебеню та каменю побутового. Питома вага випуску щебеню, гальки, гравію та каменю дробленого в області становить більше 30% від загального випуску цієї продукції в Україні.

Гірничорудні корисні копалини представлені польовошпатною сировиною, каоліном, сланцями пірофілітовими.

Сировина польовошпатна - важлива складова для фарфоро-фаянсової промисловості, налічує два родовища: Грузливецьке родовище пегматиту та родовище «Гірне», які практично відпрацьовані. З метою забезпечення потреб ринку сировиною, розпочато детальні пошуки нових ділянок в межах перспективних площ. На сьогодні ДП «ШПАТ» підготовлено та буде введено в експлуатацію ділянку «Вільха», розвідану в межах родовища «Гірне». На Грузливецькій площі пошуки продовжуються.

Сланці пірофілітові представлені двома родовищами - Нагорянським і Кур'янівським. Пірофіліт Нагорянського родовища, згідно з позитивним висновком за результатами науково-дослідних робіт, виконаних в останні роки, планується використовувати в металургії.

На території Житомирщини знаходяться одні із найвідоміших в державі каолінових родовищ, на базі яких ще наприкінці XVIII ст. працювали фарфоро-фаянсові заводи.

Після завершення детального геологічного довивчення розпочато перший етап освоєння, одного з найбільших в Україні - Велико-Гадоминецького родовища каолінів в Бердичівському районі, з загальними запасами сировини 315 млн. тон.

За рахунок накопичення продуктів фізичного та хімічного руйнування кристалічних порід в області сформовано значні запаси будівельних пісків, керамічних та цегельно-черепичних глин.

Пісками будівельними область забезпечена повністю. Проте, кількість виданих спеціальних дозволів на користування надрами недостатня і не враховує місцевий попит на будівельну сировину.

На території області знаходиться 77 родовищ цегельно-черепичної сировини з загальними запасами 76,5 млн. м³.

Підземні прісні води в області для питного та виробничо-технічного постачання розвідано на 36 ділянках, на 9 - лікувальні мінеральні води.

За наявністю родовищ торфу високої якості в області існують значні перспективи нарощування добування торфу як паливно-енергетичного призначення так і для виготовлення добрив на основі торфу для потреб сільських господарств. Розвідано 187 родовищ торфу.

Головним базовим підприємством з розробки торфородовищ є державне підприємство «Житомирторф», філії якого виготовляють паливний фрезерний торф та торф сільськогосподарського призначення. При планових обсягах виробництва запаси родовищ, що підготовлені та розробляються можуть забезпечать роботу більш як на 50 років.

Поряд з цим в області виявлено та детально розвідано родовища цементної, керамзитової, карбонатної сировини, пірофілітового сланцю, апатитів, піщано-гравійної суміші та природного каменю, розробка яких на сьогодні потребує залучення інвестиційних коштів.

7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази

Загальний обсяг видобутої сировини граніту не обробленого або начорно обробленого склановить 22 млн. 811 тис. тон. Об'єм виробництва каменю дробленого, який придатний для використання в дорожньому будівництві та, як наповнювач бетону в будівельній галузі та промисловості будівельних матеріалів становить більше 14 млн. т. Обсяги виробництва бруківки, каменю бордюрного, плит для брокування з каменю природного становить близько 80 тис. т.

Обсяг виробництва каменю обробленого для пам'ятників або будівництва з граніту та виробів з нього становить майже 22 тис. т. готових виробів.

Видобування мінеральної сировини здійснюється переважно для забезпечення підприємств, які спеціалізуються на виробництві пегматитів, фарфору та керамічної продукції, загальний обсяг видобутку мінеральної сировини становить близько 600 тис. т.

В перспективах гірничо-добувної та переробної промисловості існує потенціал для створення нових підприємств з видобутку та переробки мінеральної сировини для забезпечення потреб таких галузей економіки, як: металургія, хімічна промисловість, машинобудування, електроенергетика, сільське господарство, легка промисловість, фармацевтичне виробництво.

7.2. Система моніторингу геологічного середовища

Моніторинг геологічного середовища - система спостережень, збирання, оброблення, передавання, зберігання та аналізу інформації про стан геологічного середовища, прогнозування його змін, розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття відповідних рішень.

Моніторинг стану геологічного середовища проводиться щодо: екзогенних та ендегенних геодинамічних процесів (у тому числі визначення їх просторових і видових характеристик, активності проявів); геохімічних показників (у тому числі визначення вмісту та поширення природних і техногенних хімічних елементів та сполук); геофізичних полів (у тому числі фонових та аномальних); підземних вод (у тому числі оцінки ресурсів, їх гідрогеологічних та гідрохімічних показників і властивостей).

До суб'єктів моніторингу докiлля, які проводять дослідження стану геологічного середовища в Житомирській області належать: Головне управління держпродспоживслужби в Житомирській області - за якісним станом підземних вод, що видобуваються; північне державне регіональне геологічне підприємство «Північгеологія» - за рівнем підземних вод та центр геолого-геофізичних робіт та виробничого забезпечення (Волинська ЕГП) - за станом експлуатаційних водозаборів підземних вод області.

7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість

Підземні прісні води в області для господарсько-питного і виробничо-технічного водопостачання розвідані на 36 ділянках.

Сумарна кількість затверджених запасів прісних вод складає 205,797 тис.м³/добу за категоріями А+В+С, 150,430 тис м³/добу з них не розроблялось.

Мінеральні підземні води розвідані на 5 ділянках з запасами 963,0 м³/добу, на даний час введена в експлуатацію 1 ділянка.

Мінеральні води відносяться до типу радонових використовуються для лікувальних цілей (зовнішнє лікування).

Прогнозні ресурси підземних вод у Житомирській області складають 628,60 тис м³/добу.

В Житомирській області обліковуються наступні родовища прісних підземних вод:

1. Родовище Андрушівське, ділянка Андрушівська 1, затверджені запаси 5,6 тис м³/добу.
2. Родовище Баранівське
 - 2.1. Ділянка Баранівська 1, затверджені запаси 3,1 тис м³/добу.
 - 2.2. Ділянка Баранівська 2, затверджені запаси 0,2 тис м³/добу.
3. Родовище Бердичівське
 - 3.1. Ділянка Бердичівська 1, затверджені запаси 19,1 тис м³/добу.
 - 3.2. Ділянка Гришковецька, затверджені запаси 1,2 тис м³/добу.

- 3.3. Ділянка Нізгорецька, затверджені запаси 1,1 тис м³/добу.
- 3.4. Ділянка Північна, затверджені запаси 4,8 тис м³/добу.
- 3.5. Ділянка Семенівська, затверджені запаси 0,9 тис м³/добу.
- 3.6. Ділянка Південна, затверджені запаси 6,4 тис м³/добу.
4. Родовище Рейське, Ділянка Рейська, затверджені запаси 2,6 тис м³/добу.
5. Родовище Хорошівське
 - 5.1. Ділянка Хорошівська 1, затверджені запаси 3,56 тис м³/добу.
 - 5.2. Ділянка Хорошівська 2, затверджені запаси 3,3 тис м³/добу.
6. Родовище Романівське.
 - 6.1. Ділянка Центральна, затверджені запаси 1,0 тис м³/добу.
 - 6.2. Ділянка Східна, затверджені запаси 3,7 тис м³/добу.
7. Родовище Смільчинське, ділянка Смільчинська, затверджені запаси 2,7 тис м³/добу.
8. Родовище Коростенське, Ділянка Ушомирська, затверджені запаси 32,0 тис м³/добу.
9. Родовище Коростишівське.
 - 9.1. Ділянка Кростишівська 1, затверджені запаси 1,3 тис м³/добу.
 - 9.2. Ділянка ККП, затверджені запаси 2,5 тис м³/добу.
 - 9.3. Ділянка Харитонівська, затверджені запаси 10,7 тис м³/добу.
10. Родовище Любарське, Ділянка Марківська, затверджені запаси 3,8 тис м³/добу.
11. Родовище Народицьке.
 - 11.1 Ділянка Лівобережна, затверджені запаси 5,7 тис м³/добу.
 - 11.2. Ділянка Межеріченська, затверджені запаси 2,5 тис м³/добу.
12. Родовище Городницьке, Ділянка Безіменна, затверджені запаси 2,9 тис м³/добу.
13. Родовище Овруцьке.
 - 13.1 Ділянка Овруцька 1, затверджені запаси 1,58 тис м³/добу.
 - 13.2. Ділянка Центральна, затверджені запаси 8,23 тис м³/добу.
14. Родовище Олевське.
 - 14.1. Ділянка Східна, затверджені запаси 2,25 тис м³/добу.
 - 14.2 Ділянка Західна, затверджені запаси 3,85 тис м³/добу.
15. Родовище Попільнянське, Ділянка Попільнянська 1, затверджені запаси 4,5 тис м³/добу.
16. Родовище Радомишльське.
 - 16.1. Ділянка Ленінська, затверджені запаси 25,9 тис м³/добу.
 - 16.2. Ділянка Радомишльська 1, затверджені запаси 3,2 тис м³/добу.
17. Родовище Негребівське, Ділянка Негребівська, затверджені запаси 13,5 тис м³/добу.
18. Родовище Ружинське.
 - 18.1. Ділянка Ружинська 1, затверджені запаси 5,5 тис м³/добу.
 - 18.2. Ділянка Ружинська 2, затверджені запаси 0,3 тис м³/добу.

19. Родовище Пулинське, Ділянка Пулинська, затверджені запаси 5,1 тис м³/добу.

20. Родовище Черняхівське, ділянка Південна, затверджені запаси 7,4 тис м³/добу.

21. Родовище Чуднівське, ділянка Будичанська, затверджені запаси 3,83 тис м³/добу.

7.2.2. Екзогенні геологічні процеси

Серед екзогенних геологічних процесів на території області найбільш поширені процеси водної та вітрової ерозії земель.

Ерозійним процесам піддано 104,8 тис га сільськогосподарських угідь, з них: водній - 83,9 тис га, вітровій - 20,9 тис га, одночасно піддані водній і вітровій ерозії 87,8 тис. га.

Незначною мірою, на території області поширені зсуви та просідання земної поверхні, переважно на території Словечансько-Овруцького кряжу в Овруцькому районі.

За попередніми оцінками площа зсувонебезпечних ділянок становить 0,2 тис. га, при ширині таких ділянок від 50 до 100 метрів, для розрахунку взята середня величина 75 метрів, орієнтовної розмір площ склав 186 га: в м. Житомирі – 71,25 га; м. Новограді-Волинському – 22,5 га; м. Бердичеві – 24 га; м. Коростишеві – 18,75 га; м. Чуднові – 15,75 га; смт. Любар – 18,75 га, смт. Ружин – 15,0 га.

8. ВІДХОДИ

Фото 8.1. Роботи на полігоні ТПВ, м. Житомир

Серед низки екологічних проблем, які мають місце в області, особливо гостро стоїть проблема поводження з відходами, які є одним з найбільших забруднювачів навколишнього середовища та негативно впливають на всі його компоненти. Ситуація ускладнюється і тим, що зберігається значний розрив між обсягами накопичених відходів і обсягами їх утилізації та знешкодження. Враховуючи природні та економічні фактори, основну складову в загальній масі відходів, що утворюються в області, займають тверді побутові відходи та виробничі відходи 4 класу небезпеки, які, в основному, видаляються на полігони, сміттєзвалища, накопичувачі тощо.

Станом на 01.01.2021 р. в обласному реєстрі місць видалення відходів є 6 полігонів та 822 сміттєзвалищ. Недостатня кількість та технічний стан спеціалізованої техніки ставить під загрозу процес сміттевого видалення в більшості районних центрів області. На територіях сільських рад відсутні спеціалізовані підприємства у сфері поводження з побутовими відходами, самі відходи складуються у природних рельєфних утвореннях. Існуюча система санітарного очищення населених пунктів недосконала, її фрагментарність, роз'єднаність та різноманітність не забезпечує достатнього контролю за санітарним станом територій та операціями поводження з побутовими відходами. Через відсутність на території області переробних та сортувальних комплексів, на полігони та сміттєзвалища потрапляє значна частина відходів, які мають ресурсну цінність і підлягають переробці та утилізації. Основну масу відходів як вторинної сировини складають тара (упаковка) від продуктів харчування та продукції споживання населенням, відходи тваринного походження і відходи домашнього господарства.

Аналіз поводження з відходами у цілому по області проводиться за інформацією, розміщеною на вебсайті Головного управління статистики у Житомирській області. Так, протягом 2020 року підприємствами та суб'єктами господарювання області утворено 397239,1 тонн відходів I-IV класів небезпеки (інформація за 2021 рік на сайті Головного управління статистики у Житомирській області відсутня).

По містах обласного значення та районах загальна кількість накопичених відходів I-IV класів небезпеки склала 397239,1 тонн (інформація за 2020 рік).

В основному це відходи сільського, лісового та рибного господарства, переробної промисловості, відходи видобувної промисловості розроблення кар'єрів, відходи домогосподарств.

Відходи I-III класу небезпеки у 2020 році склали 1038,2 тонн. Основна частина утворених відходів це відходи кислот, лугів чи солей; відпрацьовані оливи; люмінесцентні лампи; енергозберігаючі лампи; батареї свинцеві зіпсовані або відпрацьовані; масла та мастила моторні трансмісійні інші зіпсовані або відпрацьовані; матеріали фільтрувальні зіпсовані, відпрацьовані чи забруднені; матеріали обтиральні зіпсовані, відпрацьовані чи забруднені; шини зіпсовані перед початком експлуатації відпрацьовані, пошкоджені чи забруднені під час експлуатації; залишки очищення резервуарів, що містять нафтопродукти; суміш речовин мастильних та масл з вод стічних; осад промислових стоків; абсорбенти зіпсовані, відпрацьовані чи забруднені, тощо.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 лютого 2019 року № 117-р затверджено Національний план управління відходами до 2030 року і з метою недопущення забруднення навколишнього природного середовища кожна з областей України має розробити власний регіональний план управління відходами, який врахує структуру економіки, обсяги утворення різних типів відходів, наявні та необхідні потужності для екологічно безпечного оброблення відходів. Дана система управління відходами має враховувати думки на місцях, саме регіональні плани є запорукою як розвитку області так і громад, та необхідною умовою для залучення інвестицій у галузь управління відходами. Таким чином, для розробки регіонального плану управління відходами до 2030 року на території Житомирської області та його стратегічної екологічної оцінки, передбачено кошти в сумі 1 300,00 тис. грн.

8.1. Структура утворення та накопичення відходів

Аналіз поводження з токсичними відходами у цілому по області проводиться за інформацією Головного управління статистики у Житомирській області. Так, протягом 2020 року підприємствами області утворено 397239,1 тонн відходів (таблиця 8.1.1).

Відходи I - III класу небезпеки склали 1038,2 тонн, дані наведені в таблиці 8.1.2.

Динаміка основних показників поводження з відходами
I-IV класів небезпеки (тис. т).

Таблиця 8.1.1

№ з/п	Показники	2018	2019	2020
1	Утворено	486,2	474,5	397,0
2	Одержано від інших підприємств	–	–	-
3	Спалено	44,1	57,2	30,0
3.1	у тому числі з метою отримання енергії	38,9	40,5	14,2
4	Утилізовано	48,9	53,3	33,4
5	Видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти	199,5	205,4	224,2
6	Передано іншим підприємствам	–	–	-
7	Втрати відходів внаслідок витікання, випаровування, пожеж, крадіжок	–	–	-
8	Загальний обсяг відходів, накопичених протягом експлуатації, у місцях видалення відходів по містах обласного значення та районах	5318,5	5427,8	5637,5

за даними на сайті Головного управління статистики у Житомирській області, дата останньої модифікації: 16.08.2021

Протягом 2021 року на Житомирському міському полігоні по захороненню побутових відходів ТОВ «ЛНК» утилізовано 2,043 млн м³ звалищного біогазу.

Інформація щодо кількості утворення та утилізації відходів за категоріями матеріалів за роками наведена в таблиці 8.1.2.

Показники утворення відходів у динаміці за 2018 -2020 роки (тис. т).

Таблиця 8.1.2

	Утворено ²	Утилізовано	Спалено	Видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти	Загальний обсяг відходів, накопичених протягом експлуатації, у спеціально відведених місцях чи об'єктах (місцях видалення відходів) ³
2018	486,2	48,9	44,1	199,5	5318,5
у т.ч. відходи I-III класів небезпеки	1,1	0,4	0,0	–	–
2019	474,5	53,3	57,2	205,4	5427,8
у т.ч. відходи	1,2	1,0	0,0	0,1	–

I-III класів небезпеки					
2020	397,0	33,4	30,1	224,3	5637,6
У т.ч. відходи I-III класів небезпеки	1,0	0,9	0,1	0,1	1,2

Утворення відходів зосереджено переважно у місцях, де розміщені промислові підприємства, які є джерелами їх утворення. На підприємствах Житомирської області протягом 2020 року утворилось 397,0 тис. т відходів I-IV класів небезпеки, що на 77,5 тис. т менше ніж у 2019 році. (табл. 8.1.3).

Утворення та поводження з відходами I-IV класів небезпеки за категоріями матеріалів у 2020 році (тис. т).

Таблиця 8.1.3

	Утворено	Утилізовано	Спалено	У т.ч. з метою		Видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти
				отримання енергії	теплого перероблення	
Усього	1038,2	851,8	1,4	1,3	0,1	106,4
Використані розчинники	101,0	–	–	–	–	–
Відходи кислот, лугів чи солей	314,4	308,0	–	–	–	–
Відпрацьовані оливи	100,5	24,3	1,3	1,3	–	–
Хімічні відходи	5,0	–	–	–	–	–
Осад промислових стоків	16,8	–	–	–	–	–
Шлами та рідкі відходи очисних споруд	104,0	409,5	–	–	–	106,3
Відходи від медичної допомоги та біологічні	3,1	–	–	–	–	–
Відходи чорних металів	4,9	–	–	–	–	–
Відходи кольорових металів	0,0	–	–	–	–	–
Змішані відходи чорних та кольорових металів	0,1	–	–	–	–	–
Скляні відходи	3,4	–	–	–	–	–
Паперові та картонні відходи	2,1	–	–	–	–	–

Гумові відходи	238,6	–	–	–	–	–
Пластикові відходи	73,9	110,0	–	–	–	–
Деревні відходи	–	–	–	–	–	–
Текстильні відходи	13,5	–	–	–	–	0,1
Відходи, що містять поліхлордифеніли	0,7	–	–	–	–	–
Непридатне обладнання	14,7	–	–	–	–	–
Непридатні транспортні засоби	0,0	–	–	–	–	–
Відходи акумуляторів та батарей	25,3	–	–	–	–	–
Відходи тваринного походження та змішані харчові відходи	0,3	–	–	–	–	–
Відходи рослинного походження	–	–	–	–	–	–
Тваринні екскременти, сеча та гній	–	–	–	–	–	–
Побутові та подібні відходи	–	–	–	–	–	–
Змішані та недиференційовані матеріали	15,8	–	0,1	–	0,1	–
Залишки сортування	0,1	–	–	–	–	–
Звичайний осад	–	–	–	–	–	–
Мінеральні відходи будівництва та знесення об'єктів, у т. ч. змішані будівельні відходи	0,0	–	–	–	–	–
Інші мінеральні відходи	0,0	–	–	–	–	–
Відходи згоряння	–	–	–	–	–	–
Ґрунтові відходи	–	–	–	–	–	–
Пуста порода від днопоглиблювальних робіт	–	–	–	–	–	–
Затверділі, стабілізовані або засклянілі відходи; мінеральні відходи, що утворюються після переробки	–	–	–	–	–	–

8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)

Фото 8.2.1. Полігон ТПВ, м. Житомир

На підприємствах Житомирської області протягом 2021 року утворилось 397,0 тис. т відходів I-IV класів небезпеки, що на 10 тис. т більше ніж у 2020 році.

Утилізовано – 33,4 тис. т відходів.

Видалено у спеціально відведених місцях чи об'єктах 224,3 тис. т відходів.

Утворення відходів зосереджено переважно у місцях, де розміщені промислові підприємства, які є джерелами їх утворення. Станом на 01.01.2021 року в обласному реєстрі зареєстровано 822 об'єктів місць видалення відходів та 6 полігонів для зберігання твердих побутових відходів. Площа зайнята цими відходами складає близько 632 га. Майже всі з них експлуатуються з порушенням екологічних та санітарних вимог: не дотримуються технологічні вимоги складування відходів, відсутні спостережні свердловини за змінами у стані підземних вод, не дотримані розміри санітарно-захисних зон. За попередні роки проведена певна організаційна робота щодо створення та ведення реєстрів об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 31.08.1998 за № 1360.

На даному етапі, згідно Наказу Мінприроди від 25.01.2016 № 25 проводиться оновлення реєстру паспортизації місць видалення відходів (заповнення електронних версій паспортів місць видалення відходів і реєстрових карт об'єктів утворення відходів) та створюється їх загальний реєстр.

Інформація про кількість сміттєзвалищ (місць вдалення відходів)
станом на 01.01.2021 року.

Таблиця 8.2.1

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону	Кількість	Площі під твердими побутовими відходами, га	Зміни площі (+/-) у відношенні до попереднього року
1	2	3	4	5
Сміттєзвалища				
1	Бердичівський р-н	95	-	-
2	Житомирський район	341	-	-
3	Коростенський район	259	-	-
4	Новоград-Волинський р-н	127	-	-
5	Всього	822	-	-
Полігони				
1	м. Бердичів	1	24	-
2	м. Житомир	1	18,7	-
3	м. Коростишів	1	1,9	-
4	м. Радомишль	1	2,8	-
5	м. Коростень	1	20,8	-
6	м. Новоград-Волинський	1	7,8	-
	Всього	6	76	-

Інформація про полігони побутових відходів в Житомирській області

Таблиця 8.2.2.

№	Назва полігону	Фактична адреса	Власник	Балансоутримувач	Наявність проекту полігону	Проектна потужність існуючого об'єкта	Площа земельної ділянки	Рік введення в експлуатацію	Відповідність об'єкта нормам екобезпеки	Потреба у паспортизації об'єкта	Потреба у рекультивації об'єкта	Наявність системи збирання і знезараження фільтрату
1	Полігон ТПВ в м.Коростишів № 10.40	м.Коростишів, 1825510100	КП «Коростишівський комунальник», вул.Святотроїцька,6, м.Коростишів, 34403525	КП «Коростишівський комунальник», вул. Святотроїцька,6, м.Коростишів, 34403525	ні	1,9 га, наземне	1,9 га	-	так	не потребує	ні	ні
2	Радомишльський полігон по знешкодженню твердих побутових відходів № 19.41	Радомишльський район, 3 км від м. Радомишль, 1825010100	МКП " Радомишль", м. Радомишль, вул. Мала Житомирська, буд. 119 (04132)42281 код.31124594	МКП " Радомишль", м. Радомишль, вул. Мала Житомирська, буд. 119 (04132)42281 код.31124594	ні	4319м3/рік, 28000м2, наземне	2,8 га,	-	ні	не потребує	так	ні
3	Полігон твердих побутових відходів м. Бердичів № 24.2	м. Бердичів, вул.Чуднівська, буд.156 а, 1810400000	Бердичівська міська рада, відділ комунальної власності та земельних відносин Бердичівської міської ради, код 25308153	Бердичівська міська рада, відділ комунальної власності та земельних відносин Бердичівської міської ради, код 25308153	ні	405495,0 т, S=5,1га, наземне	24 га	1956	так	не потребує	ні	ні
4	Житомирський міський полігон по захороненню ТПВ № Ж-10.1 (25.8)	м. Житомир, вул. Андріївська,29	Територіальна громада міста Житомира	Комунальне підприємство "Автотранспортне підприємство 0628" Житомирської міської ради (КАТП 0628)	ні	21,567 га	18,7 га	1957	так	не потребує	ні	ні
5	Полігон твердих побутових відходів м.Коростень	1 км на захід від с. Грозино	Комунальне виробничо-господарське	Комунальне виробничо-господарське підприємство м.Коростень, вул. Грушевського, 23	ні	61,852 тис.т	20,88 га наземне	1972	так	не потребує	ні	ні

	№ 26.3		підприємство м.Коростень, вул. Грушевського, 23									
6	Полігон твердих побутових відходів № 27.2	0,3 км. від м. Новоград-Волинський	Товариство з обмеженою відповідальністю „Міськкомунсервіс“ м. Новоград-Волинський, вул. Чехова,5	Товариство з обмеженою відповідальністю „Міськкомунсервіс“ м. Новоград-Волинський, вул. Чехова,5	ні	238 тис. т 7,8 га.	7,8 га.	-	ні	не по тре бує	ні	ні

Захоронення твердих побутових відходів (ТПВ) на полігонах (звалищах).

Таблиця 8.2.3

Тверді побутові відходи та їх компоненти, які захоронюються на об'єктах поводження з ТПВ	Номер рядка	Обсяги захоронення на полігоні (звалищі) – всього		у тому числі:			
				від початку експлуатації полігону (звалища)		за звітний період	
		м ³	т	м ³	т	м ³	т
А	Б	1	2	3	4	5	6
Змішані ТПВ	01	27759632,50	26730809,54	26409685,54	7010994,35	1349947,00	321124,04
Великогабаритні ТПВ	02						
Неперероблюваний залишок (несортований, некомпостований, піролізний, золошлаковий тощо)	03						
Відходи зеленого господарства	04	161337,52	33666,28	161337,52	33666,28		
Вуличний змет	05	12150,01	3040,50	12150,01	3040,50		
Будівельні відходи	06	179,78	42,73	179,78	42,73		
Промислові відходи 3 класу небезпеки	07	9997,50	2632,64	9997,50	2632,64		
Промислові відходи 4 класу небезпеки	08						
Інші	09						
Всього	10	27943297,31	26770191,69	26593350,35	7050376,50	1349947,00	321124,04

Перелік суб'єктів господарювання, які здійснюють діяльність у сфері поводження з побутовими відходами у Житомирській області станом на 01.01.2021 року.

Таблиця 8.2.4

№ п/п	Код згідно з ЄДРПОУ	Назва суб'єкта господарювання	Форма власності	Населений пункт**, на території якого суб'єкт господарювання надає послугу поводження з побутовими відходами, зокрема:		
				вивезення	перероблення	захоронення
1	2	3	4	5	6	7
1	03328327	Комунальне підприємство «Автотранспортне підприємство 0628» Житомирської міської ради	комунальне	м. Житомир, с. Тетерівка, с. Станишівка		м. Житомир
2	36549046	Приватне підприємство «Виробниче житлове ремонтно-експлуатаційне підприємство №4»	приватне	м. Житомир	м. Житомир сортування	м. Житомир
3	35533809	Товариство з обмеженою відповідальністю «ЛНК»	приватне		м. Житомир*	
4	38797172	Приватне підприємство «КВЖРЕП №8»	приватне	м. Житомир		м. Житомир
5	32510836	КП «Армійське»	комунальне	смт Лугини		смт Лугини
6	41568022	КП «Полісся»	комунальне	смт Лугини		смт Лугини
7	31674885	Комунальне підприємство «Слава» по обслуговуванню комунальної власності села Липники Липниківської сільської ради	комунальне	с. Липники		с. Липники

8	24698873	Озерянський торфозавод філія державного підприємства «Житомирторф»	з часткою комунальної власності	смт. Миролюбів		смт Миролюбів
9	36115361	ПКП «Добробут»	комунальне	с. Поліське с. Рудня с. Ушомир с. Ковбашина с. Рудня Ушомирська		с.Поліське, с.Рудня, с.Ушомир, с.Ковбашина, с.Рудня Ушомирська
10	33555045	Гулянецьке комунальне підприємство	комунальне	с. Гулянка		с. Гулянка
11	24700185	КП «Червоненський селищний ринок»	комунальне	смт Червоне		смт Червоне
12	33168020	ТОВ «Сільськогосподарське підприємство «Спіка»	приватне	с. Глинівці		с. Глинівці
13	33341154	Комунальне підприємство «Народичікомунсервіс» Народицької селищної ради	комунальне	смт Народичі		смт Народичі
14	40569774	КП «Овруч» Овруцької міської ради	комунальне	м. Овруч		м. Овруч
15	34403525	КП «Коростишівський комунальник»	комунальне	м. Коростишів		м. Коростишів
16	4344386	Відділ благоустрою та житлово-комунального господарства Баранівської міської ради	комунальне	м. Баранівка		м. Баранівка
17	37572944	КП «Першотравенське»	комунальне	смт Першотравенськ		смт Першотравенськ
18	41342757	КП «Конкурент»	комунальне	смт Довбиш, смт Марянівка		смт Довбиш, смт Марянівка

19	35144258	КП «Фаянсовик»	комунальне	смт Кам'яний Брід		смт Кам'яний Брід
20	38395068	КП «Гранітне-комунгосп»	комунальне	смт Гранітне		смт Гранітне
21	34841924	Комунальне підприємство «Сервіс»	комунальне	смт Романів		смт Романів
22	25303925	Комунальне підприємство «Миропільське»	комунальне	смт Миропіль		смт Миропіль
23	36083673	КБП «Пулинський водоканал» Пулинської селищної ради	комунальне	смт Пулини		смт Пулини
24	13566750	ТОВ Олевське орендне підприємство теплових мереж»	комунальне	м. Олевськ		м. Олевськ
25	35215119	ДП «Будпослуги №2» ПП «Будпослуги № 1»	комунальне	м. Олевськ		м. Олевськ
26	34546838	Новобілокоровицьке багатогалузеве комунальне підприємство	комунальне	смт Нові Білокоровичі, смт.Бучмани		смт Нові Білокоровичі, смт Бучмани
27	41964025	КП «Райківське» Райківської сільської ради	комунальне	с. Райки		с. Райки
28	41908149	Комунальне підприємство «Благоустрій» Ємільчинської селищної ради	комунальне	смт Ємільчине с. Руденька		смт Ємільчине с. Руденька
29	34657972	Товариство з обмеженою відповідальністю «Полісся Екосфера»	приватне	м. Бердичів		м. Бердичів

30	36402607	КП «Благоустрій міста» Радомишльської міської ради	комунальне	м. Радомишль		м. Радомишль
31	32226306	Мале комунальне підприємство «Господарник»	комунальне	смт Ружин		смт Ружин
32	4344707	Відокремлений виробничий підрозділ «Господарник» Ружинської селищної ради	комунальне	смт Ружин с. Заріччя		смт Ружин
33	20417050	КП «Іршанське комунальне підприємство»	комунальне	смт Іршанськ		смт Іршанськ
34	30393828	Новоборівське житлово- комунальне підприємство	комунальне	смт Нова Борова		смт Нова Борова
35	35485609	Хорошівське житлово- комунальне підприємство	комунальне	смт Хорошів		смт Хорошів
36	41168224	Комунальне підприємство «Екоресурс» Малинської міської ради Житомирської області	Комунальне	м. Малин		м. Малин
37	32876007	Малинське комунальне підприємство «Благоустрій»	Комунальне	м. Малин		м. Малин
38	37808214	Товариство з обмеженою відповідальністю «Міськкомунсервіс»	приватне	м. Новоград- Волинський		м. Новоград- Волинський
39	03364889	Комунальне виробничо- господарське підприємство	комунальне	м. Коростень		м. Коростень

40	41255505	КП «Добробут»	комунальне	смт Брусилів		смт Брусилів
41	2718702198	ФОП «Коструба Андрій Миколайович»	приватне	смт Брусилів		смт Брусилів
42	36328136	КП «Добробут» Любарської селищної ради	комунальне	смт Любар		смт Любар
43	36899630	КП «Гарант»	комунальне	смт Попільня		смт Попільня
44	33662206	КП «Корнин»	комунальне	смт Корнин		смт Корнин
45	1528855	ПСП «Кам'янка»	приватне	с. Кам'янка		с. Кам'янка
46		ПП Згортюк Б.М.	приватне	с. Паволоч		с. Паволоч
47		ПП Висловух І.М.	приватне	с. Паволоч		с. Паволоч
48		ПП Краснодемський С.А.	приватне	с. Соколів Брід		с. Соколів Брід
49	32777234	Чуднівське міське комунальне підприємство	комунальне	м. Чуднів		м. Чуднів
50	34546877	КП «Черняхів-добробут»	комунальне	смт Черняхів		смт Черняхів
51	34283298	КП «Головино-добробут»	комунальне	смт Головино		смт Головино
52	37260069	КП Андрушівської міської ради «Андрушівка Благоустрій»	комунальне	м. Андрушівка		м. Андрушівка

Використання відходів, як вторинної сировини.

На території Житомирської області впроваджено роздільне збирання твердих побутових відходів у містах: Баранівка, Бердичів, Коростишів, Радомишль, Новоград-Волинський, Олевськ, Житомир, Малин, Коростень; селища міського типу: Черняхів, Попільня, Ружин; селах: Наталівка (Новоград-Волинський район), Дружба, Новоозерянка, Журжевичі, Жубровичі, Олександрівка (Коростенський район).

Впровадження роздільного збирання побутових відходів (ТПВ) станом на 01.01.2021 року.

Таблиця 8.2.5

№ п/п	Найменування населеного пункту	Загальна кількість мешканців в населеному пункті, тис. чол.	Кількість населення, яке охоплено роздільним збиранням побутових відходів, тис. чол.	Відсоток населення охопленого роздільним збиранням побутових відходів, %	Рік впровадження роздільного збирання ТПВ	Об'єм ТПВ, що утворюється у населеному пункті, тис. м ³ на рік	Об'єм ресурсоцінних компонентів побутових відходів, що збираються роздільним методом, тис. м ³ на рік	Кількість контейнерів за видами окремих компонентів. Перелік компонентів ТПВ, які збираються окремо.
1	м. Баранівка	11,8	3,15	27	2016	15,1	-	- контейнери металеві сітчасті для пластика -15 шт; - контейнери металеві фарбовані для скла -15 шт;
2	м. Бердичів	77	31,1	40,39	2015	10,3	2,1	Скло, пластмаса, папір, пакети «ТетраПак», батарейки.
3	м. Коростишів	25,7	8,7	33,85	2009	11,6	1,021	Скло, пластмаса, чорний метал, текстиль, папір, пакети «ТетраПак»
4	м. Радомишль	13,4	8,5	63	2014	2,3	0,08	35(ТПВ)/25 (скло,пет)
5	с. Наталівка	1,4	-	-	2010	-	-	Пластик (обслуговуються КП м. Новоград-Волинський)
6-12	м. Олевськ та 6 населених пунктів району (смт.Дружба, смт. Новоозерянка, с.Журжевичі, с. Жубровичі, с. Варварівка, с. Рудня-Бистра)	42	26,7	63,57	2013	53,7	20,5	Контейнерів - 8 Скло, пластмаса, чорний метал, папір,
13	с.Олександрівка	0,5	-	-	2010	-	-	Пластик (обслуговуються КП м. Новоград-Волинський)

14	м. Коростень	66	29,8	45,2	2008	94,535	1,67	Папір 38од, скло 38од, пластик 38 од, батарейки.
15	м. Житомир	265,6	256,5	95	2012	450	12,1	Папір, полімер, скло, батарейки.
16	м. Новоград-Волинський	56,1	34,6	62	2009	54,6	5,1	8 конт. Пластик, скло,батарейки.
17	смт Черняхів	9,5	5,7	60	2017	6,7	0,9	Пластик 4 конт
18	смт Попільня	5,6	3,9	69	2017	3,8	0,4	6 контейнерів пластик
19	м. Малин	26,1	26,1	100	2018	39	6	32. Пластик, плівка, скло, папір, метал
20	смт Ружин	4,78	0,652	13,6	2017-2018	2,396	0,124	5 (пластик)
			1,35	28,2	2017-2018	2,396	0,22	Пункт збору ТПВ (скло)

В області налічується 4 підприємства, які займаються переробкою та утилізацією відходів III класу небезпеки (поліетиленового та поліпропіленового виробництва) загальною потужністю 1,5 тис. т/рік та відходів IV класу небезпеки (паперової та картонної макулатури) – потужністю 154,5 тис. т/рік.

Перелік підприємств, які займаються переробкою та утилізацією відходів III-IV класу

Таблиця 8.2.6

№ з/п	Назва підприємства або виробництва, адреса	Спеціалізація (види відходів, що утилізуються)	Потужність т /рік	Утилізовано відходів за звітний рік, т
1.	ТОВ «Жерок-Альфа», м. Житомир, вул. Промислова, 1/154. Утилізація відходів поліамідного, поліетиленового та поліпропіленового виробництва.	Відходи поліамідного, поліетиленового та поліпропіленового виробництва Київського науково-промислового об'єднання «Укрпластик» та ін.	1460	53,5
2.	ТОВ «Папір – Мал», м. Малин, вул. Гамарника, 2. Виробництво паперу туалетного, обгорткового та ін..	Паперова макулатура	54000	32892,7
3.	ТОВ «Житомирський картонний комбінат» м. Житомир, майдан Станішівський, 7	Паперова та картонна макулатура	90000	77772,817
4.	ТОВ «Паперова фабрика» м. Коростишів, вул. Паперова, 31	Паперова та картонна макулатура	9500-10500	10617,3

Перелік підприємств або виробництв,
які займаються збиранням відходів I-IV класів небезпеки.

Таблиця 8.2.7

Назва підприємства	Місцезнаходження
ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВ "МАЛИНСЬКА ПАПЕРОВА ФАБРИКА-ВАЙДМАНН"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., М.МАЛИН, ВУЛ.ПРИХОДЬКА, БУД. 66
МІСЬКЕ КОМУНАЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ВОДОКАНАЛ"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., РАДОМИШЛЬСЬКИЙ Р-Н, М.РАДОМИШЛЬ, ВУЛ.МАЛА ЖИТОМИРСЬКА, БУД. 119
НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ	М.КИЇВ, ПЕЧЕРСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.ІНСТИТУТСЬКА, БУД. 9
КОМУНАЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО "БАРАНІВКА МІСЬКВОДОКАНАЛ"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., БАРАНІВСЬКИЙ Р-Н, М.БАРАНІВКА, ВУЛ.ЗВЯГЕЛЬСЬКА, БУД. 123
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ЕКОГІДРОТЕХ"	М.ЖИТОМИР, КОРОЛЬОВСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.ГОГОЛІВСЬКА, БУД. 4
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЕКО ЗАХИСТ-УКРАЇНА"	М.ЖИТОМИР, БОГУНСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.КАФЕДРАЛЬНА, БУД. 4-А
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "БУД-МАШ"	М.ЖИТОМИР, БОГУНСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.ПОКРОВСЬКА, БУД. 48
ВИРОБНИЧИЙ КООПЕРАТИВ "ВЕРНІСАЖ"	М.ЖИТОМИР, КОРОЛЬОВСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.СЕЛЕЦЬКА, БУД. 35
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ВІКТОРІЯ-ЦЕНТР"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., М.БЕРДИЧІВ, ВУЛ.ЛОМОНОСОВА, БУД. 120/21
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ОНВІ"	М.ЖИТОМИР, КОРОЛЬОВСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.КОРОЛЬОВА, БУД. 150-А
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "МОНОЛІТ"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., НОВОГРАД-ВОЛИНСЬКИЙ Р-Н, С.НАТАЛІВКА, ВУЛ.ПРОМИСЛОВА, БУД. 5
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЮКА-ІНВЕСТ"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., ЖИТО-МИРСЬКИЙ Р-Н, С.ОЛПІВКА, ВУЛ.ЗВЯГЕЛЬСЬКА, БУД. 12-Б
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЕКО ЗАХИСТ-УКРАЇНА"	М.ЖИТОМИР, БОГУНСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.КАФЕДРАЛЬНА, БУД. 4-А
ЖИТОМИРСЬКЕ КОМУНАЛЬНЕ КНИЖКОВО-ГАЗЕТНЕ ВИДАВНИЦТВО "ПОЛІССЯ" ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ	М.ЖИТОМИР, КОРОЛЬОВСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.ШЕВЧЕНКА, БУД. 18-А
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ " ЖИТОМИРВТОРРЕСУРСИ "	М.ЖИТОМИР, КОРОЛЬОВСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.ВІТРУКА, БУД. 2/144
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "НОВОГРАД-ВОЛИНСЬКВТОРРЕСУРСИ"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., М.НОВОГРАД- ВОЛИНСЬКИЙ, ВУЛ.ЛЯНГУСА, БУД. 101
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ПАПІР-МАЛ"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., М.МАЛИН, ВУЛ.ГАМАРНИКА, БУД. 2
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "МАЛИНВТОРРЕСУРСИ"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., М.МАЛИН, ВУЛ.ОГІЄНКА, БУД. 57

ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЮКА-ІНВЕСТ"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., ЖИТО-МИРСЬКИЙ Р-Н, С.ОЛІВКА, ВУЛ.ЗВЯГЕЛЬСЬКА, БУД. 12-Б
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ЕКОГІДРОТЕХ"	М.ЖИТОМИР, КОРОЛЬОВСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.ГОГОЛІВСЬКА, БУД. 4
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ПОЛІССЯСПЕЦПАРТНЕР"	М.ЖИТОМИР, КОРОЛЬОВСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.КООПЕРАТИВНА, БУД. 7
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "УКРПРОМРЕСУРС-2008"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., ПОПІЛЬНЯНСЬКИЙ Р-Н, СМТ ПОПІЛЬНЯ, ВУЛ.ПРОМИСЛОВА, БУД. 2
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЕКО ЗАХИСТ-УКРАЇНА"	М.ЖИТОМИР, БОГУНСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.КАФЕДРАЛЬНА, БУД. 4-А
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЖИТОМИРКОМУНСЕРВІС"	М.ЖИТОМИР, БОГУНСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.БОГУНСЬКА, БУД. 50
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЖЕРОК-АЛЬФА"	М.ЖИТОМИР, КОРОЛЬОВСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.ПРОМИСЛОВА, БУД. 1/154
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "НОВОГРАД-ВОЛИНСЬКВТОРРЕСУРСИ"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., М.НОВОГРАД-ВОЛИНСЬКИЙ, ВУЛ.ЛЯНГУСА, БУД. 101
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ГАМА-ПЛАСТИК"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., РАДОМИШЛЬСЬКИЙ Р-Н, С.ІРША, ВУЛ.ГАГАРІНА, БУД. 20
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЮКА-ІНВЕСТ"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., ЖИТО-МИРСЬКИЙ Р-Н, С.ОЛІВКА, ВУЛ.ЗВЯГЕЛЬСЬКА, БУД. 12-Б
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "УКРПРОМРЕСУРС-2008"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., ПОПІЛЬНЯНСЬКИЙ Р-Н, СМТ ПОПІЛЬНЯ, ВУЛ.ПРОМИСЛОВА, БУД. 2
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЕКО ЗАХИСТ-УКРАЇНА"	М.ЖИТОМИР, БОГУНСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.КАФЕДРАЛЬНА, БУД. 4-А
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЖИТОМИРКОМУНСЕРВІС"	М.ЖИТОМИР, БОГУНСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.БОГУНСЬКА, БУД. 50
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЕКО НОВА"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., БАРАНІВСЬКИЙ Р-Н, М.БАРАНІВКА, ВУЛ.ІВАНА ФРАНКА, БУД. 104А
МІСЬКЕ КОМУНАЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО "БЕРДИЧІВКОМУНСЕРВІС"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., М.БЕРДИЧІВ, ВУЛ.ЧУДНІВСЬКА, БУД. 156
ФІЛІЯ "ЧУДНІВСЬКА" ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО "НІБУЛОН"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., ЧУДНІВСЬКИЙ Р-Н, С.ТЮТЮННИКИ, ВУЛ.ЛОНСЬКОГО, БУД. 2
ФІЛІЯ "БИСТРИЦЬКА" ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО "НІБУЛОН"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., РУЖИНСЬКИЙ Р-Н, С.БИСТРИК, ВУЛ.МАТВІЙЧУКА, БУД. 5
ВИРОБНИЧИЙ ПІДРОЗДІЛ "АГРОФІРМА "ГОРОПАЇВСЬКЕ" ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ХМІЛЬНИЦЬКЕ"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., ЛЮБАРСЬКИЙ Р-Н, С.ГОРОПАЇ
ФІЛІЯ "РОМАНІВСЬКА" ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО "НІБУЛОН"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., РОМАНІВСЬКИЙ Р-Н, СМТ РОМАНІВ, ВУЛ.ПРОГРЕСІВСЬКА, БУД. 24

ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ПІДПРИЄМСТВО ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (№71)"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., М.КОРОСТЕНЬ, ВУЛ.БЛОКОРОВИЦЬКЕ ШОСЕ, БУД. 4
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ГРАНТЕХ"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., ЖИТОМИРСЬКИЙ Р-Н, С.ДОВЖИК, ВУЛ.НЕСКОРЕНИХ, БУД. 22
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЮНІКАМ"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., ЖИТОМИРСЬКИЙ Р-Н, С.СТАРОШИЙКА
ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ЖИТОМИРСЬКИЙ КОМБІНАТ СИЛКАТНИХ ВИРОБІВ"	М.ЖИТОМИР, КОРОЛЬОВСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.ПРОМИСЛОВА, БУД. 10
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ГРАНД ЛАЙТ"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., КОРОСТИ-ШІВСЬКИЙ Р-Н, М.КОРОСТИШІВ, ВУЛ.БІЛЬШОВИЦЬКА, БУД. 59-А, ОФ. 1/16

8.3. Транскордонне перевезення небезпечних відходів

Державний екологічний контроль за транскордонним перевезенням відходів здійснюється відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 13.07.2000 р. № 1120 «Про затвердження Положення про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх утилізацію/видалення із Жовтого та Зеленого переліків відходів», Наказу Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України від 08.08.99 р. № 204 «Про затвердження Положення про екологічний контроль у пунктах пропуску через державний кордон та в зоні діяльності регіональних митниць».

За 2020 рік випадків несанкціонованого ввезення на територію України чи вивезення з території України відходів Державною екологічною інспекцією Поліського округу не зафіксовано.

8.4. Державне регулювання у сфері поводження з відходами

1. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 лютого 2019 року № 117-р затверджено Національний план управління відходами до 2030 року.

2. В області діє обласна комплексна програма охорони навколишнього природного середовища на 2018-2020 роки, відповідні розділи включені до Національної стратегії управління відходами та регіонального плану управління відходами Житомирської області.

Згідно з дорученням голови Житомирської обласної державної адміністрації від 21.10.2019 р. № 6684/2-19/42 «Про проведення комплексної інвентаризації місць зберігання непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин» Управлінням екології та природних ресурсів Житомирської обласної державної адміністрації узагальнено інформацію про проведення комплексної інвентаризації місць зберігання непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин.

Станом на 01.01.2022 р., на території області знаходиться 458,084 т непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин, які підлягають знешкодженню.

3. Рішенням обласної ради від 24.12.2020 № 32 «Про затвердження кошторису витрат обласного фонду охорони навколишнього природного середовища на 2021 рік» (зі змінами) передбачено виділення коштів за програмою «Утилізація відходів» у розмірі 1976,0 тис.грн.

Кошти, передбачені як субвенція з місцевого бюджету на здійснення екологічно безпечного збирання відходів та небезпечних хімічних речовин, у т. ч. непридатних або заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин, розподілені: Олевській міській раді – 888,0 тис. грн, Білокоровицькій сільській раді – 582,0 тис. грн, Народицькій селищній раді – 506,0 тис. грн.

Фактично використано кошти у сумі 1407,59 тис. грн. Білокоровицька сільська рада повернула 17,00 тис. грн, Народицька селищна рада – 506,00 тис. грн, Олевська міська рада – 45,41 тис. грн.

Рішенням Житомирської міської ради від 23.04.2019 № 1405 затверджено Комплексну програму охорони навколишнього природного середовища Житомирської міської громади на 2019-2021 роки.

4. Відповідно до Постанови КМУ від 18 лютого 2016 року за № 118 «Про затвердження Порядку подання декларацій про відходи та її форми» за 2022 рік зареєстровано 349 декларацій про відходи.

5. Відповідно до Положення про електронний сервіс «Інтерактивна мапа Міністерства екології та природних ресурсів України» затвердженого наказом Мінприроди України від 23.01.2017 р. № 17, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 24.05.2017 р. № 658/30526, Управління екології та природних ресурсів Житомирської облдержадміністрації приймає електронні звернення заявників, які надходять з електронного сервісу «Інтерактивна мапа Міндовкілля» та надсилає для розгляду по суті до районних державних адміністрацій, голів міських, сільських, селищних рад, об'єднаним територіальним громадам тощо.

6. Проведена певна робота по виконанню Постанови КМУ від 3 серпня 1998 року № 1216 «Про затвердження Порядку ведення реєстру місць видалення відходів».

7. Проводиться робота по створенню реєстру об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів згідно Постанови Кабінету Міністрів України від 31.08.1998 р. № 1360 «Про затвердження Порядку ведення реєстру об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів» Житомирської облдержадміністрації.

9. ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА

9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки

Екологічні проблеми спричиняють небезпеку існування людини на усіх рівнях починаючи від локального і закінчуючи глобальним. Такі проблеми для України постають достатньо гостро, серед яких має місце сильна концентрація небезпечних виробництв, неефективне використання природних ресурсів, недостатня забезпеченість виробничих та контролюючих структур кваліфікованими фахівцями у вказаній галузі. Екологічна безпека розглядається як такий стан навколишнього природного середовища, при якому відбувається попередження погіршення екологічної обстановки та усунення небезпеки для життя і здоров'я людей.

Екологічну безпеку можна поділити на декілька видів:

- залежно від територіальних показників;
- залежно від способів забезпечення;
- залежно від об'єкта захисту.

Складовими екологічної безпеки є: екологічний аудит, моніторинг, прогноз розвитку екологічної ситуації, екологічний менеджмент тощо. Враховуючи вище викладене та відповідно до «Положення про Державну екологічну інспекцію Поліського округу», затвердженого наказом Державної екологічної інспекції України від 01.06.2021 року № 252, дане питання не відноситься до компетенції Інспекції.

9.2 Перелік екологічно небезпечних об'єктів

Таблиця 9.2.1.

№ з/п	Підприємства (найбільші забруднювачі)	Вид економічної діяльності	Відомча належність (форма власності)	Примітка
1	2	3	4	5
Атмосферне повітря				
1	КП "ЖИТОМИРТЕПЛОКОМУНЕНЕРГО" Житомирської міської ради	Постачання пари, гарячої води та кондиціонованого повітря	Державна власність (власність територіальних громад)	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря
2	ТОВ "ЦЕРСАНІТ ІНВЕСТ"	Виробництво керамічних санітарно-технічних виробів	Приватна Товариство з обмеженою відповідальністю	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря
3	ТОВ "ОБІО"	Виробництво неметалевих	Приватна Товариство з обмеженою	Викиди забруднюючих речовин в

		мінеральних виробів, н.в.і.у.	відповідальністю	атмосферне повітря
4	ПрАТ «КОРОСТЕНСЬКИЙ ЗАВОД МДФ»	Вир-цтво фанери, дерев'яних плит і панелей, шпону	Приватна Акціонерне товариство	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря
5	ТОВ «МОНСАНТО НАСІННЯ»	Оброблення насіння для відтворення	Приватна Товариство з обмеженою відповідальністю	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря
Земельні ресурси				
1	Філія "Іршанський гірничо-збагачувальний комбінат" Акціонерного товариства "Об'єднана гірничо-хімічна компанія"	07.29 Добування руд інших кольорових металів	Державна	Під час видобування корисних копалин порушується значна площа земель
2	Товариство з обмеженою відповідальністю «Межиріченський гірничо-збагачувальний комбінат»	07.29 Добування руд інших кольорових металів	Приватна	Під час видобування корисних копалин порушується значна площа земель
3	Товариство з обмеженою відповідальністю «Валки-Ільменіт»	07.29 Добування руд інших кольорових металів	Приватна	Під час видобування корисних копалин порушується значна площа земель
Водні ресурси				
1	ТОВ «Комплекс екологічних споруд»	Каналізація, відведення й очищення стічних вод	приватна	Скид зворотних вод з перевищення встановленого нормативу ГДС
2	МКП «Водоканал» Коростишівської міської ради	Забір, очищення, транспортування та постачання води	комунальна	Скид зворотних вод з перевищення встановленого нормативу ГДС
3	КП «Озерне» Новогуївинської селищної ради	Забір, очищення, транспортуван	комунальна	Скид зворотних вод з перевищення

		ня та постачання води		встановленого нормативу ГДС
4	КП «Іршанське комунальне підприємство» Іршанської селищної ради	Забір, очищення, транспортування та постачання води	комунальна	Скид зворотних вод з перевищення встановленого нормативу ГДС
5	Макарівська квартирно-експлуатаційна частина району	Забір, очищення, транспортування та постачання води	державна	Скид зворотних вод з перевищення встановленого нормативу ГДС
6	КП «ЖИТОМИРВОДОКАНАЛ» ЖИТОМИРСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ	Забір, очищення, транспортування та постачання води	комунальна	Без очистки
7	Вакулечуківське селищне комунальне підприємство Чуднівської міської ради	Забір, очищення, транспортування та постачання води	комунальна	Скид зворотних вод з перевищення встановленого нормативу ГДС
8	МКП «Бердичівкомунсервіс» Бердичівської міської ради	Відведення ливневих вод	комунальна	Без очистки
9	Хорошівське житлово-комунальне підприємство Хорошівської селищної ради	Забір, очищення, транспортування та постачання води	комунальна	Скид зворотних вод з перевищення встановленого нормативу ГДС
10	КП «Водоканал» Гладковецької сільської ради	Забір, очищення, транспортування та постачання води	комунальна	Скид зворотних вод з перевищення встановленого нормативу ГДС
11	Любарське комунальне підприємство «Добробут» Любарської селищної ради	Забір, очищення, транспортування та постачання води	комунальна	Скид зворотних вод з перевищення встановленого нормативу ГДС

Відходи				
1	КП «АВТОТРАНСПОРТНЕ ПІДПРИЄМСТВО 0628» Житомирської міської ради	Збирання безпечних відходів	Державна власність (власність територіальних громад)	Збирання безпечних відходів
2	КП «НОВОГРАД-ВОЛИНСЬКЖИТЛОСЕРВІС	Управління нерухомим майном за винагороду або на основі контракту (в т.ч. збирання безпечних відходів)	Державна власність (власність територіальних громад)	Збирання безпечних відходів
3	КОМУНАЛЬНЕ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО	Оброблення та видалення безпечних відходів	Державна власність (власність територіальних громад)	Збирання безпечних відходів
4	КП КОРОСТИШІВСЬКИЙ КОМУНАЛЬНИК	Збирання безпечних відходів	Державна власність (власність територіальних громад)	Збирання безпечних відходів
5	ТОВ «ПОЛІССЯ ЕКОСФЕРА»	Збирання безпечних відходів	Не державна власність, Товариство з обмеженою відповідальністю	Збирання безпечних відходів
6	ТОВ «ЕКО ЗАХИСТ-Україна»	Збирання небезпечних відходів	Не державна власність, Товариство з обмеженою відповідальністю	Збирання небезпечних відходів

9.3. Радіаційна безпека

9.3.1. Стан радіаційного забруднення території

На 1 червня 2015 року в Житомирській області до зон радіоактивного забруднення постановою Кабінету Міністрів Української РСР від 23 липня 1991 р. № 106 (з поточними змінами та доповненнями) «Про організацію виконання постанов Верховної Ради Української РСР про порядок введення в дію законів Української РСР «Про правовий режим території, що зазнала

радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» та «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок чорнобильської катастрофи», з урахуванням Закону України № 76-УТТТ від 28.12.2014 р., включено 371 населених пункти в 8 адміністративних районах області.

Кількість населених пунктів, віднесених до зон радіоактивного забруднення, по районах, згідно адміністративно-територіального устрою, визначеним Постановою Верховної Ради України № 807-ІХ від 17 липня 2020 року.

Таблиця 9.3.1.1

Район	Всього населених пунктів віднесених до зон радіоактивного забруднення	Зона відчуження	Зона безумовного (обов'язкового) відселення	Зона гарантованого добровільного відселення
Новоград-Волинський	52	-	-	52
Коростенський	319	7	63	249
Всього	371			

Кількість населених пунктів, визначених постановою Кабінету Міністрів Української РСР № 106 від 23 липня 1991 р., віднесених до зон радіоактивного забруднення, по районах, згідно попереднього адміністративно-територіального устрою України

Таблиця 9.3.1.2

Район	Всього населених пунктів віднесених до зон радіоактивного забруднення	Зона відчуження	Зона безумовного (обов'язкового) відселення	Зона гарантованого добровільного відселення
Ємільчинський	44	-	-	44
Коростенський	27	-	1	26
Лугинський	39	-	4	35
Малинський	1		1	-
Народицький	76	4	36	36
Новоград-Волинський	8	-	-	8
Овруцький	129	3	19	107
Олевський	47	-	2	45
ВСЬОГО	371	7	63	301

9.3.2. Поводження з радіоактивними відходами

Загальна кількість об'єктів, які знаходяться на обліку та контролі Державного спеціалізованого підприємства «Київський державний міжобласний спеціальний комбінат», на території області - 29, з них:

- пунктів зберігання відходів дезактивації (ПЗВД) - 28;

- пунктів складування відходів дезактивації (ПСВД) – 1.

Фахівцями ДСП «Київський ДМСК» у весінній період 2019 року проведено обстеження 7 пунктів зберігання відходів дезактивації на території Лугинської селищної ради, 2 ПЗВД на території Олевської міської ради, 1 ПЗВД на території Коростенської міської ради Коростенського району.

За результатами обстеження встановлено, що технічний стан об'єктів незадовільний: відсутня огорожа, ворота, водовідвідні канали, радіаційний стан об'єктів задовільний.

Останні регламентні роботи на об'єктах в Народицькому районі були виконані у весінній період 2015 року, в Овруцькому районі - в осінній період 2017 року. Під час обстеження об'єктів у цих районах встановлено, що технічний стан на 6 ПЗДВ задовільний, 13 ПЗДВ – незадовільний, що пов'язано з відсутністю огорожі та в'їзних воріт.

Усі 28 ділянок ПЗДВ та 1 ділянка ПСВД мають радіоактивне забруднення, однак існуюча ситуація вважається задовільною, у зв'язку з тим, що параметри радіаційного забруднення поверхні об'єктів не перевищують раніше узгоджені Житомирською обласною СЕС «Рівні радіоактивного забруднення поверхні об'єктів, які знаходяться на обліку та контролі ЦСЕ КДМСК Укр ДО «Радон».

Характеристика об'єктів

Таблиця 9.3.2.1

№ з/п	Коростенський район	Кількість ПЗВД/ПСВД	За класифікацією відходів дезактивації		за розташуванням		
			Низько-активні радіо-активні	Радіо-активно забруднені	зона гарантованого добровільного відселення	зона безумовного (обов'язкового) відселення	зона відчуження
1.	Народицька селищна рада	ПЗВД 11	9	2	2	9	-
2.	Овруцька міська рада	ПЗВД 8	5	3	1	4	3
3.	Лугинська селищна рада	ПЗВД 7	5	2	4	3	-
4.	Олевська міська рада	ПЗВД 2	1	1	1	1	-
5.	Коростенська міська рада	ПСВД 1	даних немає	даних немає	1	-	-
	Всього:	29	20	8	9	17	3

9.3.3. Стан радіаційної безпеки у зоні відчуження і зоні безумовного (обов'язкового) відселення

У відповідності до ст. 1 і ст. 2 Закону України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» до територій, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, в межах України належать території, на яких виникло стійке забруднення навколишнього середовища радіоактивними речовинами понад доаварійний рівень, що з урахуванням природно- кліматичної та комплексної екологічної характеристики конкретних територій може привести до опромінення населення понад $1,0 \text{ м}^3$ в (0,1 бер) за рік, і яке потребує вжиття заходів щодо радіаційного захисту населення та інших спеціальних втручань, спрямованих на необхідність обмеження додаткового опромінення населення, зумовленого Чорнобильською катастрофою, та забезпечення його нормальної господарської діяльності.

Залежно від ландшафтних та геохімічних особливостей ґрунтів, величини перевищення природного доаварійного рівня накопичення радіонуклідів у навколишньому середовищі, пов'язаних з ними ступенів можливого негативного впливу на здоров'я населення, вимог щодо здійснення радіаційного захисту населення та інших спеціальних заходів, з урахуванням загальних виробничих та соціально-побутових відносин територія, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, поділяється на зони.

Зона відчуження - це територія, з якої проведено евакуацію населення в 1986 році. В Житомирській області до зони відчуження віднесено 7 населених пунктів Коростенського району загальною площею 217,6 га:

Народицька селищна рада - 103,4

1. с. Довгий Ліс - 6,6 га
2. с. Мотилі - 7,4 га
3. с. Нове Шарне - 76,6 га
4. с. Омельники - 12,8 га

Овруцька міська рада - 114,2 га

1. с. Деркачі - 26,3 га
2. с. Журба - 50,4 га
3. с. Липські Романи - 37,5 га

10. Промисловість та її вплив на довкілля

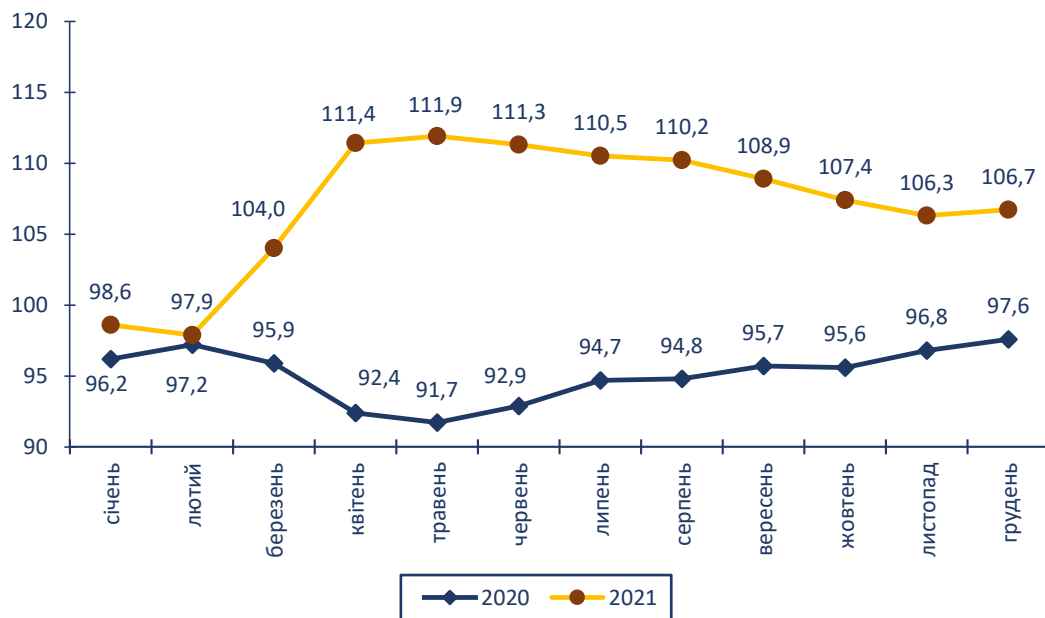
10.1. Структура та обсяги промислового виробництва.

Індекс промислової продукції у грудні 2021 р. порівняно з попереднім місяцем та груднем 2020 р. становив відповідно 106,0% та 110,7%, за підсумками 2021 р. – 106,7%.

У добувній промисловості і розробленні кар'єрів порівняно з 2020 р. індекс промислової продукції становив 107,2%, у переробній промисловості – 106,3%, у постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 109,1%.

Індекси промислової продукції у 2020–2021 роках

(у % до відповідного періоду попереднього року, наростаючим підсумком)

Динаміка промислового виробництва за основними видами діяльності характеризується такими даними:

	(відсотків)		
	Індекси промислової продукції		
	грудень 2021 до листопада 2021	грудень 2021 до грудня 2020	2021 до 2020
Промисловість	106,0	110,7	106,7
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	96,7	97,8	107,2
Переробна промисловість з неї	107,8	115,2	106,3

виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	97,2	101,7	101,1
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	99,1	128,4	107,7
виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	102,4	88,7	100,5
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	72,8	77,9	100,6
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	к	к	к
виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	97,8	98,6	102,7
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування	97,5	106,6	103,6
машинобудування	154,2	191,1	121,7
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	111,0	106,2	109,1

У **добувній промисловості і розробленні кар'єрів** порівняно з 2020 р. випуск промислової продукції зріс на 7,2%, зокрема у добуванні інших корисних копалин та розробленні кар'єрів – на 8,6%.

У **переробній промисловості** проти 2020 р. виробництво промислової продукції зросло на 6,3%.

У **виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів** виробництво продукції у 2021 р. до попереднього року зросло на 1,1%, у т.ч. у виробництві інших харчових продуктів – на 29,0%, м'яса та м'ясних продуктів – на 8,7%. Разом із цим у виробництві продуктів борошномельно-круп'яної промисловості, крохмалів та крохмальних продуктів спостерігалось зменшення випуску продукції на 22,0%, хліба, хлібо-булочних і борошняних виробів – на 18,8%, молочних продуктів – на 11,7%, напоїв – на 1,6%.

У **текстильному виробництві, виробництві одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів** обсяги продукції зросли відносно 2020 р. на 7,7%, зокрема у виробництві шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів – на 40,9%, текстильному виробництві – на 0,9%. Водночас спостерігалось зниження випуску продукції у виробництві одягу на 11,6%.

У **виготовленні виробів з деревини, виробництві паперу та поліграфічній діяльності** обсяги продукції перевищили рівень 2020 р. на 0,5%, що зумовлено їх зростанням в обробленні деревини та виготовленні виробів із

деревини та корка на 4,2%. Поряд із цим у поліграфічній діяльності обсяги скоротились на 7,9%, у виробництві паперу та паперових виробів – на 6,1%.

Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції зросло відносно 2020 р. на 0,6%.

У виробництві гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції порівняно з 2020 р. обсяг випуску продукції зріс на 2,7% через збільшення випуску гумових і пластмасових виробів на 11,0%, іншої неметалевої мінеральної продукції – на 2,0%.

У машинобудуванні випуск продукції відносно 2020 р. зріс на 21,7%, у т.ч. у виробництві комп'ютерів, електронної та оптичної продукції – у 2,3 рази, автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів – на 25,2%, електричного устаткування – на 16,1%. Водночас у виробництві машин і устаткування обсяги зменшилися на 4,7%.

10.2. Вплив на довкілля

10.2.1. Гірничодобувна промисловість

Вплив на довкілля об'єктів гірничодобувної промисловості визначається при розробленні матеріалів з оцінки впливу на довкілля, проведенні відповідної процедури та отриманні висновку, яким визначається допустимість впливу планованої діяльності на довкілля.

Гірничодобувна діяльність пов'язана із зміною ландшафту та геологічного середовища певної території, а також із змінами гідрологічного режиму підземних і поверхневих вод в зоні впливу кар'єрних або шахтних розробок корисних копалин, а також об'єктів інженерної інфраструктури гірничодобувних підприємств. Вплив на довкілля гірничодобувних та гірничопереробних об'єктів і підприємств є комплексним на усі структурні компоненти біосфери і потребує чіткого дотримання природоохоронних вимог в процесі підготовки до освоєння конкретної земельної ділянки для потреб, пов'язаних з користуванням надрами, проведенні розкривних робіт, розробці родовища корисних копалин та проведенні робіт з рекультивації порушених земель та їх ренатуралізації.

Ступінь переробки мінеральної сировини також є чинником, який визначає ступінь впливу на довкілля, рівень споживання додаткових природних ресурсів, насамперед водних та енергетичних, необхідних для збагачення сировини та виробництва напівфабрикатів або готової продукції.

Глибока переробка мінеральної сировини відбувається на підприємствах хімічної та металургійної промисловості.

Металургійна промисловість забруднює атмосферу і водойми викидами і скидами забруднюючих речовин. У повітря потрапляють окисли азоту, вуглецю, сірчаного ангідриду, пилу та інші шкідливі речовини. Вода, що використовується для охолодження, забруднюється завислими речовинами, розчинниками, гідроокислами кальцію, нафтопродуктами, сульфатами, хлоридами,

вуглеводами, фенолами, аміаком, ціанідами, родамінами, тощо. На цих підприємствах, як правило, є накопичувачі, в яких концентруються значні об'єми відходів виробництва і забруднених стічних вод.

На даний час в області відсутні підприємства хімічної промисловості, які працюють в комплексі з місцевими гірничо-добувними підприємствами на основі місцевої мінеральної сировини та продуктів її збагачення або переробки.

10.2.2. Металургійна промисловість.

Нині найважливішим напрямом науково-технологічного прогресу є створення і впровадження маловідходних технологій, які дозволяють не лише зменшити забруднення довкілля, а й підвищити ефективність металургійного виробництва. Так, флотаційні відходи збагачення вугілля можуть бути використані для виробництва силікатної цегли. Основним споживачем доменних шлаків є цементна промисловість. Крім того, вони служать сировиною для виробництва бетону, в будівництві автошляхів, для залізничного насипу тощо.

Кольорова металургія створює більше проблем з організації безвідходного виробництва, оскільки в галузі спостерігається великий вихід відходів на одиницю продукції: у більшості галузей на 1 т металу витрачається 100 — 200 т руди (іноді навіть тисячі тонн). Відходи часто відзначаються великою токсичністю, позаяк містять сполуки сірки, миш'яку, сурми, селену, телуру тощо. В ряді випадків токсичними є і залишкові кольорові метали: свинець, цинк, мідь, кадмій, ртуть. Головним забруднювачем атмосфери у виробництві цинку, нікелю та міді є діоксид сірки. Якщо він не утилізується як сировина для виробництва сірчаної кислоти, забруднення атмосфери стає вагомим чинником виникнення в районі виробництва зони екологічного лиха.

Великі проблеми створюють і скиди стічних вод: у них спостерігається висока концентрація хлору, при виробництві нікелю — сульфату і хлориду натрію. Під час електролітичного виробництва металевого алюмінію за традиційною технологією — високотемпературним електролізом криоліту — утворюються як газоподібні, так і тверді відходи, які містять фтор і фтористі сполуки, що згубно впливають на тканину кісток і зубів.

З огляду на специфічний склад шлаків кольорової металургії одним із найперспективніших напрямів у вирішенні проблем їх використання є принцип комплексної переробки, що має три стадії:

- 1) попереднє вилучення кольорових і рідкісних металів;
- 2) вилучення заліза;
- 3) використання силікатних залишків шлаків для виробництва будівельних матеріалів.

У металургійному виробництві, виробництві готових металевих виробів, крім машин і устаткування, обсяги продукції зросли на 3,6%, зокрема у виробництві готових металевих виробів – на 6,6% при одночасному зниженні у металургійному виробництві на 20,1%.

10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість

Джерелом істотного забруднення довкілля є хімічна промисловість, яка поступається тут лише перед енергетикою, металургійним комплексом і автомобільним транспортом. Номенклатура продукції, що її випускає хімічна промисловість розвинутих країн, є вельми різноманітною. У світі використовується понад 300 тис. видів хімічних речовин і щорічно до них додається 1-2 тис. нових, 50 речовин виробляються в кількостях, що перевищують 1 млн т на рік, а 1500 речовин - 500 т на рік. Досі в довкілля надійшло близько 3 млн нових речовин і сполук, які невластиві біосфері; серед них є надзвичайно шкідливі для нормального функціонування живої клітини.

Хімічна промисловість належить до галузей, які споживають велику кількість сировини, води та енергії. Вона вирізняється складними багатостадійними процесами. Під час виробництва утворюється велика кількість побічної продукції, яка поки що не завжди може бути використана як вторинні ресурси, а накопичується у вигляді відходів. У багатьох випадках відходи вимагають повного знищення через їхню надмірну токсичність.

В основній хімічній промисловості найбільшу кількість твердих відходів дають виробництва мінеральних добрив і сірчаної кислоти. У виробництві мінеральних добрив головною є переробка фосфоритів та апатитів. У процесі їх збагачення утворюється велика кількість твердих відходів - нефелінових «хвостів» і пилу. Понад 90 % видобутку калійних солей також використовується як мінеральні добрива, а під час їх переробки та збагачення щорічно утворюються мільйони т твердих галітових відходів і сотні тисяч т глинисто-сольових шлаків. Тверді відходи сірчаної кислоти із сірчаного колчедану-піритні недогарки, пил і шлаки щорічно складаються сотнями тисяч.

Практично кожне підприємство хімічної промисловості є серйозним забруднювачем довкілля. Так завод штучного волокна викидає в атмосферу тисячі тонн метиленхлориду та ацетону за рік.

Всі хімічні виробництва належать до водомістких. Їх функціонування супроводжується утворенням великої кількості стічних вод із високим вмістом хлорорганічних сполук, кислот і лужних речовин, вуглеводневих сполук. Скидання їх безпосередньо у водойми та міську каналізацію нині заборонено.

Тому на території кожного хімічного підприємства чи поблизу нього утворюються великі шлаконакопичувачі, ставки-відстійники, де вміст токсичних речовин перевищує 100 гранично допустимих норм, і через це вони - самостійне джерело забруднення довкілля такими речовинами, як солі важких металів, цианіди, органічні сполуки, які вже за концентрації 0,1-1 мг/л спричиняють отруєння мікроорганізмів або гальмують процеси ферментації.

Основним напрямом боротьби із забрудненням довкілля в хімічній промисловості є удосконалення існуючих і розроблення нових технологічних процесів.

10.2.4. Харчова промисловість

Внаслідок повільного введення в дію очисних споруд підприємства багатьох галузей харчової промисловості інтенсивно забруднюють водні джерела. Це передусім стосується підприємств цукрової, кондитерської, тютюнової та ефіроолійної промисловостей, які всі стічні води скидають без очищення, що веде до подальшого забруднення поверхневих вод.

За ступенем інтенсивності впливу харчової промисловості на навколише середовище (негативного впливу) серед об'єктів навколишнього середовища чільне місце посідають водні ресурси.

Найбільш водомісткими галузями є цукрова, консервна, спиртова, крохмало-патокова, пивоварна. В цих галузях середньорічні нормативні витрати води на одиницю переробної сировини становлять від 10 до 40 м³. Їх великі об'єми становлять значну небезпеку для навколишнього середовища. Причому самі по собі стічні води харчової промисловості не є токсичними, але, потрапляючи в озера, ставки і ріки, вони швидко виснажують запаси кисню, що викликає загибель мешканців цих водойм.

10.3. Заходи з екологізації промислового виробництва.

Основним забруднювачем навколишнього природного середовища є промисловість, тому екологізація всієї економічної діяльності є необхідною і обов'язковою.

Сьогодні під екологізацією розуміють процес поступового і послідовного впровадження систем технологічних, управлінських та інших рішень, які дозволяють підвищувати ефективність використання природних ресурсів і умов поряд з покращенням або хоча б збереженням якості природного середовища. Заходи екологізації спрямовані на зменшення або повну ліквідацію шкідливих відходів, що забруднюють довкілля.

Головний напрямок – це перехід до використання замкнених технологій, для яких характерна відсутність обміну речовин із зовнішнім середовищем. Важливим сучасним напрямком екологізації є утилізація, тобто повторне використання відходів. Найбільш важливий захід це регенерація первинних відходів. Існує три шляхи, або напрямки: - повернення відходів у той самий виробничий процес з якого його отримано;

- використання відходів в інших виробничих процесах; - використання у вигляді сировини для інших виробництв.

Перехід України до екологічно збалансованого стійкого розвитку можна забезпечити шляхом формування відповідного фінансово-економічного механізму екологізації промислового виробництва, який забезпечить накопичення, розподіл та ефективне використання фінансових ресурсів для вирішення екологічних проблем. В області постійна увага приділяється питанням мінімізації енергозатрат, енергозбереженню, використанню альтернативних

джерел енергії, таких як солома, торф, відходи деревини для побутового використання.

Зменшення шкідливого впливу промислового виробництва вирішується за кількома напрямками:

1) шляхом удосконалення очищення шкідливих викидів і скидів від промислового виробництва, підвищення ефективності роботи очисних споруд, суворого дотримання нормативів гранично допустимих викидів забруднюючих речовин у навколишнє середовище;

2) шляхом удосконалення технологічних процесів з метою очищення відходів виробництва, випуску екологічно чистої продукції;

3) шляхом зміцнення режиму екології;

4) шляхом запровадження маловідходної і безвідходної технології, заснованої на комплексному використанні природних ресурсів, при замкнутому циклі виробництва.

Загальні вимоги охорони навколишнього природного середовища в процесі господарювання повинні охоплювати всі стадії господарського процесу: до експлуатаційну, експлуатаційну і після експлуатаційну.

Доексплуатаційна стадія включає розміщення об'єкта, проектування, будівництво, приймання в експлуатацію. Експлуатаційна передбачає дозвіл на викиди, встановлення нормативів викидів та лімітів використання природних ресурсів, контроль за виконанням відповідних правил. Після експлуатаційна стадія включає випуск продукції і розміщення відходів.

Екологічна безпека і охорона навколишнього середовища забезпечується шляхом нормування і лімітування, сплати екологічного податку, здійснення екологічного контролю.

11. СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

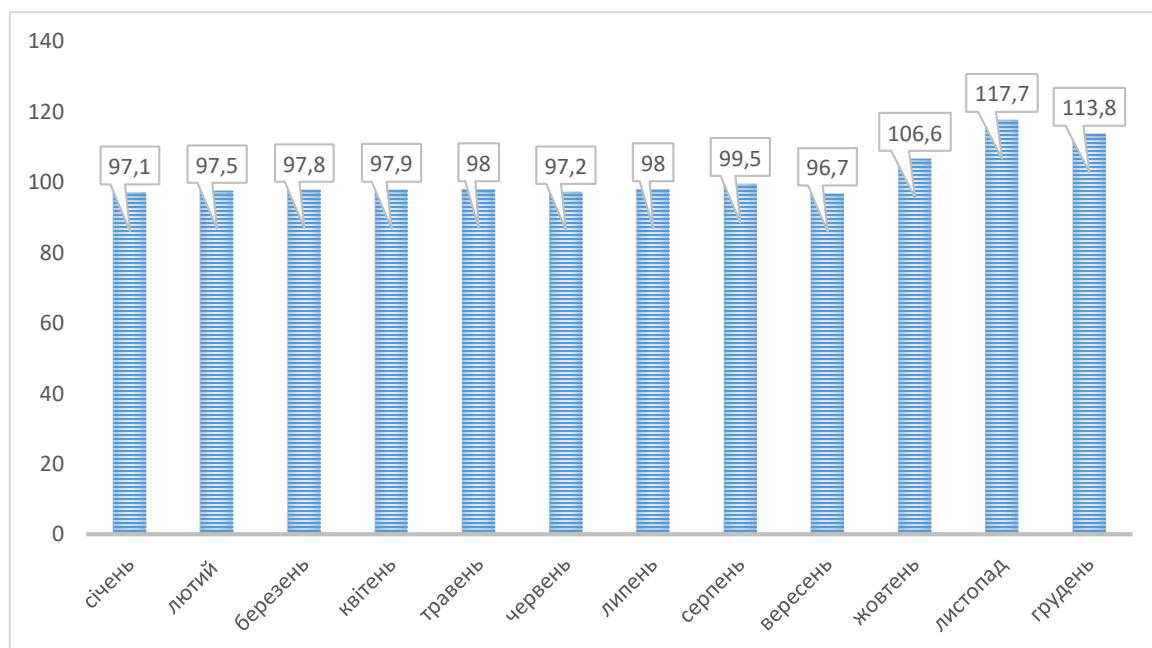
11.1 Тенденції розвитку сільського господарства

Діяльність агропромислового комплексу області, складовими якого є сільське господарство та харчова промисловість, направлена на збільшення виробництва сільськогосподарської продукції, розширення виробництва органічної продукції, забезпечення продовольчої безпеки регіону та держави в цілому.

Обсяг сільськогосподарської продукції в усіх категоріях господарств у постійних цінах 2016 року, відповідно остаточних статистичних даних, у 2021 році склав 29256,4 млн грн, що перевищує показник 2020 року на 3184,3 млн грн.

Індекс сільськогосподарського виробництва у порівняння до 2020 року склав 112,2%. За цим показником область займає 12 місце в державі.

Динаміка обсягів сільськогосподарського виробництва у 2021 році
(у % до 2020)

У 2021 році вироблено продукції галузі рослинництва на суму 24364,4 млн грн, що більше показника 2020 року на 3420,6 млн грн, у тому числі сільськогосподарськими підприємствами вироблено на суму 16591,3 млн грн, що на 3353,7 млн грн більше.

Індекс обсягу виробництва продукції рослинництва порівняно з 2020 роком становив 116,3 %, у т. ч. в аграрних підприємствах – 125,3 %, у господарствах населення – 100,9 %.

Загальний індекс споживчих цін у 2021 році до 2020 року склав 109,0 %, по Україні 110,0%, у т.ч. по продуктах харчування та безалкогольних напоях – 112,4 %, по державі 112,7 %.

У 2021 році всіма категоріями господарств вирощено 3356,7 тис. тонн зерна, що більше проти попереднього року на 830,6 тис. тонн, у тому числі вирощено зерна продовольчих культур одержано 1010,0 тис. т (30% загального обсягу), фуражних – 2346,7 тис. т (70%). Серед зернових культур зросло у порівнянні до 2020 року виробництво: пшениці на 22,5%, жита – 24,8%, ячменю – 30,7%, гречки – 34,3%, кукурудзи – 42,8%.

Сільськогосподарськими підприємствами вирощено 2145,9 тис. т зерна, що на 378,6 тис. тонн, або 38,8% більше у порівнянні до 2020 року, господарствами населення – 380,2 тис. т (на 1,6 тис. тонн, або 0,4% менше).

Урожайність зернових культур по всіх категоріях господарств у 2021 році становила 60,8 ц/га, що на 12,6 ц/га більше у порівнянні з 2020 роком. Сільськогосподарськими підприємствами у минулому році зібрано по 66,3 ц/га зернових та зернобобових культур, що на 14,4 ц/га більше показника 2020 року.

Аграріями області у 2021 році збільшено виробництво соняшнику на 7,1%, сої – 34,1%, ріпаку – 2,6%, цукрового ріпаку – 0,8%, картоплі – 5,9%, плодів та ягід – 15,7%.

В останні роки збільшується виробництво ягідних культур. Житомирщина також входить у ТОП-5 регіонів України, які мають найбільші площі ягідних насаджень та найбільшу кількість професійних виробників.

З ягідних культур найбільш поширені суниця, лохина садова, малина, смородина. Площа під лохиною у Житомирській області становить 42% загальнодержавних насаджень, обсяг виробництва за минулий рік склав 920 т, що становить 68 % загальнодержавного виробництва цієї культури.

Найбільшим виробником лохини є ТОВ «Бетек» Новоград-Волинського району. Планації лохини підприємства є найбільшими в Україні та одними з найбільших у Європі і станом на 2021 рік становлять 325 га плодоносної площі. Компанія є найбільшим українським експортером свіжих ягід.

Насадження суниця садової в області становлять 9 % загальнодержавних насаджень, забезпечуючи найбільше валове виробництво (8,1 тис. т, що становить 13 % державного показника) та знаходиться на другому місці по урожайності (119,0 ц/га), що на 41,7 ц/га більше, ніж в середньому по країні. Житомирська область по площам насаджень суниця садової займає 1 місце серед регіонів України. Найбільшим виробником полуниця садової в Житомирській області є ТОВ «Українська ягода».

Аграріями області у 2021 році у розрахунку на одну особу вироблено: культур зернових і зернобобових - по 2827 кг, що більше у порівнянні до 2020 року на 725 кг, або 34,5%;

цукрових буряків - 375 кг, що більше на 7 кг, або 1,9%;

картоплі – 1583 кг (більше на 107 кг, або 7,2%);

овочів - 317 кг (менше на 19 кг, або 5,7%);

плодових та ягідних культур - 42 кг (більше на 6 кг, або 25,0%).

11.2. Вплив на довкілля

11.2.1. Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювальні землі та під багаторічні насадження

Згідно статистичних даних обсяги внесення мінеральних добрив сільськогосподарськими підприємствами під посіви сільськогосподарських культур урожаю 2021 року склали 92,7 тис.т (113,8 % до 2020 р.), в тому числі 61,0 тис.т азотних, 15,3 тис.т фосфорних, 16,40 тис.т калійних. На 1 га посівної площі внесено 145,0 кг д.р. мінеральних добрив. Площа удобрена мінеральними добривами становить 576,2 тис. га, або 90,1% до посівної площі.

Всього під урожай 2021 року внесено 92,7 тис.ц. мінеральних добрив, 145,0 кг д.р. на 1 га, з них 101,0 кг д.р. на 1 га обробленої площі (73,0 кг д.р. на 1 га посівної площі)).

Органічних добрив під посіви сільськогосподарських культур внесено 303,0 тис. т (65,5 % до 2020 р.), на 1 га посівної площі 0,5 тонн.

11.2.2. Використання пестицидів

В сільськогосподарському секторі використовується широкий спектр хімічних речовин, в тому числі пестицидів для захисту рослин, добрива і регулятори росту рослин, інсектициди та гербіциди.

Агропідприємства використовують пестициди для боротьби з різного роду шкідниками – бур'янами, комахами, гризунами, бактеріями. За даними, які знаходяться у відкритому доступі на сайті Міндовкілля, впродовж 2020-2022 років в Україні зареєстровано 2219 дозволених до використання пестициди і агрохімікати, у тому числі 298 пестицидів I і II класів – надзвичайно небезпечні і небезпечні.

Сучасна агроіндустрія є головним чинником забруднення ґрунту та води у світі. Основні речовини, що негативно впливають на якість води – це добрива (мінеральні та органічні), пестициди, гербіциди, патогени (бактерії, віруси) та залишки медпрепаратів від тваринництва, а також відходи переробки.

Згідно статистичних даних обсяги внесення мінеральних добрив сільськогосподарськими підприємствами під посіви сільськогосподарських культур урожаю 2021 року склали 92,7 тис.т (113,8 % до 2020 р.), в тому числі:

61,0 тис.т азотних,

15,3 тис.т фосфорних,

16,40 тис.т калійних.

На 1 га посівної площі внесено 145,0 кг д.р. мінеральних добрив. Площа удобрена мінеральними добривами становить 576,2 тис. га, або 90,1% до посівної площі.

Всього під урожай 2021 року внесено 92,7 тис.ц. мінеральних добрив, 145,0 кг д.р. на 1 га, з них 101,0 кг д.р. на 1 га обробленої площі (73,0 кг д.р. на 1 га посівної площі).

Згідно статданих в Житомирській області в 2021 році сільгоспідприємствами закуплено та використано 813,2 тонн пестицидів, в тому числі: гербіцидів – 582,3 тонн, інсектицидів та акарицидів – 44,2 тонн, фунгіцидів та бактерицидів – 153,2 тонн, регуляторів росту – 29,6 тонн, інших засобів захисту - 4,0 тонн. На 1 га посівної площі внесено 1,3 кг пестицидів.

Згідно з Стокгольмською конвенцією стійкі органічні забруднювачі (СОЗ) - речовини, які мають токсичні властивості, виявляють стійкість до розкладання, характеризуються біоаккумуляцією і є об'єктом транскордонного перенесення по повітрю, воді й мігруючими видами, а також осаджуються на великій відстані від джерела їхнього викиду, накопичуються в екосистемах суші та водних екосистемах

Речовини, що містять СОЗ, утворюються в сільському господарстві (хлорорганічні пестициди - для обробки різних сільськогосподарських культур, ґрунтів, насіння, а також у тваринництві), в деяких видах промисловості (зокрема як антипірени для полімерних матеріалів, при виробництві протипожежної піни) в обладнанні (поліхлоровані дифеніли в трансформаторах, конденсаторах) та інше. Частина хімічних засобів захисту рослин (ХЗЗР) містять СОЗ.

За дорученням голови Житомирської обласної державної адміністрації від 21.10.2019 за № 6684/2-19/42 «Про проведення комплексної інвентаризації місць зберігання непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин» Управління екології та природних ресурсів Житомирської облдержадміністрації провело узагальнення інформації відповідно до зібраних актів інвентаризації та відомостей від районних державних адміністрацій та об'єднаних територіальних громад області.

Відповідно до зібраних актів інвентаризації, відомостей від районних державних адміністрацій та об'єднаних територіальних громад на території області знаходиться 428,084 тонн непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин, які підлягають знешкодженню (таблиця додається).

Умови зберігання більшості вказаних хімічних засобів захисту рослин не відповідають діючим екологічним та санітарним нормам.

Рішенням обласної ради від 24.12.2020 № 32 «Про затвердження кошторису витрат обласного фонду охорони навколишнього природного середовища на 2021 рік» (зі змінами) передбачено виділення коштів за програмою «Утилізація відходів» у розмірі 1976,0 тис.грн.

Кошти, передбачені як субвенція з місцевого бюджету на здійснення екологічно безпечного збирання відходів та небезпечних хімічних речовин, у т. ч. непридатних або заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин, розподілені: Олевській міській раді – 888,0 тис. грн, Білокоровицькій сільській раді – 582,0 тис. грн, Народицькій селищній раді – 506,0 тис. грн.

Фактично використано кошти у сумі 1407,59 тис. грн. Білокоровицька сільська рада повернула 17,00 тис. грн, Народицька селищна рада – 506,00 тис. грн, Олевська міська рада – 45,41 тис. грн.

Таблиця 11.2.2.1. Відомості про непридатні пестициди та агрохімікати станом

№ з/п	Назва об'єктів зберігання ХЗЗР в розрізі населених пунктів, сільськогосподарських підприємств із зазначенням форми власності	К-ть складів	Стан складських приміщень				Дані про пестициди, що зберігаються у складі, тонн						Охорона складів, де зберігаються непридатні ХЗЗР		К-сть населення, яке може постраждати, осіб	Перелік проблемних питань (на об'єкті, території)	
			добрый	задовільний	із них паспортизованих	незадовільний	Всього тонн	Загальний обсяг за кожною категорією			Стан тари, в якій зберігаються пестициди			Охороняються (так)			Не охороняються (ні)
								А Рідкі заборонені для використання	Б Непридатні для використання	В Невідомі суміші	добрый	Задовільний	Незадовільний				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
1.	Бердичівський р-н	11	1	2	-	8	34,544	2,200	10,073	22,271	2	3	6	2	9		
1.1.	Андрушівська міська рада	4				4	17,000		5,000	12,000			4		4		
1.2.	Бердичівська міська рада	1				1	2,200	2,200				1		1			
1.3.	Райгородоцька сільська рада	5	1	1		3	12,944		5,073	7,871	2	1	2	1	4		
1.4.	Семенівська сільська рада	1		1			2,400			2,400		1			1		
2.	Житомирський р-н	32	-	2	-	30	121,250	1,738	9,000	110,512	1	1	30	1	31		
2.1.	Березівська сільська рада	2				2	3,900			3,900			2		2		
2.2.	Вільшанська сільська рада	1				1	1,200			1,200			1		1		
2.3.	Високівська сільська рада	1				1	1,000			1,000			1		1		
2.4.	Вишевицька сільська рада	1				1	1,600			1,600			1		1		
2.5.	Курненська сільська рада	3				3	19,000			19,000			3		3		

2.6.	Новоуївинська селищна рада	2				2	12,100			12,100			2		2		
2.7.	Олівська сільська рада	1				1	2,500			2,500			1		1		
2.8.	Попільнянська селищна рада	1				1	7,000		7,000		1			1			
2.9.	Пулинська селищна рада	7		1		6	53,300			53,300			7		7		
2.10.	Радомишльська міська рада	6				6	1,550			1,550			6		6		
2.11.	Хорошівська селищна рада	4		1		3	11,100	1,738	2,000	7,362		1	3		4		
2.12.	Черняхівська селищна рада	3				3	7,000			7,000			3		3		
3.	Коростенський р-н	57	4	8	-	45	272,779	-	104,900	167,879	6	7	44	2	55		
3.1.	Коростенська міська рада	6		3		3	21,211			21,211		3	3		6		
3.2.	Білокоровицька сільська рада	1		1			30,000			30,000			1		1		
3.3.	Гладковицька сільська рада	1				1	1,600			1,600			1		1		
3.4.	Іршанська селищна рада	1	1				1,256			1,256	1				1		
3.5.	Лугинська селищна рада	7				7	23,594			23,594		4	2	1	6		
3.6.	Народицька селищна рада	12		1		11	25,270			25,270			12	1	11		
3.7.	Овруцька міська рада	8		1		7	27,670			27,670	1		7		8		
3.8.	Олевська міська рада	11		1		10	104,900		104,900				11		11		
3.9.	Словечанська сільська рада	5				5	22,210			22,210			5		5		
3.10.	Ушомирська сільська рада	5	3	1		1	15,068			15,068	4		1		5		
4.		27	1	3	-	23	29,511	0,216	-	29,295	1	-	26	-	27		

	Новоград-Волинський р-н																
4.1.	<i>Барашівська сільська рада</i>	2				2	1,400			1,400			2		2		
4.2.	<i>Ємільчинська селищна рада</i>	9				9	7,700			7,700			9		9		
4.3.	<i>Новоград-Волинська міська рада</i>	16	1	3		12	20,411	0,216		20,195	1		15		16		
	ВСЬОГО	127	6	15	-	106	458,084	4,154	123,973	321,957	10	11	106	5	122		

У 2021 році на виконання абзаців третього, четвертого та п'ятого підпункту 2 пункту 6 рішення Ради національної безпеки і оборони України від 19.03.2021 «Про заходи щодо підвищення рівня хімічної безпеки на території України», введеного в дію Указом Президента України від 19.03.2021 № 104, Управлінням екології та природних ресурсів Житомирської ОВА проведено збір наявної інформації щодо підприємств, в експлуатації яких перебуває обладнання, що містить поліхлоровані дифеніли (таблиця).

Утворення та поводження з відходами, що містять поліхлордифеніли у 2020 році

Таблиця 11.2.2.1.

	Утворено	Утилізовано	Спалено	У т.ч. з метою		Видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти
				отримання енергії	теплого перероблення	
Відходи, що містять поліхлордифеніли, тонн	0,7	–	–	–	–	–

Перелік підприємств, в експлуатації яких перебуває обладнання, що містить поліхлоровані дифеніли

Таблиця 11.2.2.2.

Назва підприємства,	Фактична адреса	Марка трансформатора/конденсатора	Кількість, шт.
Бердичівська філія Спільного підприємства у формі ТОВ "РІФ-1" 24703841	13300, Житомирська обл., м. Бердичів, вул.Цадика,37	конденсатор КС2-0,38-36-3У3	5
Бердичівська філія Спільного підприємства у формі ТОВ "РІФ-1" 24703841	13300, Житомирська обл., м. Бердичів, вул.Цадика,37	трансформатор ТНЗ-630/10	2
ПрАТ "Біо мед скло" 04763746	10025, м. Житомир, вул. Промислова,26	конденсатор КС2-0.38-50-3У3	25
ПрАТ "Вайдманн-МПФ" 0278735	11602, Житомирська обл., м. Малин, вул. Приходька, 67	конденсатор КС 2-0,38-36	24
ПрАТ "Вайдманн-МПФ" 0278735	11602, Житомирська обл., м. Малин, вул. Приходька, 67	Конденсатор КС 2-6,3-75	9

11.2.3. Екологічні аспекти зрошення та осушення земель

Житомирщина має більше мільйона гектарів надмірно зволених земель, сезонне перезволоження може відбуватися на 70 відсотках сільськогосподарських угідь. Саме тому, за рахунок державних капіталовкладень у свій час було побудовано 380 меліоративних систем, осушено 425,4 тисячі гектарів земель, з цих земель 296,9 тис. га меліоровано ганчарним дренажем, в тому числі на 188,1 тис. га побудовані системи з двобічним регулюванням.

На меліоративних землях облаштовано:

61,6 км захисних дамб;

13595 км меліоративних каналів, в тому числі на міжгосподарській мережі 7075 км;

65 ставків і водосховищ;

13216 гідротехнічних споруд, у тому числі на міжгосподарській мережі 6566 шт;

Обслуговування меліоративних систем здійснюють 6 діляниць для обслуговування інженерної інфраструктури Басейнового управління водних ресурсів річки Прип'ять.

Сьогодні меліоративні землі складають четверту частину сільськогосподарських угідь.

Меліорація в Житомирській області поліпшила якісні характеристики сільськогосподарських угідь, перетворила несприятливі природні і агротехнічні умови на оптимальні, які забезпечують родючість ґрунтів на територіях, які раніше характеризувалися надмірним зволоженням або заболоченням.

Меліоративні системи двостороннього регулювання дозволяють не тільки осушувати перезволені та заболочені сільськогосподарські угіддя але і підтримувати оптимальні режими зволоження у посушливі роки або періоди, що сприяє отриманню високих і сталих врожаїв сільськогосподарських культур та забезпечує екологічну рівновагу навколишнього природного середовища.

11.2.4. Тенденція в тваринництві

У 2021 році вироблено валової продукції галузі тваринництва у постійних цінах 2016 року на суму 4892,0 млн грн, у тому числі сільськогосподарськими підприємствами – 1104,5 млн грн, господарствами населення – 3787,5 млн грн.

Індекс обсягу виробництва продукції тваринництва порівняно з 2020 роком становив 95,4%, у т.ч. в аграрних підприємствах – 101,5%, господарствах населення – 93,8%.

Виробництво основних видів продукції тваринництва за 2021 рік характеризується такими даними:

	Усі категорії господарств		Сільсько-господарські підприємства		Господарства населення		Частка господарств населення у загальному виробництві, %	
	2021р	2021р. у % до 2020р.	2021р	2021р. у % до 2020р.	2021р	2021р. у % до 2020р.	2021р.	2020р.
М'ясо (вирощування) у живій вазі.	69,0	95,8	20,2	104,1	48,8	92,8	69,6	73,1
М'ясо (реалізація худоби та птиці на забій у живій вазі), тис.т	80,3	95,0	23,4	102,6	56,9	92,7	70,9	73,0
Молоко, тис.т	487,6	96,4	118,5	99,0	369,1	95,5	75,7	76,3
Яйця, млн.шт	718,5	101,8	89,2	111,1	629,3	100,6	87,6	88,6

У 2021 році господарствами всіх категорій порівняно з 2020 р. збільшено виробництво яєць на 12,7 млн штук, або на 1,8% в тому числі сільськогосподарськими підприємствами збільшено – на 8,9 млн штук (11,1%). Агроформуваннями області у минулому році вирощено худоби і птиці у живій вазі 20,2 тис.тонн, що більше в порівнянні з попереднім роком на 4,1% (0,8 тис. тонн), реалізовано на забій худоби і птиці у живій вазі 23,4 тис.тонн, що більше на 0,6 тис. тонн (на 2,6%).

У структурі реалізації худоби та птиці на забій частка великої рогатої худоби становила 25,2% (у 2020р. – 29,2%), свиней – 45,6% (42,1%), птиці свійської – 21,0% (20,5%).

Відношення загального обсягу вирощування худоби та птиці до реалізації тварин на забій у 2021 р. склало 85,6% (у 2020р. – 85,2%).

Середній надій молока від однієї корови у 2021 році по всіх категоріях господарств становив 4976 кг, що більше у порівнянні з 2020 роком на 18 кг, або на 0,4%; у тому числі у сільськогосподарських підприємствах надоєно на корову по 5509 кг молока, це менше на 31,0 кг проти показника 2020 року, у господарствах населення в середньому від корови отримали по 4822 кг, що більше на 24 кг (0,5%).

У 2021 році вироблено на 1 особу за рік: м'яса (у забійній вазі) – 43,9 кг, молока – 410,7 кг, яєць - 605 штук.

За станом на 01.01.2022 чисельність сільськогосподарських тварин характеризується такими даними:

Кількість голів на початок року	Усі категорії господарств		Сільсько-господарські підприємства		Господарства населення		Частка господарств населення у загальному виробництві, %	
	на 01.01.2022	2022 р. у % до 2021 р.	на 01.01.2022	2022 р. у % до 2021 р.	на 01.01.2022	2022 р. у % до 2021 р.	на 01.01.2022	на 01.01.2021
Велика рогата худоба	153,7	91,4	48,6	94,2	105,1	90,2	68,4	69,3
у т.ч. корови	92,4	94,5	23,0	97,9	69,4	93,4	75,1	76,0
Свині	117,7	86,0	51,3	81,6	66,4	89,9	56,4	54,0
Вівці та кози	21,2	99,1	2,5	104,2	18,7	98,4	88,2	88,8
Птиця всіх видів	7121,9	98,8	545,5	99,2	6576,4	98,8	92,3	92,4

Протягом останнього десятиріччя поголів'я худоби і птиці зазнало скорочення, особливо у сільськогосподарських підприємствах області. Основними утримувачами поголів'я стали господарства населення. На початок січня 2022 р. у цій категорії господарств утримувалось 68,4% від загальної кількості великої рогатої худоби, у т.ч. корів – 75,1%, свиней – 56,4%, овець і кіз – 88,2%, птиці свійської – 92,3%.

Одним із пріоритетних напрямів роботи агропромислового комплексу області є розвиток органічного виробництва. Це в першу чергу і подолання негативних явищ в екологічному середовищі, посилення природоохоронної складової агропромислового виробництва, забезпечення збереження ґрунтів. В області органічним виробництвом займається 21 аграрне підприємство, площа земель під органічними культурами - 22,6 тис. га.

Виробники органічної продукції вирощують на сертифікованих землях зернові культури: кукурудзу, пшеницю озиму, горох польовий (пелюшка), вику, овес, просо, пшеницю, спельту, жито озиме; овочі: кабачки, баклажани, редьку дайкон, помідори, огірки, картоплю, моркву червону, буряки столові, цибулю, цибулю порей, руколу, петрушку, м'яту перцеву, салат, базилік; ягідні – чорницю; кормові культури: злакові трави, люцерну. Виробляють органічну тваринницьку продукцію, утримують велику рогату худобу, вівці, птицю.

У ПП «Галекс-Агро», що у Новоград-Волинському районі, вперше в Україні реалізована повноцінна модель екосистеми, що поєднує органічне землеробство і органічне тваринництво – вирощування великої рогатої худоби, виробництво молока і м'яса. Це цілісна система господарювання та виробництва харчових продуктів.

11.3. Органічне сільське господарство

Житомирщина уже має відповідну історію розвитку органічного виробництва. Станом на 2021 рік на території області виробництво органічної продукції проводять 20 сільськогосподарських підприємств у різних галузях. Протягом останніх років зросла і кількість сертифікованих видів діяльності. Якщо у 2014 році це було лише рослинництво і тваринництво, то у 2021 році, окрім перерахованих,

додалася переробка, заготівля дикорослих продуктів, експорт/імпорт та торгівля органічними продуктами. Це свідчить про збільшення обсягів органічного виробництва регіону та розширення ринків її збуту.

Основними характеристиками органічної продукції та її виробництва є: висока якість, свіжість, кращі смакові якості, екологічна безпека, збереження та підвищення родючості ґрунтів, підтримка та розширення біологічних циклів в системі ведення господарства та переробки, зведення до мінімуму забруднення навколишнього середовища, охорона водних ресурсів.

Житомирщина перша в Україні започаткувала органічне виробництво у різних галузях АПК та робочу стратегію «Смарт-спеціалізація регіону до 2027 року» — інноваційне органічне сільськогосподарське виробництво та переробка його продукції».

Рослинництво

ТОВ «Органік Берріз» — ягоди;

ПП «Галекс-Агро» — зернові, зернобобові, технічні культури;

ПП «ІМПАК» — зернові культури, овочі;

ТОВ «БТТ Агро» — зернові та технічні культури;

ТОВ «Дача Органік» — плодово-овочеві культури;

ТОВ «Агрофірма «Гізівщина» — зернові культури.

Тваринництво

ПП «Галекс-Агро» — племінний репродуктор з розведення Симентальської молочно-м'ясної породи ВРХ;

ФГ «Домашня курочка» — кури, яйця;

ТОВ «Дача Органік» кури, яйця; ТОВ «Агровест Груп» — велика рогата худоба.

Дикоросла продукція

ПрАТ «Ліктрави» — лікарські рослини;

ТОВ «Аметист Оле» — ягоди;

ТОВ «Органік Берріз» — ягоди.

Мед

ПП «Галекс-Агро» — органічний мед, прополіс, пилок.

Харчова продукція

АТ «Житомирський маслозавод» — органічне морозиво;

ТОВ «Органічний м'ясний продукт» — м'ясна продукція з власної сировини; ТОВ «Органік Мілк» — молочна продукція з власної сировини;

ТОВ «Малин ФЕКТОРІ» — заморожена плодово-овочева продукція.

Житомирщина також входить у ТОП-5 регіонів України, які мають найбільші площі ягідних насаджень та найбільшу кількість професійних виробників.

«Завдяки державній підтримці галузі садівництва, яку протягом 2018-2020 років отримали 22 суб'єкти господарювання на загальну суму 83,8 млн грн (II місце в Україні), в області створено 563 га нових плодово-ягідних насаджень. У регіоні вирощуються всі без винятку плодови і ягідні культури, а з 2019 року – і виноград.

Площа насаджень плодово-ягідних культур у всіх категоріях господарств області становить 5,1 тис. га, в тому числі в плодоносному віці 4,3 тис. га. В структурі виробництва плодоягідної продукції переважають зерняткові (35%), серед яких основними культурами є яблуна, груша, на кісточкові припадає 18% (в основному це слива та вишня).

З ягідних культур найбільш поширені суниця, лохина садова, малина, смородина (33%). Виноград та горіхоплідні культури займають 14%.

12. Енергетика та її вплив на довкілля

12.1. Структура виробництва та використання енергії

Відповідно до даних Держстату відомості надаються за 2020 рік, через відсутність інформації за 2021 рік загальний обсяг відпуску електроенергії за всіма джерелами постачання енергії у 2020 р. становив 96,0 млн кВт / год, теплоенергії – 1701,8 Гкал/год.

Установлена електрична потужність за усіма видами енергогенеруючих установок в 2020 р. становила 195,3 тис. кВт, установлена теплова потужність – 2278,2 Гкал/год (таблиця 12.1.1).

Потужність і відпуск енергії за джерелами постачання енергії за 2020 рік

Таблиця 12.1.1.

	Установлена електрична потужність, тис.кВт	Відпуск електричної енергії, млн.кВт·год	Установлена теплова потужність, Гкал/год	Відпуск теплової енергії, тис.Гкал
Усього	195,3	96,0	2278,2	1701,8
у тому числі				
теплові електростанції	к	к	–	–
теплоелектроцентралі	к	к	к	к
атомні електростанції	–	–	–	–
вітрові електростанції	–	–	–	–
сонячні електростанції	155,5	82,8	–	–
гідроелектростанції	4,3	3,4	х	х
теплогенеруючі установки, котельні	х	х	2159,8	1625,3
інші енергогенеруючі установки	16,0	0,1	к	к

Символ (к) – дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації.

В 2020 році обсяг використання теплоенергії становив 1161972 Гкал, витрати на виробництво продукції (виконання робіт) склали 778406 Гкал, у тому числі: промисловість – 619598 Гкал, сільське, лісове та рибне господарство – 104013 Гкал, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги – 102239 Гкал.

Обсяг використання електроенергії в 2020 році становив 1268438 тис. кВт год, витрати на виробництво продукції (виконання робіт) 1133817 тис. кВт год, у тому числі: промисловість – 937519, сільське, лісове та рибне господарство – 65029, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги – 26244 (таблиця 12.1.2).

Використання теплоенергії та електроенергії за основними видами економічної діяльності в 2020 році¹

Таблиця 12.1.1.2

	Теплоенергія, Гкал		Електроенергія, тис.кВт·год	
	обсяг використаної теплоенергії - усього	витрати на виробництво продукції (виконання робіт)	обсяг використаної електроенергії - усього	витрати на виробництво продукції (виконання робіт)
Усього	1161972	778406	1268438	1133817
у тому числі				
сільське, лісове та рибне господарство	104013	103421	65029	64456
промисловість	619598	597082	937519	900143
будівництво	к	к	к	к
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	18351	18033	97922	97533
фінансова та страхова діяльність	к	к	к	к
державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	71153	24827	40235	7959
освіта	202412	к	27414	231
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	102239	к	26244	408
інші види діяльності	32973	24563	62063	51390

¹ На виробничо-експлуатаційні та господарські потреби підприємств, установ, організацій без урахування обсягів відпущених населенню.

Символ (к) – дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації.

Використання палива за січень 2022 року

Таблиця 12.1.1.3

	За січень 2022р.	Приріст, зниження (–) за січень 2022р.	
		до грудня 2021р., у %	до січня 2021р., у %
Вугілля кам'яне, тис.т	0,6	–29,1	–52,7
Вугілля буре, тис.т	–	–	–
Нафта сира, включаючи газовий конденсат, тис.т	–	–	–
Газ природний, млн.м куб.	76,8	–3,6	–13,4
Бензин моторний ¹ , тис.т	0,6	–26,5	–3,9
Газойлі (паливо дизельне) ¹ , тис.т	5,1	–39,1	–1,9
Мазути паливні важкі, тис.т	0,5	48,0	–64,5
Пропан і бутан скраплені ¹ , тис.т	1,1	–16,8	–4,7

¹ Без урахування обсягів роздрібного продажу через АЗС.

Довідково: роздрібний продаж через АЗС бензину моторного – 4,6 тис.т, газойлів (палива дизельного) – 7,0 тис.т, пропану і бутану скраплених – 2,8 тис.т.

Запаси палива на 1 лютого 2022 року

Таблиця 12.1.4

	На 1 лютого 2022р.	Приріст, зниження (-) на 1 лютого 2022р. до 1	
		січня 2022р., у %	лютого 2021р., у %
Вугілля кам'яне, тис.т	5,3	-4,0	-29,9
Вугілля буре, тис.т	-	-	-
Нафта сира, включаючи газовий конденсат, тис.т	-	-	-
Бензин моторний, тис.т	6,9	136,9	121,3
Газойлі (паливо дизельне), тис.т	12,9	116,9	106,1
Мазути паливні важкі, тис.т	1,3	-30,1	-60,5
Пропан і бутан скраплені, тис.т	2,8	345,9	347,2

12.2. Ефективність енергоспоживання та енергозбереження

З метою економії енергоресурсів, покращення якості наданих послуг теплопостачання, зменшення втрат в теплових мережах протягом 2021 року здійснено заходи з модернізації об'єктів комунальної теплоенергетики на суму 73,9 млн грн:

замінено

- застарілі котли та пальникові пристрої на сучасні (м. Житомир, м. Коростень, м. Новоград-Волинський),

- енергоємні насоси на економічні (м. Житомир),

- аварійні ділянки тепломереж на труби в ППУ ізоляції - 5,5 км,

встановлено

- теплові лічильники (м. Коростень),

- індивідуальні теплові пункти (м. Житомир).

В рамках інвестиційного компоненту проектів «Енергоефективність м. Житомира» та «Централізоване теплопостачання міста Житомира» у 2021 році КП «Житомиртеплокомуненерго» завершено виконання будівельних робіт з встановлення термодинамічної установки комбінованого виробництва теплової та електричної енергії «Органічного циклу Рентна (паливо - тріска деревини)» на районній котельні РК-10 по пров. 1-му Винокурному, 36а.

Середньозважена питома витрата умовного палива на відпущену теплову енергію склала 161,3 кг у п / Гкал, питома витрата електричної енергії становила 33,6 кВт год/Гкал.

12.3. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики.

Для зменшення частки газової складової у енергетичному балансі області, підприємствами теплоенергетики та установами бюджетної сфери вживаються заходи з переведення котелень на альтернативні види палива (відходи деревини, пелети, дрова, опалення електричною енергією).

За 12 місяців 2021 року твердопаливне котельне обладнання встановлено на 13 котельнях бюджетної сфери. Вартість робіт склала 2,177 млн.грн., заміщено 0,2 млн.м³ природного газу.

Джерела енергії, які працюють на альтернативному паливі складають 56,5% від загальної кількості джерел енергії регіону, що на 1% більше у порівнянні з 2020 роком. В цілому частка сумарної потужності котелень, працюючих на альтернативному паливі, становить 24% до загальної потужності котелень області - на 0,7% більше, ніж у попередньому році.

В області функціонують 19 приватних малих ГЕС загальною потужністю 4,75 МВт, встановлено 789 приватних сонячних електростанцій потужністю 20,9 МВт, з них 31 станція - у 2021 році. Крім того, встановлено 14 промислових СЕС потужністю 117,4 МВт.

Компанією «Укртепло» в Овручі Житомирської області реалізовано проект, який забезпечує енергетичну незалежність та економічний розвиток нашої регіону, зокрема відкрито Поліську теплоелектростанцію. Поліська (нині-Коростенська) ТЕС має потужність 5,9 МВт і працює на біомасі - залишках деревини від деревообробної промисловості, санітарного очищення лісів та енергетичній вербі, яка вирощується поруч із станцією. За минулий рік ТЕС вироблено 4601,6 МВт г електричної енергії.

На Житомирському полігоні твердих побутових відходів біогазовою електростанцією (ТОВ «ЛНК»), встановленою потужністю 1,6 МВт, вироблено 2962,3 МВт г електричної енергії.

13. ТРАНСПОРТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

13.1. Транспортна мережа Житомирської області.

13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень

Транспортна система області представлена залізничним, автомобільним, трубопровідним і повітряним транспортом. Провідними з них є залізничний і автомобільний. Загальна довжина залізниць у межах області становить 1125 км, у т. ч. електрифікованих 160 км.

Основні залізниці: Київ-Львів, Київ - Брест, Санкт-Петербург - Одеса, Овруч-Шепетівка та ін. Найбільші залізничні вузли: Коростень, Житомир, Бердичів, Новоград-Волинський, Овруч.

Автомобільний транспорт обслуговує переважно внутріобласні перевезення. Основні автомобільні шляхи: Київ - Житомир - Рівне, Санкт-Петербург - Житомир - Ізмаїл, Київ - Коростень - Ковель. Територією області проходить траса нафтопроводу "Дружба". У Житомирі є аеропорт.

Транспортний комплекс і зв'язок

Таблиця 13.1.1.1.

Наявність підприємств		
Залізничний транспорт		
Залізничних станцій	53	одиниць
Авіаційний транспорт		
Наявність: авіакомпаній	1	одиниць
аеропортів	2	одиниць
Автомобільний транспорт		
Підприємств (АТП)	138	одиниць
Виконують перевезення:		
пасажирські	24	одиниць
вантажні	84	одиниць
Наявність автомобільних доріг		
Дороги державного значення		
Міжнародні	630,4	км
Національні	192,2	км
Регіональні	282,1	км
Територіальні	520,3	км
Разом:	1625,0	км
Дороги місцевого значення:		
Обласні	1756,9	км
Районні	5184,6	км
Разом:	6941,05	км
Морський та річковий транспорт		
Підприємств	-	одиниць
Вантажних	-	одиниць
Пасажирських	-	одиниць
Порти: морські	-	одиниць
річкові	-	одиниць

Вантажні перевезення у січні 2022 році

Таблиця 13.1.1.2

	Вантажообіг		Перевезено вантажів	
	млн.ткм	у % до 2021 року	тис.т	у % до 2021 року
Транспорт	307,8	143,5	906,4	132,9
з нього:				
залізничний ¹	3520,8	94,9	15437,7	122,2
автомобільний	32,0	90,8	120,1	115,3
авіаційний	–	–	–	–
водний	–	–	–	–

¹ З урахуванням обсягів відправлених вантажів залізничним транспортом, за даними Коростенської дирекції залізничних перевезень регіональної філії "Південно-західна залізниця" АТ "Укрзалізниця".

Вантажообіг – сума добутків ваги перевезеного (транспортованого) вантажу (брутто) на відстань перевезення (транспортування) за кожною партією вантажу (вимірюється в тонно-кілометрах).

Обсяг перевезених вантажів – загальна вага перевезеного (транспортованого) вантажу (брутто), у тому числі у міжнародному сполученні, власними й (або) орендованими транспортними засобами.

Вантажообіг збільшився на 43,5 % і склав 307,8 млрд. ткм. Основна частина перевезених вантажів (83,5%) та вантажообігу (88,4%) припала на залізницю. Автоперевезення вантажів склали 32,0 млн. т, що на 10% менше, ніж у 2021 році; вантажообіг становив 120,1 млн.км. (на 15,3 % більше).

Обсяг перевезених вантажів за видами транспорту

Таблиця 13.1.1.3.

Рік	Залізничний*, тис. т	Автомобільний**, тис. т
2017	18915	43366
2018	17338	43259
2019	13363	38992
2020	15963	43177
2021	-	-

*- Обсяг відправлених вантажів, за даними Коростенської дирекції залізничних перевезень регіональної філії «Південно-Західна залізниця» АТ «Укрзалізниця».

** - З урахуванням перевезень, виконаних для власних потреб.

***- Статистичні дані за 2021 рік відсутні.

Кількість перевезених пасажирів за видами транспорту

Таблиця 13.1.1.4.

Рік	Залізничний*, тис	Автомобільний (автобуси)**, тис	Авіаційний***, тис	Трамвайний, тис	Тролейбусний, тис
2016	8877	66721	к	7589	36788
2017	2889	61356	к	7845	43994
2018	к	59361	к	7490	38957
2019	к	59310	к	7282	34593
2020	к	37566	к	4546	21338
Січень 2022	к	63000	-	1000	6600

*- Кількість відправлених пасажирів, за даними Коростенської дирекції залізничних перевезень регіональної філії «Південно-Західна залізниця» АТ «Укрзалізниця». З 2017 року змінено порядок обліку перевезень пасажирів залізничним транспортом у приміському сполученні, які користуються пільгами на безкоштовний проїзд.

** - з урахуванням пасажирських перевезень, виконаних фізичними особами-підприємцями.

*** - за даними Державної авіаційної служби України.

Символ (к) – Дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації.

Пасажирообіг – сума добутків кількості перевезених пасажирів на відстань перевезення за кожною поїздкою (вимірюється в пасажиро-кілометрах).

Кількість перевезених пасажирів – кількість пасажирів, які перевезені транспортними засобами за всіма видами сполучення.

Пасажирським транспортом області у 2021 році перевезено 135,6 млн. пасажирів – на 31 % більше, ніж у 2020 році.

Автотранспортом області у 2021 році перевезено 63 млн. осіб – на 16 % більше, ніж у 2020 році. Електротранспортом у 2021 році перевезено 7,6 млн. осіб, в тому числі тролейбусами – 6,6 млн. осіб, трамваями – 1 млн. осіб, при цьому перевезення пасажирів тролейбусами і трамваями становило проти 2020 року 95,1 % та 95,1 % відповідно.

13.2. Вплив транспорту на довкілля

Автотранспорт є потужним джерелом викидів забруднюючих речовин, що значно погіршує умови розсіювання, створює їх високі концентрації в районах автомагістралей і прилеглих до них житлових забудов, де, як правило, проживає і працює значна кількість населення. Також функціонування транспорту створює високий рівень шуму, забруднює ґрунти та водойми в результаті змиву та протікання паливно - мастильних матеріалів, призводить до утворення пилу та інших забруднюючих речовин, які здійснюють несприятливу дію на навколишнє середовище та безпосередньо на людину.

У середньому при пробігу 15 тис. км на рік кожен автомобіль спалює 2 т палива і близько 26 – 30 т повітря, у тому числі 4,5 т кисню, що в 50 разів більше річних потреб людини.

Загальні викиди токсичних речовин залежать від потужності і типу двигуна, режиму його роботи, технічного стану автомобіля, швидкості руху, стану дороги, якості палива. При цьому автомобіль приблизно викидає в атмосферу (кг/рік): чадного газу – 700, діоксиду азоту – 40, незгорілих вуглеводнів – 230 і твердих дрібнодисперсних часток (РМ) – 2 – 5.

Негативний вплив транспортних засобів на довкілля пов'язаний насамперед із викидами в атмосферу токсинів з відпрацьованими газами транспортних двигунів, а також дещо меншою мірою – із забрудненням поверхневих водних об'єктів, утворенням твердих відходів та несприятливим впливом транспортних шумів і вібрацій.

Найбільшим забруднювачем навколишнього середовища в транспортній галузі є автомобільний транспорт та інфраструктура автотранспортного комплексу: шкідливі викиди в атмосферу від автомобілів за обсягами в багато разів перевищують відповідний сукупний показник від усіх інших видів транспорту.

В останні роки спостерігається збільшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від автотранспорту у зв'язку зі збільшенням його кількості.

13.3. Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля

Для розв'язання екологічних проблем на *автомобільному* транспорті необхідно:

- забезпечити жорсткіші екологічні нормативи щодо конструкції нових моделей автомобілів та двигунів;
- розробити та впровадити систему сертифікації автомобілів та двигунів на екологічну безпеку і контролю за їх відповідністю сертифікатам;
- розробити комплекс технологій, методик та технічних засобів для оцінки екологічної безпеки автомобілів при їх експлуатації;
- розробити комплекс технологій і технічних засобів для оцінки та захисту довкілля від забруднення у виробничих зонах автопідприємств.

Для розв'язання екологічних проблем на *залізничному* транспорті необхідно розробити:

- нормативні вимоги до рухомого складу щодо додержання екологічних нормативів;
- методики визначення шкоди, що її можуть завдати довкіллю підприємства залізничного транспорту;
- технології утилізації та ліквідації залишків нафтопродуктів та інших відходів;
- методи зменшення викидів у повітря сипких вантажів під час перевезення.

14. Збалансоване виробництво та споживання

14.1. Тенденції та характеристика споживання

Економічна ситуація в сільському господарстві характеризується перш за все тим, що через обмеженість платоспроможності населення, значний монополізм у суміжних галузях, і особливо в переробній промисловості та торгівлі, а також великий обсяг імпорту, сільськогосподарські виробники не можуть підвищувати ціни на свою продукцію відповідно до збільшення витрат на виробництво.

Загальний індекс споживчих цін у 2021 році до 2020 року склав 109,0 %, по Україні 110,0%, у т.ч. по продуктах харчування та безалкогольних напоях – 112,4 %, по державі 112,7 %.

Згідно даних моніторингу роздрібних цін, проведеного органами державної статистики, протягом 2021 року на споживчому ринку області відбулося зростання цін на такі види продукції:

- хліб з борошна першого ґатунку - на 15,1 % до 27,14 грн/кг;
- хліб з борошна житньо-пшеничного - на 16,7 % до 25,24 грн/кг;
- борошно пшеничне вищого ґатунку - на 26,2 % до 13,72 грн/кг;
- макаронні вироби - на 24,5 % до 21,70 грн/кг;
- крупу гречану - на 19,2 % до 39,42 грн/кг;
- рис - на 20,3 % до 28,42 грн/кг;
- цукор - на 63,8 % до 26,20 грн/кг;
- яловичину - на 20,2 % до 162,47 грн/кг;
- свинину - на 3,4 % до 108,58 грн/кг;
- м'ясо птиці - на 26,9 % до 68,34 грн/кг;
- сало - на 58,4 % до 90,39 грн/кг;
- яйця курячі - на 56,1 % до 27,94 грн/дес.;
- ковбаси варені I сорту - на 14,2 % до 115,64 грн/кг;
- молоко - на 7,8 % до 25,95 грн/л;
- сметану - на 16,3 % до 71,46 грн/кг;
- сир м'який - на 6,6 % до 102,47 грн/кг;
- олію соняшникову - на 74,1 % до 59,35 грн/л;
- масло вершкове - на 13,5 % до 233,1 грн/кг;
- картоплю - на 2,4 % до 10,82 грн/кг;
- капусту - на 37,5 % до 7,29 грн/кг;
- моркву - на 30,14 % до 8,72 грн/кг;
- буряк - на 90,2 % до 10,44 грн/кг;
- цибулю ріпчасту - на 1,4 % до 8,49 грн/кг.

14.2. Запровадження елементів сталого споживання та виробництва

Прагнення України відповідати світовим критеріям розвитку, а саме розвиватися на принципах сталого розвитку, гальмується проблемами економічного стану господарства, технологічного рівня всіх сфер виробництва,

недосконалістю організації суспільства, в тому числі нераціональними підходами до організації природокористування на всіх рівнях управління.

Сталий розвиток – розвиток суспільства, що дозволяє задовольнити потреби сучасного покоління без шкоди для можливостей майбутніх поколінь.

Основними складниками сталого розвитку є економічні та екологічні інтереси суспільства. Головною метою сталого розвитку є, насамперед, підвищення якості життя. Основними пріоритетами мають бути фізичне і моральне здоров'я суспільства, якісна питна вода, атмосферне повітря, безпечні продукти, товари і послуги, безпечні і комфортні умови життя, праці, навчання тощо.

Стале споживання і виробництво передбачає стимулювання ефективності використання ресурсів та енергії; формування сталої інфраструктури; вільний доступ до основних соціальних послуг; забезпечення «зелених» і гідних робочих місць і більш високої якості життя для всіх.

Для цього необхідна участь різних зацікавлених сторін, у тому числі підприємців, споживачів, політиків, дослідників, науковців, ретейлерів, засобів масової інформації та інших. Такий підхід передбачає залучення споживачів шляхом просвітницьких і навчальних ініціатив з питань сталого споживання і способу життя; надання споживачам інформації в достатньому обсязі за рахунок стандартів та маркування, організацію державних закупівель, зважаючи на принципи сталості тощо.

Серед головних пріоритетів досягнення сталого розвитку в Україні треба ставити необхідність створення соціально-економічної системи, здатної до постійного удосконалення та спрямованої на екологізацію виробництва.

Екологізація економіки включає: стимулювання ресурсозбереження, пошук принципово нових джерел енергії, маловідходне виробництво, переробку відходів, а також процес випуску і використання товарної продукції.

Стале споживання – це використання товарів і послуг, що задовольняють основні потреби і підвищують якість життя з мінімальним використанням природних ресурсів і з найменшою шкодою для навколишнього середовища.

Екологізація включає: ощадливу витрату сировини, комплексне використання природних ресурсів, створення нових технологій, що забезпечують маловідходне виробництво, замкнуті цикли водообігу, утилізацію відходів.

Отже, основними моментами екологізації є:

- ❖ запровадження заходів з ресурсозбереження;
- ❖ впровадження маловідходного виробництва;
- ❖ використання технологій переробки й утилізації відходів;
- ❖ використання альтернативних джерела енергії і палива.

15. Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища

15.1. Національна та регіональна екологічна політика України

Реалізація екологічної політики на території області у 2021 році здійснювалась відповідно до Конституції України, Закону України від 25.06.1991 № 1264 «Про охорону навколишнього природного середовища», якими визначено політичні пріоритети та стратегічні напрями щодо реалізації державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища. Основними серед них є наступні:

- утвердження екологічної політики, як інтегрованого чинника соціально-економічного розвитку держави, з метою переходу до екологічно збалансованого розвитку;
- формування і впровадження екологічно збалансованої системи природокористування, зміни нераціональних моделей виробництва, еколого-інноваційної модернізації економіки України;
- поліпшення екологічного стану річок;
- збереження біотичної та ландшафтної різноманітності, розвиток природно-заповідної справи.

З метою реалізації національної екологічної політики, стабілізації екологічної ситуації, підвищення ефективності використання природних ресурсів на території області впроваджується ряд загальнодержавних та регіональних екологічних програм, серед яких розроблена Управлінням екології Житомирської ОДА «Обласна комплексна програма охорони навколишнього природного середовища на 2018-2022 роки» та ряд інших.

15.2. Удосконалення системи управління та нормативно-правового регулювання у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки

Удосконалювати систему управління у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки можливо за допомогою наступних дій: загальних, які здійснюють законодавчі, виконавчі і правові органи, та спеціальних, які здійснюються суб'єктами, що мають спеціальні повноваження відповідно до чинного законодавства.

До загальних дій належать:

- 1) законодавчо нормативного регулювання (формування й розвиток законодавчо-правової, нормативної сфер у галузі охорони довкілля; використання ресурсів навколишнього природного середовища; регулювання антропогенної діяльності тощо);
- 2) планування й прогнозування (розробка, затвердження, впровадження на практиці природоохоронних програм і проєктів на основі системно- екологічного підходу; передбачення негативних та кризових ситуацій, планування природо-охоронних заходів у всіх галузях економіки);

3) організація і координування – організація всіх видів робіт з екологічного менеджменту на різних рівнях та в установах; організація виконання запланованих природоохоронних рішень та дотримання екологічних нормативів; погодження інтересів держави й бізнесу в галузі охорони довкілля. Управління у сфері охорони довкілля покладено на Управління екології та природних ресурсів облдержадміністрації;

4) контролювання, проведення контролю за дотриманням природоохоронного законодавства організаціями незалежно від форм власності на всіх рівнях. Здійснення державного контролю за дотриманням природоохоронного законодавства на території області покладено на Державну екологічну інспекцію Поліського округу.

До спеціальних дій відносять:

1) розподіл і впорядкування навколишнього природного середовища та його ресурсів - планування, організація та контроль просторово-територіального устрою довкілля, виокремлення територій з особливим статусом охорони, надання об'єктів довкілля в оренду, лісовідновлення;

2) облік та статистична звітність – планування, ведення, оновлення, використання кадастрів природних ресурсів (сукупності кількісних, якісних та інших характеристик господарського, екологічного, правового стану природних ресурсів), формування і аналіз екологічної статистичної звітності;

3) нормування – розробка нормативів гранично-допустимих викидів і скидів та інших видів шкідливого впливу, обґрунтування значень гранично допустимої концентрації (ГДК) для об'єктів довкілля;

4) моніторинг – проведення спостережень, збір та обробка інформації про стан довкілля суб'єктами моніторингу довкілля. Нині, моніторинг довкілля на регіональному рівні здійснюється суб'єктами моніторингу довкілля, за своїми програмами і планами робіт, визначеними центральними органами виконавчої влади;

5) інформування громадськості, органів влади, суб'єктів бізнесу про стан навколишнього природного середовища, можливі ризики і загрози. Основними документами для інформування громадськості, що підлягають оприлюдненню, є Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Житомирській області;

6) ліцензування – надання дозволів на здійснення певної діяльності: розвідка та експлуатація корисних копалин, економічно небезпечних видів діяльності;

7) стандартизація – розробка затвердження, гармонізація всіх видів нормативних документів, методик, термінології, значень ГДК тощо;

8) аудит – незалежна оцінка аудиторськими фірмами відповідності екологічного стану, діяльності, систем управління якості, систем екологічного управління екологічним вимогам та розробка рекомендацій щодо поліпшення всіх видів діяльності організацій, що мають вплив на навколишнє середовище;

9) маркетинг – організація і спрямування діяльності установи, пов'язаної з екологічно орієнтованим попитом на товари і послуги, що сприяють збереженню якісного та кількісного рівня довкілля протягом усього життєвого циклу, зниження навантаження на навколишнє природне середовище, діяльність зі збереження середовища існування людини, генофонду біосфери, екологічне маркування товарів.

Протягом останніх трьох десятиріч в Україні була сформована система управління природоохоронною діяльністю.

Найважливішими функціональними елементами державної системи управління природоохоронною діяльністю є складові економічного механізму природокористування та природоохоронної діяльності:

- механізм сплати екологічного податку;
- механізм відшкодування збитків, заподіяних внаслідок порушення законодавства про охорону довкілля;
- державний та місцеві фонди охорони навколишнього природного середовища у складі відповідних бюджетів.

Екологічний податок - це загальнодержавний обов'язковий платіж, що справляється з фактичних обсягів викидів у атмосферне повітря, скидів у водні об'єкти забруднюючих речовин, розміщення відходів, фактичного обсягу радіоактивних відходів, що тимчасово зберігаються їх виробниками, фактичного обсягу утворених радіоактивних відходів та з фактичного обсягу радіоактивних відходів, накопичених до 1 квітня 2009 року.

За рахунок надходжень екологічного податку в області створено і діє система фондів охорони навколишнього природного середовища. Фонди охорони навколишнього природного середовища всіх рівнів є базовим механізмом державного фінансування природоохоронних заходів. Фонди створено з метою концентрації коштів і цільового фінансування заходів, пов'язаних з охороною довкілля.

Законом України від 28.12.2014 р. № 79-VIII «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин» внесено зміни до Бюджетного кодексу України, відповідно до яких зарахування екологічного податку, які були основним джерелом наповнення фондів охорони навколишнього природного середовища, передані із спеціального фонду бюджету до загального, за рахунок чого збільшено базу доходів місцевих бюджетів.

У 2021 році підприємствами, організаціями, установами області за забруднення навколишнього природного середовища до спеціального фонду всіх бюджетів сплачено 12893,80 тис. грн, з них:

- екологічний податок становить 11 236,10 тис. грн;
- інші надходження – 1 657,70 тис. грн.

Кошти природоохоронних фондів спрямовуються на фінансування природоохоронних та ресурсозберігаючих заходів, що відповідають основним

напрямам державної політики у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.

Забороняється використання коштів природоохоронних фондів на заходи, не передбачені постановою Кабінету Міністрів України від 17 вересня 1996 р. № 1147 «Про затвердження переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів» (зі змінами).

15.3 Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства

Протягом 2021 року Управлінням державного екологічного нагляду (контролю) у Житомирській області Державної екологічної інспекції Поліського округу проведено 1989 ресурсних перевірок.

Перевірено 513 об'єктів державного нагляду.

В результаті проведених перевірок та рейдів складено 3503 адміністративних протоколів, з яких 61 передано для розгляду в судові органи.

До адміністративної відповідальності у вигляді штрафів притягнуто 3438 осіб. Сума накладених штрафів склала 845,606 тис. грн., стягнуто 812,613 тис. грн.

Загальна сума розрахованих збитків, заподіяних державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства становить 68911,074 тис. грн. в т.ч. нанесених невстановленими особами 33879,245 тис. грн.

Пред'явлено до сплати 133 претензії на суму 43124,758 тис. грн., з яких стягнуто 114 на суму 2395,568 тис. грн.

59 матеріалів передано до правоохоронних органів.

1. Контроль за охороною, використанням вод та відтворенням водних ресурсів

По контролю за охороною, використанням вод та відтворенням водних ресурсів проведено 558 перевірки.

До адміністративної відповідальності притягнуто 689 осіб на загальну суму штрафів 100,277 тис. грн., стягнуто 97,851 тис. грн.

Загальна сума розрахованих збитків, заподіяних державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства становить 22081,15 тис. грн.

По фактах самовільного водокористування суб'єктам господарювання пред'явлено 59 претензії.

2. Контроль за охороною атмосферного повітря

По контролю за охороною атмосферного повітря проведено 337 перевірки.

До адміністративної відповідальності притягнуто 244 осіб на загальну суму штрафів 45,118 тис. грн., стягнуто 43,163 тис. грн.

Загальна сума розрахованих збитків, заподіяних державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства становить 3242,637 тис. грн.

3. Контроль за охороною та використанням земель

По контролю за охороною земель та надр проведено 313 перевірок.

До адміністративної відповідальності притягнуто 125 особи на загальну суму штрафів 45,02 тис. грн., стягнуто 42,9 тис. грн.

Загальна сума розрахованих збитків, заподіяних державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства становить 6583,306 тис.

4. Контроль за поводженням з відходами і хімічними речовинами

У сфері поводження з відходами і хімічними речовинами проведено 405 перевірок.

До адміністративної відповідальності притягнуто 1126 осіб на загальну суму штрафів 294,814 тис. грн., стягнуто 282,254 тис. грн.

Матеріали передані на правоохоронні органи:

- До Коростенської місцевої прокуратури передані матеріали, що стосуються фактів порушення експлуатації полігону ТПВ.

- До Житомирської обласної прокуратури передані матеріали стосовно розірвання договору оренди щодо утримання полігону між Бердичівською міською радою та ТОВ «Полісся Екосфера»

- До ГУНП в Житомирській області заяву про вчинення злочину, а саме щодо недопуску ФГ «АГРО 2011» до проведення позапланової перевірки.

За результатами позапланового заходу до судових органів подано 1 матеріал, щодо призупинки експлуатації КВГП полігону твердих побутових відходів в с. Грозине Коростенського району Житомирської області.

5. Контроль за охороною, захистом, використанням рослинних ресурсів

По охороні рослинного світу протягом звітнього періоду до адміністративної відповідальності у вигляді штрафів притягнуто 693 особи. Сума накладених штрафів склала 288,705 тис. грн., стягнуто 276,651 тис. грн.

По фактах пошкодження дерев та незаконних рубок розраховано збитки на суму 4055,998 тис. грн., в т.ч. 1103,647 тис. грн. нанесених невстановленими особами.

Пред'явлено до сплати 41 претензії на суму 2880,384 тис. грн.

6. Контроль за охороною, використанням та відтворенням тваринного світу

По охороні тваринного світу протягом звітнього періоду проведено 44 перевірок дотримання вимог природоохоронного законодавства. Складено 263 адміністративних протоколів.

Сума накладених штрафів склала 47,764 тис. грн., стягнуто 44,466 тис. грн.

7. Контроль за охороною, використанням та відтворенням рибних ресурсів

Протягом звітнього періоду по охороні рибних ресурсів складено 310 адміністративних протоколів.

Загальна сума накладених штрафів склала 19,064 тис. грн. стягнуто 19,557 тис. грн.

Загальна сума розрахованих збитків, заподіяних державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства становить 10207,842 тис. грн.

8. У сфері використання об'єктів природно-заповідного фонду.

Протягом січня-грудня 2021 року державними інспекторами з охорони навколишнього природного середовища Поліського округу проведено 17 перевірок дотримання вимог природоохоронного законодавства про природно-заповідний фонд. За результатами проведених перевірок складено 17 протоколів про адміністративне правопорушення.

Загальна сума накладених штрафів склала 0,170 тис., грн. стягнуто 0,170 тис. грн.

Загальна сума розрахованих збитків, заподіяних державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства становить 48,141 тис. грн. Пред'явлена претензія

- 35,149 тис. грн – Овруцький професійний ліцей – незаконна порубка дерев на території парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення «Юліно», позапланова перевірка.(часткова сплата - 10,000тис.грн.)

- 12,992 тис.грн.- Поліський природний заповідник - незаконна порубка та пошкодження дерев (сплачено).

9. Аварійні забруднення об'єктів навколишнього природного середовища.

З 06 на 07 серпня на головній каналізаційній насосній станції КП «Житомирводоканал» сталась аварійна ситуація, в результаті чого підприємством було здійснено скид неочищених стічних вод в річку Тетерів, який тривав понад 120 годин.

Результати проб зі скиду, які були відібрані 07.08.2021 року, виявили вміст забруднюючих речовин, які значно перевищують нормативи Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів.

Державними інспекторами на відрізку річки Тетерів в районі села Бистри та Левків Житомирського району зафіксовано масовий мор риби.

Станом на 11 серпня 2021 року скид неочищених стічних вод в річку Тетерів – припинено.

В зв'язку з виникнення аварійної ситуації, державними інспекторами з охорони навколишнього природного середовища Поліського округу з 09 серпня по даному факту здійснено позапланову перевірку КП «Житомирводоканал». Загальний об'єм скинутих неочищених стічних вод склав – 120 тис.м3, що в свою чергу стало причиною масової загибелі водних живих ресурсів – в кількості понад 27 тис. екземплярів (плітка, окунь, карась, судак, щука) та забруднення водного об'єкту в цілому.

В ході проведення перевірки щоденно здійснювався відбір проб скиду неочищених стічних вод, які потрапляли до річки Тетерів протягом п'яти днів. За

результатами протоколів вимірювань показників складу та властивостей вод наявні значні перевищення: по аміаку, нітриту, нітрату, залізу, фосфату, ХСК, БСК, завислим речовинам.

Також, фіксувався низький вміст розчиненого кисню у воді, який становив від 0,9 мг/м³ до 2,8 мг/м³ при нормі не менше 4 мг/м³. Також, працівниками Інструментально-лабораторного контролю Інспекції відібрані зразки ґрунту на який потрапляли нечистоти, як результат встановлені перевищення по таким показникам як: амоній в 3 рази, фосфор в 1,5 рази, хлориди в 2,5 рази.

За результатами проведеної перевірки, на посадову особу, а саме директора підприємства складено адміністративний протокол за порушення правил охорони водних ресурсів та розраховано розмір відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок скидів неочищених стічних вод в сумі - 13 млн. 100 тис. 612 грн., за загибель водних живих ресурсів розраховано - 8 млн. 988 тис. 315 грн., за забруднення земельних ресурсів розраховано - 879 тис. 902 грн.

Всі матеріали, складені Державною екологічною інспекцією Поліського округу направлені до правоохоронних органів, з метою встановлення винних осіб для притягнення до кримінальної відповідальності та відшкодування завданих збитків державі.

15.4. Виконання державних цільових екологічних програм

З метою реалізації державної політики України у галузі охорони довкілля, активізації роботи по здійсненню природоохоронних заходів та визначення пріоритетних напрямків з охорони навколишнього природного середовища в області розроблена і затверджена рішенням Житомирської обласної ради від 21.12.17 № 880 обласна комплексна Програма охорони навколишнього природного середовища на 2018 – 2022 роки.

Кошти природоохоронних фондів спрямовуються на фінансування природоохоронних та ресурсозберігаючих заходів, що відповідають основним напрямкам державної політики у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.

Програма спрямована на реалізацію державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних та економічних особливостей регіону.

Основною метою Програми є:

- поліпшення стану довкілля в області шляхом зменшення скидів забруднених стічних вод у водойми та негативного впливу промислових і побутових відходів на довкілля;
- забезпечення екологічної безпеки території області;
- охорона та поліпшення стану навколишнього природного середовища;

- раціональне використання і відтворення природних ресурсів шляхом здійснення комплексу науково обґрунтованих природоохоронних і ресурсозберігаючих заходів;

- мобілізація матеріальних та фінансових ресурсів;

- проведення просвітницької та наукової діяльності, залучення громадськості до природоохоронних дій через екологічне інформування й освіту населення;

- створення геосистеми моніторингу довкілля.

Досягнення мети Програми потребує комплексних спрямованих дій органів державної влади, місцевого самоврядування та їх виконавчих органів, організацій, установ і підприємств області всіх форм власності для реалізації пріоритетних напрямів діяльності у сфері ефективного природокористування, дотримання вимог екологічної безпеки та охорони навколишнього природного середовища.

Перелік регіональних (місцевих) природоохоронних програм

Таблиця 15.4.1.

№ з/п	Назва програми	№ та дата прийняття	Кількість коштів у звітному році за програмою		
			виділено, тис. грн	фактично профінансовано, тис. грн	%
1	2	3	4	5	6
3	Обласна програма охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області на 2018-2022 роки	Рішенням сесії VI І скликання Житомирської обласної ради № 880 від 21.12.2017	У межах фінансового ресурсу	-	-

Житомирській області на 2021 рік за бюджетною програмою КПКВК 2708070 „Радіологічний захист населення та екологічне оздоровлення території, що зазнала радіоактивного забруднення” було передбачено асигнування у сумі 2092,10 тис.грн., які відповідно до паспорту бюджетної програми КПКВК 2708070 були призначені:

1. На утримання Житомирського обласного центру радіологічного контролю та виконання заходів по ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС (Центр) – 807,80 тис грн.

2. На утримання Народницької районної спеціалізованої станції по догляду за землями зони безумовного відселення (Станція) – 1 284,30 тис грн. Кошти в 2021 році надійшли 100% до річного плану та були спрямовані на виконання природоохоронних заходів.

Спеціалістами Житомирського обласного центру радіологічного контролю по виконанню заходів з ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС протягом 2021 року проводилася робота з організації радіологічного контролю сільськогосподарської та лісової продукції.

15.5. Моніторинг навколишнього природного середовища

На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 14 серпня 2019 р. № 827 «Деякі питання здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря»:

розпорядженням голови Житомирської обласної державної адміністрації від 04.11.2019р. № 392 «Про орган управління якістю атмосферного повітря та затвердження Положення про управління екології та природних ресурсів Житомирської обласної державної адміністрації у новій редакції» Управління екології та природних ресурсів Житомирської облдержадміністрації визначено органом управління якістю атмосферного повітря;

розпорядженням голови Житомирської обласної державної адміністрації від 13.02.2020р. № 121 «Про утворення обласної комісії з питань здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря та управління якістю повітря» утворено комісію з питань здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря та управління якістю атмосферного повітря (далі Комісія);

працівниками Управління у 2021 році розроблено проєкт Програми державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря Житомирської зони (далі проєкт Програми), який погоджений вищезгаданою Комісією;

розміщення пунктів спостережень визначені спільно з членами Комісії та з органами місцевого самоврядування;

проєкт Програми затверджений Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України 21.12.2021р.;

проєкт Програми буде надано до Житомирської обласної ради на затвердження.

Обласна система моніторингу довкілля - це відкрита інформаційна система, пріоритетами функціонування якої є захист життєво важливих екологічних інтересів населення регіону; збереження природних екосистем; відвернення кризових змін екологічного стану довкілля і запобігання надзвичайним екологічним ситуаціям.

Основними завданнями системи моніторингу є:

- організація систематичних спостережень за станом складових довкілля;
- виявлення ступеня антропогенного впливу на довкілля та здоров'я населення, факторів та джерел такого впливу;
- виявлення зон підвищеної екологічної небезпеки;
- розробка критеріїв допустимих та критичних рівнів впливу на природне

середовище;

- організація моніторингу відгуку біоти на антропогенний вплив;
- оцінка екологічного, економічного та естетичного збитків від техногенного та антропогенного навантаження;
- прогнозування стану довкілля та його змін;
- обґрунтування пріоритетів природоохоронної діяльності (обґрунтування та розробка природоохоронних управлінських рішень).

15.6. Оцінка впливу на довкілля

З 18 грудня 2017 року введено в дію Закон України «Про оцінку впливу на довкілля», прийнятий Верховною Радою 23.05.17 р. (№ 2059).

Закон впроваджує нову європейську модель процедури оцінки впливу на довкілля (ОВД) замість екологічної експертизи, передбаченої Законом «Про екологічну експертизу», що в свою чергу, втратив чинність.

Процедура ОВД спрямована на попередження та запобігання шкоді довкіллю, забезпечення екологічної безпеки, охорони довкілля, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів.

Дотримання висновку про оцінку впливу на довкілля став обов'язковим для отримання дозволу на провадження господарської діяльності.

Процедура оцінки впливу на довкілля передбачає підготовку суб'єктом господарювання звіту з оцінки впливу на довкілля, проведення його громадського обговорення, аналіз уповноваженим органом інформації, наданої у звіті з оцінки впливу на довкілля, будь-якої додаткової інформації, яку надає суб'єкт господарювання, а також інформації, отриманої від громадськості під час громадського обговорення, під час здійснення процедури оцінки трансграничного впливу, а також надання уповноваженим органом мотивованого висновку з оцінки впливу на довкілля.

Упродовж 2021 року, Управлінням екології та природних ресурсів Житомирської обласної адміністрації, 39 суб'єктам господарювання було видано висновки з оцінки впливу на довкілля щодо планованої діяльності на території Житомирської області.

15.7. Економічні засади природокористування

15.7.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності

Існування екологічного податку зумовлено необхідністю часткової компенсації негативного впливу на природу різного роду шкідливих та небезпечних факторів, що виникають у процесі господарської діяльності суб'єктів. Екологічний податок за своєю економічною сутністю є компенсацією за шкоду, заподіяну навколишньому середовищу. Відтак, сума сплаченого

екологічного податку повинна покривати витрати на фінансування заходів, необхідних для відновлення навколишнього середовища, відповідати сумі нанесеній навколишньому середовищу шкоди.

Держава зацікавлена у тому, щоб обсяги сплаченого екологічного податку збільшувались, оскільки податок є одним з джерел доходів бюджетів. При цьому, цілком державної екологічної політики є зменшення забруднення навколишнього природного середовища. Для держави також важливо зберегти рівень ділової активності, отже зміни у екологічному оподаткуванні не повинні спричинити припинення або скорочення діяльності суб'єктів господарювання.

Відповідно до Бюджетного кодексу України було визначено зарахування коштів від сплати екологічного податку та коштів від відшкодування збитків, завданих порушенням природоохоронного законодавства до місцевих бюджетів.

В Бюджетному кодексі України з 2018 року внесено зміни щодо зменшення фінансування природоохоронних заходів за рахунок екологічного податку, зокрема:

- на 25% зменшено зарахування до спеціального фонду обласних бюджетів екологічного податку. Відтепер до обласних бюджетів зараховується 30% (замість 55%), до державного бюджету – 45% (замість 20%). Зміни внесено до статей 29 та 69¹ Кодексу;

- до сільських, селищних, міських бюджетів, бюджетів об'єднаних територіальних громад – 25 %.

Відповідно до функцій екологічного податку надходження від його сплати повинні бути джерелом фінансування природоохоронних заходів, а його обсяги мають бути достатніми для реалізації заходів з компенсації шкоди, яку нанесли навколишньому природному середовищу забруднювачі. Відтак, держава зацікавлена, з одного боку, у максимізації надходжень екологічного податку, оскільки він є одним з джерел доходів бюджету, а з іншого, у мінімізації забруднень, які погіршують стан навколишнього природного середовища.

За 2021 р. фактично сплачено та надійшло до казначейства 23443,39 тис грн. екологічних платежів, в т. ч. до державного бюджету - 10549,52 тис грн, до місцевих бюджетів 5860,85 тис грн, до бюджету області – 7033,02 тис грн.

Одним із шляхів збільшення надходжень коштів від сплати збору за забруднення навколишнього середовища до загального фонду, це виявлення контролюючими органами, екологічною інспекцією та ДФСУ нових суб'єктів господарювання, які здійснюють господарську діяльність без дозволу на викиди в атмосферне повітря та відповідно не сплачують податки.

Кошти природоохоронних фондів спрямовуються на фінансування природоохоронних та ресурсозберігаючих заходів, що відповідають основним напрямкам державної політики у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.

Еколого–економічний механізм природоохоронної діяльності діє з 1991 року з прийняттям Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”. Економічний механізм природокористування і природоохоронної діяльності базується на:

1. Засадах платності за спеціальне використання природних ресурсів, забруднення та шкідливий вплив на довкілля.

2. Цільовому використанні коштів, отриманих від екологічного податку та платежів, на ліквідацію джерел забруднення і відновлення та підтримання природних ресурсів в належному стані.

Головним завданням економічного механізму природокористування і природоохоронної діяльності є:

1. Шляхом впровадження еколого-економічних інструментів стимулювати природокористувачів та забруднювачів довкілля до:

- раціонального та ощадливого використання природних ресурсів;
- зменшення енерго- і ресурсомісткості одиниці продукції;
- зменшення шкідливого впливу на довкілля.

2. За рахунок коштів, отриманих від екологічного податку та платежів, створити незалежне і автономне від державного та місцевих бюджетів джерело фінансування природоохоронних заходів та робіт.

Відповідно до Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища” в Україні сформований економічний механізм природокористування і природоохоронної діяльності.

Найважливішими елементами економіко-правового механізму природокористування і природоохоронної діяльності в Україні стали:

- екологічний податок;
- збір за спеціальне використання природних ресурсів (мінеральних, водних, земельних, лісових, біологічних);
- механізм відшкодування збитків, заподіяних внаслідок порушення законодавства про охорону довкілля (водні ресурси, атмосферне повітря, земельні ресурси, рибні ресурси);
- система державного фінансування природоохоронних заходів (через державний та місцеві екологічні фонди).

Кошти фондів охорони навколишнього природного середовища можуть використовуватися тільки для цільового фінансування природоохоронних та ресурсозберігаючих заходів, в тому числі наукових досліджень з цих питань, а також заходів для зниження впливу забруднення навколишнього природного середовища на здоров'я населення.

Фінансування природоохоронної галузі за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища збільшилось, однак залишається значно меншим від необхідного.

Місцевою владою постійно проводиться організаційна та практична робота з питань ефективного планування та раціонального використання коштів на виконання природоохоронних заходів.

Обласний фонд охорони навколишнього природного середовища являється практично єдиним гарантованим джерелом фінансування природоохоронної діяльності. Проте, проведення більшості заходів потребує великих капіталовкладень, яких не вистачає, що не дозволяє фінансувати масштабні природоохоронні заходи.

Державна екологічна політика та державні фінансові ресурси мають бути направлені на запобігання та вирішення основних екологічних проблем у регіонах, з метою недопущення екологічних катастроф.

Надходження та використання коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища, тис грн.

Табл. 15.7.1.1.

№ п/п	Обсяг коштів	Рік		
		2019	2020	2021
1	Залишок коштів на початок звітного періоду	9737,5	11207,5	9830,50
2	Надходження коштів у звітному періоді – всього	5988,6	2587,4	3027,61
3	Використано коштів - всього	4518,6	3964,4	11274,11
4	Залишок коштів на кінець звітного періоду	11207,5	9830,5	1584,00
5	% використання коштів (дані п.3 поділити на /(дані п.1+дані п.2)x 100)	28,7	28,7	87,68

15.7.2. Стан фінансування природоохоронної галузі

З метою реалізації державної політики України у галузі охорони довкілля, активізації роботи по здійсненню природоохоронних заходів та визначення пріоритетних напрямків з охорони навколишнього природного середовища, враховуючи рекомендації постійної комісії обласної ради з питань Чорнобильської катастрофи, екології та використання природних ресурсів і постійної комісії обласної ради з питань бюджету і комунальної власності Житомирська обласна рада рішенням чотирнадцятої сесії від 21.12.2017 за №880 затвердила обласну програму охорони навколишнього природного середовища на 2018-2022 роки.

Основною метою Програми є:

– поліпшення стану довкілля в області шляхом зменшення скидів забруднених стічних вод у водойми та негативного впливу промислових і побутових відходів на довкілля;

- забезпечення екологічної безпеки території області;

- охорона та поліпшення стану навколишнього природного середовища;

- раціональне використання і відтворення природних ресурсів шляхом здійснення комплексу науково обґрунтованих природоохоронних і ресурсозберігаючих заходів;
- мобілізація матеріальних та фінансових ресурсів;
- проведення просвітницької та наукової діяльності, залучення громадськості до природоохоронних дій через екологічне інформування й освіти населення;
- створення геосистеми моніторингу довкілля.

Ресурсне забезпечення Програми, тис. грн.

Таблиця 15.7.2.1.

Обсяг коштів, які пропонується залучити на виконання Програми	I етап виконання Програми			II етап (2020 - 2021 роки)	III етап (2021 - 2022 роки)	Всього витрат на виконання Програми
	2018 рік	2019 рік	2020 рік			
1	2	3	4	5	6	7
Обсяг ресурсів всього, в тому числі:	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу
державний бюджет	-	-	-	-	-	-
обласний бюджет	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу
районні, міські (міст обласного значення), бюджети об'єднаних територіальних громад	-	-	-	-	-	-
бюджети сіл, селищ, міст районного значення	-	-	-	-	-	-
кошти небюджетних джерел	-	-	-	-	-	-

У відповідності до затвердженого рішенням обласної ради кошторису витрат обласного фонду охорони навколишнього природного середовища (далі – ОНПС) на 2021 рік від 24.12.2020 за № 32, зі змінами передбачено виконання заходів з природоохоронної діяльності на загальну суму 13529,56 тис грн., в т. ч. передбачено фінансування на розроблення технічних документацій за рахунок коштів, що надходять у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва відповідно до вимог статті 209 Земельного Кодексу України в сумі 2300,0 тис грн.

Протягом 2021 року Управлінням екології та природних ресурсів облдержадміністрації, як розпорядником коштів виконано природоохоронних заходів на загальну суму 11274,11 тис грн., що становить 83,3 % від запланованих.

Для підвищення еколого-просвітницького виховання серед учнівської молоді за станом на 01 січня 2022 року придбано товарів на загальну суму 299,9 тис грн із них:

- для КЗПО «Обласний еколого-натуралістичний центр» Житомирської обласної ради придбано та передано проектор, клітки для гризунів та тхорів, вольєр для птахів, багатофункціональний пристрій Canon, термостат на загальну суму 73,7 тис грн;

- для дошкільного навчального закладу № 39 Управлінням екології та природних ресурсів Житомирської облдержадміністрації придбано пристрій для відображення інформації, ламінатор та комплект наочно-дидактичних засобів для дослідження явищ природи та світу з використанням ІТ-технологій на загальну суму 39,4 тис грн;

- для Новогуйвинської гімназії Житомирського району, Старочуднівськогугутянського опорного закладу загальної середньої освіти Романівської селищної ради, Комунального закладу «Центру позашкільної освіти» Радомишльської міської ради придбано метеостанції для вимірювання метеопараметрів навколишнього середовища (температура, вологість, атмосферний тиск, швидкість і напрям вітру, рівень опадів, а також температуру ґрунту) на загальну суму 18,9 тис грн,

- для Поліського природного заповідника придбано проектор на суму 18,5 тис грн;

- для розробки туристсько-екологічної експедиції, в результаті якої планується прокладання екостежки «Романівський лісопарк» комунальній установі «Романівська гімназія», на базі якої діє туристичний гурток та створений загін «Оптиміст» придбано та передано обладнання на суму 74,9 тис грн;

- Овруцькій Малій академії народних мистецтв та ремесел Управлінням придбано деревообробний верстат «Белмаш» в сумі 31,0 тис грн;

- для можливості використання інноваційних методів формування екологічних знань вихованців, впровадження сучасних технологій для реабілітації дітей з інвалідністю внаслідок інтелектуальних порушень, навчальному закладу «Житомирська спеціальна школа" Житомирської обласної ради Управлінням за рахунок коштів фонду охорони навколишнього природного середовища придбано пристрій для відображення інформації та наочно-дидактичні засоби з використанням ІТ-технологій на загальну суму 43,5 тис грн

Було розроблено три науково-дослідні роботи (НДР) на загальну суму – 249,0 тис грн, а саме:

- «Розроблення проектів створення об'єктів природно-заповідного фонду» - 90,0 тис грн;

- «Розробка місцевих схем формування екологічної мережі Житомирського та Бердичівського районів Житомирської області» - 110,0 тис грн;

- «Дослідження особливо цінних природних комплексів поліської та лісостепової частин Житомирської області» - 49,0 тис грн.

Протягом 2021 року Управлінням перераховані кошти як субвенція з місцевого бюджету на виконання природоохоронних заходів на загальну суму 10079,56 тис грн, а саме:

- продовжується будівництво очисних споруд каналізації у м. Андрушівка – 3170,4 тис грн. Повернення коштів невикористаної субвенції становить 127,1 тис грн;

- завершено будівництво протиерозійних споруд на землях Піщаницького, Великохайчанського та Покалівського старостинських округів Овруцької міської ради Житомирської області – 1 363,16 тис грн. Повернення коштів невикористаної субвенції становить 0,38 тис.грн.;

- завершення першого етапу підземних робіт по будівництву очисних споруд господарсько-побутових стоків у смт Миропіль Житомирського району Житомирської області – 3 000,0 тис грн;

- збирання відходів та небезпечних хімічних речовин, у т.ч. непридатних або заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин, в адміністративних межах, а саме:

- Білокоровицької сільської ради – 582,00 тис грн. Повернення коштів невикористаної субвенції становить 22,93 тис грн

- Олевської міської ради – 888,00 тис грн. Повернення коштів невикористаної субвенції становить 45,41 тис грн,

- Народицької селищної ради – 506,0 тис грн. Повернення коштів невикористаної субвенції становить 506,00 тис грн.;

- облаштовано джерело в прибережній захисній смузі р. Будичина в адміністративних межах Чуднівської міської ради – 70,0 тис грн.;

- поліпшення технічного стану та благоустрій водойми (ставу) у смт Ємільчине Житомирської області (реконструкція) – 500,0 тис грн. Повернення коштів невикористаної субвенції становить 500,00 тис грн.

Також Управлінням було перераховано кошти як субвенцію з місцевого бюджету державному на виконання програм соціально-економічного розвитку регіонів (кошти для закупівлі транспортного засобу Державній екологічній інспекції Поліського округу) у сумі 166,95 тис грн.

Ключові заходи, що вживалися протягом звітного періоду спеціалістами Управління:

- в результаті проведення переговорної процедури закупівлі укладено договір з ТОВ «Земельна агенція» № 32 від 01.12.2021 на суму 300,00 тис грн;

- за результатами спрощеної закупівлі укладено договір з ТОВ «ТРАНЗИТ –С» № 25-10А від 25.10.2021. Виготовлено та встановлено на об'єктах природно-заповідного фонду 14 межових охоронних знаків із зазначенням на них інформації про територію та об'єкти ПЗФ на суму 138,9 тис. грн, що складає 55,6% від запланованої суми 250,0 тис. грн

- за результатами спрощеної закупівлі укладено договір з ГО «Інститут зеленої економіки» № 28-10СЕО від 28.10.2021 на виконання послуг: «Розробка

стратегічної екологічної оцінки проєкту Програми економічного і соціального розвитку Житомирської області на 2022 рік» на суму 39,8 тис грн.

Крім того, у відповідності до затвердженого рішенням обласної ради кошторису витрат обласного фонду ОНПС на 2021 рік передбачено виконання заходів з природоохоронної діяльності Департаментом регіонального розвитку, зокрема, на проектування та виконання робіт з будівництва реконструкції частини огорожі центральної алеї Ботанічного саду ЖНАЕУ, придбання спеціального обладнання (приладів відеоспостереження) для забезпечення його охорони на загальну суму 2029,6 тис грн.

За наявної оперативної інформації в Управлінні на даний час головним розпорядником Департаментом регіонального розвитку виконано природоохоронних заходів на загальну суму 1860,008 тис грн, що становить 91,6 % від запланованих.

Загалом природоохоронні заходи Управлінням екології та природних ресурсів Житомирської облдержадміністрації проводяться згідно календарного плану в межах кошторису витрат обласного фонду, затвердженого сесією обласної ради.

15.8. Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки

Згідно з світовою практикою технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, екологічної безпеки та раціонального використання природних ресурсів безпосередньо пов'язане з механізмами державного економічного стимулювання впровадження технологій більш чистого виробництва та поліпшення екологічних показників продукції протягом її життєвого циклу.

Екологічні стандарти і екологічне нормування - регулятор антропогенного навантаження на екосистеми. Завдяки встановленню екологічних норм і нормативів визначаються межі впливу господарської діяльності на навколишнє природне середовище і забезпечуються належні умови для існування людини.

Основу екологічного нормування складають:

- ГДК - гранично допустимі концентрації;
- ОБРВ - орієнтовно безпечні рівні впливу;
- ГДВ - гранично допустимі викиди (в атмосферу);
- ГДС - гранично допустимі скиди (у водні об'єкти);
- тимчасово погоджені викиди і скиди;
- ліміти використання природних ресурсів, викидів і скидів.

Норми (ГДК і ОБРВ) є єдиними для всієї території України.

Екологічні нормативи (ГДВ, ГДС) розробляють і вводять у дію державні природоохоронні органи, норми охорони здоров'я - інші уповноважені на те державні органи в межах своєї компетенції відповідно до природно-ресурсного

законодавства.

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС висуває нові вимоги до державного регулювання охорони навколишнього природного середовища України відповідно до європейських стандартів. Тому головною умовою використання означених інструментів державного регулювання є удосконалення чинного природоохоронного законодавства України, розробка законодавчих актів, які стосуватимуться субсидування, кредитування, квотування, систем застави та інше, що має призвести до збільшення інвестування в охорону навколишнього природного середовища.

15.9. Дозвільна діяльність у сфері природокористування

Законом України від 07.02.2017 № 1830-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів, що регулюють відносини, пов'язані з одержанням документів дозвільного характеру щодо спеціального водокористування» (далі - Закон) внесено зміни до ст. 49 Водного кодексу України, в тому числі змінено орган, уповноважений на видачу дозволу на спеціальне водокористування.

З моменту набрання Законом чинності, а саме: з 04.06.2017 видача (відмова у видачі, переоформлення, анулювання) дозволів на спеціальне водокористування здійснюється територіальними органами Державного агентства водних ресурсів України, а повноваження облдержадміністрацій видавати дозволи на спеціальне водокористування припинено.

Територіальним органом Державного агентства водних ресурсів України у Житомирській області за 2021 рік видано 246 дозволів на спеціальне водокористування.

Державне регулювання у сфері охорони атмосферного повітря, головним чином, відбувається шляхом видачі дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, а саме: встановлення умов та вимог до обладнання, технологічних процесів та дозволених обсягів викидів забруднюючих речовин і заходів щодо їх зниження.

За 2021 рік Управлінням видано 327 дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, з них для другої групи - 62 дозволи, для третьої – 263.

З 2012 року, відповідно до Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності», зі змінами, прийом суб'єктів господарювання з питань отримання документів дозвільного характеру здійснюється через Центри надання адміністративних послуг.

На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 18.02.2016 № 118 «Про затвердження Порядку подання декларацій про відходи та її форми», суб'єкти господарювання у сфері поводження з відходами, діяльність яких призводить виключно до утворення відходів, для яких показник загального утворення відходів становить від 50 до 1000 умовних одиниць, щороку подають декларацію про відходи.

За 2021 рік Управлінням екології та природних ресурсів Житомирської обласної державної адміністрації було розглянуто та зареєстровано 461 декларацій про відходи.

15.10. Екологічний аудит

Екологічний аудит в Україні проводиться з метою забезпечення додержання законодавства про охорону навколишнього природного середовища в процесі господарської та іншої діяльності.

Відносини у сфері екологічного аудиту в Україні регулюються Законом України «Про екологічний аудит» та Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища».

Екологічний аудит - це документально оформлений системний незалежний процес оцінювання об'єкта екологічного аудиту, що включає збирання і об'єктивне оцінювання доказів для встановлення відповідності визначених видів діяльності, заходів, умов, системи екологічного управління та інформації з цих питань вимогам законодавства України про охорону навколишнього природного середовища та іншим критеріям екологічного аудиту.

Об'єктами екологічного аудиту є: підприємства, установи та організації, їх філії та представництва чи об'єднання, окремі виробництва, інші господарські об'єкти.

Екологічний аудит може проводитися щодо підприємств, установ та організацій, їх філій та представництв чи об'єднань, окремих виробництв, інших господарських об'єктів у цілому або щодо окремих видів їх діяльності.

15.11. Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля

Можливість ефективного формування та реалізації дієвих заходів з охорони навколишнього природного середовища безпосередньо пов'язується з потребою концентрації наукових знань та інформації відповідно до пріоритетних напрямів регіональної екологічної політики:

- опрацюванням існуючих наукових знань та інформації на предмет їх прикладного використання для реалізації регіональної екологічної політики;
- проведенням наукових пошуків за відповідними напрямками та науковим опрацюванням природоохоронних проектів.

Науково-технічний прогрес за своїм визначенням - це розширення можливостей більш ощадливого використання природно-ресурсного потенціалу і його відтворення, екологізації суспільного виробництва та всієї людської життєдіяльності за умови впровадження технологічних та ресурсозберігаючих інновацій.

У 2021 році з метою ефективного використання наукового потенціалу і наукового забезпечення вирішення екологічних проблем області.

Екологічною проблемою області є проблема зберігання, утилізації та знешкодження відходів, що справляють негативний вплив на стан довкілля. Відходи є одним з найбільш вагомих факторів забруднення навколишнього середовища і негативного впливу на всі компоненти довкілля: призводять до забруднення підземних та поверхневих вод, атмосферного повітря, земельних ресурсів, ведуть до зменшення сільськогосподарського виробництва.

Проблема негативного впливу відходів на навколишнє середовище є однією з найбільш болючих у регіоні. Щорічно обсяги накопичення відходів збільшуються, виникають несанкціоновані звалища, не вирішується проблема поводження з небезпечними відходами. У селищах та містах області всього нараховується 822 сміттєзвалищ та 6 полігонів для збирання і зберігання твердих побутових відходів. Площа, зайнята ними, складає близько 632 га.

Крім побутових відходів, значною проблемою є складування промислових відходів, а саме здійснення заходів з видалення та оброблення проммайданчиків діючих та зупинених каменеобробних підприємств від твердих побутових відходів і перевезення, накопичення та розміщення цих відходів на спеціальних полігонах, а також надання інших послуг у цій сфері, із залученням спеціального обладнання і потужностей з їх переробки для вирішення питань утилізації та використання в будівельній та шляхобудівельній галузях.

Екологічні проблеми України повною мірою торкнулись і Житомирщини. Більш того, найменші відхилення у природноекологічному балансі цього краю негайно позначаються на екологічному стані інших регіонів країни.

Серйозною проблемою в питаннях поводження з відходами є приведення в безпечний екологічний стан міських звалищ побутових відходів. Звалища відходів в містах Житомирі, Бердичеві, Новоград-Волинському, Коростишеві, Малині експлуатуються з порушенням екологічних та санітарних вимог: не дотримуються технологічні вимоги складування відходів, відсутні спостережні свердловини за змінами у стані підземних вод, не дотримані розміри санітарно-захисних зон.

Вкрай необхідним є будівництво полігонів твердих побутових відходів в містах і селищах області. Розглядається питання щодо будівництва заводу по переробці відходів в м. Житомирі.

Згідно з даними комплексної інвентаризації місць зберігання непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин, проведеної районними державними адміністраціями спільно з органами місцевого самоврядування Житомирської області, на території області зберігається 458,084 т заборонених і непридатних до використання ХЗЗР, що підлягають знешкодженню (утилізації), та більша частина яких знаходиться у вкрай незадовільному стані.

На сьогодні з усіх існуючих методів утилізації ХЗЗР найбільш ефективним є спалювання в спеціальних високотемпературних печах, обладнаних сучасними системами очищення димового газу та контролю за викидами і небезпечними рештками.

До 2015 року небезпечні відходи експортувалися в країни ЄС, які мають необхідні потужності для екологічно безпечного знищення ХЗЗР. Однак, у зв'язку із відсутністю законодавчого врегулювання порушеного питання, механізм транскордонного перевезення відходів у нас було заблоковано.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2018 року № 1212 «Про внесення зміни до пункту 11 Положення про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх утилізацією/видаленням», дозволено вивіз ХЗЗР за кордон для екологічно безпечної утилізації або здійснення такої утилізації в Україні (у разі наявності відповідних потужностей).

Станом на 01.01.2022 року за орієнтовними підрахунками, на проведення усього комплексу робіт із знешкодження ХЗЗР на території Житомирської області необхідно близько 54 млн грн. Житомирський обласний фонд охорони навколишнього природного середовища без державної підтримки не в змозі самостійно здійснювати фінансування робіт з утилізації ХЗЗР, оскільки загальні річні надходження у фонд області становлять 5 – 6 млн грн.

Без державної підтримки, лише за рахунок коштів місцевих бюджетів та екологічних фондів, здійснити вищезгадані роботи неможливо, а стан зберігання ХЗЗР призводить до погіршення санітарно-епідеміологічної ситуації та зростання соціальної напруги серед населення області.

15.12. Участь громадськості у процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля

У своїй діяльності з екологічного інформування громадськості Управління керується положеннями Організації Конвенції про доступ до інформації, участі громадськості в прийнятті рішень та доступу до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього природного середовища, Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища», Законом України «Про інформацію» та іншими законодавчими і нормативними документами. Населення зверталось до Управління переважно по питаннях стану навколишнього природного середовища в області та окремих його ресурсів (вода, земля, атмосферне повітря). Необхідна інформація з зазначених питань надавалась, як в письмовій так і в усній формі, в залежності від запиту. Екологічні матеріали також розміщені на сайті управління <http://eprdep.zht.gov.ua>.

15.12.1. Діяльність громадських екологічних організацій

В області зареєстровано біля тридцяти громадських організацій екологічного спрямування. Всі вони функціонують по мірі своїх можливостей. Наводимо основні та діючі у табличному варіанті (таблиця 15.12.1)

Громадські організації, що діють на території області

Таблиця 15.12.1.1.

№ з/п	Організації	Юридична адреса
1	2	3
1.	Громадська організація Житомирська міська правоекологічна захисна асоціація "Зелений Тризуб"	м.Житомир, Корольовський р-н, вул. Л.Качинського, 1, кв. 15
2.	Міська дитяча громадська організація "Екологічний клуб « Екос»"	м.Житомир, Корольовський р-н, вул.Вітрука, 49, кв. 98
3.	Бердичівська первинна організація лісівників Бердичівського лісового господарства	Житомирська обл., Бердичівський район, с. Хмелище
4.	Обласна громадська організація «Екологія та соціальний захист Житомирської області»	Житомирська обл. Хорошівський р-н смт Хорошів, вул.Щорса, 21
5.	Міська громадська організація «Товариство по захисту тварин»	Житомирська обл., м. Бердичів, вул. Б. Хмельницького 3а, кв. 7
6.	Громадська організація «Фауна-Полісся»	Житомирський район, с. Іванівка, вул. Верхня, 14
7.	Громадська організація "Екологічна взаємодія"	Житомирська обл., Радомишльський р-н, м.Радомишль, вул.Толбухіна 12, кв. 25
8.	Житомирська обласна громадська організація "Співдружність екології людини «Екомір»	м.Житомир, Корольовський р-н, вул.Вокзальна, 14
9.	Житомирська міська організація захисту тварин	м. Житомир, вул. Бородія, 2, кв. 8
10.	Житомирська обласна молодіжна громадська організація "Екологічна наглядова рада"	м.Житомир, Богунський р-н, вул.Хлібна, 27
11.	Громадське екологічне об'єднання «Пролісок»	м.Житомир, Корольовський р-н, проїзд Академіка Тутковського, 10
12.	Громадська організація «Еко-логічний контроль України»	м. Житомир, вул. Бориса Тена, буд. 84-а
13.	Громадська організація «Еко захист-Україна»	м. Житомир, вул. Кафедральна, буд. 4-а
14.	Громадська організація "Національний екологічний альянс"	м.Житомир, Корольовський р-н, вул.Шевченка, 35 А, оф. №2
15.	Громадська організація " Українська асоціація з екологічного контролю"	м.Житомир, Богунський р-н, провулок 1 Сосновий,9
16.	Громадська організація "Наш екологічний світ"	м.Житомир, Богунський р-н, вул.Домбровського, 50
17.	Громадська організація "Громадський екологічний контроль України"	м.Житомир, Богунський р-н, вул.Перемоги, 29, оф. 1
18.	Громадська організація правоекологозахисне об'єднання "ТРИСУТТЯ"	м.Житомир, Корольовський р-н, вул.Велика Бердичівська 54, кв.. 68
19.	Громадська організація "Екологічна варта Житомирщини"	Житомирська обл. м.Малин, вул.Володимирівка, 28, корп. А,кв. 8
20.	Молодіжна неурядова громадська організація екоclub «Рись»	Житомирська обл., Овруцький район, с. Селезівка
21.	Громадська організація "Асоціація молодих екологів»	м.Житомир, Корольовський р-н, Київське шосе 131, 302
22.	Громадська організація «Еко Полісся»	м. Житомир, вул. Івана Мазепи, 4, кв. 69
23.	Овруцька районна громадська організація «Товариство охорони природи»	Житомирська обл., м. Овруч, вул. Радянська, 49
24.	Попільнянська районна екологічна громадська організація «Дивокрай»	Житомирська обл., Попільнянський район, смт. Попільня, вул. Шкільна, 1

25.	Радомишльська районна громадська організація «Еко- клуб Зелена Житомирщина»	Житомирська обл., Радомишльський район, с. Вирва, вул. Центральна, 64
26.	Радомишльська районна організація «Екосвіт»	Житомирська обл., м. Радомишль, вул. Корольова, 40
27.	Городоцька спілка любителів рибальства та захисту водних ресурсів	Житомирська обл., Ружинський район, с. Чорнорудка, вул. Шевченка, 18
28.	Житомирська обласна організація Всеукраїнської екологічної Ліги	м. Житомир, вул. Михайлівська, 17
29.	Житомирська обласна громадська організація «Професійна Ліга Захисників тварин»	м. Житомир, пров. Веселий, 4, кв. 3
30.	Громадська організація «Еко-Фонд»	м. Житомир, пров. Вокзальний, 12, кв. 39
31.	Громадська організація "СИЛА РІДНОЇ ПРИРОДИ"	12115, Житомирська обл., Хорошівський р., с. Радичі, вул. Жовтнева, 1

15.12.2. Діяльність громадських рад, об'єднань, тематичних робочих груп і мереж

У 2011 році при обласній державній адміністрації була створена Громадська Рада неурядових громадських організацій, в тому числі, сектор з питань екології та природокористування. Громадська Рада працює з метою розширення участі громадськості у процесах прийняття екологічно важливих рішень, у формуванні громадянського суспільства. Члени Громадської Ради та організації, які вони представляють завжди спільно вирішують нагальні проблеми охорони довкілля в межах нашої області.

15.13. Екологічна освіта та інформування

Екологічна освіта в області та й загалом в Україні відіграє дуже важливу роль, адже запорукою чистого довкілля є освіченість людини, а також правильне ставлення до природи, збереження її благ. Лише відповідальне споживання та раціональне використання природних ресурсів може гарантувати нам чисте і здорове майбутнє.

Основною метою освітньої діяльності КЗПО «ОЕНЦ» ЖОР є формування екологічної свідомості у здобувачів освіти та якісно нового стереотипу поведінки стосовно довкілля у повсякденному житті. Основні вимоги – це навчання повинне бути цікавим для дітей та бажаним.

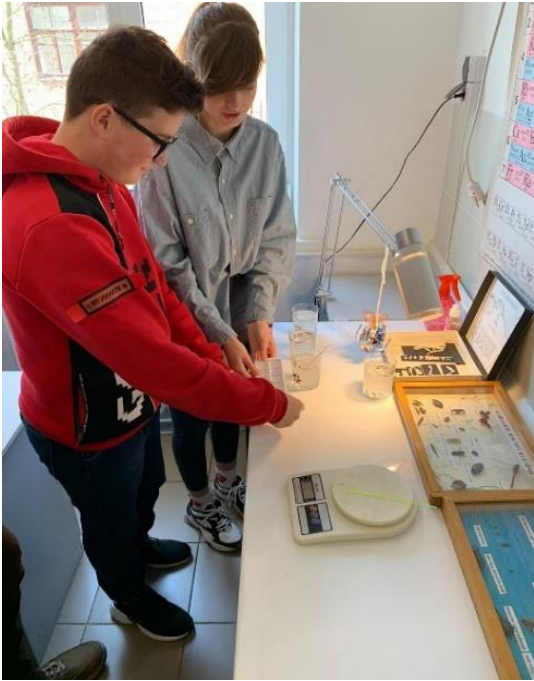
Для забезпечення неперервної екологічної освіти і виховання в області створена система в якій діють 1 заклад позашкільної освіти еколого-натуралістичного спрямування, 16 еколого-натуралістичних відділень на базі закладів позашкільної освіти, 281 еколого-натуралістичний гурток при закладах освіти області, 315 екологічних стежок, 135 колективів екологічної просвіти, 31 шкільне лісництво.

В області налічується 15 гуртків зоолого-тваринницького напрямку, в яких займається 287 вихованців. Це гуртки таких профілів: юні зоологи, юні орнітологи, юні акваріумісти, юні кінологи, любителі домашніх тварин та інші. При закладах загальної середньої та позашкільної освіти області діє 200 куточків живої природи.

У 2021 році 31 шкільне лісництво та 22 гуртки юних лісівників Житомирщини активно працювали з метою примноження, відтворення та збереження лісових ресурсів. Школярі області доглядають понад 8 тис. га лісу закріпленого за шкільними лісництвами. Члени шкільних лісництв опановують ази лісівничої справи, вчаться застосовувати набуті знання на практиці, ефективно співпрацюють з лісовими господарствами Житомирщини. На закріплених територіях вони доглядають за 215 мурашниками, підгодовують тварин взимку, виготовили та розвішали 2705 тисяч штучних гніздівель для птахів. В області було створено 35 нових шкільних сади. За 2021 рік висаджено дітьми 57343 дерев та кущів на території області.

Всього у 2021 році діяло у закладах загальної середньої освіти області 118 та у закладах позашкільної освіти 197 екологічних стежок, до роботи в яких залучено 2787 учнів та вихованців. За останній рік створено у ЗЗСО – 41 та у ЗПО – 5 екологічних стежок, що дало змогу додатково охопити цією діяльністю 820 здобувачів освіти. В умовах екологічної кризи особливо актуальним є формування екологічної свідомості та екологічної культури у дітей. Екологічна стежка дає можливість забезпечити значний освітньо-виховний вплив на дитину: від розвитку розумових здібностей до морально-естетичного виховання, від формування навичок трудової діяльності до розвитку естетичних смаків.

З метою поліпшення стану довкілля, озеленення та благоустрою населених пунктів, прилеглих до них територій, очищення джерел, збереження природо-заповідного фонду, зокрема, створення нових зелених зон, парків, скверів, висаджування саджанців дерев і кущів, школярами області в 2021 році створено понад 200 га нових лісових насаджень, упорядковано понад 400 га територій парків, скверів, алей; створено понад 30 нових парків загальною площею близько 4 га. Під час проведення традиційного місячника з озеленення і благоустрою до Дня довкілля ліквідовано та упорядковано понад 300 стихійних сміттєзвалищ, очищено від сміття 100 км берегів річок, озер та ставків, розчищено та впорядковано 221 джерело, проведено понад 1000 заходів з еколого-просвітницької діяльності. У місячнику озеленення і благоустрою взяли участь понад 30 тисяч школярів.

Упродовж 2021 року Комунальним закладом позашкільної освіти «Обласний еколого-натуралістичний центр» Житомирської обласної ради організовано участь майже 8 тис. здобувачів освіти області у 105 заходах еколого-натуралістичного напрямку.

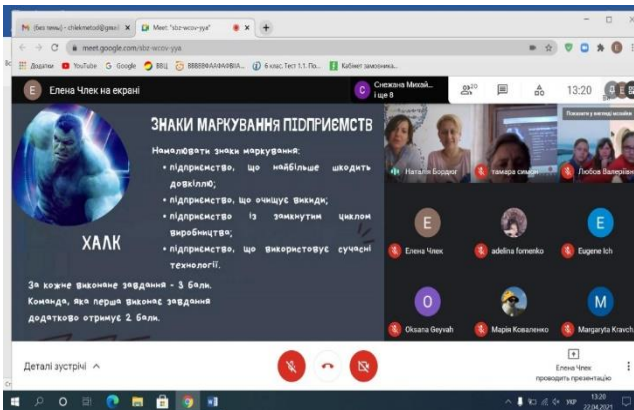
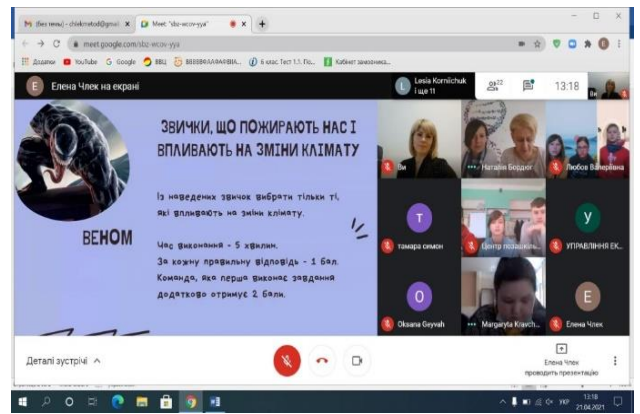
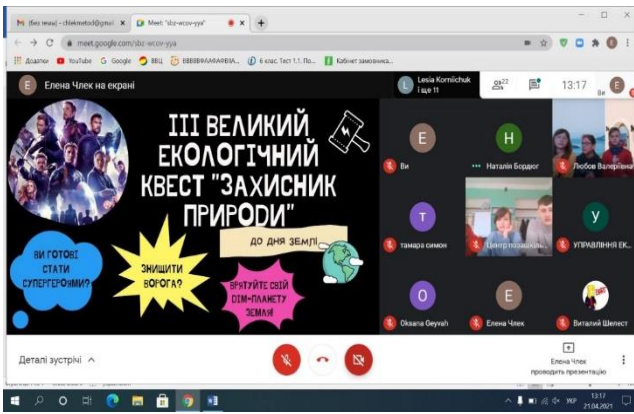

З метою підтримки та заохочення здобувачів освіти у 2021 році КЗПО «ОЕНЦ» ЖОР започатковано тематичні обласні екохаби з всеукраїнською участю, учасниками яких було 645 дітей та молоді.

Проведено III Великий екологічний квест «Захисник природи» в онлайн форматі. Протягом 21-22 квітня 2021 р. дев'ять команд виконували завдання на станціях квесту, які були об'єднані у 3 блоки: «Причини змін клімату», «Наслідки змін клімату», «Заходи змін клімату».

Проведено I обласний дитячий «Екофорум» за двома секціями:

- 1) презентація природоохоронної роботи «Збереження довкілля залежить від кожного»;
- 2) дитяча конференція «Спостерігаємо. Досліджуємо. Експериментуємо».

Так, завдяки послідовній постійній роботі, в області створюється необхідне освітнє середовище для всебічного розвитку учнівської молоді у сфері еколого-натуралістичної освіти. Усвідомлюючи роль та значення екологічної освіти і виховання учнівської молоді в сучасних умовах, педагогічні колективи шкіл Житомирщини докладають посильних зусиль в справу організації та здійснення екологічної освіти і виховання школярів.

15.14. Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля

Необхідність міжнародного співробітництва обумовлюється:

- глобальним характером багатьох екологічних проблем;
- транскордонним характером забруднення;
- міжнародними зобов'язаннями України щодо охорони довкілля;
- вигодами від міжнародного обміну досвідом та технологіями, можливостями залучення міжнародних інвестицій.

Житомирська область співпрацює з іноземними інвесторами. У 2021 році продовжувалась співпраця з питань реалізації ряду проектів, в тому числі: будівництво сміттєпереробного заводу, сонячної електростанції та інші. Внаслідок російської агресії терміни реалізації проектів будуть переглянуті.

ВИСНОВКИ

Протягом 2021 року Управлінням екології та природних ресурсів Житомирської облдержадміністрації здійснено комплекс заходів спрямованих на удосконалення регіональної системи управління в галузі охорони довкілля, яка забезпечує стабільну екологічну ситуацію в області.

Відповідно до кошторису витрат обласного фонду охорони навколишнього природного середовища на 2021 рік передбачено виконання заходів з природоохоронної діяльності. За рік освоєно 98,9% від запланованих, у сумі 8905,26 тис грн. А саме, на завершення будівництва очисних споруд каналізації у м. Андрушівка та на початок будівництва очисних споруд господарсько-побутових стоків у смт Миропіль Житомирського району Житомирської області. Продовжується будівництво протиерозійних споруд на землях Піщаницького, Великохайчанського та Покалівського старостинських округів Овруцької міської ради Житомирської області, на які використано 1 млн 362 тис. 76 грн.

Управлінням вперше реалізовано роботи в галузі інформативних природоохоронних показників, а саме: було проведено спрощену закупівлю на послуги з виготовлення та встановлення на об'єктах природно-заповідного фонду 14 межових охоронних знаків із зазначенням на них інформації про територію та об'єкти ПЗФ на суму 138,9 тис. грн.

Надважливим було завдання по розширенню площі заповідного фонду області. Так, на протязі 2021 року її було збільшено вп'ятеро у порівнянні з попередні 5 роками в сумі.

За даними Кабінету Міністрів України, у II кварталі 2021 року Житомирська область зайняла 3 місце в Україні за темпами приросту площі природно-заповідного фонду.

30 жовтня 2021 року Житомирщина взяла участь в акції «Greening of the Planet» - глобальній еко ініціативі в рамках якої на території Житомирської області висаджено більше 1,5 млн дерев на загальній площі більше 236,2 га у більш ніж 500 локаціях із залученням більше 260 тисяч учасників.

Завдяки злагодженій роботі Житомирська область занесена до Книги рекордів України.

Начальник Управління

Олександр КОНДРАТЮК